

S. HORMISDA I.

An. C. 515

EPISTOLA I².

*De litteris Anastasii sibi traditis sum-
mopere gaudens, in ipso pacis studium
commendat; eumque admonet, tum se
plenum responsum daturum, quum
synodi convocandae causam evidenter
agnoverit.*

Hormisda episcopus Anastasio Augusto.

De Anastasio
litteris laetatur.

Gratias supernae virtuti, quae per ve-
strae pietatis affatus diuturnum dignata
est terminare silentium, tale praestans
collocationis exordium, ut et³ de vestrae
clementiae prosperitate laetemur, et ad
unitatem, Deo donante, reverti posse san-
ctam confidamus Ecclesiam. Hoc eius
supernae clementiae, haec et decessorum
nostrorum⁴ fuit semper oratio; quos etiam
rerum actus paternae traditionis mini-

1 Quae huius Pontificis sumus relaturi e *Lab-
baeana Concil. Collectione Venetiis edita ann.
1728* desumpsimus, eaque mendis typographicis,
quae inhi haud raro incidunt, expurgata praeferi-
mus. Omnia autem praesertim cum cod. vat. 4961
saec. circ. xi diligenter contulimus, cuius col-
lectio adeo in pretio est, ut Ballerio. *Opp. S. Leo-
nis* tom. iii, pag. 158 asserere non dubitarint,
eius collectorem praecipue Hormisdae epistolas
e romanis scriniis hausisse.

App. Bull. Rom. — Vol. I.

47

stros, et rectae fidei declarant⁵ fuisse
custodes. Pax est enim totius bonitatis
initium, qua nihil, quantum ad catholi-
cae fidei cultum, validius, nihil aestimari
oportet excelsius; pro hac scilicet facere,
et cuncta sustinere convenit, qui San-
ctarum Scripturarum probabilis cupit esse
discipulus. Hanc omnium honorum ma-
trem et nutricem Christum Dominum no-
strum suis constat praedicasse discipulis,
dicentem: *Pacem meam do vobis, pacem
relinquo vobis*⁶. Quam vos religiosi cura
propositi, Domino aspirante, providen-
tes, de orthodoxae concordia cogitatis
Ecclesiae in beati apostoli Petri reveren-
tia, divina specialiter praecepta servan-
tes. Quae res maiorem superni favoris
defensionem vestro procurat imperio. Re-
cte enim oblata Deo veneratio in expu-
gnabilem devotis mentibus inurum de-
fensionis indulget. Proinde Omnipotentem

An. C. 515

Pax totius bo-
nitatis initium.

Ideo a Christo
discipulis com-
mendata.

Eius studium
in imperatore
foret.

2 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 562.

3 Baron. contra vet. cod. auctorit. omittit et.

4 Ita et n. cod. 4961; Baron. *praedecessorum
nostrorum*.

5 Codd. Vat. 4961, 5617 forte ex vitio ama-
nuens. *rerum actus... declarat*.

6 Ioann. xiv, 27, ubi apud Vulg. legitur: *Pa-
cem relinquo vobis, pacem meam do vobis; non
quomodo mundus dat, ego do vobis*.

De synodi con-
vocatione mi-
limum iudicium in
praesens profe-
rendum.

Litteras polli-
cetnr.

Deum fuis precibus exoramus, ut qui vobis studium quaerendae ecclesiarum pacis indulsit, ipse quoque sub conservatione¹ catholicae fidei desiderio vestro super hac parte praestet effectum. Praeterea, directis ad nos sacris affatibus, commemorationem sancti concilii facere pietas vestra dignata est. De qua re tunc plenissimum poterimus praebere responsum, cum causam congregationis nos voluerit² evidenter agnoscere. Nunc vero quia, praestante Domino nostro, data est facultas alloquio, congrua veneratione debiti praebebitur sermonis officia.

Data pridie nonas Aprilis, Florentio viro clarissimo consule³.

Data die 4 Aprilis ann. 515.

EPISTOLA II⁴.

Dorotheo rescribens eius animum in catholica fide fluctuantem redarguit, hortaturque, ut omni metu ac vano studio depulso, avitam religionem integram servare nitatur.

Dilectissimo fratri Dorotheo Episcopo
Hormisda Episcopus.

Ubi charitatis interest servare praecpta, etiamsi aliquid tale eveniat⁵ quod cuiuslibet possit animos commovere, tamen, ut ea, quae concordiae conversa-

¹ Caraf. cum cit. codd. consecratione; perpetram, ut videtur.

² Id. codd. volueritis. Certe clarius.

³ Cod. n. 4961 ad marg. ead. manu Per Patricium.

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 564.

⁵ Cod. n. 5617 *evenerit*.

⁶ Cont. Const. potius « *ut ea, quae de concordiae conversatione* ». Ita etiam recte corrig. cit. cod.

⁷ Cont. Const., et quod, ubi notatur ut pro et frequent. in mss. irreperere. Cod. autem Vat. 4961

tionem⁶ praediximus, debeant custodiri, oportet aequanimiter praetermitti, quia utique si quid ignorantia tale proveniat, excusationem potest de ipsa simplicitate recipere. Suam Deus noster Ecclesiam propria ordinatione constituit, ut quod⁷ divinis praeceptis noscitur esse dispositum, nullatenus poterit praeteriri, cuius notitiam vel scientiam te non convenit ignorare. In faciendo namque bona laudamur, et tunc verborum cultus ornatur, quando sibi convenientia rite coniungit. Litteras siquidem per Patricium filium nostrum spectabilem virum tuae suscepimus charitatis, in quibus speramus⁸ opus plenum et probabile reperire, ut nihil esset quod ab integritate unitatis secerneret. Sed quia in his ipsis hunc promittis affectum, qui nos ad hoc, quod praediximus, possit specialiter provocare, Domino nostro preces effundimus, ut ipse, cuius et causa tractatur, abstersis vel amputatis universis scandalis, et⁹ Ecclesia sua sub uno consensu et parili faciat fide connexos; nec in sacerdotibus suis quidquam reperiri patiatur, quod cuiuslibet aut odiis propriis, aut inani- bus intentionibus, aut hominibus in iniuriam Dei, quod¹⁰ nefas est velle placere, et non magis, universa secundum beatum apostolum saecularia contemnentem, a spe non possit exorbitare futura¹¹. Horror propter commune remedium, invito

nobiscum legit; alter 5617 recent. not. correctum habet et quod. Sane orat. contextui utrumque convenit.

⁸ Cont. Const. « Certe legend. *sperabamus*; aliud enim ac Dorothei litt. innuunt, Pontifex desiderabat ».

⁹ Cont. Const. recte, ut videtur, *scandalis ex Ecclesia sua, sub uno...*

¹⁰ Forte legend. *quibus*.

¹¹ Tit. II, 12, ubi Vulg. ait: « *Erudiens nos, ut abnegantes... saecularia desideria sobrie et iuste et pie vivamus in hoc saeculo* ».

Dorothei sen-
sus innuit.

Sollicitudinem
suam pro Eccl.
unitate ostendit

Ad hanc Do-
rotheum vehe-
mentius hortat-
ur.

pro salute fidelium, propter generalem suadeo medicinam. Quis namque contentus est hos videre divisos, quorum potest unitate gloriari? Unde opus est labore communi, ut hoc, quod a Patribus nostris accepimus, conservantes secunde, nisi in illo¹ possimus divino astare iudicio².

EPISTOLA III³.

Anastasio pro cath. Eccl. sollicitudinem laudat, quidve de synodo congreganda sit agendum, per legatos se indicaturum innuit.

Hormisda Anastasio Augusto
per Severianum.

Anastasio
laudat.

Bene clementia vestra confidit, sicut datis ad me gloriosis designavit affatibus, quod reipublicae vestrae specialiter proficiat, si negotiis omnibus orthodoxae fidei causa praeponatur. Haec est enim, venerabilis imperator, de suscepto moderamine rectoris cura salubrior, ut eius sibi favorem per opera bona conciliet, qui universum et tribuit, et regit imperium⁴. Proinde me quoque et Domino nostro Iesu Christo convenit supplicare, ut qui de Ecclesiae suae concordia vestram pietatem cogitare voluit, hunc super

¹ Cont. Const. « Forte *secum in illo* ».

² Iuxta Jaffè op. c. pag. 65 dat. ann. 515.

³ Ex Labb. Concil. Collect., tom. v, col. 565

⁴ « *Tribuet, et regit imperium* ». Vat. cod. 5617.

⁵ Ne vaferrimus imperator ad regnum confirmandum pontificia auctoritate abuteretur, Hormisda quatuor legatos misit, qui de synodi convocatione eius voluntatem explorarent. Vid. Labb. loc. cit.

hac parte concedere dignetur effectum; quatenus temporibus vestris orthodoxa fide praeditus universus terrarum orbis exultet. De his vero, quae pro synodali congregatione praecepistis, quid fieri oporteat, per fratres et coepiscopos meos, qui propere subsequenter, gloriae vestrae insinuanda mandavi⁵, quorum suggestionem, si divinus favor mea vota prosequitur, competentius poteritis universa cognoscere.

Data VIII idus Iulii, Florentio consule.
Dat. die 8 Iulii, an. 515.

EPISTOLA IV⁶.

Anastasio ad Ecclesiae unitatem redintegrandam magis incitat, synodique convocationem laudans huic contra veterum consuetudinem se adfuturum promittit, dummodo concilii statuta integra serventur.

Hormisda Episcopus⁷ Anastasio Augusto.

Bene atque utiliter serenitas vestra curam principalis acuminis, non tantum in administrando reipublicae exercet officio, sed melioribus eam nobilitat⁸ institutis, et per curam redintegrandae unitatis auctorem venerandi placat imperii. Certi sunt enim de tutela regnante⁹, si nulla, iisdem praesidentibus, Ecclesiae castitas

⁵ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 570.

⁶ Episcopus expungi potest vat. codicis 4961 auctoritate, ad cuius marg. etiam inscribitur: « *Per Emodium, et Fortunatum Episcopos, Venantium presbyterum, Vitalem diaconum, et Hilarium notarium* ».

⁷ Codd. nn. 4961, et 5617 perperam ad locut. context. *eam nobilitans institutis, et*.

⁸ Baron., et Caraf. probe *regnantes*.

De synodo per
legatos respon-
det.

Fidel. Ana-
stasio pro Eccl.
sollicitudinem.

importuna diaboli commixtione macule-
tur. Unde enim potest fieri, ut nittidas
pro principibus ad Deum nostrum preces
dirigat, si sit lethaliter populus perfidia
corruptus? Nam sicut ante bona omnia
est perfecta iuxta Deum in imperatori-
bus sapientia, ita de sacrario mundorum
pectorum pro his supplicatio debet et
fidei animarum ubertate procedere. Nulla
vobis, sublimissime Domine, triumpho-
rum materia poterit esse iucundior, quam
de subiugatione perfidiae.

De indicto con-
cilio gaudet.

Hoc etiam fiducialiter, et pro com-
missi nobis officii praerogativa suggeri-
rimus, quia prope est, ut suum splendo-
rem aliena patiat nibe fuscari, qui
cum, Deo tribuente, amovere possit, in
subditis tenebras manere permittit erro-
rum. Ergo quia mansuetudo vestra futu-
ram synodum scriptis sacratissimis indi-
xit¹, cui nos interesse debere iisdem
paginis, Deo, ut eredimus, sibi impe-
rante, commonuit, gaudemus, scientes
quoniam directarum mentium est vene-
rabilis Ecclesiae magistros expetere. Soli
enim declinant examen conscientiae, qui
vitae sunt non continentis². Nam et fe-
riato ore splendorem bonae voluntatis
enuntiat, qui per apostolicam, immacu-
latamque fidem, et per competentes prae-
dicatores aut confirmari se optat, aut
corrigi. Verumtamen licet in his nullum
saeculi praecedentis existat exemplum,
neque senioris facti qualitas aut com-

Etque contra
velit morem ad
ad futurum pro-
mittit.

¹ Ita et Baron., contra mss auctoritatem.
Caraf., et nn. codd. forte melius ad rem indi-
cavit.

² Caraf. et Baron. non continentis. At Cont.
Const. ex cod. Vat. 4961, ubi legitur «qui vita
sunt non tenentes» non inepte, ut videtur, resti-
tuendum censet «quae recta sunt non tenentes».

³ Et re quidem vera Silvester a Constantino
invitatus ad Arelatense concil., et Leo ad Ephes. a
Theodosio legatos suos mittere satis habuerunt.
E. Cont. Const.

⁴ «Supple quod fieri potest». Cont. Const.

missa libris, aut memoriis inserta tenea-
tur³; nihil ad nos, quibus dulce est
beneficio Dei, pietate vestra invitante,
inchoare meliora, et hoc, quod non ac-
cepimus a parentibus, tam clari operis
institutum nobis ipsis imponere; quia
totum⁴ pro redintegratione fidei et ec-
clesiarum pace facere libenter ample-
ctimur; si tamen maiorum nostrorum
diffinitio, et sanctorum Patrum in suis
radicibus inconcussa permaneat; si ana-
thematizetur Nestorius cum participibus
suis, qui evacuans divinae sacramenta
naturae, beatam Virginem Mariam nudi
hominis mentitur esse genetricem; obli-
tus angelicae annuntiationis, per quam
mundo innotuit, quia quod ex ea nasce-
retur vocandum esset sanctum Filius Dei⁵.
Facessat impiorum tam contumeliosa in
Deo honorificentia; quoniam sic est in
utero Virginis operata divinitas, ut ex
ea unitas ibi procederet carnis animae-
que humanae; increata⁶ quidem, sed non
confusa connexionem substantiae; et sic
in utrisque naturis pro nostrae redem-
ptionis dilectione Christi Iesu Domini nostri
persona una est, aedificante mysterio....
restitutione mortem subire potuisset na-
turae....⁷ fragilitatem coelestis imperii
valuerit virtute reparare, vel ita pro uni-
tate personae et Dominus maiestatis cru-
cifixus, et Filius hominis credatur de-
scendisse de coelo. Eutychetis quoque
ignorantia⁸ divinarum bonorum omnium,

Dummodo iam-
dio definita non
retractentur.

Idemque anathe-
matizetur Nesto-
rius divinam
negans mater-
nitatem.

⁵ Luc. j, 35, ubi Vulg. inquit: *Quod nasce-
tur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

⁶ Melius indiscreta h. e. indivisa, cui op-
ponitur sed non confusa. E. Cont. Const.

⁷ Quae desunt verba supplendi nobis copia
defuit. Tantummodo animadvertere iuvat cum
Cont. Const., haec ad imitationem dicta esse
S. Leonis ep. xiii ad Flavianum pag. 31 h. vol.
col. 2, cap. v.

⁸ Ita et Baron.; at Caraf. cum n. cod. 4961 hic
vacuum spatium relinquit: Cont. Const. *expers*
supplendum autumat.

Itemque Eu-
tyches Chri-
stum hominis fi-
guram confin-
gens;

et ipso cum sociis detestando iam no-
mine abdicetur hebetudo, qui Deum et
Dominum nostrum Iesum Christum figu-
ram tantum carnis habuisse testatus est,
et nostrae veritatem non habuisse sub-
stantiae, nesciens de quo promissum sit;
quia videbunt persecutores eius in quem
pugnauerunt¹. Ita enim in una eademque
persona persistit utraque natura, ut Deus
atque homo unus Dei Filius Iesus Chri-
stus fidelium cordibus appareat. Quid
enim quadraginta dierum post resurre-
ctionem Domini cum hominibus convi-
ventis et convalescentis egit praesentia²?
Nisi in istis negotiis illorum, qui verita-
tem carnis negaturi erant, seniore faceret
aetatem³ curationis esse, quam vul-
neris. Sic enim dixit ad discipulos: *Quid
cogitatis in cordibus vestris? Palpate et
videte, quia spiritus carnem et ossa non
habet, sicut me videtis habere*⁴? Neque
fuisset mysterium, quod ostiis ad eos
clausis ingressus est, si integritatem hu-
mani corporis non habebat. Possumus
ex hoc dono Verbi praecedentem longius
proferre sermonem; sed satis esse cre-
dimus per Dominum nostrum eruditae
clementiae vestrae strictis supplicare sug-
gestionibus, sperantes, ut laborem curam-
que pastoralis officii venerabilium prae-
decessorum vestrorum Marciani et Leonis
formam secuti etiam principali poten-

tiae⁵ participatione fulciatis. Habebitis,
Deo propitio, spem de victoriis non iacen-
tem⁶, si pontificali contra diaboli subre-
ptiones congressione pacifica ad decertan-
dum instructionem⁷ muniatis. Nunquam
in sanctarum ecclesiarum memoria Dio-
scori participis Eutychetis, Timothei et
Petri, parricidarum commemoratio re-
viviscat; servetur ab omnibus⁸ suspi-
ciendae Chalcedonensis synodi, Deo per
vos operante, definitio; Acacius Petri
tenebrarum filii⁹ communionem pollutus
habeat participes, quos delegit; qui etiam
inter suos excessus nec de Petro Antio-
cheno, et complicibus eius nitidum se
esse perpeccatus est. Cessent maledicta piis
sanctae recordationis Papae Leonis inge-
sta dogmatibus, quae solos quidem illo
in suis manente puniunt irrogantes. In
his, quae praefati sumus, sollicitudinem
vestri advocamus imperii; poterit enim
pietas vestra hoc custodiens¹⁰ apices, et
scepra sua post multos annos ad aliud
saeculum possidere translata. Suscipite
preces nostras per Ennodium atque For-
tunatum fratres et coepiscopos nostros,
nec non Venantium presbyterum atque
Vitalem diaconum, vel Hilarum notarium
filios nostros, quorum apud nos fides in
Dei timore, studiumque perclaruit, pro
vestro amore transmissas, et placidam
vice nostra supplicationibus conscientiam

Neque damna-
torum commemo-
ratio in Ec-
clesiis revivi-
scat.

Et S. Leonis
doctrina succi-
piatur.

Anastasio
hortatur, ut fe-
gatis annual.

¹ Ioann. xix, 37, ubi legitur *in quem trans-
fixerunt.*

² Ex Act. Apost. i, 3 et 4.

³ «Suppl. potius, quae partic. apud antiq.
patres haud raro reticetur. Textum autem sic in-
telligi, ac si diceret: «nisi in his negotiis effe-
cisset, ut senior aetas Apostolorum, qui de re-
surrectione illius dubitarunt, iis qui deinceps
veritatem carnis eius erant negaturi curationis
esset potius causa, quam vulneris». Cont. Const.

⁴ Luc. xxiv, 38, 39, ubi Vulg. inquit: *Quid
turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda
vestra? Videte manus meas, et pedes, quia ego
ipse sum: palpate....*

⁵ Baron. et Caraf. *principalis potentiae.*

⁶ Baron. inepte, ut videtur, *non latentem.*

⁷ Caraf. cum nn. codd. *perperam ad orat.
context. instructione.* Cont. Const. recte, ut opi-
nor, *si pontificalem.... congressionem pacifica
ad decertandum instructione muniatis.*

⁸ Cod. Vat. 4903. ad rem aptius, ut videtur,
in omnibus.

⁹ «Alludit Hormisda ipsius Acacii verbis, qui-
bus in ep. ad Simplicium Petrus *noctis filius
appellatur*». Cont. Const. Acacii autem verb.
vid. apud Mign. tom. LVIII, col. 47.

¹⁰ Cont. Const. forte perperam ad locut. con-
text. *hos custodiens apices.*

accomodate. Speramus enim, et de Deo habentes fiduciam pollicemur, studia, quae a vobis verae religioni impensa fuerint, sine retributione et praemio non futura.

Data III idus Augusti, Florentio V. C. consule.

Dat. die 11 Augusti, an. 515.

EPISTOLA V¹.

Legatis, quae in itinere erga episcopos agenda sint, quaeque Constantinopoli erga imperatorem singillatim praescribit.

Ennodio et Fortunato Episcopis, Venantio presbytero, Vitali diacono et Hilario notario Sedis Apostolicae legatis,

Hormisda Papa.

Cum Dei adiutorio et orationibus apostolorum venientes in partes Graeciarum, si episcopi voluerint occurrere, in qua decet eos veneratione suscipite. Et si voluerint secessionem² parare, nolite spernere, ne iudicetur a laicis nullam vos cum illis velle habere concordiam. Si vero vos ad convivium rogare voluerint, blanda excusatione eos declinate, dicentes: Orate, ut primum mysticam illam mensam mereamur habere communem,

¹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 565. Illic indiculus, qui et Commonitorium appellari solet in vet. edit., epistolae ad Avitum datae mense Febr. ann. 517 subiiciebatur, sed Jaffé, quem nos, ut plurimum, sequimur, eum una cum superiori ep. legatis traditum existimat ann. 515.

² Ita *Concil. Collect.* post Baronium. Al. cum codd. Vat. 4901, 5617 *successionem* idest *hospitalitatem*. Baluzius ex coniect. *susceptionem* vel *subreptionem*.

³ Caraf. *et si quae alia.*

⁴ Cit. codd. *succedite.*

et tunc erit nobis ista iucundior. Victualia vero, et quae alia³ offerre voluerint, excepta tamen subvectione, si causa poposcit, nolite suscipere; sed taliter excusate, nihil deesse dicentes, sperantes ut animos suos vobis accommodent, ubi sunt dona et divitiae, et charitas et unitas, et quidquid ad gaudium religiosum certum est pertinere.

Cum ista ordinatione, Deo propitio, Constantinopolim pervenientes, ibi secedite⁴, ubi ordinaverit clementissimus imperator; et antequam ipsum videatis, nulli detis ad vos veniendi licentiam, praeter quos pietas eius miserit. Postea tamen quam principem videritis, si qui orthodoxi et nostrae communionis, aut zelum habentes unitatis vos videre voluerint, eos sub omni cautela suscipite; per quos forte et quid agitur deprehendere poteritis. Praesentati itaque imperatori litteras porrigite cum tali allocutione: Salutal vos⁵ Pater vester, Deum quotidie rogans, et intercessionibus⁶ sanctorum apostolorum Petri et Pauli vestrum regnum commendans, ut Deus, qui vobis tale desiderium dedit, ut pro causa Ecclesiae mitti et consulere beatitudinem ipsius eligeretis, ipse et perfectionem tribuat voluntatis⁷. Et si voluerit, antequam chartas suscipiat, ordinem legationis agnoscere, his verbis utimini. Iubete scriptas suscipere. Si dixerit: Quid habent chartae? Respondete⁸: Salutes ad pietatem

⁵ In iisd. omittitur *vos*.

⁶ « *Confessionibus* » Codd. cit.; sed cod. 5617 recentioris not. ad marg. corrig. *intercessionibus*. Cont. Const. *confessionibus* restituit, advertens per hanc vocem designari preces ad Apostolorum tumulos.

⁷ Caraf. cum nn. codd. *bonae retribuatur voluntatis*. Forte melius, quasi perfectio bonae voluntatis illi detur in praemium.

⁸ « *Respondetis* ». Codd. cit., qui subiade huiusmodi verba pro arbitrio commutant. Baron. vero nobiscum legit.; Caraf. cit. codices sequitur.

Quid in urbe CP. erga imperatorem.

Quae ad eum allocutio.

vestram continent¹, et Deo gratias agunt, quod vos sollicitos de unitate cognoscunt Ecclesiae; legite et agnoscetis. Et nullius causae mentionem penitus faciatis, nisi prius acceptae litterae relegantur. Et post susceptas litteras et relectas, adiciite: Nam et ad Vitalianum famulum vestrum misit litteras, qui², accepta a pietate vestra (sicut ipse scripsit) licentia³, suos ad Patrem vestrum sanctum Papam homines destinavit. Sed quia iustum erat, ut prius ad clementiam vestram dirigeret, hoc fecit, ut, vobis iubentibus atque ordinantibus, ad eum scripta, quae detulimus, Deo propitio, perferamus. Si imperator petierit epistolas a nobis⁴ ad Vitalianum directas, sic respondendum est: Non hoc nobis Pater vester sanctus Papa praecipit; nec sine iussione illius aliquid possumus facere. Tamen ut sciatis simplicitatem litterarum, quia nihil aliud habent, nisi preces ad pietatem vestram directas, ut accomodetis animum vestrum pro unitate Ecclesiae, iungite nobiscum personam, qua praesente, traditae a nobis litterae relegantur. Si vero dixerit imperator, eas se debere legere, respondebitis: Iam vos suggestisse, iussum non fuisse a sancto Papa⁵. Si dixerit: Hoc tantum est quod in litteris continetur⁶? Possunt enim

Ad Vitalianum litterae in manus Anastasii nullo pacto tradendae;

Hic tamen ora tenus communicandae.

et mandatis alia nuntiari. Tunc respondetis: Absit a conscientia nostra. Nobis non est consuetudo⁷; nos pro Dei causa venimus, et in Deum commissuri sumus? Simplex est sancti Papae legatio, et omnibus nota ipsa eius petitio, ipsae preces, ut constituta Patrum non corrumpantur; ut haeretici de Ecclesiis removeantur; praeter ista, legatio nostra nihil continet.

Si dixerit: Inde et ad synodum invitavi sanctum Papam, ut, si quid est ambiguum, tollatur de medio⁸. Respondendum est: Agimus Deo gratias, et petitioni vestrae⁹, quia hunc vos affectum et animum habere cognoscimus, ut ea quae a Patribus constituta sunt generalitas servet; quia tunc vera et sancta unitas potest esse inter Ecclesias Christi, si, Deo adiuvante¹⁰, hoc, quod praedecessores vestri Marcianus et Leo custodierunt, elegeritis¹¹ esse servandum. Si ille dixerit: Quae¹² sunt ista, quae dicitis? Respondete: Ut synodus Chalcedonensis et epistolae sancti Leonis Papae, quae scriptae sunt contra haeticos Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, nullatenus corrumpantur. Si dixerit: Nos synodum Chalcedonensem et epistolas Papae Leonis et recepimus¹³ et tenemus. Vos mox gratias agite, et pectus eius osculamini¹⁴,

Legationis causa innuenda.

De convocanda synodo quid declarandum.

¹ Subaudiendum nomine Papae, siquidem mox de ipso nondum nominato enarratur, et Caraf. subdit, *quia vos sollicitos de unitate cognoscit Ecclesiae*. E Cont. Const.

² « Al. quia ». Cont. Const. Forte rectius.

³ « Anastasius », inquit Cedrenus ad ann. 23 Anastasii, *rebus suis deploratis, pacem per legatos a Vitaliano petit, iurans una cum Senatu se, quos relegaverat, revocaturum, Macedonio, et Flaviano suos episcopatus redditurum, ad concilium Heracleae evocato etiam PP. romano*. Hinc secutae Anastasii litterae dat. ann. 515 prid. id. Ianuarii; neque ambigendum, quominus eodem tempore a Vitaliano scriptae sint etiam quae hic innuuntur ». E Cont. Const.

⁴ Caraf. forte *perperam a vobis*.

⁵ Caraf. cum nn. codd. *respondes: te suggestisse iussum tibi a sancto Papa non fuisse*. Melius quidem ad context. n. lectio.

⁶ Hic, ubi al. duo puncta intericiunt, nobis visus est orat. contextus interrogandi punctum requirere.

⁷ Caraf. cum cit. codd. sane rectius *talis consuetudo*.

⁸ Id. cum nn. codd. minus recte ad locut. *ut si est aliquid ambiguum tolleretur e medio*.

⁹ Id. *pietati vestrae*.

¹⁰ Cit. codd. *si, vos Deo iuvante*.

¹¹ Id. *eligitis*. Ad sens. rectius n. lectio.

¹² Caraf. cum nn. codd. *Et quae*.

¹³ Id. *recipimus*. Ad rem f. aptius n. lectio.

¹⁴ Caraf. cum cit. codd. hic addunt *clementiae*.

dicentes: **Modo cognovimus, Deum esse vobis propitium**¹; quando facere talia Testinatis; quia ista est fides catholica; ista est quam praedicaverunt apostoli, sine qua nullus potest esse orthodoxus; istam debet sacerdotum generalitas tenere, et praedicando servare.

Si dixerit: Orthodoxi sunt episcopi; de constitutis Patrum non recedunt. Respondentis: Ergo si constituta Patrum servantur, et in nullo corrumpitur quod in sancta Chalcedonensi synodo² firmatum est; quae causa est, tantum inter Ecclesias partium istarum esse discordiae? Vel quae causa facit, in uno³ Orientis episcopos non consentire⁴? Si dixerit: Qui erant episcopi, nulla inter ipsos discordia versabatur: praedecessor sancti Papae animos eorum missis litteris excitavit, et ad confusionem excitandam perduxit⁵. Respondendum: Litteras, quas sanctae memoriae Symmachus⁶ destinavit, praemanibus habemus. Si extra haec, quae pietas vestra dixit, hoc est « Chalcedonense concilium sequor, epistolas Papae Leonis admitto » aliud nequidquam continent nisi exhortationem, ut ista serventur; quomodo⁷ verum est quod per ipsum est generata confusio? At si hoc continetur in litteris, quod et Pater vester spe-

rat, et pietas vestra consentit; quid ille fecit? Quid enim in eo videatur esse culpabile⁸? His adiacite preces et lacrymas, rogantes: Domine imperator, considerate Deum; ponite ante oculos vestros futurum eius iudicium. Sancti Patres, qui ista constituerunt, beati Petri apostoli fidem secuti sunt, per quam aedificata est Ecclesia Christi.

Si imperator dixerit: Quod me vultis per locutionem facere habete⁹; ecce mihi communicate, qui synodum Chalcedonensem recipio, et epistolas Papae Leonis amplector; nunc communicate mihi. Respondendum est: quo ordine pietas vestra communicari sibi desiderat? Nec nos praedicantem¹⁰ ista pietatem vestram¹¹ vitamus, quod scimus Deum timere, et gaudemus, quia gratum vobis¹² est Patrum constituta servare. Fiducialiter ergo rogamus, ut per vos in unitatem revertatur Ecclesia. Sciant omnes episcopi voluntatem vestram, et quia synodum Chalcedonensem et epistolas Papae Leonis servatis, vel apostolica constituta¹³. Si dixerit: Quo ordine facienda sunt haec ostendere oportere¹⁴. Iterum preces adhibete cum humilitate, dicentes: Pater vester scripsit episcopis generaliter. Iungite his litteris sacras vestras, significantes

Quid ab imperatore vel maxime requirendum.

hoc vos vindicare¹, quod Sedes Apostolica² praedicat; et tunc³ qui sunt orthodoxi, de unitate Sedis Apostolicae minime separentur, et qui his sunt contrarii cognoscantur. Quibus ordinatis, paratus est Pater vester etiam⁴, si opus fuerit, suam accommodare praesentiam, et quidquid expedit, servatis Patrum constitutis, pro integritate Ecclesiae non negare.

Si dixerit imperator: Bene ista; suscipite interim nostrae civitatis episcopum⁵. Iterum preces iungite, humiliter dicentes: Domine imperator; pacem venimus cum Dei adiutorio, vobis adnitentibus et praestantibus, facere, et contentionem⁶ sopire in civitate vestra. De duabus est personis intentio; ista causa proprium cursum habet; generalitas episcoporum prius ordinetur; fiat una communio catholica; et sequenti loco de istis, vel si qui sunt alii extra Ecclesias suas, tunc diligentius potest causa cognosci. Si dixerit imperator: De Macedonio dicitis; intelligo subtilitatem vestram, haereticus est; nulla ratione revocari potest. Respondetis: Nos, domine imperator, nullum personaliter indicamus⁷. Et si

Timotheus in CP. episcopum non suscipiens.

Macedonio causa prius examinanda.

pietas vestra consideret, magis pro anima vestra et opinione loquimur, ut sit discussio, et si haereticus est, iudicio cognoscatur, ut⁸ non sub opinione orthodoxi iniuste dicatur oppressus.

Si dixerit imperator: Quid vultis? Modo dicite de synodo Chalcedonensi; dicetis et de epistolis Papae Leonis: Ecce qui est istius civitatis episcopus ad ista consentit⁹. Respondendum est: Si ita¹⁰ custodit, in examinatione causae eum iuvare plus poterunt; et quia servo vestro Vitaliano magistro militum talem dedistis licentiam, ut si speraret a beatissimo papa, ut pro causis talibus apud eum discussione causae his personis, quibus de loco potest esse intentio, integra universa serventur¹¹. Si imperator dixerit: Sine episcopo debet esse civitas mea? Hoc vobis placet, ut ubi ego maneo, episcopus non sit? Respondendum: Praediximus duarum personarum intentionem esse in ista civitate. Quod ad canones pertinet, iam ante suggestimus; canones solvere, in religionem committere est. Multa sunt remedia, multa inventa, per quae pietas vestra sine communiione esse non possit,

1 Perperam Caraf. nobis esse propitium, et mox peius ista debet.

2 Caraf. in sancto Calch. concilio.

3 Cont. Const. potius in unum.

4 Ita et Baron. Al. cum nn. codd. minus apte non sentire?

5 Caraf. cum nn. codd. perperam ad confusionem sollicitando perduxit.

6 Caraf. Papa Symmachus.

7 Caraf. perperam ad context. aliud quidquam.

8 Quomodo perperam omittitur in Caraf. et in n. cod. 4961.

9 Sane rectius al. quid ille fecit, quod in eo videatur esse culpabile? Scil. « quid Symmachus

fecit unde reprehendi possit? ». E. Cont. Const.

10 Al. mendose quidem Quid me vultis persecutionem facere ab eo. Perperam et al. Quod me vultis prosecutionem, vel per solutionem facere, habete. Sane recte n. edit., quasi imperator diceret: « Quod per locutionem vestram vultis ut ego faciam, aggredior: Ecce mihi ».

11 Cit. codd. inepte quidem ad context. praedicantes.

12 Perperam Caraf. istam pietatem.

13 Id. mal. nobis.

14 Baron. et Caraf. cum codd. cit. Sedis Apostolicae constituta.

15 lid. Quo ordine facienda sint haec, se debere cognoscere.

1 Ita et Baron., cuius lection. libentius sequitur Cont. Const. Al. indicare, vel iudicare; sed perperam.

2 « Quod et Sed. Apostolica ». Cit. codd.

3 « Ut tunc ». Cont. Const. forte aptius ad contextum.

4 Etiam omittitur in Caraf., et in nn. codd.

5 lid. codd. ad rem perperam suscipite iterum nostrae civitatis episcopum.

6 Nempe de causis Macedonii CP. Episcopi in exilium eieci, et Timothei Eutychnianistae in eius locum suffecti. Al. perperam intentionem; Baron. vero, et Cont. Const. recte nobiscum legunt.

7 Cit. Codd. vindicamus. Forte ad seqq. melius.

8 Ita et Baron. Al. cum Cont. Const. et nn. codd. forte minus bene et non sub opinione orthodoxi. Macedonio autem haec, ut videtur, fuit exulandi causa. Imperatore in trisagio adiacere volente « qui crucifixus est pro nobis ».

App. Bull. Rom. — Vol. I. 48

gravissima fuit orta seditio, cuius auctor ac princeps Macedonius habebatur. Vid. Anast. Biblioth. Hist. Eccl. inter script. Bizant. edit. Venet. 1729, pag. 28, et Evagrium lib. iv, cap. xliiv. E. Cont. Const.

9 Scil. « Timotheus, qui, Theodoro lectore teste, fidem suam in horas mutabat ». E. Cont. Const.

10 Caraf. cum nn. codd. recte ad context. Si ista.

11 Cont. Const. hunc locum satis implicatam sic expedit: « et quia Vitaliano magistro militum talem dedistis licentiam, ut si speraret a beatissimo PP., ut (sicut) pro causis talibus per canones fieri debet, apud eum discussionem causae, et de his personis, quibus de loco nempe CP. Sedis) potest esse intentio (contentio, integra universa serventur. Vid. Concil. Sardicense can. 4 ».

et integra iudiciorum forma servetur. Si dixerit: Quae sunt ista remedia? Respondetis: Non a nobis noviter inventa¹. Suspensa causa de aliis episcopis, persona, quae consentit confessioni pietatis vestrae, et constitutis Sedis Apostolicae, interim usque ad eventum cognitionis teneat locum Constantinopolitani sacerdotis², si cum Dei adiutorio episcopi voluerint, se accommodare Sedi Apostolicae. Habetis textum libelli in scriniis Ecclesiae editum³, iuxta quem debeant profiteri.

Si tamen contra alios episcopos catholicos⁴ fuerint datae petitiones, magnopere contra illos, qui sine verecundia Chalcedonensem synodum anathematizant, et epistolas non recipiunt sancti Leonis Papae, petitiones suscipite, causam tamen in Sedis Apostolicae reservate iudicio⁵; ut et spem de audientia detis, et tamen nobis⁶ debita reservetur auctoritas. Si tamen imperator serenissimus totura se promiserit esse facturum, tantum ut nostram praesentiam accommodemus, modis omnibus prius sacram ipsius per episcopos et per epistolam vestram, uno de vestris perferente per provincias una cum personis, quas imperator deputaverit, destinare; ut sic eum servare Chalcedonense concilium, et epistolas S. Leonis Papae omnibus innotescat. Quibus ita proce-

dentibus, ad nos in Christi signo, ut adventum procuremus, scripta dirigite.

Praeterea est consuetudo per episcopum Constantinopolitanum omnes imperatori episcopos praesentari⁷; si hoc illorum callidus tractatus invenerit volentium formam legationis agnoscere, ut cum Timotheo, qui modo videtur Constantinopolitanam gubernare Ecclesiam, imperatorem videatis, sic facite, ut si ante agnoveritis, quam ad imperatorem ingrediamini, ista disponi per aliquos, necdum praesentati dicite⁸: Mandata talia nobis dedit et praecepta Pater pietatis vestrae, ut sine aliquo episcoporum vestram clementiam videamus. Ergo agite, donec se ab hac consuetudine ipse removerit.

Quod si omnino noluerit, aut si captose contigerit, ut ante imperatorem inopinate Timotheum videatis, ita suggerite: praecipiat pietas vestra nobis dare secretum, ut causas, pro quibus missi sumus, exponamus. Si dixerit: Dicite ecce ante ipsum; respondetis: Non iniuriam facimus; sed quod ad causas pertinet⁹, etiam ipsius continet legatio nostra personam, et suggestionibus nostris praesens esse non potest. Et nulla ratione, eo praesente, aliquid allegetis, sed egresso, delegationis textum exerite¹⁰.

Interim Timotheo catholice Episcopi sufficiens.

Episcopi haeresum fautores S. Ap. iudicio reservandi.

Anastasi re-sipientia publica.

Timotheo adstante, nil ad imperatorem loquendum.

ALLOCUTIONIS AD LEGATOS HABITAE PRAECIPUA CAPITA.

Ut synodus¹ Chalcedonensis et epistolae S. Leonis papae serventur². Utque clementissimus imperator consentiens debeat pietatis suae sacra generalia ad universos episcopos destinare, in quibus significet, praedicta se et credere et vindicare.

Consentientes etiam episcopi in Ecclesia, praesente plebe christiana, haec praedicare debeant³: amplecti se sanctam fidem⁴ Chalcedonensem, et epistolas S. Leonis papae, quas scripsit contra haereticos Nestorium et Eutychetem et Dioscorum, sed et contra sequaces eorum Timotheum Aelurum, Petrum, vel contra eos, qui in ipsa causa tenentur obnoxii, simul etiam et Acacium, qui quondam Constantinopolitanae ecclesiae fuit episcopus, sed et Petrum etiam Antiochenum anathematizantes cum sociis eorum. Haec manu propria, praesentibus electis venerabilibus viris, scribentes, faciant secundum textum libelli, quem per notarium nostrum⁵ edidimus. In exilium deportatos pro causa ecclesiastica ad audientiam Sedis apostolicae revocandos, ut iudicium et vera examinatio de his possit haberi: ita ut causa eorum inquisitioni integre reservetur.

Si qui vero sacrae Sedi apostolicae communicantes, catholicam fidem praedicantes, atque sequentes fugati sunt, vel in exilio detinentur, hos iustum est ante omnia revocari.

Praeterea quae legatis inter reliqua

Cathol. fidei professio ab imperatore palam emittenda.

Item ab episcopis.

Antistes regni iudicio damnati in S. A. examini revocandi.

Depulsi autem ob cath. fidem in suas sedes restituendi.

1 Al. ut sancta synodus.
2 « Serventur, atque clementissimus ». Id. cum nn. codd.
3 Caraf. minus apud ad orat. context. debent.
4 Al. synodum, Superior. verbis aptius.
5 Al. per notarios nostros.
6 Cit. codd. adversus eos episcopos.

iniunximus, ut si contigerit libellos porrigi adversus episcopos⁶, qui persecuti sunt catholicos, de his iudicium Sedi apostolicae reservetur, ut circa eos venerandorum Patrum possint constituta servari, per quae aedificatio generalitati proveniat⁷.

EPISTOLA VI^a.

Eutychianae haeresis pertinaciam innuens Dardanos, et Illyricos episcopos, quorum fidei professionem indicat, ab ea resipuisse gaudet: Caesarium hortatur, ut orientalem S. A. legationem Deo commendet, eiusque litteras per Urbanum exspectat.

Dilectissimo fratri Caesario, vel his qui sub dilectionis tuae ordinatione consistunt, Hormisda.

Iustum est, ut qui catholica communione lactamini, nobiscum de ecclesiae, si qua provenit concordia, gaudeatis: ut quemadmodum unus nobis consensus est fidei, ita sit individua gratulatio prosperorum. Nostis qualiter detestabilis Eutychiana⁸ haeresis per orientales serpat ecclesias, et quoties praefatae superstitionis virus synodus generalis extinxerit, vel quoties eius sequaces salubria monita apostolicae Sedis spreverint, et quasi erubescens manus dare veritati, aut apostolicae Sedis praedicationibus obedire, in hac tamen⁹ obstinatione perstiterunt. Elatio enim semper affert saluti periculum, per quam

Episcopi catholicorum persecutores S. A. iudicio reservandi.

De Eccl. prosperitate gaudendum.

Eutychianae haeresis pertinaciam commorat.

7 Iuxta Jaffe l. c. dat. ann. 615, die incerto: iuxta vero Cont. Const. dat. 11 Augusti eiusd. anni.
8 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 610.
9 « Cod. Reg. et Colb. hic, et deinceps Eutychiana ». Maurin. Concil. Gall. tom. 1, pag. 868 edit. Paris. 1789.
10 Optime ad sens. Baron. in hac tanta.

ipsius inventor diabolus angelica potestate privatus est. Pro his nobiscum saepissime¹ fraternitas vestra condoluit, apostolicae non immemor lectionis, qua monstratur: *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*². Sed Dominus, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, nunc multorum sensus illuminans, eis desiderium apostolicae communionis infudit, ut quod dudum intentione praedicabant, hoc nunc correctionis professione condemnent. Quorum reditum ideo absque suspicionis morsu recipimus, quia dum peccatum³ sine aliquo excusationis velamine confitentur, manifestum desiderium correctionis ostendunt. Ergo episcopi tam Dardani, quam Illyrici pene omnes, ne sint errore condemnandi praeterito⁴, petentes beati Petri apostolorum principis, communionem, et scriptis et legationibus destinatis, se apostolicae Sedis regulis obedire confirmant. Pro quibus quantum nos oporteat gratulari, soli, quorum fides fervet, intelligunt. Sciendum vobis est igitur anathematizari nunc ab ipsis quoque Nestorium, qui dividit incarnationem Do-

mini nostri Jesu Christi, et per hoc duos filios conatur asserere⁵. Eutyches carnis negans veritatem, et duas naturas in una persona non praedicans, ut Manichaeam phantasiam ecclesiis Christi, quemadmodum putavit, insereret; simili ratione damnatur. His adiungitur Dioscorus Alexandrinus, qui malitiae praefatae consentiens, in sancto Chalcedonensi concilio particeps damnationis effectus, et malorum seminum aequales fructus inveniens, in eam cecidit foveam, quam fidelibus parabat. Facti sunt istorum successores Timotheus Aelurus, et Petrus: quorum sibi ubique consensit iniquitas, et mentientes magistros in nullo deserunt, sed in omnibus pravitatibus antecedunt. Hi approbati sunt generalis materia laesionis⁶, quorum et manus sacerdotalis sanguinis maculavit effusio, et vitam innocentium peremit interitus. Habent per universum mundum a catholicis infixae aeternae damnationis stigmata, quos orthodoxi non solum fecerunt communionis expertes, verum etiam eos Christianorum spoliavere vocabulo. Petrum Antiochenum cum suis, sicuti ab his, de quibus⁷, ne sermonum pro-

comite Scytham vocatum, modo Thracem dicit, et in ep. ipsius Hormisae ad Avitum, ubi legitur: *a conterminis suis Thracibus, Dardanis, et Illyricis*. E quibus sane verbis liquet, per eum Thracem appellari, quos in ep. ad Caesarium Scythas nominat. E. Maurin. et e Cont. Const. II. cc.

5 « Conatur asserere ». Maurin. loc. cit.

6 « Scilicet schismatis: quia nimirum hi ab Aecio primum damnati, ut haeresis Eutychianae cultores, ab eodem in sedes suas, pulsus orthodoxis, restituti fuerant, ut postea declaratur. In mss. *laesionis* loco (male) legitur *lectionis* ». Maurin. ib.

7 Baron. ad sensum apertissime *Petrum Antiochenum cum suis (sicuti ab his, de quibus loquimur, factum est) praefatis adiungite. De quibus ne prolixitas...* Maurin. ibid. *Petrum*

1 Scilicet eo etiam tempore, quod Hormisdas Pontificatum antecessit. E. Cont. Const.

2 I Corinth. XII, 26, ubi Vulg. legit *Si quid patitur*.

3 « Quia qui peccatum ». Maurin. loc. cit. Ad orat. forte melius.

4 « Nec non Scythae errorem damnando praeteritum ». Maur. ib., et cod. Reg., iuxta quem Baluzius ad lib. IV de Concord. Sacerdot., et Imp. cap. XXXIV, n. 13 iam monuerat, locum hunc esse emendandum, tum quia clarior evadit, tum etiam quia Aviti Viennensis epistolae suffragatur, ubi ille *Dardaniae, Illyrici, vel Scythiae* conversionem memorat. Intelliget autem Scythiam Ponticam, quae provincia erat orientalis Illyrici, quaeque Thracibus finitima interdum Thraciae nomine appellabatur, uti videre est in Evagr. lib. III, c. 44, qui Vitalianum alibi a Marcellino

Ab ea multos indubiter posse edocet.

Dardaniae et Illyr. anathematism novam fidei professionem innotuit

lixitas nasceretur¹, hoc tantum dixisse sufficiat, Petrum et eius socios in nullo ab eorum, qui damnati sunt, dogmate discrepare. Quos Acacius aliquando condemnans in laudes suas omnium Christianorum ora converterat, et eos impugnans, qui Eutychianam haeresim vindicabant, fidem colentibus gratissimus apparuerat. Sed huic solitis insidiator fraudibus quod fraudabatur invidit. Nam postea hos suos complices habere desiderans, et in catholicos arma convertens, cum ipsis invenit sortem, quos optavit habere participes. Longum est epistolae brevitate per universa discurrere. Unde ex totius summa negotii partem aliquam pro instructione direximus, iudicantes quod tanta res vestram non possit latere notitiam; praecipue cum hoc per praedecessorum nostrorum literas² vestris fuerit regionibus nunciatum. Quod et nos pro his, quae nuper acciderunt, fraternitatem vestram curavimus instruendam, ne alicubi per ignorantiam fidelium locum invenire possit subreptio praedictorum³, sed qui nituntur talia vindicare sacrae consortio communionis arcendi evidentius innotescant.

Igitur ubi interest fidei, quidquid ad gratiam huius pertinet saeculi, respiciatur; cum nec naturalis affectio rebus debeat caelestibus anteponi, ut illud

Antiochenum cum suis, sicut ab his, de quibus loquimur, factum est, adiungite. De quibus ne prolixitas.

1 Forte ad orat. context. potius legendum nascatur.

2 Baron. *hoc praedecessorum nostrorum literis.*

3 Maur. ib. *perditorum*, quibus adhaeret Sirmond. cum mss.

4 Matth. x, 37.

5 Sic edit. Cod. autem Colb. IV id.; cod. Reg. in id. E. Cont. Const. et Maurin. Baronius vero hanc ep. refert ad ann. 518, licet et ipse datam censeat IV id. sept., Flor. Cons. Forte Fasti Ono-

Cur eam induerit.

Pro Christi fide terrena omnia respicienda

praeceptum domini compleatur: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus*⁴. De caeteris, quae in religionis causa confidentes divinis beneficiis praesenti tempore iterum de Orientis partibus speramus, et legatos direximus, Domino Jesu Christo supplicare, ut ipse, qui pro pietate sua prosperum donavit initium, similem concedere dignetur effectum. Urbanum Sedis apostolicae defensorem, etiam huic aptum negotio, ad caritatem tuam direximus, per quem de universarum effectum causarum responso congruo cupimus, quae sunt voliva cognoscere. Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

Data VI Idus Septembris, Florentio viro clarissimo consule⁵.

Dat. die 8 Septembris, an. 515.

EPHSTOLA VII⁶.

Anastasium, qui se de Ecclesiae pace sollicitum praetendit, pro viribus hortatur, ut tandem verborum fidem factis confirmans orientalibus discordiis finem imponat.

Hormisda Anastasio Augusto per Theopompum et Severianum.

Solicitari animum tuum, clementissime imperator, ambitiosa aviditate com-

phriani, in quibus Magnus, et Florentius hoc ann. consules proponuntur, eum decepere. Vid. Pag. ad hanc ep. ann. 518. Jaffé dat. autumat die 8 vel 11 Sept. ann. Christi 515.

6 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. V, col. 574. Baronius ad ann. 516 § XVII existimat, hanc epistolam ei respondere, quam Anastasius Hormisdas misit hisce verbis exordiens « *Gratias Omnipotenti* », camque reperies apud Migne, *Patrolog.* tom. LXXXI, col. 381. Verum Cont. Const. hanc opinionem respuit, siquidem Hormisda per epist. V, pag. 374 h. vol. illi videtur respondisse, nec modo novi aliquid fuit addendum. Multoque minus per ipsam Cont. Const. adprobatur quod

Orientalium S. A. legationem eius precibus commendat.

Per Urbanum litteras expectat

Anastasio votum ecclesiae.

unitatis quam
primus explen-
dum.

moras, donec speratae utilitatis redinte-
gratio optata contingat. Bona sunt de-
sideria salutis, et laudabilis, quae
se huiusmodi Deo commendat, intentio.
Prudentiae siquidem speciale documen-
tum est, cum id, quod sibi utile credit,
impatienter inquirat. Nam si in corpo-
rum morbis noxia est tarda curatio,
quanto magis in salute animae gravius
est ferendus remediorum fidelium serior
appetitus? Cum moneamur¹ spiritualibus
institutiis, ne quae prodesse possunt in
diem posterum differantur, clamante sa-
pientissimo Salomone: *Ne tardes con-
verti ad Dominum, et ne differas de die
in diem*²; quia sicut in incerto vitae
tempore³, ita in tuto animae convenit
esse remedia⁴, ut intret in gaudium
Domini sui⁵, quem veniens Dominus ea,
quae sibi placent, invenerit operari.
Unde et fateor, me fuisse miratum, cur
tamdiu legatio promissa tardaverit, cum
facienda ista sint⁶, ut regna coelestia
rapiantur⁷. Verumtamen instinctus ipse,
quem mansuetudinis vestrae declarat
alloquium, spem supernae misericordiae
pollicetur. Desuper est enim et ipsum
velle quod bonum est. Confido autem,
quoniam *qui coepit in vobis opus bonum,
perficiet usque in finem*⁸. Ergo viac,

Si quidem ad
Dominum con-
versio non diffe-
randa.

Itaque ince-
pit insistendum

idem Eccl. Annalium parens huic ep. praemittit
§ XII, affirmans Hormisdam, dum hanc ep. Ana-
stasii legatis traderet, huius gesta debuisse lau-
dare. Perpetua enim Anastasii subterfugia, falla-
cem concilii convocationem, periura promissa,
obstinatam pro Acacio, aliorumve haeretic. de-
fensionem et caetera huiusmodi Pontifex com-
mendare non potuit. Et sane vel huius ep. initium
leviter consideranti paternam potius correctio-
nem sapiat necesse est.

¹ Baron. omittit et. Forte mend. typograph.

² Vet. cod. Vat. 4961 leg. *commoneamur*,
cui adhaeret cod. n. 5617, qui tamen ad marg.
emendatur iuxta nostram lectionem. Cod. Ottob.
474 quum moneamur.

³ Eccl. v, 8, ubi Vulg. legit: *Non tardes.*

⁴ Mendose Caraf. *in incerto vitae tempore.*

cui coepistis insistite, et speratis erran-
tium lubricis, nobiscum supra petram
solidam tenete vestigia. Tali crevit ec-
clesia sancta consensu, quod his verbis
apostolicorum actuum testatur historia:
*Multitudinis credentium erat cor unum
et anima una*¹⁰. Nam quemadmodum
connecti poterunt gratiae vinculis, quo-
rum distant corda sententiis? Fac, do-
mine imperator, effectum rerum fidem
probare verborum. Non enim sermoni-
bus cognoscuntur hominum corda, sed
effectibus¹¹: cum et Abraham pater no-
ster non *nuda* Deo fide, sed opere fidem
commendante placuerit. Unde vel pro
dispensatione mihi credita, vel pietatis
vestrae circa me benignitate perpensa,
domine fili, hortor et supplico, ut stu-
dium pacis, quod per scripta praefertis,
ad componenda nobiscum, adiutore
Deo¹², ea in his, quibus laborant ec-
clesiae, dirigatis, quia secundum Pro-
phetam: *Pax multa diligentibus nomen
tuum, et non est illis scandalum*¹³. Non
sunt incognita apud mansuetudinem
vestram, quae nos ab ea, quam redinte-
grare cupimus, unitate discernant. Date
operam, ut laudando, quae profitemini,
compleantur effectui. Et apostoli, cuius
communione creditis expetendam, totis

Verborum fides
operibus com-
probanda.

⁵ Baron. *remedium.*

⁶ Matth. xvi, 21, ubi Vulg. inquit: *Euge...
intra in gaudium Domini tui.*

⁷ « *Cum facienda iussit* ». Caraf., cui Cont.
Const. libenter adhaeret.

⁸ Alludit ad Matth. ii, 12, ubi legitur: *Regnum
coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.*

⁹ Philip. i, 6, ubi Vulg. legit: *... usque in
diem Christi Iesu.*

¹⁰ Act. iv, 32.

¹¹ *Fructibus* Codd. Vatt. 4961 et 5617; forte
melius, siquidem hoc verbum magis consonat
cum Matth. vii, 16.

¹² « *Deo auctore* ». Baron. forte ad context.
minus bene.

¹³ Psal. cxviii, 465, ubi Vulg. ait: *... dili-
gentibus legem tuam.*

Damnatorum
contagia sedulo
effugienda.

viribus sequimini disciplinam. In totum
perdita noxiorum declinate contagia;
scientes, non habere cum religiosis im-
pios consortium, nec ullum fidei cum
perfidia esse consortium. Consequens est,
ut qui errorum detestatur principes,
oderit sectatores¹. Execrabile habeatur
in flore, quod damnatur in semine. Of-
ferre hoc munus Deo, pro vestris, pre-
cor, offerre temporibus; iamdiu hanc a
vobis hostiam pro tantis, quae vobis
contulit Christus beneficiis², expectat.
Quid opus est apud illum preces adhi-
bere, qui supplicat? Vos senatui urbis
Romae, ut me ad pacem hortaretur³,
iniungitis. Ego non solum cum his ad
vos supplicationis verba converto, sed
vestigiis vestris pro universali⁴ advol-
vor ecclesia. Audite me pro Christo le-
gatione fungentem: non patiamini ab
improbis⁵ canibus Christi membra
discerpi: quae insanabilia videtis, ab-
scindite, et quae aegra, curate. Cur
quae sana sunt, invalidis coniuncta qua-
tiantur⁶? Servate ordinem, quem uni-
tas⁷ ipsa praefinit, et pacem mundo,
quam poscitis, reddite⁸. Haec et sub
praesenti occasione depono, et rursum
ac saepius supplicare curabo, sperans,
importunitatem hanc meam et Deo esse
placituram, et apud vos quoque per as-

Imperatorem
ad Ecclesiam u-
nitatem anxius
urget.

¹ Forte legendum *sectatores, et execrabile
habeatur in flore.*

² Cont. Const. ex edit. rom. *beneficiis expun-
git*: nn. codd. cum Ottob. 474 ipsi consentiunt.

³ Baron. apte ad orat. context. *hortetur.*

⁴ Ita et cit. cod. Ottob., cui refragantur codd.
nn. 4961 et 5617, qui iuxta orat. context. probe
legg.: *cum universali.*

⁵ « *Ab impiis* ». Cit. cod. Ottob.

⁶ Caraf. cum Vatt. codd. 4961, 5617 qua-
tiantur. Forte rectius ad context.

⁷ Caraf. cum nn. codd. *veritas*. Ad rem per-
peram videtur.

⁸ In mss. *reddidisti*. Forte melius, quasi di-
ceret « et inde pax certa continuo consequetur »

siduas petitiones, quoniam id nos Do-
minus docuit, vacuum non futuram.
Data Romae⁹.

EPISTOLA VIII¹⁰.

*Ioannis humilitatem laudans, eum in
fide confirmat; quomodo resipiscentes
sint in Ecclesiam recipiendi per sub-
ditam normam edocet; litteras suas
per Rufinum missas populo commu-
nicandas indicit.*

Hormisda Ioanni episcopo Nicopolitano
per Rufinum diaconum.

Gavisi sumus in Domino valde, frater
carissime, acceptis literis tuis, in quibus
te profiteris sacerdotium Dei gratia sus-
cepisse. Haec est fides certa¹¹, haec
spes sine ambiguitate secunda, qua cre-
ditur¹² totius boni causa in superna
dispensatione consistere. Cuius rei scientiam
habens, frater carissime, benefi-
ciorum, quae a Deo nostro consecutus
es, religioso animo gratiam confiteris,
licet hoc quoque de eodem clementiae
fonte descendat¹³, ut se auctori suo
humana submittat humilitas. Ait enim:
*Super quem requiescet spiritus meus,
nisi super humilem, et quietum, et tre-
mentem sermones meos*¹⁴. In his ergo,

Ioannis hu-
militatem com-
mendat.

Super humi-
lem Spiritus Do-
mini.

adeoque in tua est potestate pacem consequi,
seu praestare, quam poscis ». E. Cont. Const.

⁹ Alii notam chronolog. ex ep. sequenti sup-
plendam autumant, scil. datam existim. post Au-
gust. mens., Petro consule, idest ann. 516. Jaffè
autem eam scriptam censet post diem 16 Jul.
eiusdem anni.

¹⁰ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 588.

¹¹ Cod. Ottob. 474 sic leg.; cod. autem Vat.
4961 habet: *Haec fides certa, haec.*

¹² Perperam Caraf. *quae redditur.*

¹³ Ottob. et Vatt. cit. inepte quidem *descendit.*

¹⁴ Isai. lxxvi, 2, ubi Vulg. legit: *Ad quem
autem respiciam nisi ad pauperulum, et con-
tritum spiritu, et tremmentem sermones meos?*

Inde factam,
ut Ioannes cum
S. A. sententiis
conveniat.

Eum in hōe
confirmat.

In quibus huiusmodi probatis, claris elucescet aliis etiam virtutis huius futurum exemplum; quando ad hoc etiam, Deo institente, perductus es, ut et de catholicorum glorietur Ecclesia. Nam sicut divinis testimoniis eruditus, et iuxta apostolum¹ sacrarum literarum institutione formatus² hoc auspiciū tuae ordinationis edidisti, ut adversus deviantes cum Sedis apostolicae sententiis convenires. Neque enim remunerare³ aliter tantorum beneficiorum poteras largitorē, nisi adversus inimicos eius evidentem zelum apostolicae confessionis ostenderes.

Notum est enim, eos extra religiosa septa consistere, qui et ipsi profitentur conscientiam fidei atque fiduciam⁴, sed infructuosa est apud eos, quamvis⁵ cum religiosis congrua sanctae communionis aequalitas, quia procul dubio quia ea, quam meruit, libertate non utitur, subiectum se iniquitatibus confitetur. Quid gloriemur his, quas non sequimur disciplinis? Falso appellat magistrum, qui se institutionibus eius non probat esse discipulum. Sed quia nobis nunc omnia in confessione similia, et libertatis propriae resumpsistis affectum, paternae rursus haereditatis cupientes esse consortes, amplectimini gratiam traditionis antiquae, et in illius inconvulsi fundamenti stabilitate persistite, non

¹ Huic lect. refragantur mss., quae cum Caraf. legunt in te.

² Tit. 1, 9.

³ « El iuxta Apostolorum sacrarum litterarum institutionem formatus ». Baron. contra nn. codd. auctorit.

⁴ « Remunerari ». Vat. cod. 4961.

⁵ Id. sane perperam. conscientiam fidei fiduciam, atque ideo et infructuosa est apud eos. Caraf. qui et ipsi profitentur conscientiam fidei; atque ideo et infructuosa est apud eos. Forte rectius Cont. Const. conscientiam fidei,

cum temporibus corda mutantē: inconstantis enim mutabilitas ista solet esse propositi, atque ideo bene fundatis oportet inhaerere; quando huiusmodi studia clementia scit fovēre divina, ut fidei vestrae firmitas vobis de aliorum salute fructificet, et fervore vestri studii aliorum quoque animus ad resumptionem bonorum suorum possit accendi; quatenus et de vobis quoque sanctus Apostolus dixisse credatur: *Aemulatio vestra provocavit plurimos*⁷. Ergo Nestorii et Eutychetis impietatibus iuxta synodalia constituta damnatis, sectatores quoque eorum similiter execrantes, cum exultatione dicamus: *Exite de medio eorum, et separamini, et immundum ne tetigeritis, dicit Dominus*⁸. Quemadmodum enim quis malarum inventionum detestabitur principes, si non declinat sequaces? aut quemadmodum odit originem, qui non execratur et sobolem⁹? In discipulis praedicatur fama docentium, et donec male iactorum seminum radix per succedentes culta floruerit, tamdiu auctorum memoria non peribit. Addatur perditio Eutycheti et Acacius discipulus¹⁰ sub communionē Petri, omniumque damnatorum mixtus error: quos vestra dilectio literis suis, dum fidem suam asserit, evidenter expressit. Ad instructionem vestrae fidei pleniorē, quo ordine ad communionem

non fiduciam; atque ideo et infructuosa est apud eos.

⁶ Caraf. perperam, ut videtur, quaevis.

⁷ II Cor. ix, 2.

⁸ II Cor. vi, 17., ubi Vulg. legit: *et separamini, dicit Dominus, et immundum*.

⁹ Baron. detestatur et sobolem.

¹⁰ Male Caraf. cum nn. codd. *perditis Eutychetis, et Acacii disciplinis*. Legend. potius cum Cont. Const. *perditis Eutychetis discipulis addatur et Acacius*, qui vere non Eutychetis, sed Petri Mongi, quocum communicavit, extitit discipulus.

Vel ipsi haeresum fautores evitandi.

Erga respu-scentes agendi rationem subdit

Litterae per Rufinum missae populo comm-nicandae.

nostram auscipi deceat revertentes, indiculum¹ subter adiecimus, sperantes in Deum bonorum omnium largitorem, quod laudabili circa fidem vestrae devotionis² instantia non solum hoc eorum, qui vobis vicinitate iunguntur, saluti prosit, sed eorum quoque, ad quos fidei vestrae, et religiosae voluntatis velox fama pervenerit. Rufinum siquidem diaconum, qui nobis literas vestras obtulit, in Christi caritate suscepimus, quem Apostolorum orationibus commendantes cum pace remittimus³. Hortantes literas a nobis tam ad caritatem tuam, quam ad synodum directas populo relegatis, quod et nos pro fidei vestrae commendatione fecisse cognosce.

Data xvii Kalendas Decembris, Petro V. C. consule.

Dat. die 16 Novembr., ann. 516.

EPISTOLA IX⁴.

Ioanni metropolitanae Nicopol. significat, ad veteres Epiri episcopos, qui nominatim haereticos non damnarunt, se fidei formulam misisse subscribendam, eorumque rescripta quam citius exposcit.

¹ Forte iste indiculus idem est ac ille, qui subiicitur ep. xiv pag. 393. h. vol.

² Caraf. *dilectionis*. Forte melius n. lectio.

³ Caraf. cum nn. codd. *remissimus*; sane minus recte. Hic autem pro commate ab aliis intermisso affirmandi punctum appingimus, ut locutionis perspicuitati inserviamus.

⁴ Cont. Const. xiii kalend. Decembr., diemque xvii librariorum oscitant. huc irrepsisse suspicatur.

⁵ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 582.

⁶ Caraf. addit *subdiaconum*.

⁷ Al. *Polionem*.

Hormisda Ioanni Episcopo Nicopolitano per Pulionem⁶.

Litterarum, quas direxisti, series, et expositio tuae fidei conveniens Sedis Apostolicae iudiciis nostros animos relevavit. Tot incitati gaudiis contenti non fuimus, nisi per Pulionem⁷ subdiaconum Ecclesiae Romanae, quid plenius circa vos ageretur, cuperemus agnoscere; magnopere quia in relatione episcoporum sub ordinatione charitatis tuae degentium non universa, quae ad ecclesiastica constituta pertinent, sicut in vestra, leguntur evidenter expressa. Unde et pro nostra sollicitudine, et illorum integra nobiscum coniunctione, libellum direximus, in quo eos oportet debere subscribere, quia et omnes sacerdotes vestrarum partium, qui ad Sedis Apostolicae communionem reversi sunt, in eadem professione subscripserunt. Ista charitas, ista communis salutis excitavit ambitio, quod credo et fraternitatem vestram gratanter accipere, quia ubi de animarum salute res agitur, studii tui, vel intentionis debes operam commodare⁸, ut antecedendo fructum de tali possis laude percipere. Pulionem praedictum cum rescriptis charitatis vestrae ad nos, iuvante Deo, sub celeritate remittite, quatenus desideria nostra diu suspensa esse non possint.

Data xiiii kal. Decemb., Petro viro clarissimo⁹ consule.

Data die 19 Novemb., an. 516¹⁰.

⁸ Baron. *accomodare*.

⁹ In nn. codd. deest *viro clarissimo*.

¹⁰ Labbaeus libellum, seu fidei regulam h. ep. subdit, Binium secutus, cuius haec sunt verba: « Hunc libellum, qui his litteris iungebatur, eundem esse putamus, quem XV Kal. Aprilis datum, ex cod. Vatic. hic tibi exhibemus ». Neve certe obstat, eandem fidei formulam diversas praesferre temporis notas, prout vicissim fuit subscribenda. Attamen quum huiusmodi libellus ipsissimis fere verbis ad calc. redeat ep. xiv, pag. 393 h. vol., eo lectorem remittimus, ne frustra idem document. repetatur.

De episcoporum hōe nonnulli ambigit.

Ideo fidei formulam ab his subscribendam mittit.

Celeris responsum exposcit.

EPISTOLA X.

Pulionem mittens Nicopolim, quas ipsi agenda sint, singula praescribit.

Pulloni subdiacono Hormisda.

In primis errandum, et Metropolitam suam episcopos contemneret.

Sic minus, ut Pullonem ad singulos mittat.

Epistolae vel publice, vel saltem coram clero ab episcopis legendae.

Illico rescripta Romam reportanda.

Cum Dei adiutorio, et orationibus sanctorum apostolorum Petri et Pauli veniens Nicopolim, sic debes agere, ut postquam episcopus Nicopolitanus acceperit litteras nostras, episcopos, quos in sua paroecia habet, colligat, et faciat subscribere libellum¹, quem in epistolis suis² habet annexum. Si tamen dixerit praedictus episcopus, esse laboriosum episcopos colligere, dirigat tecum personas per singulos episcopos, ut, te praesente, subscribant praedictum libellum³. Sic tamen cum Dei misericordia facere debes, ut epistolae, quae a nobis missae sunt, publice legantur; aut si videris praetimore, hoc episcopos facere nolle, saltem clericis suis haec relegant; quae tamen in ipsorum dimitte potestatem, et scripta episcoporum, et illius episcopi, hoc est Ioannis metropolitani, ad nos cum Dei misericordia reporta. Post hoc factum nullas moras te volumus ibidem facere propter insidias et calliditates inimicorum. *Per Ioannem diaconum eius⁴.*

¹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 582. Aliis quidem placet, hanc ep. sequenti postponere: sed quum rerum ordo aliud require videatur, nos eam hic collocamus.

² In editis ita inscribitur: « *Indiculus per Pulionem, vel per Pulionem subdiaconum* »; at Cont. Const. nostram lectionem sequitur.

³ Codd. nn. 4961 et 5617, in libellum.

⁴ Innuat seq. ep. x.

⁵ Codd. in praedictum libellum. Hormisdam autem voti compotem fecere non solum Nicopol. Episcopi, sed et Dardani, uti patet e litt. seqq.

⁶ Dat. iuxta Jaffé l. c. ann. 516. Quum autem haec ep. subsequenti annectatur, vid. quid de die sit inferendum.

⁷ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 580.

⁸ Codd. nn. *Ephesi veteris* mendo quidem

EPISTOLA XI.

Gaudens, quod veteris Epiri antistites ab Eutychiama haeresi resipuerint, eos ad constantiam hortatur, fideique formulam per Rufinum ab ipsis subscribendam mittit.

Hormisda synodo Epiri veteris.

Benedictus Deus Ecclesiae suae membra consocians. Benedictus Deus, qui, maligno instigante divisos, sub eadem, qua olim fuerunt, facit soliditate coniunctos. Etsi enim diu perdicis modo vociferavit inimicus, et eos quos non genuit, sicut asseruit Propheta, collegit⁹; tamen abyssina ambiguitate¹⁰ desolabitur. Neque enim oves dominicae sequuntur alienum, aut alterius vocem pastoris exaudiunt¹¹. Unde nec vos ad salutis iter rediisse miramur, cum tarditatem magis in hac redintegratione culpemus. Debemus, carissimi fratres, domesticis uti ad hanc, quam quaerimus stabilitatem, documentis; siquidem tunc Timotheus Chersonensis¹² gravis cum disceret¹³, gravior cum doceret. Nam Dioscori sectator, et idem Petri nihilo minus institutor, adversus beatae recordationis Proterium saevi-

De resipientibus laetatur.

Eos ad constantiam urget.

amanuensium. Cont. Const. e generali indice, qui in vet. cod. documentis praemittitur, addit *per Rufinum diaconum*.

⁹ Jerem. xvii, ubi Vulg. legit: *Perdix fovit quae non peperit*.

¹⁰ Ita cum cod. Ottob. 474 et edit.; al. mss. *ab his sine ambiguitate*. Sane recte ad contextum.

¹¹ Ioann. x, 5, ubi Vulg. inquit: *Alienum autem (oves) non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum*.

¹² Hic est Timoth. ille parricida, de quo plura praesertim in S. Leonis epistolis. Ab Hormisda autem forsitan ideo Chersonensis nuncupatur, quod e Cherson, ubi exul degebat, *procellas spirabat*, prout inquit Acacius in ep. ad Simplicium apud Mign. *Patrolog.* tom. LVIII, col. 40. E Cont. Const.

¹³ « *Descenderet* ». Caraf. Al. cum codd. Vatt.

Ideo universae Eccl. in Dioscorum vindictam commemorant.

Nec non Eugenii fidem.

tiam¹ suae temeritatis exeruit, et totius finem² crudelitatis excessit, religiosi viri caedem inter ipsa operatus altaria, vix faucibus suis ab illo pio cruore suspensis. Tunc excitata universalis Ecclesia in odium parricidae³ auctorem facinoris tanti⁴ non solum communione, verum etiam ipso quoque christiano nomine spoliavit, et omnium mentes nova quadam admiratione stupuerunt tantae praesumptionis audaciam. Tunc beatus Eugenius paroeciae vestrae obtinens principatum, cum subiecta sibi sancta synodo zelum quemdam, quali fide esse, Deo commendatus ostendit⁵. Cuius rei memoriam non solum non potest tempus abscondere, verum etiam de die in diem magna apud orthodoxos fama multiplicat. Horum studia sic probata negligere, et sententias non amare, idem est in ipsa Domini nostri⁶ confessione delinquere. Et nobis quidem nunc post professionem ac litteras vestras, omnia fidei dogmata, Deo suos coniungente, similia orandum est⁷, ut in ea voluntas vestra, qua nostros animos relevavit, confessione permaneat. Sed opus est intra respectum timoris insectari eorum rabiem, qui fide diversa

4961, 5617, et Ottob. 474 *descenderet*. Cont. Const. nostram lect. praefert, cuius iudicio posset etiam legi *pravus cum disceret*, idest quum Dioscori discipulus Proterium episcopum suum interfecerit; *pravior cum doceret*, idest quum episcopus factus Petri, qui ipsi successit, institutor fuerit, ac magister.

¹ Apud Baron. *scientiam*.

² Potius *fidem*; idest crudelitatem exeruit, quae omnem fidem excessit. E Cont. Const.

³ Excitata scilicet Leonis Augusti litteris ad universas provincias missis. E Cont. Const.

⁴ Barq. *ductorem facinoris tanti*.

⁵ Ita et Baron.; Caraf. cum nn. codd. *perperam quali sine esse Deo commendavit, ostendit*; cod. autem Ottob. 474 non minus inepte *quali sine esset*. Cod. vero 5617 ad margin. corrig. *Phinees*. Hinc aptius Cont. Const. *quali Phinees se Deo commendavit, ostendit*.

nituntur⁸. Quanto enim infidelium error exaestuatur, tanto magis se, si resistat, securitas nostra commendat. Neque enim haec sunt per patientiam negligenda, quando malum hoc vitio pravae consuetudinis animatum apud plures sub quodam colore legis inolevit, dum aut prava studia in unum congruunt, aut recta se subtrahunt. Nam, ut eam, quae imminet, rem loquamur, Eutyches ut nefandae haeresis inventor excluditur etiam ab his, a quibus eius dogmata diliguntur⁹, apud eos ipsos ita exosus atque fugiendus, ut nominis quoque ipsius oderint mentionem. Sed perversi religiosarum¹⁰ institutionum ministri, quem sicut verum detestantur haeticum, hunc alia via tanquam verum amplexantur orthodoxum. Siquidem in sancta Chalcedonensi synodo Dioscorus eadem sentiens pari ratione damnatus est; et quum una persecuta sit utrumque sententia, horum alterum si quis sequatur et diligit¹¹, dicat aliquis quemadmodum se ea¹² sententia¹³, quae designatos damnavit, excipiat; quum eos, quos transgressionis aut impietatis connectit aequalitas, sine dubio unum quoque vinculum damnationis adstringat. Timo-

Haereticis fortiter obstentandum.

Dioscorus, licet Eutychem detestans, damnatus.

⁶ Baron. *omittit nostri*.

⁷ Forte haec periodi protasis ita legenda: *Et nobis quidem nunc post professionem, ac litteras vestras omnia fidei dogmata venerantes, Deo suos coniungente, similiter orandum est, ut.....*

⁸ « *Qui fidei diversae nituntur* ». Perperam Caraf.

⁹ Scil. ab Acephalis, qui sic appellabantur, quod Eutychem caput haereseos, quam erant amplexi, aversabantur. E Cont. Const. De his autem vid. Bercastel. *Hist. Eccl.* vol. VII, pag. 83, edit. Ven.

¹⁰ Caraf., refragant. mss. « *forte irreligiosorum* ». Sed perperam, ut opinor: religiosum enim dicitur quidquid ad religionem pertinet.

¹¹ Id. *aut diligit*.

¹² Caraf. male *se a sententia*.

Item Time-
theus, Petrus et
Acacius.

theus et Petrus horum sequaces, homi-
nea mente corrupti, et pestis quaedam
nominis detestanda catholici, quorum
communione in Petro complexus Aca-
cius, similiter¹ quoque meruit subire
sententiam, qui tantum malum quasi
parvi aestimans, et propositum nunquam
ad meliora convertens, ne ab illis qui-
dem se, quae in Antiochia detestamur,
abstinuit; ibi quoque transgressori Petro
communione connexus, in Apameam ni-
hilo minus hostiliter versatus², ecclesiam
Tyriam quoque non ea, qua decuit inte-
gritate, disponens. Propter quae, dile-
ctissimi fratres³, ab eorum innodatione
solventes, velut religionem⁴ quamdam
pestiferam relinquentes, servemus apo-
stolicam disciplinam⁵, salutem nostrae omni
diligentia et sollicitudine providentes, ea
cura nefandi Nestorii declinemus⁶ erro-
res, qua Eutychetis impia inventa perse-
quimur.

Maxime enim nunc religiosa⁷ fidei
dogmata diverso incursu horum, qui prae-
dicti sunt, incursantur insidiis⁸, scele-
stis pro ratione temporis sua argumenta
nectentibus, quomodo possint innocen-
tium viis fraudem suae impietatis inse-
rere. Atque ideo sicut docti nummularii
et prudenter instructi, ab improbandis
laudanda separantes, talenti vobis crediti
poteritis multiplicare substantiam. Haec,
dilectissimi fratres, scripsimus plenae cha-
ritatis impulsu, quia spem⁹ fidei vestrae

1 « Al. similem ». Hard. Forte melius.

2 Porro non Acacius proprie, ac per se, sed
Petrus Fullo, quocum Acacius ipse ob Petri
Mongi societatem coniunctus censebatur, in Apa-
meae Ecclesiam hostiliter se gessit, quum, Apa-
menis invitus, Ioannem ordinavit. E Cont. Const.

3 Supple nos.

4 Certe melius ad sens. Caraf. *velut regionem
quamdam*.

5 Forte legend. *disciplinam; et salutem no-
strae*.

6 Baron. *vitemus*.

primum Dei dono¹⁰, deinde et fratris no-
stri Ioannis, qui vobis praesidet, profes-
sione praesumpsimus; qua nominatim
omnes, quos apostolica ac generalis ca-
tholicorum condemnat Ecclesia, execra-
biles sibi esse declaravit; quos vos quo-
que in litteris vestris oportuit evidenter
exprimere, nec arbitrari posse sufficere
sibi tantis¹¹ praesertim insidiis callido-
rum, quos virum et singulos insectari
convenit, atque damnare, sub quadam
eos generali damnatione concludere. Di-
ligentem quaerunt vulnera antiqua medi-
cinam; nec abundans esse creditur quid-
quid pro integritate fidei et stabilitate
religionis adhibetur. Unde libellum cum
litteris misimus, cui vos subscriptiones
propriam inserite¹², ut fides vestra, quam
directa per Rufinum diaconum scripta
testantur, apud nos fiat huius quoque re-
petitionis adiectione manifestior.

Data XIII kal. Dec., Petro V. C. Consule.

Dat. die 19 Novembris, an. 516.

EPISTOLA XII¹³.

*Aviti de statu orientalis Ecclesiae solli-
citudinem commendat, suumque si-
lentium excusans Orientalis legationis
infelicem exitum aperit: tum plures,
ac praesertim veteris Epiri antistites
ad S. A. communionem reversos signi-
ficans, Avitum ad fidem vindicandam*

7 Baron. *religiosae*.

8 Cont. Const. recte corrig.: *diverso incursu
horum, qui praedicti sunt, incursantur, insi-
diiose istis scelestis pro ratione temporis sua
argumenta nectentibus, si quo modo possint...*

9 Baron. *qui et spem*. Caraf. *quia et spem*.

10 Id. *de Dei dono*.

11 Id., et Baron. forte rectius *sub tantis*.

12 « *Inserere* ». Vatt. codd., in quibus omitti-
tur verbum *oportet* forte amanuens. mendo.

13 Ex Labb. *Concil. Collect. tom. v, col. 584.*

Ioannis Nico-
politani archie-
piscopi fidei for-
mulam laudat.

Fideique li-
bellum episco-
pis subscriben-
dum mittit.

*hortatur, seque alteram Constantino-
polim legationem destinare innuit; de-
mum Avitum precatus, ut divinum
auxilium Christi Ecclesiae sedulo im-
ploret, de Dardaniae et Epiri actis do-
cumenta subdit.*

Hormisda Episcopus Avito Episcopo,
et universis Episcopis provinciae Viennensis.

Avitus Orien-
talis Ecclesiae
statum scire cu-
piens laudatur.

Qui de his, quae ad disciplinam ca-
tholicam pertinent, maxime sciens in-
strui cupit, quid studii circa mandata di-
vina habeat, evidenter ostendit. Non enim
potest esse huiusmodi cura, nisi ubi fides
fuerit infucata. Atque ideo exultamus in
Domino¹ de sinceritate propositi tui, di-
lectissime frater, dum te secundum di-
rectas per Alexium presbyterum, atque
Venantium diaconum litteras intuemur
et de impiis transgressoribus Eutychete,
atque Nestorio Sedis Apostolicae consti-
tuta recolere, et si quid adversus eos
admonitio nostra promoverit, per quos
Orientales ecclesiae confunduntur, inqui-
rere. Digna plane sollicitudo fidelibus,
ut de miserorum lapsibus ingemiscant,
et ipsi, ne aliena polluantur contagione,
provideant². Sed ne nos quidem hoc su-
persedissem credatis, ut ad notitiam ve-
stram, si quid actum fuisset, competens
perferret instructio. Verum breviter si-
lentium nostrum, quod dilectio mordet
vestra, purgamus. Nam quod non saepius

Nam de alte-
rius lapsibus in-
gemiscere digna
fidelium sollici-
tudo.

1 Caraf. omitt. *in Domino*.

2 Baron. mendo, ut videt., typographico *per-
videant*.

3 Cont. Const. hic apte supplend. censet *hoc
in causa est, quia*.

4 Baron. omitt. *vobiscum*.

5 Codd. Vatt. 4961, 5617 recte ad locut. con-
text. *fueraimus desiderata partiti*; licet in hoc
ad margin. corrigatur *fueraimus desiderata parti-
turi*, forte pro *fueraimus desiderata partiti*.

6 Id. cod. 5617 ad marg. addit *pariter*.

7 Caraf. *redintegratae unitatis*.

nostra admonitio vos frequentet³, de
conscientia vestra, et fidei stabilitate con-
fidimus. Sollicitudo impendenda fortasse
sit dubiis; satis est, vitanda indicasse per-
fectis. Legationis vero nostrae, quam se-
mel, non secundo, sicut scribitis, misi-
mus, si votivus contigisset eventus, alacres
illico vobiscum⁴ fueraimus desiderata par-
titure⁵; scientes⁶ hoc rationi, hoc nostro
proposito convenire, ut quos participes
sollicitudinis fecimus, cum his de inte-
gritate unitatis⁷ gaudia iungeremus. Sed
quantum ad Graecos, ore potius praefer-
runt⁸ pacis vota; quam pectore, et lo-
quuntur magis iusta, quam faciunt; ver-
bis velle se iactant, quod operibus nolle
declarent; quae fuerint professi, negli-
gunt⁹; et quae damnaverint, haec se-
quuntur. Nam unde est, quod cum per En-
nodium fratrem et coepiscopum nostrum
sacerdotales viros ad confirmanda ea,
quae Sedes Apostolica poposcerat, dire-
cturos se esse promisissent, multa quo-
que, quae ad correctionem pravitatis suae
a nobis quaesita fuerant, pollicentes, non
solum non¹⁰ religiosos viros, penes quos
causae illius plena esse posset instructio,
secundum constituta propria non mise-
runt; verum etiam, quasi res parva ge-
reretur, laicos et alienos ab ecclesiastico
corpore¹¹ destinantes non se studuerunt
de coeno, quo immersi tenentur, evol-
vere, verum etiam catholicae fidei clarita-

Silentium
suum excusat.

Apud Graecos
qui legationis e-
xitum.

Eorum per-
dicia.

8 Caraf. *praeferuntur*: Baron. *proferuntur*.
Certe ad orat. context. mel. n. lectio.

9 Male, ut videtur, Baron. *quae professione
diligunt*.

10 Sic Edit. et m. codd.; verum iuxta latin.
syntax. hinc particula *non* expungenda.

11 Scil. Theopompum domesticorum comitem,
et Severianum comitem sacri Consistorii. Haec
autem laicorum legatio, qui fidei negotia tracta-
rent, insolens Hormisdae visa est, tum quod a
cleri albo deligendi erant, qui res huiusmodi
agerent, tum quod Anastasius contra promissa
fecit. E. Mans. op. al. cit. et Blanchin. apud
Anastas. Biblioth. tom. III, pag. 227.

tem fulgentem¹ sua, quod absit, se posse crediderunt obscuritate² fuscari? Haec fuit nostri causa silentii, quam vos quoque spiritali vobis prudentia revelante vidistis. Quid enim de hac causa poteram directis litteris indicare, quam in statu suo videbam duram³ pertinaciter custodire perfidiam? Novi exitus sollicitae diligentiam relationis inquirunt⁴. Qui de rebus cognitis nihil indicat, abunde in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, et vos praesentibus hortamur alloquiis, et per vos quoque, quia occasio data est, alios per Gallias, quos fides eadem nobiscum amplectitur, admonemus, promissam et amabilem Deo fidei servare constantiam⁵; et transgressorum societate declinata, constantiam vestram uni viro virginem castam, sicut spondidistis, exhibere Christo⁶. Et cavete, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur a simplicitate et castitate, quae est in Christo Iesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium, atque ideo vigilare vos convenit, quia adversarius salutis humanae, tamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret. Cui resistite fortes in fide⁷, quia hoc speciale habent patris sui de coeli arce deiectioni, qui vestigia eius sequuntur et diligunt, ut illa veritatis luce privati et⁸ alios gaudeant sua obscuritate fuscari; et cum per-

veritatis suae poenas luituros esse se sciunt, exultent si miseros cum sua damnatione coniungant. Nam unde est, quod cum pro magna parte a conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum perversitate, deserantur, procul positos ignorantiae spe, fraudibus et⁹ variis artibus nituntur alligere, nisi ut lucem, quam ipsi non habent, in aliis quoque impia contagione¹⁰ commaculent? Ut autem quae sint partium earum studia possitis agnoscere, plures Thracum, licet persequentium incursum atterantur, in nostra tamen communionem persistunt, scientes fieri fidem per adversa clariorem. Dardania et Illyricus vicina Pannoniae a nobis, quod iam fecimus, ubi necessarium fuit, ut sibi episcopi ordinarentur expetunt; in tantum se a communionem perditorum¹¹ separare gaudentes, ut remedia quaererent, dummodo commune cum transgressoribus nihil haberent. Epiri metropolitanus, hoc est Nicopolitanus episcopus cum synodo sua nuper segregatus ab impiis ad apostolicam communionem, deprompta, quae efficeret¹², professione, se contulit. Quae ideo scriptis aestimaverimus indenda¹³ praesentibus, ut sicut sortem nos convenit dolere pereuntium, ita laetemur pariter de salute remeantium; et ut fideles constituti ab eis longius instruantur, qua virus eorum sollicitudine debeat

Haereticorum
alliciae a pluri-
bus reiectae.

Dardaniae et
Illyriae episco-
pos postulanti-
bus obsecutum.

Epiri metro-
polita cum sua
synodo ad apo-
stolicam commu-
nionem reversus

⁷ I Petr. v, 8, ubi Vulg. legit: quia adversarius vester diabolus, sicut leo.... Mox autem post vocem devoret pro commate ab aliis interiecto nobis affirmandi punctum requirere sententiarum nexus visus est.

⁸ Codd. nn. perperam expungunt et.

⁹ Iid. aut variis.

¹⁰ Male ad context. Baron. cogitatione.

¹¹ Caraf. cum nn. codd. a consortio perditorum.

¹² Recte Baron. feret.

¹³ Baron. inserenda. Forte autem legendum: Quae ideo scriptis aestimavimus indenda praesentibus.

¹ Caraf. claritate fulgente; cui adhaerent et nn. codd., certe mendo amanuensium, quibus nil facilius quam litterae in sigla in fine verborum omittere.

² Cont. Const. societate. Sane ad textum metaphoram minus apte. Al. siccitate male interpretatum forte ex cod. 4961, ubi erronee legit. societate pro societate.

³ Minus bene Baronius duriter et pertinaciter.

⁴ Perperam Caraf. inquirant.

⁵ Baron. amabilem Deo servate constantiam, et mox exhibete.

⁶ II ad Corinth. xi, 2.

Avitum ad fidem
constantem via-
dionem hor-
tatur.

Perversis, ac
diabolis eadem
institutio.

EPISTOLA XIII*

effugi, quos et a suis videant tam iusta detestatione vitari. Et nos quidem dispensationis nostrae memores necesse est, eos repetitae legationis officio convenire; quo¹ affectu salvationis² suae, si respectu Dei, si rationis intuitu non moventur, saltem pulsantibus importune et pertinaciter acquiescant; et aut ad rectam viam, declinatis erroribus, revertantur, aut propter impenitentem cor ab omnibus inexcusabiles iudicentur, qui et moniti toties in perfidiae obstinatione persistunt. Vos orate, et nobiscum ad Deum preces et vota coniungite, ut per opem misericordiae eius nostra actio laborans pro catholicae fidei stabilitate promoveat³, immaculatos vos et integros ab omni transgressorum societate servantes, ut aut cum correctis sensus et corda iungamus, aut ab eorum venenis intacti esse mereamur. Nam qui, sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini, novimus Eutychem atque Nestorium apostolicae, id est catholicae sententiae auctoritate damnatos; quemadmodum salvi esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris qualibet parte communionis haereamus, quum Belial cum Christo nostro portionem habere non possit? Instructionis autem vestrae interesse credimus, ut ea, quae apud nos a Nicopolitanis, vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sunt recepti, vobis nota faceremus ipsarum lectione chartarum.

Legatio ad
Orientem repe-
tenda.

Itaque Deus
pro viribus exor-
tandus.

Nicopolis et
Dardaniae acta
subiicit.

Data xv kalendas Martias, Agapito consule.

Die 15 Febr., ann. 517.

¹ Codd. nn. quod, quib. consentit et Caraf.; sed perperam ad locution. contextum.

² Potius legendum: promoveatur.

³ Ita et n. cod. 4961; at alii male interpretati verbum solutionis praeced. codic. erronee legg. salutationis.

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 595.

⁵ Perperam Caraf. in prosperis.

Ioanni Nicopolis archiepiscopo de constantia in fide gratulatus, cum ad aerumnas aequo animo sustinendas incitat, rogatque ut provinciales episcopos ad constantiam hortetur, seque imperatori pro Eccl. pace supplicaturum Deo commendat.

Hormisda Ioanni episcopo Nicopolitano.

Remeante Pulione subdiacono nostro, litteras Charitatis vestrae suscepimus, de constantia fidei, vel de intentione, quam circa communionem Sedis Apostolicae geritis, gratulantes; sed contristati sumus, quod vos aliquas sustinere molestias perhibetis. Ista tamen diuturnam non possunt habere substantiam; quia ubi Deus pure colitur, etsi adversa contigerint, in prospera⁶ commutantur secundum Apostolum dicentem: Spes non decipit⁷. Dubitans Apostolorum princeps incedens per pelagum laboravit; mox tamen, invocato Domino suo, paratum habuit, qui eum, porrecta manu, non pateretur sustinere discrimen⁸. Ergo auctorum nostrorum sequentes exempla, et in ipsorum fide permanentes, illius poscamus auxilium, de quo scriptum est: Qui nos non dimittit tentari supra quae possumus⁹. Igitur salutantes charitatem tuam hortamur, ut quemadmodum praediximus, in his, quae bene inchoata sunt, perseveres, quia qui perstiterit usque in finem, hic salvus erit⁹. Frequenter alloquiis tuis

De acceptis
litteris gratula-
tur.

Ioannem in
aerumnis tole-
randis confirmat

⁶ Rom. v, 5, ubi Vulgat. legit: Spes autem non confundit.

⁷ Matth. xiv a v. 29 ad 32.

⁸ I ad Corinth. x, 13, ubi Vulgat. legit: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.

⁹ Matth. xxiv 13, ubi Vulg. habet perseveraverit.

Ceteris est provincialibus episcopis ad constantiam adhortari.

Imperatori pro pace supplicatas Dei commendantes.

nostram sollicitudinem relevare non desinas. Paroeciales quoque sacerdotes tuos competenti adhortatione confirma, quia ista faciendo, talentum tibi creditum poteris multiplicare quotidie. De illa quoque parte, quam dilectio tua postulat, cogitamus, ut ad imperatorem clementissimum pro generalitatis quiete preces nostrae perveniant. Tantum est, ut votum studiumque nostrum congruis orationibus iuvare non cesses; quia nos in his, Deo auctore, perficiendis vacare minime potuerimus.

Data v nonas Martias, Agapito viro clarissimo consule.

Dat. die 3 Mart. ann. 517.

EPISTOLA XIV.

Rogatu Iohannis antistitis Tarraconensis universis episcopis per Hispaniam constitutis indicit, ne orientales clerici in suam communionem recipiant, nisi fidei libello, quem mittit, subscribant.

Dilectissimis fratribus universis episcopis per Hispaniam constitutis Hormisda.

Iohannis Tarraconensis petatio.

Inter ea, quae notitiae nostrae Iohannes frater et coepiscopus noster studio ecclesiasticae utilitatis ingessit, hoc quoque pro affectu catholicae fidei et Apostolicae

1 « Allocutione ». Caraf. 2 Codd. nn. poterimus. Forte aptius ad locut. contextum. 3 In iisdem viro clariss. deest. 4 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 635. 5 Frater, et coepiscopus noster deest in cod. 3791. 6 Cont. Const. ex cod. Colb. add. ti quoque. 7 Id. corrig. Laudamus. 8 « Ut ne ». Id. ad locut. minus apte. 9 Al. ut praevidere, vel cavere possit errores. 10 Cod. 1340 perperam ad context. et documenta quaeque. Cont. Const. e mss. probe restituit documenta quoque.

Sedis veneratione consuluit, quo ordine ex clere Graecorum venientibus tribui deberet sancta communio; propter causam scilicet Aeacii a praedecessoribus nostris pro haeticorum communione damnati; in qua, qui se ab eius contagione non dividunt, a nostra communione habeantur excepti. Laudo propositum viri hoc zelo circa fidem et apostolica instituta ferventis, ut nec per ignorantiam quidem quemquam coeno erroris alieni pateretur immergi. Digna haec cura fidelibus, ut sollicito studio semper invigilent, et inculpatos se ab omni perversitate conservent. Ipsa est enim fidei innocentia, ut praevideat, ne vel casu possit errare. Satisfacientes igitur et laudabilibus desideriis memorati viri, et memores nostri, sicut oportet, officii, documenta quaeque de Ecclesiae scriniis assumentes ad concilium vestrum pro generalitatis instructione direximus, ut ex illis plenius, quae sunt acta discentes, ab omni vos errantium communione separetis. Neque enim est personalis odii causa in impios transgressores dicta, Deo inspirante, sententia; in qua quidem causa nequaquam a praedicatione cessavimus et principi supplicando, et sacerdotibus et populos admonendo, ut transgressores absoluti ad rectam se fidem et affectu Dei et iudicii timore converterent. Sed obstinatio miseranda eo

Hic Pontifex obsequitur.

S. A. erga deviantes sollicitudo.

11 Cont. Const. cum ms. Colb. praeferunt cognitione, quibus consentire nn. codd. videntur, ubi legitur cognitione pro cognatione forte amando. 12 Apte quid. Cont. Const. corrig. sed in impios. 13 Id. e mss. neque. 14 Cod. Colb. sane rectius a transgressoribus absoluti. Acacius enim, Timotheus Elurus, Petrus Alexandr. et Petrus Antioch., utpote vita functi, nec respiscere, nec absolvi poterant. E Cont. Const.

Quosdam pactis Orientales clerici in communionem recipiendi.

Scienti peccare necessaria confessio.

perduxerat illos, ut nullis modis mortifera venena vincantur, sed mala semina fixis in deterius pullulent radicibus. Ergo, dilectissimi fratres, ad omnia competenter instructi servate vos et Ecclesiam Dei, Apostoli exhortatione compuncti. Nos autem libellum misimus, sub quo si quis communionem vestram de Orientalibus clericis poposcerit, ad eam possit admitti, secundum quam et de Thraciae et Scythiae, Illiricique partibus, vel Epiri veteris, sed et secundum quod de Syria multos iam constat esse susceptos, gaudentes ad recta confluere, et devia declinasse. Unde pro subreptione mandamus, ut omnis cura et sollicitudo omnis invigilet, et ut iam nullus sit ignorantiae locus, nullus utatur simplicitatis excusatione praeterita. Scienti peccare necessaria confessio est. Necesse est, ut errorem sibi scribat qui monstratur instituisse pravo itineri.

FIDEI FORMULA AB ORIENTALIBUS CLERICIS SUBSCRIBENDA.

Bonifacius notarius sanctae Ecclesiae Romanae ex serinio editi exemplaria libelli exsequitur.

1 Codd. Colb., et Remig. perdurat illos. Immo cod. Colb. ita leg. Sed obstinatio miseranda perdurat illos, nec ullis modis mortifera venena vincuntur; mala semina fixis in deterius pullulant radicibus. E Cont. Const. Codd. nn. ad locut. aptius, ut videtur, pullulant radicibus. 2 Ita n. cod. 1341; at cod. 3791 vetustior, Apostolo exhortante, iuxta quem cod. 1340 textum suum corrigit. 3 Al. cum cod. Colb. secundum quem. Cont. Const. legend. non dubitat et secundae Syriae multos iam constat esse susceptos, quum ex hac region. multos fidei, et commun. cathol. fuissent adducti. 4 « Cod. Colb. sub repetitione mandamus ». Cont. Const. Sed melius ad orat. context. videtur lectio. 5 Codd. cilt. 1340 et 3791, invigilet. Jam nullus sit ignorantiae locus; nullus utatur... Cod. ant. cit. 1341 invigilet. Jam nullus utatur

Prima salus est, rectae fidei regulam custodire, et a constitutis Patrum nullatenus deviare. Et quia non potest Domini nostri Iesu Christi praetermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, etc. haec, quae dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica extra maculam semper est catholica servata religio. De qua spe et fide minime separari cupientes, et Patrum sequentes constituta anathematizamus omnes haereses, et praecipue Nestorium haeticum, qui quondam Constantinopolitanae fuit urbis episcopus, damnatus in concilio Ephesino a beato Celestino Papa urbis Romae, et a venerabili viro Cyrillo Alexandrinae civitatis antistite. Similiter et anathematizamus Eutychen et Dioscorum Alexandrinum in sancta synodo, quam sequimur et amplectimur, Chalcedonensi damnatos, quae secuta sanctum concilium Nicaenum fidem apostolicam praedicavit. Detestamur et Timotheum parricidam, Helurum cognomento discipulum quoque ipsius, et sequacem in omnibus Petrum Alexandrinum condemnamus. Et etiam anathematizamus Aca-

E PP. constitutis nunquam deviandum.

Haereticorum naturam mandati

tur simplicitatis excusatione praeterita. Cont. Const. ad orat. context. aptius, ut videtur, invigilet. Jam nullus sit ignorantiae locus, ut utantur simplicitatis excusatione praeterita. 6 Al. cum cod. 1340. Et necesse est. 7 Const. sibi adscribat. 8 « Multo melius cod. Colb. qui monstratio non insistit itineri ». Cont. Const. 9 « Pith. mss. libelli editi exemplar exequitur ». Id. 10 Matth. XVI, 18. Caraf. perperam hic apponit punct., dein male quidem prosequitur Haec, quae. 11 Cont. Const. citra maculam. 12 Codd. nn. cum Cont. Const. damnatione. Recte sane. 13 Cit. cod. expung. et. 14 Ita et n. cod. 1340; at codd. 1341, 3791, illorum cognomento (s. commento) imbutum. 15 Cont. Const. cum nn. codicibus ad locut. rectius. Etiam anathematizamus:

EPISTOLA XV⁴⁰

cium Constantinopolitanum quondam episcopum ab Apostolica Sede damnatum, eorum complicem et sequacem, vel qui in eorum communione aut societate¹ permanserint. Qui Acacius, quorum se communioni miscuit, ipsorum similem habere² meruit in damnatione sententiam. Petrum nihilo minus Antiochenum damnatus cum sequacibus suis, et omnibus suprascriptis³. Suscipimus autem et probamus epistolas beati Leonis Papae universas, quas de religione christiana conscripsit, sicut praediximus, sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, et praedicantes eius omnia constituta. Et per omnia spero⁴, ut in una communione vobiscum, quam Sedes Apostolica praedicat, esse merear, in qua est et integra et vera⁵ Christianae religionis et perfecta soliditas; promittens in sequenti tempore sequestratos a communione Ecclesiae catholicae, id est, non consentientes Sedi Apostolicae, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria⁶. Quod si in aliquo a mea professione deviare tentavero; his, quos damnavi, complicem me⁷ mea sententia esse profiteor. Hanc autem professionem meam ego manu mea subscripsi, et tibi⁸ Hormisdas sancto ac venerabili Papae urbis Romae direxi⁹.

*Ad Anastasium alteram legationem mit-
tens sese importunitatis nota liberali,
eumque vehementissime obtestatur, ut
tandem haeresum sectatoribus reiectis,
data verba solvat, et universae Eccl.
pacem restituat.*

Hormisda Anastasio Augusto per Eunodium
et Peregrinum episcopos.

Dudum legatis mansuetudinis vestrae remeantibus, ad litteras vestras et mandata respondi, non quidem universa plene¹¹, sicut magnitudo rei postulabat, expediens, et tamen pro tempore certa perstringens. Verum etsi sufficienter me allegare omnia contigisset; numquid agens apud clementiam vestram causam fidei, poteram repetitis precibus importunitatis incessi? Timeant notam huius ingratitude, quibus cura est studium negotiis navare¹² mundanis. Opus non implet evangelici, qui a praedicatione eius venialiter putat posse cessari. Pervigilem pastorum oportet esse custodiam, et lumbos sine relaxatione praecinctos. Bonae admonitionis sicut constat dulcem fructum, ita eius non decet esse fastidium. Et alias, cur postulationis meae molestam mansuetudini vestrae quisquam dicat esse frequentiam, cum per ea, quae fiunt ex officio meo, per remedia fidei vestro con-

8 Citt. codd. omitt. tibi, quod a Cont. Const. restituatur.

9 Dat. iuxta Baron. III Non. Aprilis, Agapito V. C. Consule; nempe die 3 Aprilis 517. Haec eadem not. chronologica legitur etiam in nn. codd. ad calcem huius libelli, qui ab hac ep. divisus de quo refertur post commonitorium, sive indiculum Ennodio, coaerisve legatis traditum, quem nos supra referimus pag. 374, col. 1.

10 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 586.

11 Perperam Baron. *plane*.

12 Id. perperam ad locut. *studium negotiis vacare mundanis*.

Leonis PP., et
A. S. doctrinae
adhaerendum.

Damnatorum
nomina inter sa-
cra non recitan-
da.

Fidei causam
agenti importu-
nitatis nota non
timenda.

Siquidem e-
vangelium non
implet, qui a e-
ius praedicatione
cessat.

Per hanc im-
perio consultur

Anastasio
promissi munus
conficiendum.

Effectus enim
opera, hinc ini-
tia commendat.

Nedum haer-
esum auctores,
sed etiam secta-
tores damnandi.

sulatur imperio? Etenim quae me onerat cura, vos relevat; mihi incumbit, sed vobis proficiet¹, licet ex diverso semine unus fructus amborum est. Nam sicut poena est nec dicere Deo accepta, nec facere, ita certa remuneratio vel illi, qui spiritualia praedicaverit, vel illi, qui audita non spreverit. Dedit quidem clementia vestra veluti obsidem propositi sui sub testimonio imperialis alloqui, et se quasi pignore quodam bonae voluntatis adstrinxit: sed opus est coeptis adiacere² firmitatem; sumant plenum decorem iacta fundamenta; non remittantur propugnantes³ pro Dei Ecclesiis manus. Toties Israeliticus hostis intercidit, quoties Moyses, brachia non remisit. Effectus opera, finis commendat initia. Non prodest coepisse deferentem, quia sola perseverantia fidei dat salutem. Benedicimus Deum, cuius zelo pietas vestra transgressores impios Nestorium et Eutychetem, vel eos persequitur, qui cum nefandis et sacrilegis dogmatibus profitentur. Probat odisse se vitia, qui condemnat errantes, nec relinquit sibi locum deviandi, qui non perperit excedenti. Primus innocentiae gradus est odisse culpanda; sed veritatis interest, domine tili, et catholicae disciplinae, ut sectatores etiam eorum atque participes oderitis, quorum execrandos principes iudicatis. Non in damnandis sola, id est, certa nomina, sed in his etiam, qui damnatos sequuntur, sunt crimina persequenda. Frustra aversari se plures asserit qui unum de his, qui detestatione digni iudicantur, exceperit; non enim numerus errantium hominum,

1 « *Proficit* » Cod. Vat. 4961; sed ad locutionem inepte. Potius legendum: *proficit*.

2 « *Addere* » Baron.

3 « *Pugnantes* » Id.

4 « *Eius mandatis* » Caraf. ad locut. aptius.

5 Scilicet in fidei causis, in quibus Christi discipuli docentur, reges et praesides non timere iuxta illud Matth. x 26, 28: « *Ne ergo timue-*

sed meritum consideratur errorum. Hoc ideo ne facile putet vestra clementia Acacii praetereundam esse personam. Nonne ille est Acacius, qui coeno Petri, Dioscori et Eutychetis dogmate et communionem pollutus, dum copulatur, immersus est? Illius sustinens in condemnatione supplicium, cuius elegit in communione consortium? Qui viritum propter impietates suas horum singulos odit, et in illis Acacium necesse est oderit, et omnes in Acacio non amarit. Ab illo per Orientales ecclesias fermentum nefandi erroris inolevit. Inde Alexandrinae perfidiae consueque nutrita superbia, ut non acquiescat, sicut scripsistis, mandatis⁴ salutaribus, cuius famulatur imperiis; et in errore declinando non sequatur admonitionem, cuius in agendis rebus experitur sibi utilem potestatem. Unde et maiore huiusmodi homines convenit detestatione vitari, quia, quae docere debuerunt, nec, dum ab aliis instruuntur, assunt, spernentes in his imperantis monita, in quibus tantum non timeri iubentur imperia⁵; et immemores devotionis contra salutem animae, quos contumaces esse oportuit pro salute. Hos mentibus perditis ausus nutriti Acacii cum perfidis iuncta communiō; atque ideo aestimandus est auctoris loco, cuius gravius peccatur exemplo. Nihil enim vitia magis, quam imitatio fovet, dum creduntur non improbanda esse, ad quae alii quoque videntur accedere. Fragilis est et caduca mortalitas: vix nefariae cogitationes dum comprimuntur, intereunt. Iacet semen noxium sub errore, nec deficit; latum pandit

ritis eos. Nihil enim est operum, quod non revelabitur, et occultum, quod non scietur. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timeate eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehennam » E Cont. Const.

Caraf. addit saepe.

Ideo et Aca-
cius, cui perfid-
ia ingens.

Habenda
est auctoris lo-
co, cuius exem-
plo gravius pec-
catur.

derelinquentibus aditum, qui iungit cum improbitate consensum. Utinam, invictissime imperator, inter ipsa apostolicae districtio¹ initia Orientales ecclesiae Acacii contagia nefanda vitassent²! Non per multos error ille noxia venena diffunderet; ipsa quoque erecta tunc fortassis Alexandrinae³ ecclesiae tunc colla cecidissent, dum percussam perfidiam suam in damnatione imitatoris agnoscerent, et displicere in complicibus se viderent. Sed dum male nutriti foventur errores, et pravorum consensus inutilis aequitate corrigenda dissimulatur, per impunitatem sequacium mala dogmata multiplicavit auctorum⁴. Et vos quidem, si placet, a Deo⁵ efficaciter impetretis, ut condemnetis vestrum de alieno errore propositum. Sed cogitandum est, clementissime imperator, si ei apud Deum sufficiat errata culpasse, cui dedit posse corrigere; non est differenda curatio; admoveantur medicae profundis vulneribus manus. Sola ante Acacium Alexandria perfidiae suae foeditate sordebat. Respicite quantas iam partes emendatio neglecta polluerit. Quousque pateris⁶, domine fili, Ecclesiam Dei divisionem suorum moerere membrorum? Anticipent beneficia tua ad Deum perventura suspiria; assume fidei curam; et vexillum salutis attollens ad errores ab Israel removendos, velut Ezechias alter, exurge: fas tibi laude novorum operum titulos aequare priscorum. Ille dissipavit excelsa,

tu superbiam erectae impietatis⁷ inclina; ille simulacra contrivit, tu dura infidelium corda confringe; ille memoriam serpentis aenei sustulit⁸, tu virus praesentis effunde. Offer Deo recta, quae fecit, et spera dona, quae meruit: *Fidelis est enim Dominus, qui reddit singulis secundum opera eorum*⁹. In aperto est quanta sit expectatio fidelium, quanta trepidatio perfidorum. Illi ambiunt gaudere cum angelis de receptis; isti metuunt, ne ab his, quos deceperant, destituti, poenis remaneant praeparatis. Pendent anxia corda cunctorum. Ab ultimis ad nos Gallis directa legatio, si quid de unitate redintegrationis sollicitudo nostra promovisset¹⁰, fama secuta, consuluit. Nec difficile opus clementiae tuae. Scit Deus suorum laboribus subvenire. In usu est ad principes suos convertere colla¹¹ subiectos. Dat specie maximum signum recens religiosae memoriae Marciani imperatoris exemplum. Quid egit tunc vulgus, aut populus? Non¹² opus nota revolvere. Adulta est perfidia ista per devios, sopita per iustos. Imitare religiosi integritatem propositi, quam studio civilitatis aequasti. Ad haec nostris lacrymis, nostris precibus alleganda Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros vice nostra pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus; ideo maxime designato viro fasce secundae legationis inposito, ut qui nobis spei bonae detulit initium, nunc, adiutore Deo,

7 « Pravitatis ». Baron.

8 IV Reg. xviii, 4.

9 Matth. xvi, 27, ubi Vulgat. legit. *qui reddet unicuique secundum opera eius*.

10 « Sollicitudo promississet ». Baron.; sed ad orat. context. inepte, ut videtur.

11 « Corda ». Caraf.; et quidem melius, ut opinor.

12 « Nec ». Baron. Ad elocut. minus apte.

Ad Anastasium pro Eccles. unitate vehementissima adhortatio.

Ezechias ipsa in exemplum proponitur.

Nanon Marcianus.

Per legatos laelum nuncium expectat.

plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis, cuius vos delectatos dudum legimus institutis.

Dat. III nonas Aprilis, Agapito viro clarissimo consule.

Dat. die 3 Aprilis, ann. 517¹.

EPISTOLA XVI².

Timotheo CP. episcopo praeteriti silentii causam innuens eum admonet, ut, tandem haeresi reiecta, in cathol. communionem redeat, et populos in Eccl. unitate confirmet.

Hormisda Timotheo episcopo Constantino-politano³.

Praeteriti silentii quae cau-

Non mirabitur dilectio tua rationem praeteriti silentii mei, si quae praecesserint universa consideret: non mirabitur praesens alloquium, si quae sit vis caritatis expendat. Sustinere enim omnia caritatem, magistro gentium docente, cognovimus⁴; quae si sua, sicut continet doctrina ipsa, non quaerit, an incongrue abusus privilegio meo, quod tibi potius prodesse possit, exhibeo? Expectare enim me decuit ab errantium coniunctione te liberum, et sic amare correctum: videre ab improbandis dividi, atque ita literario sermone complecti.

Sed quem optem⁵ reducem, cur differam vocare tardantem? Cur non detur locus moderationi, cum nihil detrahatur aequitati? Impendenda sunt quae laborantibus prosunt, si nos societatis contagione non polluant. Haec causa

1 Baron. ad ann. 517, § xxx advertit, ab Hormisda huic ep., et quinque seqq. fidei normam subdi, quam nos superius p. 393, col. 1 attulimus.

2 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 588.

3 Ne mireris, Timotheum hunc Macedonii loco inire suffectum Episcopum a Pontifice appellari, siquidem ordinatio etiam si illicita characterem imprimi, et factum a iure distinguitur.

4 I Corinth. xiii, 4 et seqq.

5 Ita et Baron. Caraf. cum Cont. Const. Sed

mihī sūt praesentium literarum, ut, hor- ter, ut moneam, ne terram nostram iacere patiamur negligenter infaecundam.

Non diu infructuosam arborem occupare solum diligens permittit agricola⁶: patienter expectat; sed numquid sub continuatione perdurat? Vocatus ad salutaria, non moreris. Prope ab innocentia non recedit, qui ad eam sine tarditate revertit⁷. Movere Patrum monitis, et insistens fidelibus sine lapsu, aut errore vestigiis praecedentia dilue per futura. Adiacet tibi, modo ad iusta populos incitando, modo pro fide principalibus vestigiis⁸ supplicando, dirigere quod devium est, solidare quod dubium: magno te convenit labore providere, ut causas transacti temporis rectae⁹ tegat sedulitas actionis. Praestat quidem animae suae, per quem universali aliquid confert¹⁰ Ecclesiae. Et ita se res habet, ut si studiosus, si indefessus institeris, fiet tibi utilis causa communis¹¹.

EPISTOLA XVII¹².

Orientalis episcopos obtestatur, ut ad petram, super quam Ecclesia fundata est, revertentes catholicam fidem toto pectore tueantur.

Hormisda universis episcopis in Orientis partibus constitutis.

Etsi ad inonitionis meae cura desisteret, vos tamen proprii memores conveniret officii, non negligenter omittere, quae

quem optes; et mox cur differas. Forte mel ad context. n. 1

6 Luc. xiii, 7.

7 Caraf. ad orat. context. minus apte *revertentis*.

8 « Idest principis Anastasii vestigiis provolutus ». Cont. Const.

9 « Cont. Const. forte minus bene *recta tegat sedulitas actionis*.

10 Optime ad sens. Baron. *confertur*.

11 Iuxta Jaffé l. c. dat. die 3 April., ann. 517.

12 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 589.

Timotheum ad meliora consilia trahit.

Orientalium aristatum desiderium arguit.

enixe omnes decet pro animae suae salute servare, ut mandatorum caelestium disciplina non alieno studio, sed ipso vobis clareret inesse proposito. Nam licet laude non careat, qui bonis consiliis obsecundat, tanto est tamen potior in honore sapientiae, qui praevenit recta, quam qui sequitur instituta, quanto est illustrius docere, quam discere¹. Recordetur unusquisque in qua vocatione a Domino sit vocatus, et quid ab eo expectetur, advertat². Miserum est intra meritum iacere propositi, cum id, quod praefertur nomine, non ostenditur actione. Magna meruimus, si quod indulta³ postulant, impleamus. Qui se ad pascendas dominici gregis oves gaudet adscitum, cogitet de commissa sibi gubernatione iudicium. Pervigil adhibenda tutela est, continuanda custodia: non dandus lupis rapacibus locus, non ullis casibus relinquendus, quia neglectus error ovium culpa pastorum est. Veniet, qui rationes creditae dispensationis examinet. Omnium quidem constat esse iustitiam, nec ulli impunitam licentiam patere peccandi. Sed qui gradus nesciat esse meritorum, et sicut non aequae⁴ praemia, ita diversa esse supplicia? Multiplicantur scientibus plagae: pauca flagella leguntur inscitiae. Quod si ita est, sicuti esse non dubium est, existiman-

dum quid in eo deceat esse propositi, cui alienos quoque errores necesse est imputari. Clamat Sanctus Spiritus per Prophetam: *O pastores Israel: numquid semetipsos pascunt pastores?*⁵. Certum est plus ab eo, cui plus creditur, exigendum; et tanto magis nos obnoxios fieri, quanto effusiore gratia contigerit honorari. Magister bonus, et docens per obscura lucem, per similitudinum aenigmata veritatem, servum talenti a se traditi, praeter augmenta, custodem non arguit infidelem, sed condemnavit inutilem⁶. Unde in aperto est in quo metu esse deceat⁷ eum, qui dominicum numisma perdiderit, si culpatus est ille, qui acceptum sine immunitione servavit. Nullus contentus sit innocentia sua, quia Deo nostro universa cernenti, per praedicationis assiduitatem rationem quoque propositi debemus alieni. Largam scientiam decet esse doctorum. Non amat fides Christiana secretum; quam quisquis in aure tantum effundit, abscondit⁸. Per universas gentes Verbi praedicatio mandatur apostolis, et quam inexcusabiliter hoc quisquam potest sibi tacere commissum⁹. Quid prodest cui libet paternarum reverentiam servare regularum, si concuti haec ab aliis, si sine honore tractari patienter accipiat? Infirmum ostendit affectum, qui quod

dit. Caraf. cum Ottob. 474, quam quisque in augmenta non effundit, abscondit. Quae sane lectio Cont. Const. arridet; siquidem eius iudicio magis consonat cum talenti similitudine in augmentum crediti. Verum quum hic sermo habeatur de praedicationis talento, quod tum absconditur, cum in aures non effunditur, n. l. videt. praeferenda. dummodo voci tantum part. non substituas.

⁹ Ita et Baron. Codd. nn. legg. *et quam excusabiliter hoc quisquam potest sibi tacere commissis?* h. e., qua excusatione uti potest, qui hoc tacet plebibus sibi commissis? Caraf. erronee quidem *et quam excusabiliter hoc quisquam potest sibi tacere commissi?* Cont. Const. recte nn. codd. lectionem sequitur.

Quid ipsis igitur a Christo iudice pertinendum.

Fidei praedicationi sedulo iustandum.

Ipsos ad fidem unitatem custodiendam impellit.

Nam error ovium in pastores recidit.

¹ Erronee cod. 4961 *quam dicere*.

² I Corinth. 1, 26, et seq.; Ephes. iv, 1, et seqq.

³ Ita et n. cod. 4961: al. melius, ut videtur, ad context. *indicta*. Cont. Const. hic supplend. admonet *pastoralis dignitatis munia*.

⁴ Cit. cod. f. melius *aequa*.

⁵ Ezech. xxxiv, 2, ubi Vulgat. legit.: *Vae pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur?* Hic forte factum est ut Caraf. et Baron. adderent: *nonne oves pascunt pastores?*

⁶ Matth. xxv, 30.

⁷ Baron. *deceat*.

⁸ Perperam ad elocut. contextum nn. codd. *quam quisque in augmenta inoffundit, abscon-*

diligit non tuetur. Incursantur passim sancta a perfidis constituta, et rediviva subinde de compressis excessibus resurgit improbitas. Quemadmodum, rogo, pietatem in Deum probat, qui tam nefanda dissimulat? Recordemur, qua catholicorum frequentia sacerdotum illa, quibus nitimur, celebrata didicerimus esse concilia: quantos nec debilitas impedit, nec senectus onerosa tardavit. Exigua visa sunt spatiosarum intervalla regionum, et labores ipsi pro quadam consolatione iucundi, dum, spiritu sanctarum congregationum regente sapientiam, sera¹ aetas quod servaret acciperet. Et haec insectantibus impiis post damnatam in radice perfidiam, tacet qui scit sibi esse mandatum: *Exalta vocem tuam, qui evangelizas Ierusalem: exalta, noli timere*². Nonne hoc ante oculos habens discipulum ita gentium Doctor instituit, ut opportune³ evangelizare non cesset? admonens: *Attende tibi, et doctrinae: insta in illis. Hoc enim faciens, et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt*⁴. Ergo vel propheticis stimulis excitati, vel normis apostolicae institutionis⁵ instructi curam salutaris praedicationis assumite. Diligite, et vindicate sententias probatas piis, infidelibus inimicas. Et ad petram, supra quam est fundata Ecclesia, revertentes, apud illorum etiam vos Patrum spiritus, quorum veneranda constituta improbe labefactantur, absolvite; aestimantes, cum Dominus ad illud, quod expectatur, examen advenerit, qualis apostolis creditus, qualis aliquorum ten-

Porro implus, qui nefanda dissimulat.

Attendere sibi, et doctrinae episcoporum est.

Propositum suum minus urget.

tantum dubitatione compertus, qualis angelo praenunciante promissus, utrum ab illis melius sit argui, an cum eorum cohorte coniungi? Utrum talis, qualis videbitur, aut qualis ab impiis negatur, Dominum confiteri? Nil vos retrahat a salute: velocibus ad viam redite vestigiis. Lapsus ruentem non gravat, si resurgat. Larga est dominicae doctrina clementiae: noxia sunt erroris vincula, dum retinent. Odit iustitia pertinaces, fovet clementia corrigentes.

Data III Nonas Aprilis, Agapito V. C. consule.

Dat. die 3 April., an 517.

EPISTOLA XVIII.

Catholicorum Orientis antistitem constantiam laudans, eos in proposito magis magisque confirmat, deque iterata Constantinopolim legatione admonet.

Hormisda episcopis orthodoxis.

Est quidem fidelium speciale solatium Deus, nec unquam inter quaelibet dura deficiunt, qui se ad eum toto mentis studio contulerunt. Verumtamen hoc votum proposito vestro debere me fateor, ut sicut exulto de sinceritate fidei vestrae, ita de firmitate merear gaudere constantiae. Unde et aspectu interiore vos intuens ad desiderium colloquendi vobiscum promptus assurgo, ut et dile-

Pertinaces odit iustitia, resipientes clementia fovet.

Orthod. episcopi de constantia commendantur.

¹ Al. ad marg. *sacra*. Sane perperam.

² Isai. xl, 9, ubi Vulgat. legit.: *Exalta in fortitudine vocem tuam...*

³ Caraf. et Baron. cum nn. codd. addunt *opportune* iuxt. II Tim. iv, 2.

⁴ I Timoth. iv, 16. Cont. Const. iuxt. Vulgat. text. corrig. *Haec enim*.

⁵ Caraf. minus bene, ut videtur, *eruditionis*.

⁶ Ita et cod. vat. 5617, ubi alia manu eius textus emendatur iuxta n. lectionem; quam tamen optime ad locution. codd. 1340, et 3791 corrig. scribendo *talem*.

⁷ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 590.

tionem circa Deum vestram literario sermone remunerer, et spem paginali adhortatione confirmem; atque ita his, cum quibus mihi est consortium sanctae communionis, iucundum reddam testimoniam charitatis. Non enim sufficit animo meo de vobis esse securum, nisi ostendero illum quoque, quo vos complector, affectum. Siquidem declarat, se non ex iudicio odisse a Dei dilectione divisos, qui potest non amare coniunctos. Benedico igitur Deum, dum fervorem fidei vestrae inter procellas varias, tempestatum adversa considero. Vos quoque, ut super his pietatem eius glorificetis, uberiore exultatione suadeo, qui electorum suorum mentes, quo acceptiores sibi reddat, examinat; et licet cognitos sibi, quibusdam tamen difficultatibus probat, ut iustitiam quoque inesse dono, quod largitur, ostendat. Atque ideo pertinaciter bono vos convenit imminere proposito, nec in via, quae ducit ad caeli regna, deficere. Qui in tuetur dominica munera non aestimanda promissa, nullius potest respectum habere periculi. Non enim frangit consideratio praesentium malorum, nisi futurorum bonorum vincat oblivio: quando omnem amaritudinem laboris excludit, qui dulcedinem spei, quae expectatur, amiserit¹. Quae enim difficultas beatitudini par est? aut quae condignae praemiis passiones ad futuram scilicet gloriam, quae in nobis, apostolo annunciantem, revelabitur?². Absit, ne quidquam a Christi charitate nos separet. Quanta est

tribulatio, si gloriam parit? Materia prosperorum est, quae patitur adversitas. Dum inclinamur, erigimur. Nemo haberet futuram remunerationem, nisi necessitates praesentium sustineret. Videle quanto opere hominum terrena messis assurgat. Quanto est igitur labore procurandum, ut coelestia dona non pereant? Quieta est negligentium vita, sed non voti opulenta substantia³. *Dignus est operarius, ut fructum mercedis accipiat*⁴. Indiscrete⁵ passim pietas cum impietate languesceret, si examinatio bonos a malis divisura cessaret. Gratum admodum spectaculum Domino⁶ in agone iustorum: nec quidquam ita supernam gratiam conciliat homini, sicut adversorum impetus patienter excepti. Quis milites sub pacis securitate miretur?⁷. Non est arduum in sicco secunda fixisse vestigia; nec artem gubernatoris ostendit marina tranquillitas. Satis est intrepidum inter bella procedere, inter lubrica non labare, fluctus in tempestate contemnere. Saeviat, et motus suos exerceat mundana⁸ tentatio, dum manifesti appareant qui probantur. Haec scientes, carissimi fratres, fidei vestrae tenete constantiam, et ipsa etiam, si inciderint, militancia meritis vestris amate pericula. Annunciate quae colitis, et participate etiam per universum orbem mandata evangelica, quae tenetis: supra stipendia vestra, correctio quoque vobis adscribitur aliena: inter caeterorum enumerationem⁹, quibus sibi divinam gratiam plenus Spiritu Dei propheta conciliat, inter

Ubi hanc gratiam Deo referenda:

Et cooptis fortiter insistendum.

Nulla enim adversitas coelesti beatitudini par:

Neque miles nisi bello probatur.

Igitur ab evangelica praedicatione nunquam cessandum.

¹ Baron. recte ad sens. *non omiserit*. Rectius vero Caraf. *admiserit*.

² Rom. viii, 18.

³ Cont. Const. cum Vat. cod. 4961. perperam ad context. *sed non opulenta substantia*.

⁴ Luc. x, 7, ubi Vulg. legit: *Dignus est operarius mercede sua*.

⁵ Apte ad sens. Caraf. *Indiscreta*.

⁶ Caraf. addit *est*, cui adhaer. cod. 4961.

⁷ Ita et n. cod. 4961. Cont. Const. rectius, ut patet ex orat. contextu, adprobat roman. edit, quae praefert, *Quis miles sub pacis securitate meretur?*

⁸ Baron. ad rem perperam *humana*.

⁹ Caraf. cum cit. cod. perperam ad rem, ut opinor, *inter peccatorum enumerationem*.

ea quibus misericordiam, qua conservetur, exorat¹: docere se iniquos vias Domini, et conversionem per se fieri praedicat impiorum². Beati quibus vita innocenter acta dat praemium³. Beati, per quos aliis quoque praestatur exemplum. Et nos quidem, quantum in nobis est, nec sollicitudine, nec labore cessamus, ut humilitatem, quam nos Dominus noster docuit, imitati, quae saluti eorum conveniunt, postulemus: ut dispensationis mihi creditae, dum agnoscitur cura, probentur officia. Nam repetita vice Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros, mandata legatione, direximus, rationem, adhortationes, preces, lacrymas ingerentes, ut ab impiorum contagione separati, ad veram fidem iisdem, quibus vos modis, et apostolica scit Sedes⁴, se conferant, aut certe non nos defuisse praedicationi, sed illos propriae saluti mundus agnoscat.

Data, Agapito viro clarissimo consule⁵.
Dat. ann. 517.

EPISTOLA XIX⁶.

De Possessoris Episcopi perseverantia laetatus illum urget, ut in eo, quo

¹ Cont. Const. in enarratione peccatorum, quibus plenus Spiritu Dei Propheta divinam sibi gratiam, ac misericordiam conciliat: inter ea, quibus conservetur, exorat.

² Psalm. i, v. 15, ubi Vulg. legit: *Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur*.

³ Psalm. i, v. 1 et seqq.

⁴ Sic edit. passim; at cit. cod. *Sedes* expungendo legit *apostolica scita*, nempe *statuta*, cui lect. et Cont. Const. recte adhaeret.

⁵ Nota chronolog. in n. cod. deest. Cont. Const. existimat, Baronium haud temere addidisse: *Data ut supra, Agapito v. c. Consule*, scilicet die 3 April. 517.

⁶ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 592.

App. Bull. Rom. — Vol. I.

coepit, vitae tramite perduret, ac de ipsius fide libellum per legatos se accepisse innuit.

Hormisda Possessori Episcopo⁷.

Optimam vestrae charitatis audientes instantiam, et cognoscentes rectae vitae⁸ tramite, quem sine strepitu vindicatis, Deo nostro gratias sine cessatione persolvimus, ut et in ea dispositione persistas, et caeteris, quod sequantur, tribuere possis exemplum. Ista sunt dona coelestia: ista sunt divinae retributionis iudicia: ista sunt Dei iudicia, quae te a catholico sacerdotum noluerunt separari consortio. Unde, frater carissime, praesentibus hortamur alloquiis, ut in ea constantia, qua electus es⁹, perseveres, ut augmenta probabilibus initiis subministres: quia bonum opus, praecipue quod ad doctrinam fidei pertinet, nisi semper creverit, videtur imminui. Et si tribulatio mundana contigerit, ante oculos vestros¹⁰ futura praemia ponentes, apostolica vos admonitione consulimus¹¹ dicentes: *Non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis*¹². Meliora tamen speramus, quia Deus qui per beatum Apostolum dixit: *Qui vos non dimisit tentari super quod potestis*¹³, ipse pro sua pietate.

⁷ Possessor in Mauritania Silifensi Episcop. sede sua ab Arianis eiectus Constantinopoli exulabat, quum S. A. legati eo pervenerunt, coram quibus fidei suae professionem emisit, eandemque illis ad Hormisdam dedit perferendam: unde orta h. ep. occasio.

⁸ Caraf. cum n. cod. 4961, et Cont. Const. *fidei*. Forte melius ad context.

⁹ *Qua exorsus es*. Baron. ad context. aptius. ut videtur.

¹⁰ Caraf. cum cit. cod. perperam ad sens. *nostros*.

¹¹ *Consolamur*. Id. cod., nec quidem inepte.

¹² Rom. viii, 18.

¹³ I Corinth. x, 13, ubi legit: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur, vos tentari supra id quod potestis*.

De Possessoris perseverantia laetatur.

In fide strenue perdurandum.

quos suos elegit esse, et de laqueis adversariorum, sicut semper, eripiet. Libellum dilectionis tuae de confessione rectae fidei per legatos nostros remeantes accepimus, et in eo sinceritatem tuae fraternitatis agnovimus: quia quod recte credit, sub attestazione publica praedicare non distulit.

Data III Nonas Aprilis, Agapito viro clarissimo consule.

Dat. die 3 april., ann. 517.

EPISTOLA XX¹.

Pro fide sollicitus ab haerësis fautorum consortio sedulo cavendum indicit.

Hormisda clero, populo et monachis orthodoxis Constantinopoli consistentibus.

Si is qui calicem aquae frigidae mandata evangelica secutus obtulerit, mercedem boni propositi, ipso Domino, qui hoc² docuit, restituente, consequitur³; nonne qui tanto populo fidelium veritatem annunciare distulerit, iuste⁴ poenam damnationis incurrit? Hinc est, quod in terminationem mandati coelestis effugiens (quod decet, loquendum est in his, quae ad Deum pertinent, nec tacendum) habens quoque vestrae salutis affectum, admonitionem eorum, quae praesens necessitas poscit, assumpsi; omnes, quibus

¹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 592.

² Caraf. cum n. cod. 4961 haec.

³ Matth. x, 42, ubi habet: *Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

⁴ Sic et cit. cod. Caraf. iustae poenam damnationis. Baron. iuste damnationem.

⁵ Id. cod. cura. Apte quidem ad locut.

⁶ « *Avertantur* ». Ita Caraf. mal. Vat. cod. interpretatus, ubi non potest ambigi, corrigendum esse *avertant*.

curae⁵ est fide integra christianam religionem servare, contestans, ut eos, qui sanctam Chalcedonensem synodum, et beati Leonis de fide catholica conscriptas epistolas declinant, quibus possunt viribus aversentur⁶ et fugiant; quando ipsi sunt, qui Eutychetis et Dioscori Alexandrini, vel potius nefanda Manichaeorum contagione polluti, verbo quidem adversus constituta Patrum videntur habere certamen, rebus autem contra incarnationem Domini nostri Iesu Christi evidenter insurgunt. Recordamini, carissimi, quae fuerunt, Basilisco palatinae aulae⁷ incubante, tentata; et temporum illorum acta, vel visa, vel audita recolite. Quam scelestam tunc fuerit Timothei cognomento Aeluri, quam imprudens⁸, et monstruosa praesumptio⁹; quantas etiam per universum orbem fidei se vestrae fervor ostenderit. Probavit tunc Constantinopolitanus populus, quam pure deceat credentes christiana servare mysteria. Sed transacta utinam studia fuissent, et non nunc similia tempus expeteret! Rursum enim iidem haeretici caput improbum de profundo, quo immersi tenebantur, attollunt. Atque ideo rogo, hortor, admoneo dilectionem vestram, ab eorum vos conciliis¹⁰ et communione secernite. Recordamini zeli prioris, et vivere in vobis lucem, scintillam ignis spiritualis

⁷ Caraf. *arcei*. Cod. n. *palatinam arcem*, cui Const. libent. adhaeret.

⁸ « *Impudens* ». Caraf. et Baron. certe melius.

⁹ Innuit quae, Basilisco tyranno, contigisse narrat Evagrius, lib. III, c. 4. hisce verbis: « *Timotheus Aelurus quum in urbem regiam venisset, persuasit Basilisco, ut encyclicas litteras ad omnes ubique episcopos mitteret, et ea, quae Chalcedone gesta fuerant, et Leonis tomum anathemati subiiceret* ». Verum ut id. auctor ibid. c. 7 docet *et mox id. tyrannus a populo, monachisque regiae urbis coactus est, litteras prioribus contrarias, quibus Chalced. synod. confirmabatur, mittere* ». E. Cont. Const.

Chalc. synod. et S. Leonis epistolae declinantes effugiendi.

Etenim reipsa Christi incarnationem impugnant.

Ad hoc animos vehementius incendit.

ostendite, ne simplicem in vobis veritatis affectum perditorum astutia expugnasse se gaudeat. Et haec quidem, quantum ad praesentem necessitatem, et assumendam contra impios cautionem, dixisse sufficiat. Spero tamen¹, quod si admonitio ista promoverit, et mihi et vobis utilis erit; quando et Deus in vestra salute glorificabitur, et fructus nostrae sollicitudinis apparebit.

Data III nonas Aprilis, Agapito viro clarissimo consule.

Dat. die 3 Aprilis, ann. 517.

EPISTOLA XXI².

Ennodium et Peregrinum certiores facit, se Ioannis Nicopolitani litteris respondisse, nullum consortium cum Thessalonicensi episcopo esse instituendum, et in hac causa mandatorum libellum subdit.

Hormisda Ennodio et Peregrino Episcopis.

Posteaquam profecta est caritas vestra, Nicopolitanus diaconus, qui vobis etiam occurrit in itinere, Romam venit³; quem praeter moram vidimus, cogitantes ne forte esset, quod ad instructionem mandatae vobis legationis adiacere deberemus: quod et rationabiliter factum ipsa res evidenter ostendit. Obtulit enim nobis⁴ epistolam Ioannis episcopi sui, et aliam synodi sibi⁵ subiacentis ecclesiae Nicopolitanae, qua queruntur ab episcopo

¹ Caraf. cum n. cod. 4961 *autem*.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 593.

³ Nempe intra d. 4 April., quo legati profecti sunt, et 12 eiusd. mens., quo haec ep. signata est.

⁴ Baron. forte mend. typograph. omitt. *nobis*.

⁵ Caraf. cum n. cod. 4961 *perperam expung. sibi*.

⁶ « *Scilicet imperatoris potentiam; ne forte quis hoc verb. intelligi malit Illyrici praefecturam, et sublimissimam inter mundanos apices potestatem* ». Cont. Const.

Thessalonicensi excitatas adversum se tam principales⁶, quam iudiciarias potestates; concussionibus et dispendiis se vehementer affligi propter hoc, quia de ordinatione sua ad episcopum relationem secundum prisca exempla non miserit. Pro qua causa speraverunt, ut de remedio cogitare deberemus, consulentes etiam nos, ut⁷ daremus eis licentiam relationem ad designatum episcopum secundum consuetudinem destinandi. Unde tractavimus, et episcopum quidem⁸ Nicopolitanum admonuimus, ne tale aliquid audere tentaret, si nobiscum velit in communionem persistere; ne per illum, si ab eo, qui a communione nostra alienus est, confirmationem petiisset, nostra quoque communio contagium sustineret. Haec vos, ut omnia sciretis, instruximus. Quid autem, propitio Deo, vobis de hac⁹ agendum sit, subiecta declarant.

Data pridie idus Aprilis, Agapito consule.

Dat. die 12 April., ann. 517.

EPISTOLA XXII¹⁰.

Quid in causa Nicopolitana sit agendum cum Thessalonicensi episcopo singillatim praescribit.

Hormisda Ennodio et Peregrino Episcopis.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, intercedentibus et adjuvantibus

⁷ Caraf. *utrum*. Baron. *autem* rectius, ceu opinor, praefert *ut*, ad marg. *utrum* reiecto.

⁸ Baron. *quidem* expung. contra nn. codd. auctoritatem.

⁹ Caraf. cum nn. codd. *de hac causa*.

¹⁰ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 594.

Huiusmodi documentum potius commonitorium, sive mandatorum indiculus legatis a Pontifice traditus, quam epistola est appellandum. E. Cont. Const.

Quibus rescriptum, cum Thessal. episc. nullo pacto esse communicandum.

Mandatorum libellum subdit.

S. A. litterae Thessal. episc. tradendae.

Possessoris cath. bonifacio sibi legalistrada.

Pontificis pro fide sollicitudo.

sanctis¹, quid agendum sit² de causa Nicopolitanae ecclesiae. Primum ubi Thessalonicam, Deo iuvante, veneritis, epistolas nostras, quas in hac causa misimus, episcopo Thessalonicensi tradite, illum quidem ordinem in eius salutatione servantes, quem scitis a nobis esse mandatum circa eos qui cum Sede apostolica, hoc est, Ecclesia catholica non communicant. Traditis autem epistolis, instanter agere debetis, ut se ab eius Ecclesiae concussionione suspendat; rationem reddentes, quia non potuit reversus ad communionem, et ad corpus Ecclesiae cum illis, qui necdum reversi sunt, quidquam habere coniunctum; nos non solvere a praedecessoribus nostris concessa privilegia, si ipse ecclesiastica instituta non deserat. Certe redeat ad unitatem, et nos cum eo insistemus³, ut omnia privilegia quaecumque consecuta est a Sede Apostolica Ecclesia eius, inviolata serventur. Dicite etiam aperte, illum ostendere inimicum se esse fidei, si insequitur quos videritis ad catholicam communionem reverti. Quod poteritis⁴ causam ibi Deo propitio componere, scriptis ad episcopum Nicopolitanum litteris⁵, quid vestra promoverit opera, nunciate. Si vero obstinatus fuerit, nec ab insecutione eius cessare voluerit, secundum litteras, quas ad clementissimum imperatorem misimus, apud principem causam ecclesiae Nicopolitanae sic agite, ut dicatis: Alcyson episcopus Nicopolitanus satisfecit Ec-

clesiae catholicae, susceptus est, et ad communionem reductus; huius successor Ioannes episcopus et Deum ante oculos habens, et de salute sua cogitans, et praedecessoris sui bonum exemplum sequens, condemnatis haereticis vel transgressoribus ad Sedem beati Petri apostoli misit, et susceptus est; huic nunc Thessalonicensis episcopus insidiatur, et eum conculit⁶, contraria his, quae fecit, ab eo exigere volens. Hinc pater vester, et omnes orthodoxi rogant, ut iussionibus vestris removeatur ab eo ista molestia; ne videatur hominibus propter hoc illum persecutionem pati, quia ad communionem Sedis Apostolicae rediit; et qui expectant per vos unitatem fieri, aliud incipiant credere, si pietatem vestram viderint hoc dissimulare, hoc negligenter accipere. Visum est nobis expedire, ut litteras, quas ad Thessalonicensem in causa Nicopolitana direximus, quolibet ordine prudentia vestra diversis in locis faciat publicari, magnopere tamen in civitate Thessalonicensium, quia hoc facto, et a persecutione nostrorum potest cessari, et ad ipsius, si se correxerit, credimus pertinere salutem⁷.

EPISTOLA XXIII^a.

Anastasio Augusto enixe commendat, ut Ioannem Nicopolitanum cum sua sy-

Secus Imperatoris auxilium implorandum.

S. A. litterae ad Thessalonicensem episcopum praesertim in eius civitate publicandae.

nodo ad A. communionem reversum a Thessal. episcopi insidiis tueatur.

Hormisda Anastasio Augusto, per Ennodium et Peregrinum Episcopos.

Dum¹ sapientiae vestrae, clementissime imperator, profunda considero, providentes saluti propriae vobis displicere non aestimo. Neque enim aut divina monita, aut humana continent instituta, ut qui consulit bonae spei, qualibet debeat reprehensione culpari; cum maxime pietas quoque vestra affecta se unitatis et pacis flagrare fateatur. Quae res me quoque vel pro fiducia conscientiae vestrae, vel pro creditae quoque mihi dispensationis officio, emergente compulit non supersedere negotio. Ioannes frater et coepiscopus meus² Nicopolitanae civitatis antistes, praedecessoris sui sanctae recordationis Alcysonis secutus exemplum beati Petri apostoli communionem cum synodo sua, damnatis his, quos Ecclesia detestatur, expetiit. Is nunc gravibus fatigatur insidiis. Precor mansuetudinem vestram, iniqua molientibus obviate et removeate molestias, et correctum fovete, cui, ut corrigeretur³, debuisse insisti⁴. Scient enim qui tardaverint, se reos futuros, cum a vobis foveri viderint iam reversos. Fateor, clementissime imperator, miror insidiantium pertinaciam neque Dei, neque vestro intuitu permoveri. Nam qui oderunt in homine studium desiderii boni, quod de se aestimant indi-

Anastasio benevolentiam sibi conciliat.

Nicopolitanae causam exposuit.

Imperatoris auxilium in Thessal. episcopum implorat.

1 Baron. Quum.

2 Id. meus omitt.

3 Caraf. perper. corrigeret. Cont. Const. potius se corrigeret.

4 Perperam Baron. assistere.

5 Sic et Baron. Codd. nn. legg.: *Datae fidei vestrae clara documenta, si affueritis ad unitatem reductis, effici omni adhortatione cogitetis.* Quam lection. satis corrupt. sic nitid. restituit Cont. Const. *Data fidei vestrae clara erunt*

cari, insequuntur, ad recta reduces; iure culpandi, si non converterint deviantes. Date fidei vestrae clara documenta, si adfore cunctis ad unitatem reductis et officio omni, et adhortatione cogitetis⁵.

EPISTOLA XXIV^a.

Dorotheum episcopum Thessalonicensem de vexationibus Ioanni Nicop. eiusque synodo illatis gravissime reprehendit, a quibus, ni cesset, nominalem anathema ei munitatur.

Hormisda Episcopus Dorotheo Episcopo Thessalonicensi.

Ioannes frater et coepiscopus meus Nicopolitanae urbis antistes cum synodo sua variis se concussionibus atque dispendiis graviter causatur affligi; quod a transgressorum societate divisus, postquam communionem Sedis Apostolicae emeruit, ad Thessalonicensium Ecclesiam ordinationis suae initia non direxit. Potuisset neglectus sic⁶ esse culpabilis, si unum esset inter omnes mysterium charitatis. At cum multi se a petrae illius, quae Christus est⁷, soliditate diviserint; quis non velit ab errantium coniunctione discerni⁸, ut mereatur cum his, qui consistunt in veritate, coniungi? Non igitur

Cur Ioannes Nicopolitanus a Thessal. episcopo vexetur.

Idque procerum iniquum ostenditur.

documenta, si adfueritis ad unitatem reductis, idemque a caeteris effici omni adhortatione cogitetis. Dat. autem iuxta Labb. ad marg., et Jaffè II. cc. ann. 517.

6 Ex Labb. *Concil. Collect. tom. v, col. 598.*

7 Mans. omitt. sic. Cod. Vat. 4961 hic. Ad context. mel. videtur n. lectio.

8 Ioann. I Corinth. x, 4, ubi Vulg. legit.: *Petra autem erat Christus.*

9 Caraf. cum al. forte minus bene dirimi.

1 Al. contr. mss. auctorit., sed ad consuetud. forte aptius *Sanctis Apostolis.*

2 Cod. 4961 expung. *sit*; al. retinent cum Ottob. 474.

3 Caraf. cum nn. codd. 4961, et 5617 *insistimus*; cit. Ottob. text. castigans praefert *insistemus*, certe rectius.

4 Caraf. et Baron. ad sens. apte *Quod si poteritis.* Cod. n. 4961, *Quod si potueritis*: cod.

5617 *Quod si poteritis* cum praedict. Ottob., ubi verbum *potueritis* castigatur.

5 Vatt. codd. omitt. *litteris*, quam voc. Cont. Const. a Baron. perperam inductam arbitratur.

6 Caraf. hic periodum claudit, dein cum nn. codd. prosequitur *Contraria ab his, quae fecit, ab eo exigere volens, hinc*... Sane recte n. lectio.

7 Iuxta Labb. ad marg., et Jaffè II. cc. dat. ann. 517.

8 Ex Labb. *Concil. Collect. tom. v, col. 594.*

Et a Nicop. eccles. concussionione cessat, insistendum.

Si annual. Nicop. episc. rei exitus denunciatus.

tur consuetudo est neglecta, sed vitata contagia. Ergo obiicere quis possit errorem, ubi cogitatum salubriter intelligit cautionem? At nos, quod debueras primum assumere, credebamus, te sequi saltem post aliena exempla potuisse. Non sufficit in lapsibus mora, nisi ad reprehensionis cumulum, circa eos quoque, qui ad viam redeunt, accedat invidia? Quid aliud, quam beati Petri (quod sine impietate dici non potest) ipsum, quod a Domino datum est, nomen oderunt, qui eos, qui ad Sedis ipsius altaria confugiunt, insequuntur?

Quo pudore, rogo, privilegia circa te illorum manere desideras, quorum mandata non servas? Et reverentiam, quam non exhibes fidei, cupis tibi ecclesiastica potestate deferri? Si in iisdem vestigiis, quibus catholici nituntur, insisteres, in sectionem tamen proximi vitare deberes; sciens secundum Domini nostri et Salvatoris, quem colimus, instituta, eum qui scandalizaverit unum de minimis, obnoxium magnis esse peccatis. Ubi est, Domine, humilitas, quam sub occasione discipulorum tuorum certantium de loci qualitate docuisti? Tu ostendis illum esse maximum, qui exhibere studuerit se pusillum: *Respice de coelo, vide visita vineam istam te cultore plantatam*; intende circa mandata tua minimos, et circa ambitum honoris elatos.

Cur recentia cupitis, et prisca deseris?

1 Codd. nn. perperam ad locut. sub ecclesiastica potestate .....

2 Marc. ix, 41; Matth. xviii, 6; Luc. xvii, 2.

3 Matth. xviii, 1; Marc ix, 33; Luc. ix, 46.

4 Vatt. codd. et vide iuxta text. Psal. lxxix, 15, 16, ubi Vulg. inquit: et visita vineam istam, et percipe eam, quam plantavit dextera tua.

5 Codd. In. servate, aptius quidem ad superius dicta cur recentia cupitis. Mox dein minus apte ad Script. textum subsequuntur.

6 Iuxta vi Matth. 33, «Quaerite ergo primum regnum Dei, et iustitiam eius, et haec omnia adiciuntur vobis».

tis, circa summa desides, et parva curantes? Nonne hoc est rerum vilia decimare, et legis praecepta contemnere? Serva illa quae Deo congruunt; et facile ea, quae sunt ab hominibus, subsequuntur. Quin potius curam salutis assume; et cur te alius praevenit in veritate, suspira; ne si insectari eos, qui ad Ecclesiae revertuntur membra, perstiteris, tu quoque cum his, quos nominatim condemnat apostolica sententia, copuleris.

Data pridie idus Aprilis, Agapito viro clarissimo consule.

Dat. die 12 Aprilis, ann. 517.

EPISTOLA XXV.

Animum veteris Epiri antistitem a Dorothei persecutione sublevat, eisque cum ipso communicandi facultate denegata, ad constantiam totis viribus hortatur.

Hormisda Ioanni Episcopo Nicopolitano cum synodo.

Optaremus, dilectissimi fratres, ab omnibus vos molestiarum fluctibus alienos vitam sub tranquillitatis serenitate transigere, et Deo nostro, remota mundanarum tempestatum mentis perturbatione moverant; quia quae fieri nolumus, necesse est, ut facta doleamus. Sed abundat mundus incommodis et

7 Codd. codd. in veritate, affectione suspira. Forte corrigend. veritatis affectione, suspira.

8 Codd. nn. omittunt Aprilis, forte mend. amanuens.

9 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 595.

10 Vatt. Codd. 4961, et 5617 securitate. Forte mel. ad elocut. context. n lectio.

11 Cod. n. 4961, mentes perturbatione nostras devotas esse. Forte legend. transigere: at Deo nostro, remota mundanarum tempestatum perturbatione, mentes nostras devotas moverunt, quia....

Qui ne ab inceptis desistat, nominatim anathemate percellendus.

Veteris Epiri antistites solantur.

In Dorotheum gravissima reprehensio.

tentionibus; saeculum istud, in quo peregrinamur, expositum est passim, veluti magna moles, ventorum procellis. Ita fidelium mentes diabolicis pulsantur insidiis, et sicut dictum est, qui volunt pie vivere in Christo, persecutiones patiuntur; sed consolatur spes a iusto retributore promissa: Quia beatus est, qui non fuerit scandalizatus in Domino. Non deiiciant milites Dei impetus fragiles et caduci. Qui assistit strenuis, non delectatur ignavis. Facile contemnuntur ista, quae transeunt, si illa, quae sunt mansura, cogitentur. Amplectenda est probationis occasio; quia licet sint dura onera laborum, praemia tamen maiora virtutum. Quemadmodum par erit ei remuneratio, qui se imparem monstrat examini?

Non simus segnes ad fortia, si pervenire cupimus ad promissa. Quis super hoc expectet vocem hominis, cum quotidie nobis insonet sententia veritatis: Beati, qui passiones patiuntur propter iustitiam? Sed ne me, fratres carissimi, (licet apud fideles magna sint) spiritualia tantum vestrae exhibere credatis confirmationi solatia; providendis enim pro vestra tribulatione remediis, quantum in homine esse potuit, non quievi. Nam per legatos ad Orientis principem destinatos, et Thessalonicensem episcopum, ut ab infestatione vestra cessaret, admonui; et

1 H Timoth. iii, 12, ubi Vulg. inquit: Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

2 Matth. xi, 6, ubi apud Vulg. legit: Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

3 Cod. n. 5617 Quemadmodum par erit remunerationi, qui se imparem monstrat examini?

4 Codd. nn. persecutionem, uti legitur in Matth. v, 10 apud Vulg.

5 Codd. codd. Sed ne me, fratres carissimi, (licet apud fideles magna sint) spirituali (cod. n. 5617 errone. speciali) tantum vos solum credatis confirmatione solari, providentes pro

prorogatis paginis, ut imperatori supplicaretur, adiunxi.

Haec quantum ad praesentia sunt provisiva; sed illa, quae ad spem futuram pertinent, haec sunt potius mentibus intuenda. Sane hoc me fateor fuisse miratum, quod inter allegationes angustiarum religiosae prudentiae vestrae haec potuit cura subreperere, ut a me sub consolationis colore dirigendi ad Thessalonicensem episcopum solidas litteras licentia posceretur. Ego ne huius rei auctor existerem, quam si, inscio me, cognoscerem factam esse, culparem? Absit ista perversitas. Audite apostolicam vocem, sed personae meae convenienter aptandam: Si quae destruxi, haec iterum reaedifico, praevaricatorem me constituo. Nolite, obsecro, ad evitata vix redire contagia; nec pedes luto, quo tenebantur, avulsos, patiamini male rursus immergi. Sinite, oblitterata esse transacta: Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro apertus est regno Dei? Impediuntur a processu propositi itineris, qui reflexis oculis respiciunt quod relinquunt. Non amant ecclesiasticae disciplinae eos, in quibus remanet memoria illa perfidiae; totos ab errantibus oportet abscindi; quia in tantum detestabiles existimantur ad spreta redeuntes, ut B. apostolus Petrus melius illis esse praedicaverit, ut non cognoscerent viam

vestra tribulatione remediis, quantum.... Quae verba claram redd. sententiam, si ea amanuens. errorib. expurges in hunc mod. « Sed ne me, fratres carissimi, (licet apud fideles magna sint) spirituali tantum vos credatis confirmatione solari; providentes pro vestra tribulatione remedia, quantum.... Verum melius, uti videtur, n. lectio.

6 Iid. forte melius iniunxi

7 Galat. ii, 18, ubi Vulg. habet... iterum haec aedifico, praevaricatorem me constituo.

8 Luc. ix, 61, ubi Vulg. legit: manum suam ad aratrum, et respiciens.

9 Cit. codd. memoria ulla perfidiae.

Verum communicandi cum Thess. episc. facultatem denegat.

Ad hoc vehementer adhortatio.

Eos in proposito confirmat.

Quaerit pro his generis, exponit.

Tolerabilis mihi
in errore perse-
stare, quam ad
apostata redire.

iusissime, quam cognoscentes retrorsum
reflecti in tradito sibi sancto mandato.
In aperto est, qua pertinacia traditae
fidei debeat constantia custodiri, si tole-
rabilius est in errore persistere, quam
coinquinationibus rursum, quas quis fu-
gerit, implicari.

Data pridie idus Aprilis, Agapito viro
clarissimo consule.

Dat. die April., 12 ann. 517.

EPISTOLA XXVI.

De Hispaniensium antistitum concordia
gratulus, eis Orientalium ad S. A.
legationem significat; quid Sallustio
de PP. statutis conservandis fuerit
commissum, innuit.

Fratribus dilectissimis universis Episcopis
per Beticam provinciam constitatis
Hormisda Episcopus.

De Hispanien-
siam episcopo-
rum concordia
gaudet.

Quid tam dulce sollicito, quam quod
mihi de vobis innotescunt illa, quae cu-
pio? Quid tam religiosis conveniens in-
stitutis, quam ut inter se sacerdotes pa-
cem, quam eos necesse est aliis pro officio
annuntiare, conservent! Plena, fateor,
gratulatione suscepi, quod votiva mihi de
caritate (quae inter vos est) Ecclesiarum

et pace litteris indicastis. Sponte mihi
quidquid hortari poteram, quidquid mo-
nere, delatum est: *Confirmat hoc Deus,*
quod operatus est in vobis; et quae
praecipit pro animarum salute facienda,
haec ipse qui praecipit, pro ea, qua nos
rodevit pietate, faciat. Et his tam bo-
nis nuntiis nos quoque religiosorum vi-
cem reddimus nuntiorum. Quidquid cum
Orientalibus, quos ad Ecclesiae corpus
unitatemque revocatos dudum Dei nostri
ope litteris significavimus destinatis, de-
novo, cum ptum fuerit, repetitis vobis-
cum participabimus iudiciis. Mox post
nostrorum reditum ab Orientalibus missa
legatio est. Certa speravit, certa con-
suluit. Sed facimus de his, quae fuerant
dicenda, compendium ipsi potius, ad in-
struendam notitiam vestram, quae a nobis
sunt responsa dirigentes, ne quid sibi
sub spatio prolixiore terrarum aut opi-
nio vindicet, aut error assumat, cum ad
rerum fidem ipsam teneri sufficiat verita-
tem. Quod autem ad continentiam vestra-
rum pertinet litterarum, oportuit quidem
desideria plenius expedire, ut, aestimatis
omnibus, responsum rationi congruum
redderetur. Sed quia privilegiorum vete-
rum, et statutorum paternorum indidi-
stis iisdem litteris mentionem, ad Sallu-
stium fratrem et coepiscopum nostrum

Orientalium
ad S. A. lega-
tionem innuit.

Ne quid con-
tra PP. statuta
moliatur Sallu-
stio indictum.

1 Cit. codd. a tradito.
2 Codd. nn. add. per Pulionem subdiaconum.
3 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 645,
edit. Venet. 1728, ubi notare praestat, hanc ep.
fere totam cum Marcellin. PP. litt. ad Oriental.
Episcopos cohaerere, uti videre est apud Caraf.
tom. 1, part. 1, pag. 168. Hinc forte est, ut Jaffé
op. c. pag. 927 huiusmodi Marcell. epistolam in-
ter spurias recenseat.
4 Al. perperam ad locut. context., ut opinor
Quam quum.
5 Mans. perperam omittit se.
6 Caraf., minus recte, ut videtur, plane. Cont.
Const. nobiscum leg.
7 Id. corrig. et Ecclesiarum pace.
8 E mss. Colbert. id. restit. operatur contra
Vulg. text. in Psal. LXVII, 29, qui nobiscum leg.

9 Cit. mss. Sed his.
10 Id. nuntiorum: et quidquid.
11 Innuit ep. vi, pag. 379, col. 2 h. vol.
12 Cont. Const. actum fuerit.
13 Al. pro nostro edicto.
14 Cont. Const. existimat, Hormisdae legatos
die 9 Jul. ann. 516 Constantinopoli profectos Ro-
mam attingisse d. 17 Septembr. Orientalium au-
tem legatio missa est d. 16 Aug. eiusd. ann.,
uti ex Anast. litteris colligitur. Vid. Anast. ep.
apud Mign. *Patrolog.* tom. LXXXI, col. 383.
15 Cont. Const. fuerunt.
16 « Rectius cod. Remig. cum al. mss. ipsa
potius ad struendam notitiam vestram... re-
sponsa dirigentes ». Cont. Const.
17 Ita et cod. 1340. planius expediri.

sub hac parte rescripsimus, vobis quo-
que strictim, quae dicta sunt illis la-
tius, indicantes, ne privilegia nobis indulta
convellerent, et nihil tam conveniens
fidei iudicare, quam ut in honore suo a
Patribus decreta serventur. Deus autem
vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

EPISTOLA XXVII.

Iustino I susceptum imperium gratula-
tus per eum Ecclesiae pacem restitu-
tum iri confidit, de qua re per Ale-
xandrum legatum suum responsum
expectat.

Hormisda Iustino Augusto.

Iustino de
regni primitiis
gratulator.

Venerabilis regni vestri primitiis, fili
gloriosissime, loco muneris gratulatio-
nem suam catholica transmittit Ecclesia,
per quas se post tantam discordiae fati-
gationem requiem pacis invenire confidit.
Nec est dubium ideo ad rerum summam
coelesti vos providentia pervenisse, ut ve-
stris temporibus impacta religioni in
Orientis partibus aboleatur iniuria. De-
bitas beato Petro apostolo imperii vestri
primitias reddidistis, quas hac ratione
devoti suscepimus, quia Ecclesiarum per
vos proxime futuram credimus sine du-
bitatione concordiam. Deus, qui pietatis

1 Cont. Const. recte e mss. Colbert. super hac
parte restituit; cit. cod. 1340 nobiscum leg.

2 Illis mss. auctoritate expung. Cont. Const.;
retinet autem n. cod. 1340.

3 « Nec privilegia nos indulta convellere ». Ita ad sensum apte Cont. Const. animadvertens,
Hormisdam in ep. vii ad Sallustium, quam videre
est tom. 1 h. op., pag. 143 col. 2 sub fin., non
de suis, sed de metropolitanarum privilegiis habere
sermonem.

4 Cont. Const. expungit autem.

5 Iuxta Cont. Const. data fuit circ. Jul. ann. 519,
in quem ann. convenit et Labb. ad marg. l. c.
Jaffé autem op. c. pag. 67 dubius haeret, an
data sit ann. 517.

6 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 606.

vestrae sensibus alloquendi nos vota con-
cessit, ipse circa sincerum religionis suae
cultum praestabit, sicut optamus, effe-
ctum. Significastis nolentibus et recu-
santibus vobis imperii pondus impositum,
qua ratione electos vos coelesti constat
esse iudicio, secundum Apostolum di-
centem: *Non est potestas nisi a Deo;*
quae autem sunt a Deo ordinatae sunt.
Superest ut a Deo electi, sicut et credi-
mus, Ecclesiae, quam laborare cernitis,
manus vestrae solatia porrigatis. Cessent,
qui paci eius obsistunt; obmutescant, qui
in forma pastorum conantur gregem Chri-
sti disperdere. Istorum correctio vires
vestri firmat imperii, quia ubi Deus recte
colitur, adversitas non habet effectum.
Hanc gratulationis paginam per Alexan-
dram virum clarissimum non omisimus
destinare, sperantes cum Dei nostri ad-
iutorio per virum clarissimum filium
nostrum de singulis, quae ad unitatem
Ecclesiae pertinent, nos clementiae ve-
strae praebituros esse responsum.

Etiam ad Ec-
cles. pacem re-
stituendam im-
pellit.

Per Alexandrum
responsum ex-
pectat.

EPISTOLA XXVIII.

Iustini pro Eccl. pace sollicitudinem com-
mendans, rescribit episcoporum vota,
licet serius emissa, sibi esse gratissima,

7 « Tantis temporibus ». Codd. Vatt. 4961,
et 5617. Forte ad rem aptius.

8 Caraf. cum n. codd. devote suscepimus.

9 Caraf. forte rectius ad context. affectum.

10 Caraf. cum n. cod. 4961 perperam ad con-
text. electos suos. Cod. cit. 5617 recte n. lect.
adhaeret.

11 Rom. xiii, 1, ubi Vulg. legit.: *Quae autem
sunt a Deo, ordinatae sunt.*

12 « Quiescant ». Caraf. cum n. cod. 4961.

13 Mans. perperam ad context. Deus recolitur.

14 Codd. nn. cum Caraf. inconcinne ad praee-
cedentia non habebit.

15 Caraf. cum n. cod. 4961 add. *Gratum*; cod.
5617 legit *per Gratum filium nostrum.*

16 Iuxta Labb. ad marg. l. c. dat. ann. 518.
secundum autem Jaffé l. c. p. Aug. 1 eiusdem anni.

17 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 607.

quoque per litteras, et libellum quidam apud nos prolixi iudiciorum. Postremo Gratium legatum eius laudat.

Manuela Iustina Auguste.

Sumptam de imperii vestri ortu laetitiam, quamvis apud nos pollentem merito praecedenti, quoque geminatis alloquio, reciproca devotione testati. Iam tunc occitura praevideamus, quae nunc de ecclesiastica unitatis affectu coelestis gratiae inspiratione significastis. Habes ergo, clementissime imperator, praesentem de tali voto iam gloriam, sed expectatur de perfectione perpetua. Haec sunt validissima imperii vestri fundamenta, quae in ipso nascentis regni principio divinam universis praeferebant sancta dispositione culturam. Tenete itaque hanc pia sollicitudinis curam, et pro catholicorum pace, sicut coepistis, insistite, quia Deus noster, qui vobis hunc tribuit animum, elegit etiam per quos praestet effectum. Nam et episcoporum vota precesque nobis effusas gratanter amplectimur; qui tamen loci sui consideratione commoti ea desiderant, quae dudum, ut sequi vellent, Sedis Apostolicae exhortatio crebra non defuit. Et quoniam clementiam vestram id cupere, illos etiam haec didicimus postulare, quae res hactenus ecclesiarum pacem sub contentiosa obstinatione dividerit, nec pietatis vestrae, nec illorum refugit, velut latenti causa, notitiam. Quid igitur facere debeant et litteris nostris,

et libelli, quem direximus, serie continetur. Haec si, Deo nostro, et clementia vestra adjuvante, suscipiant et sequantur, poterit ad eam, quam maximo desideramus ardore, perveniri concordiam. Filius praeterea noster vir clarissimus Gratius sacri consistorii comes et magister scrinii memoriae ostendit in se vestrum allegationis suae maturitate iudicium; cuius mora sensibus vestris, eo referente, melius asseretur.

EPISTOLA XXIX.

Ioanni Episcopo Constantinopolitano de Orientalium antistitum respiscentia gratulatus, eam et Iustini sollicitudini tribuendam scribit. Ostendit autem ad catholicam fidem requiri etiam damnatum Acacii nomen reiicere, ideoque fidei libellum Ioanni subscribendum mittit. Grati pietatem laudibus extollit.

Hormisda Ioanni Episcopo Constantinopolitano.

Spirituale gaudium directis caritas tua significavit affatibus, docendo ut catholicae religionis disciplinam ordine suo vestri pastores, Deo nostro iuvante, receperint. Haec esse beneficia misericordiae supernae, quis dubitet? Haec quis dubitet venerabilis principis tro-

ret. Contin. Const. probe restit. vir sublimis. 7 Iuxta Labb. ad marg. l. c. dat. ann. 518; secundum autem Jaffé l. c. post septembr. 7 eiusdem anni. Cont. autem Const. datam contend. ann. 519, Ianuar. exeunte. 8 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 609. 9 Caraf. minus bene dicendo. 10 Male Baron., et Caraf. ut cathol. religionis disciplina ordinem suum vestris pastoribus receperit. Quam lectionem Cont. Const. apte

Ipsa quid agendum iudicium.

Gratum commendat.

De Orient. antistitum respiscentia gaudet.

Haec imperatoris trophaeis addenda.

Ad perfectam fidem requiritur et Acacii nomen reiicere.

phaeis adiungi? Quis ambigat, quia maior ei de hac pace, quam de quibuslibet praeliis triumphum acquiritur. Istius laboris gloria nescit occasum: quia ubi Deus recte colitur, nunquam adversariorum crescit iniquitas. Dilectionis tuae confessionem gratanter accepimus, per quam sanctae synodi comprobantur, inter quas instauratione constitutorum omnium Chalcedonense concilium praedicastis, et catholicorum numero adiungi desiderans sancti papae Leonis in diptychis nomen asseveras scriptum. Ista laudanda sunt, si perfectionis subsequatur effectus: quia recipere Chalcedonense concilium, et sequi sancti Leonis epistolas, et adhuc nomen Acacii defendere, hoc est inter se discrepantia vindicare. Quis Dioscorum, et Eutychetem condemnans, innocentem ostendere possit Acacium? Quis Timotheum, et Petrum Alexandrinum, et alium Petrum Antiochenum, et sequaces eorum declinans, sicut diximus, non abominetur Acacium, qui eorum communionem secutus est? De caritate siquidem tua meliora Dei omnipotentis expectamus auxilio, habentes optima promissionis spem, sicut ad nos, quae direxisti, tua scripta ostendunt, tecum in veritate sentiens, et

castigat in hunc modum: ut cath. religionis disciplina ordinem suum vestris partibus, Deo nostro iuvante, receperit. Idque consonat cum aliis Hormisdae verbis ad eundem. Ioann. ep. xxxv, pag. 417 col. 1 h. vol., ubi legitur: Desideria quippe tua, quibus te ad ecclesiasticam testaris festinare concordiam, ut haberent partes illae semper optavimus.

1 Baron. perperam ad context., ut videtur, De civitate, ad marg. De charitate reiecto.

2 Haec verba « tua scripta ostendunt », quae in nn. codd. desiderantur, a Baron. addita videntur. Cont. Const. legend. arbitratur: « sicut ad nos ipse dicisti, una mecum in veritate sentiens, et ipsam defendens, sperans in illo iudicio per ipsam te posse salvari. Hormisda enim

ipsa defendens, sperans in illo iudicio per ipsa te posse salvari. Post haec quid restat, nisi ut Sedis apostolicae, cuius fidem te dicis amplecti, sequaris etiam sine trepidatione iudicia? Igitur partibus orientalibus ostende per te quod sequantur exemplum, ut omnium laus, qui correcti fuerint, tuis laboribus applicetur. Ergo cum magna denuncies, et fidem beati apostoli Petri te amplecti significes, recte credens in ea salutem nostram posse subsistere, libellum, cuius continentia subter annexa est, a caritate tua subscriptum ad nos dirige, ut sine conscientiae formidine unam communionem, sicut oramus, habere possimus. Pro persona quoque filii nostri Grati viri clarissimi Deo nostro gratias sine cessatione persolvimus, cuius fides et recta credulitas nostrum circa se excitavit affectum; dignus revera qui tantae curam susciperet actionis, et maximi principis ad nos mandata perferret.

EPISTOLA XXX.

Iustini pietatem laudibus extollens eum omni prece obtestatur, ut non modo

ipsius Ioann. verba repetere videtur, qui ad Pontif. scribens ait: una tecum in veritate sentiens, et una tecum sperans, in illo die per hanc fidem salvari. Vid. Ioann. ep., cui per hanc Hormisda respondit, apud Mign. Patrolog. tom. Lxiii, col. 429.

3 Ita et Baron. ad orat. context. quidem apte. Cont. Const. mallet *substinere*, subaudito *te*.

4 Libellus hic idem est, de quo in praeced. ep. ad not. 5, ut evidenter patet e fidei professione, quam Ioannes subscriptam misit Hormisdae sub die 27 Martii ann. 519. Vid. Mign. op. cit. col. 443.

5 Iuxta Jaffé dat. p. decembr. 20 ann. 518.

6 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 614.

De hoc Ioannem obtestatur.

Cui fidei normam subscribendam mittit.

Grati laudes.

Imperatoris pro Eusebio sollicitudinem induat.

Episcoporum preces sibi acceptissimas.

Chalcedonis, et Leonis statuta custodiri, sed haerentem quoque sectatores, maximeque Acacium damnari iubens, tandem Ecclesiae pacem restituit, ad quae vota firmanda legatos mittit.

Hormisdæ Iustino Augusto.

Ita tantum pro gratia divinitatis gloriae vestrae famam constat extensam, et ita vos suffragante vitae merito laudabiliter mundo contigit innotescere, probatissimorum hominum opinione vulgante, ut super vos potius credatur delatum¹ culmen imperii, quam per imperium vos aliquis dicat agnosci. Certum est quidem huiusmodi profectione vestra pristino splendori² accessisse decoris cumulum: sed sicut tenuistis olim moribus principatum; sic cum vos per ora gentium impatiens secreti magnitudo detulerit³, ad nos quoque, sicut mystice loquuntur⁴ scripturae, testimoniis suavitate vestrae odor advenit⁵. Et certe cum late prudentium hominum sententia religiosae vitae vestrae fuerint instituta dispersa, habere non potuimus incognitum quidquid de vobis fuerat mundi attestatione vulgatum: quia sicut medioeri laude di-

gna in immensum sibi nequeunt vindicare praecordia, ita sine fide⁶ praedicandum rapitur in populum quidquid bono fuerit admirationis ornatum. Vindicat enim sibi quantitatis suae iure magnitudo famae testimonia, quia nesciunt latere miranda. Hinc est quod principatus vobis ac honores publica iura commiserunt⁷: nam quod meritorum insignia generalitatis facta sunt vota⁸, nemo ita rerum arbiter iniquus extitit⁹, qui passim vos aestimet arches inclitae¹⁰ accepisse titulos, cum negari nequeat digne vos meruisse imperii culmen, quorum probitatem mundus agnovit. Sed parum¹¹ est, quamvis iudicio universitatis, suscipere loco praemii iura regnandi. Illud magis est admirabile, quod ita vos hominum laudabilitate firmatos suscipiunt imperia, ut iudicia sint divina. Non est dubium, electos suos venerabili praedestinatione divinitatis ad tantae potestatis ornamenta venire, quos sincerae fidei documenta circumvallant. Vere vobis prophetici spiritus convenire verba dixerimus: *Priusquam te formarem in utero, novi te*¹². Ad hanc vos gloriam, incomprehensibili supernae maiestatis dispositione procurante, obsequium naturae

Hic ipsius ad imperium evectio repetenda.

Per hanc autem et Dei iudicium patefactum.

Const. mallet principatus honores vobis publica iura commiserunt.

8 « Voto ». Baron. Forte legend. nam quod vestra merita generalitatis voto facta sunt insignia, nemo...

9 Caraf. *excitabil* ual. Vatt. codd. interpretatus, in quos mendō amanuens. *excitabil* pro *exlabil* incidit.

10 Scil. *regii principatus*. Sic enim Procop. Hist. arc. cap. vi loquit: *Επισην τε ο βασιλευς ες ανθρωπων πρανετο, αυτος τε της αρχης δυναμι βασιλειου παρελαβεν* i. e. *Postquam autem rex ab hominibus disparuit, ipse potentia fretus regium principatum cepessivit*.

11 Caraf. cum Cont. Const. *parvum*. Codd. Vatt. lectioni nostrae consentiunt.

12 Jerem. 1, 5.

Per Iustinum imperio aucta gloria, non ipsi per imperium.

Quanta eius in universum exultatio.

1 Baron. *dilatatum*. Forte ita legend.: *ut per vos potius credatur dilatatum culmen imperii, quam per imperium vos aliquis dicat agnosci*.

2 « Potius vestro pristino splendori ». Cont. Const.

3 « *Defuerit* ». Caraf. perper. nn. codd. interpretatus, ubi legitur *diffuerit*, cui sane substituendum est *diffuderit*, non *defuerit*.

4 « *Leguntur* ». Caraf. e nn. codd., in quos amanuens. mend. *leguntur* pro *legunt* irrepsit.

5 « *Odorem suavitate* ». Exod. xxix, 41.

6 « *Sine fide* ». Baron. cum Caraf., et nn. codd. Recte, uti videtur.

7 Caraf. habet *principatus vobis adorea publica iura commiserunt*. *Adorea* autem voce utuntur Plin. et Fest. pro *honore*, et *gloria*. Cont.

Ecclesiae pax restituenda.

mundo protulit, sub custodia fidei tractate vitae probitas instituit, atque ad imperia clementia divina proverit; ob hoc scilicet, ut tandem aliquando divisores dominici corporis fidei vestrae executione compressi, ecclesiarum concordia diabolica impedimenta succideret¹, et universitas de adunatione gauderet. Hoc religioni, hoc fidei, hoc serenitati vestrae specialiter coelitus mandatur officium: quibus et posse omnia, et perficere videmus indultum. Itaque sicut instituistis facere, navate suscepti operis munus, quod superna vobis providentia videtis iniunctum. Et vere sic decuit, ut per principem pax debeat fieri, quam reverentia divinitatis exposcit. Date has assumpti Deo nostro vestri orationes imperii, ut per vos possit pacis fructus impleri. Sine dubio quidquid tali facto animae vestrae fuerit praestitum, a vobis mundo iudicatur impensum. Magnum, et inaestimabile est, venerabilis imperator, propter quod adsciti estis iudicio divinitatis: extenduntur ecce vota pacem desiderantium: diuturni temporis tractu moeret ecclesiarum indivisibilis discissa communio: est in gemitu discerpta fraternitas², cum circa patrum dogmata varia sit voluntas. Accingite ergo lumbos viribus fidei: videte, cui vos regi divinitas velit obsequi, quantum sit quod per vos procurat impleri. Ecclesiae venerandae corpus, quod propria Christus noster passione fundavit, gloriae vestrae adunare factis instituit. Non est quo magis circa vos gratia supernae maiestatis eluceat, quam si Ecclesiae corpus per ve-

Ad hoc Iustinum evectus urget.

1 Cont. Const. optime quidem sensum restituit hoc modo « *ut tandem aliquando divisoriis dominici corporis fidei vestrae executione compressis, Ecclesiarum concordia diabolica impedimenta succideret* ».

2 Caraf. perperam ad context. *sine gemitu*

strum reparetur officium, sanguinis Domini³ redemptione formatum. Est quidem causae huius vetustissima calamitas, sed pro immanitate sui recentissimus dolor, et tanto christianis animis fortior gemitus, quanto temporibus est dilatus. Videndum vobis est in quantum quotidie antiqui hostis fervercat insania, et, cum olim causa sit decisa fine sententiae, pacis faciat tarditatem⁴: et cum Chalcedonensis synodus, et B. papae Leonis constituta placeant, quo ad caritatem reverti volumus, a certamine non desistas. Sequuntur quae dogmatibus praedictis adcripta sunt, et ab eorum sequacibus, quos praedicta auctoritate damnatos intelligunt, non recedunt. Tenent adhuc in complexibus nomen Acacii, quem vident iudicio Sedis apostolicae merito poenam subisse damnati. Quis non intelligat simulate dici: Sanctorum patrum sequimur dogmata, sed non diligimus facta? Quae a sancta synodo Chalcedonensi constituta sunt, et quae beati Leonis epistola continet, fovemus, veneramur, amplectimur, sed Acacio, qui damnatorum communionem secutus est, impendimus vota. Sed quid opus est de iudicatis rebus verba facere, cum nos hortari tantummodo deceat, ut, expressa superius simulatione summta, sub omni puritate pacem debeant, a quibus haec dicuntur, optare? Apud vos mihi est omnis deprecationis causa, imperator egregie: vos his ac talibus religiosi operis resistite viva caritate: vobis imminet, ut qui ecclesiasticae concordiae habuistis sub privata vita⁵ desiderium, sub prin-

discrepat fraternitas. Cont. Const. partic. non e nn. codd. adiciens legit: *Non sine gemitu discrepat fraternitas*.

3 M. *sanguinis dominici*.

4 « *Paci faciat tarditatem* ». Vat. cod. 4961.

5 « *In privata vita* ». Caraf. cum nn. codd.

Catholice, si dem non tenet qui maxime Acacium nomen non reiecit.

In hoc igitur insistendum.

cipata dedit effectum. Non fuit quo magis gratiae vestrae cupidus accederet, quam quod vobis divinitus datum est¹, ut quod semper voluistis fieri, per vos ad terminum possit adduci. Nec breve specimen circa vos gratiae divinitatis effulgit, quibus datur posse facere, quod semper optatis. Quapropter quoniam vobis tantae causae titulum videtis esse servatum, removete quidquid ambiguum remansisse creditur ad plenitudinem gaudiorum. Nos enim, qua decuit affectione, per Gratianum virum clarissimum, cui pro moderatione sui congrue sensimus officium legationis iniunctum, litteris vestri principatus acceptis, causae magnitudini convenientes, destinavimus viros Germanum² et Ioannem episcopos, et Blandum presbyterum, nec non et Felicem diaconum³, per quos si, quemadmodum praesumimus, serenitatis vestrae favor arriserit, secundum quae mandata sunt, ecclesiarum adunatione generalitatis possint vota firmari⁴.

EPISTOLA XXXI⁵.

Euphemiae Augustae religione confidens eam hortatur, Iustinum virum suum Eccl. pacis studiosissimum incitet,

¹ Baron. delatum.

² « Hunc Anast. Bibliothecarius, Baronius, aliive Capuae Episcopum dicunt. Verum quum ipse Baron. nihilominus opinetur, alium extitisse Germanum ab eo, qui ann. 497 ab Anast. PP. ad Anastasium August. legatus fuerit, nec probabilis desit coniectura, eum ab Hormisda missum esse, quem rerum orientalium peritorem pristina legatio fecerat, non satis liquet haec de Germani sede opinio. Porro hunc Capuanae Eccles. nondum Anast. tempore fuisse praepositum ex ipsis Anast. litteris non obscurum ». Cont. Conat.

ut Episcopi libello a se missi subscribere iubent.

Hormisda Euphemiae Augustae.

Ecclesiarum pax iam coelesti ordinatione componitur, cum vos ad imperium Deus elegit, apud quos esse integrum semper religionis suae cognovit affectum. Nam sicut in privata vita Deum semper recto dogmate coluistis, ut de religionis concordia cogitaretis⁶; et multa quidem inter ipsa imperii vestri primordia facta sunt, quae spem nobis correctionis integrae pollicentur. Unde quia in vobis amorem servare fidei gratulamur, agentes Deo gratias, quotidie pro vobis beato Petro apostolo supplicamus, ut votis vestris apud Dominum suffragetur, et cursum bonae voluntatis adimpleat. Nec dubium est, divinis vos auxiliis adiuvari, quia tanto religionis studio mandatis coelestibus obeditis. Hinc est, quod quia sanctum coniugii vestri constat esse propositum, has fiducialiter ad vestram clementiam literas destinamus, ut per vos ad perficiendam Ecclesiae pacem mariti vestri pietas amplius incitetur. Magnum opus arripuistis, magna vobis causa commissa est. Per vos etiam⁷ populos Christus vult ad Ecclesiae foedera revocare, quos per se voluit a morte redimere. Magna etiam vestro sexui parata est laudis occasio, si, vobis instantibus, Ecclesiae suae Christus, quae divisa fuerant, membra coniungat. Nec eius⁸ maior est glo-

³ His addendus Dioscorus diaconus, uti videre est in ep. XXXIII, pag. 415 col. 2 h. vol., qui in his negotiis non infimas partes egit.

⁴ Iuxta Labb. ad marg., et Jaffé l. c. dat. ann. 519.

⁵ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 615.

⁶ Cod. Vat. 5617, ita de religionis concordia cogitatis. Sane perperam.

⁷ « Per vos enim ». Caraf. cum n. cod. 4961, et quidem ad context. recte.

⁸ Cod. cit. 5617 nobiscum legit. Verum Caraf. cum n. cod. 4961 forte ad context. inepte Nec enim.

Euphemiae quae religio.

Per ipsam Iustini pietas urgeanda.

ria; quae humanae salutis lignum scrutata est, et solam¹ crucem, quam omnis veneratur mundus; invenit. Superabit quin imo illius merita, quia Ecclesiae unitas per illam suum invenit signum, per vos est habitura remedium. Agat igitur iugalis vestri religiosa clementia, ut fratres et coepiscopi nostri sub eo libelli tenore, quem dudum misimus, fidem suam dignentur asserere: quatenus perfecta possit esse quae est inchoata correctio: quia irrita est quaelibet in cultura Dei confessio, cui deest fidei plenitudo. Hoc enim, quod a reliquis fieri poposcimus², a multis iam sacerdotibus constat effectum: et unitas esse iusta in communione non poterit, si non fuerit in reversione servata³.

EPISTOLA XXXII⁴.

Iustiniano Augusto gratias agens, quod Ecclesiae pacem reddere studeat, hunc obtestatur, ut tandem Acacii nomine cum suis asseclis remoto, eam perfici curet, ac de missis legatis monet.

Hormisda Episcopus Iustiniano Augusto⁵.

Litterarumstrarum serie religionis ope pollente devotionis optatissima gratulatione suscepta, gratias Divinitati retulimus, quia dedistis iudicium, facile a vobis fieri, quod potuissemus hortari. Hinc est quod quia sponte laudabilia cupitis, digne ad principatus apicem generis ve-

¹ Baron. et sola. Ad context. melius videtur: siquidem haec ad Helenam referuntur Constantini matrem, quae certe Christi crucem solam non invenit. Vid. Bercast. Stor. Crist. tom. III, pag. 70, § 143.

² Caraf. cum n. cod. 5617 poscimus.

³ Iuxta Labb. ad marg. et Jaffé l. c. dat. an. 519.

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 612.

⁵ Jaffé. op. cit. pag. 67 notat « Lege comiti ».

⁶ Caraf. forte mend. typogr. expungit ad.

⁷ Al. exullet. Cod. Vat. 5617 corrig. exoptet.

stri stemmata pervenerunt. Quapropter insistite, et religiosae vivacitatis animis imminete, ut quemadmodum pro bonae voluntatis initio genus vestrum meruit culmen imperii, in aeterna vobis de perfectione gloria sint triumphi. Videte quo desiderio ad⁶ pacis gaudia ludificatus diu mundus exhortet⁷. Respicite generalitatis animos vestri praesumptione beneficii, certa spe quietis attolli: non est quod se dubietas inserat, non est quod aliquid ambiguitatis accedat, cum testamini, quod et nos quidem bene novimus, accedere ad ecclesiarum concordiam religionis principis⁸ vota. Quapropter tantae magnanimitati⁹ gratias agentes, quanta possumus petitione deprecamur, ut Acacii nomen cum sequacibus suis, quod plene unitatis ecclesiarum impedit gaudium, damnationis ordine sit remotum. Nos enim convenientes causae qualitati direximus legatos, quibus praesentibus, initium, quod dedisti¹⁰, gaudii possit secundum quae mandatis continentur, impleri¹¹.

Gratias agens orat, ut haec tandem perficiantur.

Ad hoc legatus a se missus innuit.

EPISTOLA XXXIII¹².

Legatis Constantinopolim missis mandata singula traduntur.

Germano et Ioanni Episcopis, Blando presbytero, Felici et Dioscuro diaconis Hormisda.

Cum Deo propitio partes Orientales fueritis ingressi, si qui episcopi vobis oc-

Cum episcopis fidelibus libellum.

Unde sic legendum opinor: Videte quo desiderio pacis gaudia ludificatus diu mundus exoptet, vel iuxt. primam lect. Videte quo desiderio pacis ludificatus diu mundus exullet.

⁸ Al. ad orat. aptius religiosi principis.

⁹ Caraf. cum nn. codd. perperam ad elocut. tantae magnanimitatis.

¹⁰ Codd. nn. recte praecedentia dedistis.

¹¹ Iuxta Jaffé l. c., cui Binius assentitur, dat. ann. 519; at Labb. ad marg. l. c. ann. assignat 517.

¹² Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 612.

currerint, et libellus, cuius continentiam perceptis, a se subscriptum offerre voluerint, suscipite, eisque praebete sanctae communionis consortium. Si vero occurrentes ipsi eo, quo superius diximus, ordine profiteri noluerint, a vobis equidem sub sacerdotali affectione tractentur; sed neque vobis sit cum his mensa communis, neque ab his vel victualia praesumatim accipere, nisi tantum subvectionem, si causa poposcerit, et hospitalitatem, ne credant se omnino fastidiosa despectos. Cum autem Constantinopolim, Deo adiuvante, veneritis, in eam secedite, quam imperator praebuerit mansionem; et nullum ad salutationem vestram prius permittatis accedere, exceptis his, quos ipse miserit imperator, aut quos nostrae communionis esse cognoscitis, donec ipsum principem videatis; cui praesentati, salutantes, litteras nostras offerre, suggerentes magnum nos de eius imperio gaudium percepisse, et nimium gratulari, quod eum Deus omnipotens ad hoc evexit, iuxta eius sacras litteras, ut secundum ea, quae sunt ab Apostolicae Sedis constituta, praesulibus, Deo auctore, et regno eius adnitente, ecclesiarum et pax et unitas his temporibus desiderata proveniat. Qui si vos hortatus fuerit, ut Constantinopolitanum videatis episcopum, intimate, vos praefinita habere, quae etiam ab eis saepe sunt cognita, quae ab universis episcopis catholicam communionem amplectentibus professio debeat celebrari. Haec si episcopus Constantinopolitanus implere paratus est, ei gratanter occurrimus. Si vero Sedis Apostolicae adhortationem sequi contemnit,

quid necesse est, ut ad occasionem conventionis salutatio nostra proficiat, quibus non est disputationis aut certaminis causa in mandatis? Si vero imperator sibi aperiri voluerit quid sit, quod ab episcopo fieri postuletis, formam libelli, quam portatis, ostendite. Quod si de anathemate Asacii consentiens, successores eius dixerit recitandos ob hoc, quod propter defensionem Chalcedonensis synodi aliqui eorum fuerint exilio deportati; insinuabitis, nihil vos de libelli posse forma decerpere, in qua sequaces damnatorum pariter continentur. Sed si eos ab hac non potueritis intentione deflectere; saltem hoc acquiescite, ut anathematizato specialiter per libellum, quem vobis dedimus, Acacio, de praedecessorum eius nominibus taceatur, ab rasis eorum de diptychorum inscriptione vocabulis. Quo facto episcopum Constantinopolitanum in vestram communionem accipite. Libellum vero vel episcopi Constantinopolitani, vel aliorum, quos vos suscipere, Deo volente, contigerit, primo agite, ut praesente populo recitetur. Quod si hoc fieri non potuerit, saltem in secretario praesentibus clericis et archimandritis relegatur. Haec omnia si Deo fuerint volente completa, imperatorem rogate, ut, destinatis sacris per metropolitanos episcopos, adiunctis ipsius episcopi Constantinopolitani litteris innotescat, episcopum Constantinopolitanum, suo quoque consensu celebrata professione, quam Sedes Apostolica destinavit, in unitatem communionis fuisse susceptum; quibus litteris etiam ipsos hortetur similia profiteri. Quod si in hac parte imperator aliquid

* 1 « Occurrentes Episcopi ». Baron. cum codd. 4961, 5617.

2 In cit. cod. Vat. his deest.

3 Cod. n. 4904, Quod si.

4 Caraf. sint. Forte mendo typograph.

5 Baron. cum nn. codd. gratulanter.

6 Vatt. codd. omitt. in.

7 Scil. Euphemius, et Macedonius.

8 Baron. recte minus omitt. eorum.

9 Id. ad syntax. quidem apte Libellus.

10 Caraf. omitt. Constantinopolitani.

In libelli professione saltem Acacii nomen dammandum.

Haec si minus coram populo, certe coram clero recitanda.

CP. Episcopi in S. A. communionem receptio ceteris metropolitibus denuncianda.

difficultatis attulerit, episcopus Constantinopolitanus, directis praeeptionibus episcopis suis paroecialibus, vel caeteris metropolitanis, eis praesentibus, qui a vobis pariter directi fuerint, quid ipse fecerit, innotescat; quod ab eo modis omnibus vos oportet exigere, ut facti huius testimonio peragrante, etiam universos, vel qui longe sunt positi, latere non possit.

EPISTOLA XXXIV³.

Iustiniano pro Eccl. unitate laboranti stimulos addit, ut fidei libellum omnibus episcopis subscribendum curet: ipsum de missa legatione, ac de eius munere sibi tradito instruit.

Hormisda Iustiniano viro illustri.

Magnitudinis vestrae litteras sanctae fidei plenas amore suscepimus, quibus ad exercendam apud vos praedicationis apostolicae firmitatem, opportunitatem nobis provenisse divinitus nunciastis. Unde indesinenter Domino nostro agimus gratias, qui ad tam praeclara remedia et tempus vobis et animum dedit. Et nos quidem desuper ista agnovimus ordinari, postquam ei detulit divina maiestas imperium, qui se ad componendam ecclesiarum pacem indicat ordinatam. Ergo restat, ut universi episcopi partis Orientalis, iuxta libelli seriem, ad correctionis pervenisse se testentur effectum. Patet venerandae via concordiae; nota sunt optatae remedia sanitatis. Sacerdotes, qui

1 Baron. eisdem praesidentibus.

2 Iuxta Iassé l. c. cui et Labb. ad marg. consentit, dat. ann. 519.

3 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 618.

4 Caraf. cum n. cod. 4961, indeficienter. Cod. 5617 perperam insufficienter.

5 Caraf. cum cit. cod. 5617 agnoscimus. Melius quidem ad locut. context. n. lectio.

catholicam pacem desiderant, professionem catholicam non recusent; non enim opus est partibus errorem corrigi, sed radicitus amputari. Insistite igitur, sicut coepistis, ut merces apud Deum vestra, quae de boni operis inchoatione habet initium, de perfectione consequatur effectum. Animum quidem vestrum talem missa ad nos testantur alloquia, ut ad plenitudinem boni propositi non multum indigeatis hortatu; nostri tamen desiderii ea, quae spem dedit, ratio amplius accendit ardorem, et avidius gaudia impleri cupimus, quae instare iam divinitus arbitramur. Hinc est quod beatum Petrum apostolum quotidie suppliciter obsecramus, ut vobis, per quos integrari membra sua sancta iam sperat Ecclesia, et effectum Deus celerem, et salutem tribuat longiorem. Nos quidem vestris animis obsequentes viros direximus ad solidandam sub apostolicae dispositionis ordinatione concordiam. Vestrum est, ut sicut nos bonae intentioni deesse nolumus, ita eos apud nos optatum referre faciatis effectum. Munus vestrum veneranda sacraria susceperunt, quod amplius beato Petro apostolo faciatis acceptius, si per vos optatam Ecclesiae receperint unitatem.

EPISTOLA XXXV⁴.

Traditis consiliis insistens suum ecclesiasticae unitatis studium ostendit, quam Ioannem Constantinopolit. Eccl. episcopum nunquam assequiturum declarat, nisi ab omni haereticorum

6 Caraf. notata: scilicet sub flu. praecedent. libelli.

7 Baron. cum al., quos probat. Cont. Const. oratio.

8 Caraf. cum nn. codd. ad nos.

9 Iuxta Iassé l. c., cui et Labb. ad marg. l. c. assentitur, dat. ann. 519.

10 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 616.

Eidem insistentium, ut Orientalibus episcopis fidei libellum subscribant.

De missa legatione edocet.

Eius munus sibi traditum enunciat.

Im subscriptum libellum de communione.

Cam aliis non item.

Legatis via Constantinopolim ingressis quid agendum.

Quae ad imperatorem allocutio.

contagione seclusus Acacium damnet,
ac integrum fidei professionem, missis
legatis, praestet.

Hormisda

Ioanni Episcopo Constantinopolitano.

Reddidimus quidem, frater, congruum
litteris tuis sub ecclesiastica libertate re-
sponsum; et quid in his congratulati fue-
rimus insertum¹, qui taciturnitate prae-
teritum, evidenter expressimus². Ac licet
cuncta sensibus tuis nunc crebra legatio,
nunc usu in Ecclesia diuturnae conver-
sationis tuae vetustas infuderit; iuvat ta-
men adhuc latius aperire nostrum repe-
tita ratione consilium, quia tunc bene
de fidei firmitate disseritur, quando sim-
plicibus verbis conciliandae pacis cupi-
ditas explicatur. Desideria quippe tua,
quibus te ad ecclesiasticam testaris fe-
stinare concordiam, ut haberent partes
illae semper optavimus; nec sola voto-
rum ambitione contenti, usi etiam pre-
cibus sumus. Vestro sunt haec et mundi
testimonio roborata, quae loquimur; quia
ut catholicae unitatis reparatio fiat, au-
toritatem nostram intemeratae fidei inte-
gritate³ submittimus. Inclinet orationibus
nostris aurem suam divina miseratio, ut
quod creditis postulandum, sequamini,
et ametis oblatum. Nobis una causae sol-
licitudo, una custodia est ita pacem cu-
pere, ut sic religionis, sic venerabilium
Patrum constituta serventur; quoniam,
quae inter se consona credulitate non di-
screpant, aequum est, ut simili observa-
tione subsistant⁴. Sed cur diutius immo-
ramur? Scis ipse unitatis causa quid exigit;

¹ Caraf. cum nn. codd. *gratulati fuerimus insertum*.

² « Quid taciturnitate praeteritum, eviden-
ter expressimus ». Id. cum Baron. et nn. codd.

³ Caraf. minus apte, ut videtur, *intemerata
fidei integritate*. Baron. omitt. *intemeratae
fidei*

scis ipse qua via ad beati⁵ Petri apostoli
debeas venire consortium. Habes itineris
tui ducem, quem⁶ te iam sequi asseris,
Chalcedone habitum pro religione con-
ventum. Iam te quoque, quod idem am-
plexi testatus es, beati Leonis redeuntem
dogma comitabitur. Haec si placent, Aca-
cii defensio damnati non placeat; hoc
est, quod boni studii a perfectione vota
suspendit. Si sunt enim illa adversum Dei
et legis eius inimicos venerabilium Pa-
trum congregatione disposita, ut quisquis
eos in communionem⁷ sequeretur, iam tunc
latam subiret in sua damnatione senten-
tiam; non sunt igitur nova, quae constan-
ter exequimur, sed temporibus illis facta
iudicia iusta Patrum constitutione serva-
mus. Hortamur itaque, frater, et mentem
tuam, Dei nostri misericordia adiuvente,
pulsamus, ut ab omni te haereticorum
contagione, Acacium cum sequacibus suis
condemnando, disiungens, una nobiscum
dominici corporis participatione pasca-
ris. Si nobiscum universa praedicas, cur
nobiscum non universa condemnas? Tunc
enim nobiscum, quae veneramur ample-
cteris, si nobiscum, quae detestamur, hor-
rueris. Pax integra nescit aliquam habere
distantiam, et unius Dei vera esse non
potest, nisi in confessionis unitate cul-
tura. Quapropter salutantes te fraternae
charitatis affectu petitionem tuam, missis,
sicut sperasti, religiosissimis viris Ger-
mano ac Ioanne episcopis, Felice diacono,
Dioscuro diacono, atque Blando presby-
tero, significamus esse completam. Hi vero
quibus fuerint mandatis instructi ante al-
legationes eorum, si cogites, evidenter

⁴ Al. sane perperam contr. mss. auctorit. su-
stineant.

⁵ Baron. *beatissimi*.

⁶ Caraf. cum cod. 4961 perperam ad context.,
ut videtur, *quo te*.

⁷ Cod. n. 5617 nob. legit; at cod. 4961 forte
aman. mendo *eos in communionem*.

Ad eam in-
sequendam A-
cacii nomen ra-
pidandum

Ioannem ad
hoc vehementer
hortatur.

Missos legatos
innuit.

agnosces. Hi pacem tuam sub ea, qua
saepe scripsimus¹, professione suscipient.
Imple ergo, frater carissime, gaudium
nostrum, et tuum ad nos per eos rectae
fidei tuae remitte praeconium, ut per te
universis detur exemplum².

EPISTOLA XXXVI³

Quod Ioannem ecclesiasticae pacis sese
studiosum ostendat, gratulatur, ad
quam perficiendam legatos mittit.

Hormisda⁴

Ioanni episcopo Constantinopolitano.

Ea, quae charitas tua destinatis litteris
significavit, agnovimus, et gratulamur ad
conscientiam nostram fidei tuae iudicia
pervenisse; optantes, ut intentioni tuae,
quam rectam esse cupimus, plenum Deus
noster circa ecclesiasticam pacem con-
cedere dignetur effectum, cuius spem
animo supernae maiestatis assumpsimus;
quia imperatorem serenissimum ad hoc
providentia divina iudicamus electum, ut
per eum ecclesiarum redintegratio tantis
temporibus desiderata proveniat⁵. Qua-
propter licet, quae pro fidei unitate fa-
cienda sunt, tuae charitatis notitiam latere
non possint⁶, legatos tamen direximus,
quos ratio causae posebat; quibus hor-
tantibus, et quae iam pridem a nobis si-
gnificata, et quae nuper iterata sunt, ad
effectum, Domino nostro auctore, per-
veniant⁷.

Ioannis de
Ecl. pace stu-
dium.

Ad hanc com-
ponendam lega-
ti.

EPISTOLA XXXVII⁴

Perfectam Ecclesiae pacem quamprimum
restitutam iri confidens, Theodosium
archidiaconum, et universos catholicos
de praeteritis aerumnis sublevat, eis-
que Constantinopolim imperatoris ro-
gatu legatos a se missos innuit.

Hormisda⁹

Theodosio archidiacono Constantinopolitano
et universis catholicis.

A pari.

Gratias misericordiae divinae compe-
tenter exsolvimus, quae fidem vestram diu
laborare non passa est; nam tempus obla-
tum est, quo fidos milites suos catholica
recuperare possit Ecclesia. Quae enim
maior animum vestrum potest obtinere
iucunditas, quam malorum commemo-
rata depulsio? Gaudiis praesentibus com-
pensate afflictionis incommoda; quia Deus
noster, qui remedio fuit, adversis opprimi
charitatem vestram noluit, sed probari.
Nam si transacti temporis mala cum prae-
senti, quae divina esse non ambigitur,
retributione compensetis, quis dubitat am-
pliora vos¹⁰ praemia consecuturos¹¹, quam
nocere potuisset adversitas? Et quamvis
pro statu fidei catholicae numquam sol-
licitudo nostra cessaverit¹²; tamen sereni-
ssimi principis sacris affatibus incitati
legatos destinare curavimus, quorum of-
ficio, Deo auctore, in his, quae saepe
mandavimus, subsequi non dubitamus ef-
fectum. Et ideo competenter enitere, ut

Catholicos spe
proximae pacis
solutur.

Imperatoris
rogatu missa le-
gatio.

¹ Caraf. cum nn. codd. *rescripsimus*.

² Iuxta Labb. ad marg., et Jaffè l. c. dat.
ann. 519.

³ Ex Labb. *Concil. Collect. tom. v, col. 617*.

⁴ Baron. contra mss. auctorit. add. *Episcopus*.

⁵ Caraf. sane mend. typograph. *perveniat*;
revera Cont. Const. nobiscum legit.

⁶ Perperam ad elocut. cod. n. 4961 *non possit*.

⁷ Iuxta Labb. ad marg., cui consentit Jaffè l. c.,
dat. ann. 519.

⁸ Ex Labb. *Concil. Collect. tom. v, col. 617*.

⁹ Baron. add. *Episcopus*.

¹⁰ Caraf. perperam ad context. nos.

¹¹ Id., et Baron. cum nn. codd. ad contextum
aptissime *praemia consecutos*.

¹² « Cessavit ». Baron.

Ecclesia catholicae hoc praecipuum vestrae liberationis munus possitis offerre, quatenus repulis omnibus, quae hactenus nocuerunt, in una, quam semper optavimus, communionem gratulantes, Deo nostro laudes referre sine cessatione possimus¹.

EPISTOLA XXXVIII².

Celerem et Patricium aulicos clarissimos rogat, ut legatis suis de Eccl. pace laborantibus apud imperatorem adsint.

Hormisda³ Celeri et Patricio⁴

A pari⁵.

Quamvis pro loci nostri consideratione de causa fidei catholicae minime tacere possimus, tamen ad hanc partem serenissimus princeps magnopere directis affatibus nostrum incitavit studium, pro cuius legatos voluntate direximus. Et quia huiusmodi causa filiorum Ecclesiae sublevari debet auxilio, salutantes vos culta atque honorificentia competenti poscimus, ut pro ecclesiastica pace allegationes eorum, qui directi sunt, apud animos serenissimi principis adiuvetis; siquidem vestrae celsitudinis laborem non parva retributio subsequitur⁶, quum omnipotenti Deo nos gratias persolvere de vestris operibus feceritis⁷.

¹ Iuxta Iaffé l. c. dat. ann. 519.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 619.

³ Baron. add. *Episcopus*.

⁴ De Celere, et Patricio haec habet Procop. *De Bello Persico* lib. 1, c. VIII: « Celer ordinum Palatinorum dux, et Patricius Phrix praefectus militum, qui erant Byzantii ». Hunc autem dein proscriptum S. A. legati Hormisdae his verbis renuntiaverunt: « Nobis nunciaverunt, Patricium Senatorum proscriptum, et in exilium missum ». E Cont. Const. Legatorum autem epistolam ad Hormisd. vid., si lubet, apud Mign. op. cit. col. 441.

EPISTOLA XXXIX¹.

Legatis Constantinopolim missis, Praefectum Praetorium Thessalonicensem, caeterosque viros illustres hortatur, ut pro viribus studium suum in Eccl. pacem tamdiu exoptatam perficiendam impendant.

Hormisda

praefecto praetorio Thessalonicensi, et caeteris² illustribus a pari.

Licet pro causa ecclesiastica numquam sollicitudo nostra cessaverit, tamen imperatoris serenissimi sacris affatibus promptius incitati legatos cum coelestis misericordiae favore direximus; quorum officio bona, quae de principis mente praesumimus, impleantur. Et ideo salutantes amplitudinem vestram, cultu et honore, quo dignum est, poscimus, ut pro redintegratione fidei vestrum commodetis studium, nec tantis fidelium tardari vota temporibus permittatis; quia non est dubium, celsitudinem vestram fructum tantae laudis acquirere, si per eam, quae ab omnibus bonis optantur, Dei nostri misericordia operante, proveniant¹⁰.

⁵ Baron. leg. *Celeri et Patricio viris clarissimis a pari*.

⁶ Cod. n. 5617 apte ad context. corrig. subsequetur.

⁷ Iuxta Labb. ad marg., et Iaffé l. c. dat. ann. 519.

⁸ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 619.

⁹ Baron. add. *viris*, cui consentit et Cont. Const.

¹⁰ Caraf., qui optim. nn. codd. leg., sed eos, ut plurimum non emendando, minus recte interpretatur, *perveniant*. Dat. autem iuxta Labb. ad marg. et Iaffé l. c. ann. 519.

Legati Constantinopolim missi.

Ad pacem perficiendam hortatur.

Imperat. consilio Constantinopolim missa legatio.

Huic orationi consulendum.

EPISTOLA XL¹.

Anastasiae et Palmatae legatos suos pro fidei redintegratione Constantinopolim missos valde commendat.

Hormisda² Anastasiae et Palmatae³

A pari.

Bonae voluntatis studium divinae semper comitatur prosperitatis effectus. Dei nostri providentia temporis facultas oblata est, in qua pro fidei vestrae praemio debeat adniti. De superna primitus misericordia, deinceps de conscientia clementissimi principis praesumentes, legatos pro religionis catholicae causa direximus, per quos amplitudinem vestram debitae venerationis salutamus officio; postulantes, ut pro ecclesiasticae redintegratione concordiae vestrum laborem atque operam non negetis, quatenus cum, repulsis remotisque iis, quos Apostolicae Sedis damnavit auctoritas, ad unam, quae recta est, communionem plebs christiana redierit, beatum Petrum apostolum, pro cuius fide nitimur, in vestris possitis habere actibus adiutorem⁴.

Missam legationem significat.

In fidei redintegrationem exite incumbendum.

De legatis suis sollicitudo.

Ipsis protinus rescribendum indicit.

EPISTOLA XLI¹.

De legatis suis sollicitus eorum diuturnum silentium dolet, monetque ut quamprimum de ipsorum incolumitate, rebusque gestis rescribant.

¹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 619.

² Baron. add. *Episcopus*.

³ Quo tempore Anastasii persecutio in Cathol. saeviebat, hae mulieres e Christi fide divelli non potuerunt, aliosve in ipsa viriliter confirmarunt. De his vid. Baron. ad ann. Christi 519. Cont. Const. addit, Anastasiam, teste Procopio, sororem esse Theodosiae Iustiniano nuptae.

Hormisda Germano et Ioanni² episcopis, Palladi et Dioscoreo diaconis, et Blando presbytero.

Opinionum diversitas diu nos facit de prosperitate vestra, vel de susceptae actionis qualitate sollicitos; praecipue cum nihil certum tam diuturno tempore vestrae dilectionis potuissemus rescriptione cognoscere. Nos tamen, reperta latoris occasione, haec ipsa significare maluimus. Quapropter salutantes cum Dei omnipotentis auxilio incolumes nos esse cognoscite, quod et de vobis audire desideramus. Sed ut de omnibus, quae gesta sunt, nostram plenius possitis instruere notionem, a quibus personis, vel in quibus locis bene, sicut credimus, suscepti fueritis, vel ubi, aut sub qua festivitate Resurrectionis dominicae charitas vestra tenuerit diem, et quid deinceps egeritis, per omnia rescriptis currentibus declare, quatenus vestram cogitationem de vestra et actuum prosperitate revelare possitis³; et si quid instructioni, quam suscepistis, causae defuerit, subiungere cum Dei nostri solatio valeamus.

Data vii kalendas Maias, Eutharico viro clarissimo consule.

Dat. die 25 Aprilis, an. 519.

EPISTOLA XLII¹.

Diuturno legatorum silentio commotus eos redarguit, urgetque, ut de eorum sospitate, causaeque profectu rescri-

⁴ Iuxta Labb. ad marg., cui consentit Iaffé l. c. l. c. dat. ann. 519.

⁵ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 620.

⁶ Caraf. contr. nn. codd. auctorit. omittit Ioanni.

⁷ Cont. Const. mallet « quatenus nostram cogitationem de vestra, et actuum prosperitate relevare possitis ». Certe rectius.

⁸ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 630.

bant. Paulinum cum litteris ad imperatorem missum enunciat.

Eisdem legatis Hormisda.

Legatos de diuturno silentio reprehendit.

Animus noster diuturna redditur expectatione sollicitus: praecipue ad tantam principem destinati sub celeritate nos certiores debuissetis efficere. Nam ante diem Ascensionis dominicae litteras vestras credebamus nos posse suscipere. Idcirco tam vestrae sospitatis indicia, quam profectum causae, quam peragendam cum Dei nostri iuvamine suscepistis, desideramus agnoscere. Paulinum Ecclesiae Romanae defensorem cum scriptis praesentibus destinare curavimus, tam principi litteras, quam singulis, quibus oportuit, dirigentes. Quapropter Deum nostrum congruis precibus oramus, ut ipse salutem vestram sua propitiatione custodiat, et causae, qualem desideramus, concedere dignetur effectum. Qui nihil maius inter titulos optimi imperatoris adscribitur, quam si eum ecclesia Graeca praesens et futura praedicare mereatur pacis auctorem.

Paulinus ad imperatorem, caeterosve cum litteris missus.

Data III kalendas Maias, Eutharico viro clarissimo consule.

Dat. die 29 Aprilis, an. 519³.

EPISTOLA XLIII⁴.

Legatorum sollicitus litteras suas ad eos per Magistranium missas memorat, iisque Stephanum negotiatorem commendans eorum silentium urget.

1 « Domini » Baron.

2 Caraf. quia, cui et nn. codd. adherent

3 Jaff. dat. autumat 30 April. eiusd. ann.

4 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 630.

5 In cod. Vat. 4961 nulla praemittitur inscriptio; cod. 5617 nobiscum legit.

Eisdem legatis Hormisda.

Necesse est, ut vel de iniunctae actioni statu, vel de vestrae dilectionis cogitamus absentia; et pro his rebus sollicitudo nostra non patitur scribendi quaslibet occasiones omittere. Antehac per Magistranium, qui in Symmachi patricii remeavit obsequium, litteras charitati vestrae direximus; hortantes, ut nos de universis, quae in causa ecclesiastica gesta sunt vel geruntur, non omitteretis instruere, quod et facere pro nostrae cogitationis revelatione debetis. Nostri enim voti est, ut labori vestro Deus omnipotens desideratum concedere dignetur effectum. Stephanum negotiatorem, per quem vobis nostra contradentur alloquia, in quo ratio poposcerit, competentibus solatiis adjuvate; quia hunc semper nostrum fuisse recolitis.

Data eodem die.

Dat. die 29 April., an. 519⁷.

EPISTOLA XLIV⁸.

Iustino Augusto restitutam CP. Ecclesiae concordiam gratulatus eum vehementer impellit, ut haeresis vestigia in Antiochena quoque, et Alexandrina ecclesiis delere studeat, eiusque religioni legatos suos committit.

Hormisda Episcopus Iustino Augusto.

Lectis clementiae vestrae paginis, quae restitutam fidei concordiam nunciabant, in divinae laudis canticum mens totius ecclesiae laeta⁹ prorupit, quo canitur:

6 « Revelatione » Caraf., quod Cont. Const. recte approbat.

7 Vid. not. 3 ep. sup.

8 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 630.

9 Baron. laeta expungit.

De legatis sollicitudo.

Eorum silentium carpit.

Stephanum commendat.

Pare CP Eccl. exultat.

*Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis*¹. Huius igitur fiducia hymni dignam fidelibus meritis gloriam, felicitatemque praesumite. Neque enim te ita Deo placitum principem ad imperii verticem humanus tantum consensus evexit: te sibi divinus favor ante formaverat. Tradidit enim tibi Orientis imperium, ut eius operum fieres instrumentum; atque ideo, ut hoc in te propheticum dictum iure conveniat, efficiatis²: *Constitues eos principes super omnem terram; memores erunt nominis tui, Domine, in omni³ progenie et generatione*. Etenim cum tibi sit christianam pacem servare propositum, quis te dubitet a Christo esse dilectum⁴? Haec prima sunt vestri fundamenta principatus, Deum placasse iustitiam, et ascivisse vobis excellentissimae maiestatis auxilia, dum adversarios eius velut proprios comprimitis inimicos. Haec nimirum maxima rei publicae fundamenta sunt, hoc solidum invictumque robur. Neque enim humanis ictibus potest esse pervium, quod est divinae gratiae firmitate vallatum. Testis est huic prophetica scriptura; ait enim: *Elegi David servum meum, oleo sancto meo unxi eum; manus enim meae auxiliabuntur ei, et brachium meum confortabit eum*⁵. Contra autem frustra arma, frustra sibi copias quaerit, quem gratia superna destituit. Etenim veraciter scri-

Hinc quae Iustini gloria.

Christi fidenter humani imperii fundamentum.

1 Luc. II, 14, ubi Vulg. legit *Gloria in altissimis*....

2 Cod. Vat. 5617 corrig. *efficis*: restituend. potius *efficias*.

3 Baron. omitt. *omni* contra Vulg. text. Ps. XLIV, 18, quae sic habet.... *in omni generatione, et generationem*.

4 Al. *delectum*; quam vocem Cont. Const. praefert quum magis haec consentire videatur Hormisd. verbis ad Iust. ep. xxvii pag. 419 col. 1 h. vol., ubi legitur *Nec est dubium ideo ad rerum summam coelesti vos providentia pervenisse, ut...*: itemque ep. xxx pag. 413 col. 1 h. vol. *vos... ad imperia clementia divini provehit; ob hoc scilicet*....

ptum est: *Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant, qui custodiunt eam*⁶. Bellabis tu quidem divino tutus auxilio, excellentissime princeps, et totae reipublicae iugo ferocissimarum gentium colla submittes; sed nulla victoria potest esse praestantior, quam quod humani generis hostem post quaesita tam longi temporis firmamenta subvertis. E-nimvero caeterorum natura praeliorum distincta gentibus, regionibus terminata, cruore polluta; haec omne genus humanum palma complectitur, hunc omnibus regionibus imputatis triumphum⁷; et quod divinae proximum pietati est, qui paulo ante ductu diaboli grassabantur, nunc ad propriae salutis effectum sine sanguinis effusione vincuntur⁸. Durabit igitur huius christianae victoriae per aevum triumphus. Neque enim poterunt labe temporis aboleri, quae in sempiterna⁹ fidei stabilitate fundata sunt. Permanebit longe lateque vestrorum factorum, et, sicut divinis designatur eloquiis, *in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines¹⁰ terrae verba eorum*. Et caeteris quidem bellis agros, urbes, oppida, et quod supremum¹¹ est, subiectorum libertatem tueris, quae mortali-um usibus comparata, simili quadam mortalitate¹² solvenda sunt. In hoc certamine vita ipsa defenditur, et quodammodo pro sempiternae beatitudinis arce

5 Psalm. LXXXVIII, 21, 22.

6 Psalm. cxxvi, 2, ubi Vulg. leg. .... *frustra vigilant qui custodit eam*.

7 Al. male *importabis*. Baron. minus recte ad locut. context. praefert *imputabis*. « Id autem sibi vult, Iustini triumphum regionibus non esse terminatum, sed omnibus proflere ». Cont. Const.

8 Baron. *sine sanguine vincuntur*.

9 « Sempiternae ». Caraf.

10 Id. cum Baron. add. *orbis* iuxta Vulg. text. Psalm. xviii, 5.

11 « Postremum ». Caraf. Ad rem quidem inepte.

12 « Simili quondam mortalitate. » Id.

Devicta haeresei nulla gloria maior.

pugnatur. Quocirca continuum tanti operis apparatus clementiae vestrae intentionem requirit. Facite, ut nullum prorsus receptaculum, et quo rursus immanissimus hostis emergat, inveniat; cunctis eum nodate praesidiis, et si quid usquam vestigiorum eius reliquum est, id omne clementi remedio purgate¹; omne nequitiae germen funditus eruatur; adversa Deo stirps ad vivum usque ressecetur, ne minus compressa (quod absit) iniquitatis radix venenata latius iterum virgulta diffundat. Quorsum haec? Quia superest adhuc vobis Alexandrinae atque Antiochenae et aliarum ecclesiarum nullo modo negligenda correctio, in qua, si suam curam clementia vestra immiserit², spes est, quo auctore bona cuncta credimus incipi, eodem celeriter auxiliatore compleri. Commendamus praeterea legatos ab Apostolica Sede directos, et apud vestram fidem religionemque³ deponimus; quos ita, perfectis omnibus, pietas vestra dimittat, ut divinis vestrisque beneficiis ad Apostolicam Sedem plenam referant de ecclesiarum omnium pace laetitiam. Quae scripta per Paulinum Romanae Ecclesiae defensorem famulum vestrae pietatis ingerenda transmisimus.

Data VII idus Iulii, Eutharico viro clarissimo consule.

Dat. die 9 Iulii, an. 519.

EPISTOLA XLV¹.

Ioanni episcopo CP. summopere gratulatus, quod ad apostolicam unitatem

¹ Caraf. repurgate.

² Ita et Baron. « Forte legendum clementia vestra non remisit ». Cont. Const.

³ Caraf. cum nn. codd. regionem; quod Cont. Const. non reprobatur. Baron. autem nobiscum legit.

redierit, illum vehementer hortatur, ut praesertim Antiochenae et Alexandrinae ecclesiae paci pro viribus studeat, eidemque legatos suos commendat.

Hormisda

Ioanni Episcopo Constantinopolitano.

Consideranti mihi tuae scripta charitatis, in quibus cum Sede beati Apostoli Petri unam tibi esse fidem professus es; prophetica libet exclamare licentia: *Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum*⁴. Neque enim refert, quam longinquis locorum spatiis dividamur, quando iam Deo auctore una fidei cohabitatione coniungimur; nunc enim misericordia procurante divina in unius corporis vultu dissipata olim Christi membra conveniunt, et ab iniquissimis direpta latronibus annunciata a prophetis vocibus Domini nostri redintegratur hereditas, et vere in huius petrae fide, id est, apostolorum principis firmitate, Orientalis ecclesiae fundamenta solidantur, quae cum facta tuis litteris indicentur, tempestiva exultatione dicendum est: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*⁵. Gratias igitur excellentissimae Trinitati, quae consentientes in Christum Ecclesiae, ac reipublicae dedit esse rectores: enimvero rerum salus est⁶, quoties in fidei catholicae veritate sacerdotes ac principes mens una connectit. Hoc firmum pacis vinculum est, haec coelitus dimissa societas; neque fas est enim in quo vident concordari⁷ praepositos, aliud sentire subiectos. An dubium est cuncta haec

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 632.

⁵ Psalm. CXXII, 1.

⁶ Rom. x, 15.

⁷ Caraf. enim vero magna rerum salus est.

⁸ Cont. Const. ad locut. recte concordare.

De Ioannis rescripta somnoperia laetator,

providentiam disposuisse divinam? Primum eum principem esse delectum, qui cum se hominum suscepisse videret imperium, non se oblitus est Deo esse subiectum. Dehinc quod talem fraternitatem tuam Ecclesiae suae praesulem dedit, quem non esset ambiguum cum Sede nostra, id est, apostolica, certam mansuramque fidei subiturum esse concordiam. Etenim libello a nobis fidei libenter accepto, cum redintegrationis in Christo fueris avidus, nunquam in praedestinatione divina fuisse a nobis cognosceris alienus. Itaque, dilectissime frater, Dei nostri sponte currentibus instate beneficiis, sparsi olim gregis plenius membra colligite, et custodite collecta. Memento nunc, clementer assignatae a Christo navis esse te rectorem; fac cogites diabolicarum contumaciae spiritus quietem itineris et curam turbantes¹; nec te lateant fluctus tempestatis incertae, quos evigilante mente prospicias, et erecta in Deum ratione compenses². Nulla tibi commissi negotii negligentia clavum dominicae ratis extorqueat. Illud unicum recti itineris signum fixis semper obtutibus intueri, quo certius perflantis diaboli turbata contemnas, et ad promissi portus tranquilla pervenias. Haec³ est christiani palaestra certaminis; tali Christi militiae sempiternae vitae palma proponitur. Haec tibi rectissime cogitanti non deerit suo militi praesidium ducis; et quanto hostium multiplicantur insidiae, tanto⁴ summi gratia rectoris adversantis venena misericordiae suae facit esse materiam, sicut sermo apostolicae veritatis asseruit, di-

Ioannis ad apost. unitatem reveram singulari Dei providentiae tribuenda.

Ad eam fovendam adhortatio.

Sacerdotum, ac principum concordia mundi salus.

cens: *Ubi abundavit iniquitas, superabundavit et gratia*⁵. Tu tantum divinis rectissimisque inhaerens institutis, ecclesiasticam fovendo concordiam, veluti quodam pacificae voluntatis signatus indicio illius esse discipulus approberis, qui ait: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*⁶. Hortare etiam, quamquam sponte ad recta tendentem, filium nostrum clementissimum principem Iustinum, christiano saeculo divinitus comparatum ea perficere, quae regalibus litteris dignatus est polliceri, ut missis ad eos edictis, quos ab Ecclesiae matris uberibus etiam nunc devius error abducit, diabolicam fraudem et auctoritate religionis et moderata potestate compescat imperii, eamque sibi contra communem totius humanitatis hostem maximam ducat esse victoriam, si supernae auxilio divinitatis vetusti serpentis venena compresserit. De Antiochenae quoque atque Alexandrinae ecclesiarum statu non supersedeas esse sollicitus, et clementissimo subinde principe supplicato, ut in his quoque pacem religiosa ordinatione restituat, quatenus bonis coeptis plenae cumulum perfectionis adiungat. Frustra enim bonum opus incipitur, si non in totum perfectio subsequatur. Commendamus praeterea legatos a Sede Apostolica destinatos, quos ita faciat ad nos tua dilectio remeare, ut nobis plenam referre queant de restituta universis ecclesiis pace laetitiam.

Data VII idus Iulii, Eutharico V. C. consule.

Dat. die 9 Iulii, an. 519.

¹ « Fac cogites diabolicarum contumaciae spiritus quieti itineris secreta turbantes ». Cod. Vat. 5617.

² Cont. Const. recte mallet componas.

³ Caraf. cum nn. cod. 4961, 5617 add. enim.

⁴ Id. perperam ad elocut. tantum.

App. Bull. Rom. Vol. I.

⁵ Rom. v, 20; ubi Vulg. legit. ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.

⁶ Ioann. xiv, 27, ubi Vulg. habet: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

⁷ Nn. codd. Qs. Cons. ss. forte pro Qs. Cons., vel pro Q. Cons. ss. idest quo supra consule, vel quo consule superscripto, nempe Eutharico.

Ab Antioch. et Alexandria. Eccles. haereticis germen evellendum.

Instino legatos suos commendat.

Idem apud Iustinum instandum.

Praesertim Alexandr. et Antioch. eed. pax curanda.

Legatos commendat.

EPISTOLA XLVI^a.

*De pace per Iustinianum Ecclesiae red-
dita laetatus eundem ad hanc perfi-
ciendam impellit.*

Hormisda illustri viro Iustiniano.

De pace gau-
det Eccl. per Iu-
stinianum resti-
tuta.

Benedicimus ineffabile divinitatis au-
xilium, quia de ecclesiarum pace uni-
versitatis desiderium sub tranquillitate
agnovimus fuisse completum. Quod qui-
dem non praeter opinionem nostram con-
tigit fieri; quia religiosissimi Augusti
praesumpti genere spem semper gessi-
mus de quiete, et quod credidimus fa-
ciendum sub principe christiano de ad-
natione, erat in votum. Quare habebit
gloriosus imperator de hac causa trium-
phorum titulos, non quibus se oblivio
mortalitatis interserat, sed quos divini-
tatis gratia super² perpetuitate confir-
met; et vobis quoque coelestis remunera-
tionis non deerit praemium, qui adiu-
vistis boni principis institutum, atque
obsequio conveniente³ desiderio horro-
rem segregationis fecistis excludi: *Bene-
dictus Dominus Deus noster, qui visitavit
et fecit redemptionem plebis suae*⁴. Su-
perest nunc, et quia vobis huiusmodi of-
ficium certum est providentia divinitatis
iniunctum, accingatis, ut ait, lumbos⁵,
et pacificae adhortationis viribus perse-
quamini, a quibus pacem non videtis

Ad eam per-
ficiendam hor-
tatur.

1 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 633.
2 « a Sub » corrigit cod. Vat. 4991; al. *super*
retinent. Melius videtur cit. cod.
3 Male quidem Caraf. cum nn. codd. *conve-*
nientis.
4 Luc. i, 68, ubi Vulg. ait: *Benedictus Do-*
minus Deus Israel quia visitavit, et fecit re-
demptionem plebis suae.
5 « Accingite lumbos vestros » Is. xxxii, 11.
6 Sigla gr̄a in nn. codd. potius *gratia* videntur
interpretanda, siquidem haec vox forte mag. con-
sonat orat. context.

agnosci, maxime quia gratiae⁶ gloriae
vestrae detrahatur, si quid in hac causa
fuerit minas impletum. Circumspicite
omnia fide qua vivitis, et diligentia, qua
vigetis, occurrite omnibus incursibus,
quibus religionis christianae reverentiam
videtis esse vexatam, ut instantiae vestrae
bene possimus cum exultatione dicere:
Remiscentur, et convertentur ad Do-
*minum omnes fines terrae*⁷. Quae cum
ita sint, vos, qui Ecclesiae catholicae tran-
quillitati fecistis initium, procurare decet
effectum: non deerit Salvatoris nostri fa-
vor in perfectione, qui vobis hoc opus
inspiravit incipere⁸.

Deus
recte incoeptis
perficiendis non
deest.

Data consule suprascripto.

Dat. ann. 549⁹.

EPISTOLA XLVII¹⁰.

*Legatos commendat, ut quam citius opta-
tam pacem Ecclesiae restituere valeant.*

Hormisda.

Cum necesse fuerit scripta domino filio
nostro clementissimo principi destinari,
amplitudinem vestram silentio praeterire
nequimus. Et ideo salutationis honorifi-
centiam praeloquentes, eos, qui in rem
destinati sunt, commendamus, postulan-
tes, ut, domino nostro auctore, sub vestra
dispositione celeriter, ut¹¹ destinata per-

Litterarum
ocasio.

Legatis pro
Eccl. pace opta-
landum

7 Psalm. xxi, 28, ubi Vulg. inquit: *universi*
fines terrae.
8 Iuxta Apost. ad Philipp. ii, 13, *Deus est*
enim qui operatur in vobis et velle, et perficere
pro bona voluntate.
9 In nn. codd. *Qs. Cons. ss. V. not. 7 pag. 425*
col. 2 h. vol.
10 Ex Ballerin. *Opp. S. Leonis* tom. iii,
cap. clviii, quam edidere e cit. cod. 4964, at-
que hic ponimus quia in praedict. cod. hoc or-
dine reperitur.
11 « Ad » apte corrigit Ball. cum n. cod. 5617.

veniant, ut sacratissimus et religiosissi-
mus imperator meritorum suorum glo-
riam possit sine dilatione cognoscere¹.

EPISTOLA XLVIII².

*Pompeium laudat, quod in reddendam
Ecclesiae pacem totis viribus intende-
rit, hortaturque, ut recte incoepa per-
ficiat.*

Hormisda Pompeio³.

Pompeii stu-
dium pro fide
commendat.

Ita devotionis nostrae animum gaudio
concordiae fatemur impletum, ut nulla
credamus verba sufficere, quibus fidei
vestrae puritatem valeamus explere. Ma-
gna profecto memoria felicitatis transi-
bitis ad posteros, quia vos in facienda
pace sollicitudine certum est fuisse con-
strictos. Habetis apud divinitatem me-
ritum, cuius religioni persolvitis⁴ affe-
ctum. Operati quidem estis generalitatis
desideria, sed et vestra pariter completa
sunt vota; et cum animae vestrae para-
veritis praemium, universitas sibi gaudet
beneficium impensum. Quapropter debita
honorificentia salutantes, hortamur, et
petimus, ut vivacitate, qua quietis eccle-
siasticae coepistis initium, procuretis ef-
fectum; et quocumque contentionis ali-
cuius videritis remansisse vestigia, curetis
modis omnibus insequenda. Adeste ec-
clesiarum Dei plenissimae tranquillitati,
insistite labori, quem fidei vestrae mu-
nere Domino curastis offerre. Facitis enim,
ut maiore a vobis fiducia exigamus ple-

Haeresis fun-
ditus evellenda.

1 E praeced. litt. licet inferri et hanc ep. dat.
fuisse ann. Christi 519.
2 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 634.
3 Hic, inquit Baron. ad ann. Christi 519, apud
imperatorem vir erat auctoritate praecipuus.
4 Cod. n. 5617 corrigit. *persolvistis.*

nitudinem, quos gratulamur desideratae
dulcissimae adunationis initia votiva fun-
dasse.

Data consule suprascripto.

Dat. ann. 549⁵.

EPISTOLA XLIX⁶.

*Iulianam Aniciam de catholica unitate
bene meritam laudans eam in propo-
sito confirmat, ne unquam haeresis
revirescat.*

Hormisda Iulianae Aniciae.

Litteris amplitudinis vestrae perceptis,
gratias Deo nostro de catholicae fidei re-
dintegratione persolvimus; optantes, ut
ipse vestris sensibus pro religione sua,
quod⁷ concessit, longa aetate conservare
dignetur studium; ut sicut personam ve-
stram imperialis sanguinis vena nobilitat,
ita conscientiae bonorum meritorum luce
praeferat. Unde salutantes cultu atque
honorificentia competenti poscimus, ut
in eo, quo coepistis permanere propo-
sito, debeatis et dare operam, ut ad
effectum conatus tantae causae perveniat,
ne aliquod in posterum semen huius mali
remaneat, unde posthac sub qualibet oc-
casione inimicus quilibet fidei revirescat⁸.

Aniciae ca-
tholicam unitatem
foventi gratula-
tur.

Rogat, ut ipsa
coepit insistat.

EPISTOLA I⁹.

*Anastasiae de pace CP. Eccl. reddito
gratulatus monet, pro viribus agat, ut
unitatis concordia ubique perfecte re-
stituatur.*

5 Codd. nn. Dat. *Qs. Cons. ss.*
6 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 634.
7 Erron. codd. nn. 4961, et 5617 *quem.*
8 Iuxta Labb. ad marg. et Iaffé l. c. dat.
ann. 519.
9 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 634.

Hormisda Anastasias.

Anastasiae de
pacratulatur.

Postquam Deus noster Ecclesiae suae membra in pacem pristinam redeuntis solidavit, diu vos desiderasse certamina¹... Quod provenisse gaudentes, et nos quidem indesinenter divinam clementiam deprecamur, ut sicut has regni primitias gratanter accepit, ita fidem boni principis omni semper adjuvet prosperitatis effectu, et tam ipsum, quam vos omnes in sacrosancto religionis amore custodiat; ut quorum fides errorem pessimae dissensionis abiecit, et tu ita² in terris floreas, ut aeternae salutis remuneratio subsequatur. Nunc igitur vos quoque vota nobis coniungite, et omnibus a Deo viribus implorate, ut³ huius correctionis exemplum omnes sequantur Ecclesiae, ut nihil sibi diabolus remansisse gaudeat, quem in totum pene nostra concordia gratulatur exclusum⁴.

EPISTOLA LI⁵.

De Grati silentio amice conquestus eum ad scribendum urget.

Hormisda Grato⁶ viro sublimi⁷.

Contristavit nos amplitudinis vestrae silentium, quia inter quaslibet occupa-

¹ Sic edit. passim, qui puncta add., ut nonnulla deesse indicetur. Verum satis liquet, Hormisdam per haec verba ad epistolam alludere Anastasiae, quae apud Mign. loc. cit. col. 451 ad Pontificem scribens inquit: «Pervigiles vestrarum orationum excubiae... diu expectatam sacrosanctis Ecclesiis concordiam pacis restituit». Itaque hic potius legendum: «diu vos desiderasse testamini quod provenisse gaudetis. Et nos quidem...» E Cont. Const. Vat. codd. mendose quidem legg. certamini.

² Ita et n. cod. 4961, qui tamen floreat correcto, substituit floreas. Cod. 5617 apponens ad marg. vocem vita sic ait «et vita in terris floreas, et aeternae salutis». Forte in hunc mod. sensus restituendus: «ut quorum fides errorem pessimae dissensionis abiecit, ita in terris floreat, ut aeternae salutis remuneratio subsequatur».

tionem nostri esse non debuistis immemores. Et ideo ne quod in vobis reprehendimus, incurrere videamur, necesse fuit operam styli praesentis assumere, per quam nobilitatem tuam honorifice salutamus, postulantes, ut sollicitudinem nostram de bono vestrae prosperitatis non desinatis officere certiozem, quia incolumitatis vestrae bona quibuslibet iudiciis Deo nostro cupimus propitiante cognoscere⁸.

EPISTOLA LII⁹.

Ioanni Melicitano episcopo significans, CP. Ecclesiam ad apostolicam communionem rediisse tum Iustini litterarum exemplaria, tum CP. episcopi libellum mittit; eumque admonens huiusmodi fidei formulae plures Orientis antistites subscripsisse, haec finitimis episcopis manifestanda indicit.

Hormisda Ioanni Episcopo Melicitano¹⁰.

Vota nostra charitatem tuam latere nolumus, ne qui particeps fuit sollicitudinis, gaudiorum fructu reddatur extorris. Et ideo Constantinopolitanam ecclesiam

³ Ut deest in nn. codd.

⁴ Labb. ad marg. et Jaffé l. c. hanc ep. referunt ad ann. 519.

⁵ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 634.

⁶ «Is primum a Iustino legatus Romam missus Hormisdae fuit acceptissimus» Cont. Const.

⁷ Falso asserit cl. Mansi hunc titul. in cod. Vat. 4061 sic enunciar: «Grato int. Hormisda» Cod. enim ab ipso enunciatus longe abest, ut Concil. collectionem praesferat. In cod. vero 4061, cui forte alludit, correctum liquet «Grato vs Hormisda».

⁸ Iuxta Jaffé l. c. dat. ann. 519.

⁹ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 645.

¹⁰ Caraf. ad marg. Miletopolitano. Al. Nilecopolitano. «Forte Malacitano in Hispan.» Hard. In cod. aut. Vat. 1340 sic inscribitur: Epus Hormisd. PP. ad Ioannem Epum Melicitanae Eccl.

Grati silentium dolet.

Litteras exposcit.

CP. Eccl. ad apostolicam unitatem restituit.

Iustini litteras, et CP. episcopi libellum mittit.

Cui et plures Orient. episcopi subscripsere.

Haec finitimis episcopis manifestanda.

ad communionem nostram rediisse, Domino propitiante, tradentibus significamus alloquiis; et mandatorum, quae legatis nostris dedimus, in omnibus seriem fuisse completam. De qua parte, ut ad dilectionem tuam plenius perfectum¹ gaudium perveniret, libelli Ioannis² et consacerdotis nostri episcopi Constantinopolitani, et Iustini elementissimi principis Orientis sacrarum litterarum exemplaria pariter credidimus destinanda; indicantes nihilo minus per Orientis partes plurimos episcopos sic fecisse. Superest, ut a nobis competentibus precibus Divinitas exorata concedat, quatenus de aliarum quoque ecclesiarum redintegratione gratulemur. Ea vero, quae significare curavimus, in eorum sacerdotum, qui fraternitati tuae vicini sunt, curabis perferre notitiam, ut et ipsi de effectu tantae rei gratias nobiscum coelestis misericordiae beneficiis referre non cessent. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

EPISTOLA LIII³.

De his gaudens, quae S. A. legati hactenus egerunt, eis mandat apud imperatorem, et augustam coniugem insistant, ut Orientales ecclesiae universae, in primisque Alexandrina et Antiochena ad Apostolicam communionem revocentur.

Hormisda Germano et Ioanni Episcopis, Felici et Dioscuro diaconis, et Blando presbytero.

De his, quae acta charitatis vestrae relatio comprehendit, gratias Deo nostro

de communionem CP. Ecclesiae. Cod. vero 3791 Ep. ad Ioann. Epum Militanae Ecclesiae.

¹ Codd. nn. minus bene perfecte.

² Caraf., et Mansi cum nn. codd. add. fratris.

³ Iuxta Jaffé l. c. dat. ann. 519; sed Cont. Const. dat. autumat Iul. eiusd. anni.

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 636.

referimus, qui laborem vestrum iuvare dignatus est, et hortamur, ut clementissimo principi et piissimae Augustae⁴ coniugi eius officii imminere competentibus debeatis, et agere, auxiliante Christo nostro, universis sub ecclesiastica observatione dispositis, ut omnes ecclesiae⁵, quae in qualibet mundi parte sunt posita, ad communionem Sedis Apostolicae revocentur. De Alexandrina vero, atque Antiochena ecclesiis laborate, ut nostrae fidei sub observatione rationabili connectantur, quia tantae rei perfectio tam clementissimo principi, quam vobis gratiam divinae propitiationis acquirit.

Data Eutharico viro clarissimo consule⁶.

Dat. ann. 519.

EPISTOLA LIV⁷.

De Dioscuro laboribus gratulatus ei committit, ut de modo cogitet illos in Eccl. recipiendi, qui scriptis Chalced. synodum damnarunt: mandat, Alexandrinam et Antiochenam ecclesiam in catholicam unitatem restituendas nitatur: Thomam et Nicostratum diu nimis Constantinopoli morantes apud imperatorem iuvandos iubet; demum Ammonium per fidei libellum publice oblatum in apostolicam communionem fuisse receptum innuit.

Hormisda Dioscuro diacono⁸.

De laboris tui, quem cum Dei omnipotentis iuvamine suscepisti, pro ea parte,

⁵ Scilicet Euphemiae. Cont. Const.

⁶ Cod. n. 5617 ita corrig. et agere auxiliante Christo nostro, ut universis sub ecclesiastica dispositione dispositis, omnes Ecclesiae...

⁷ Nn. codd. Dat. Qs. Cons. ss

⁸ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 637

⁹ In n. cod. 4961 nulla extat inscriptio.

Pro omnium Eccl. cum S. A. communionem instandam.

Alexandria praesertim, et Antioch. Eccles. unitas curanda.

De Dioscuro laboribus gratulatur.

quae acta est, gratulamur effectu; et indicamus, ut quemadmodum revocandi sunt hi, qui ex scripto Chalcedonensis Concilii constituta damnaverunt, debeas cogitare¹. Forsitan tales non schismatici, sed magis haeretici videantur. An certe una sit causa tam eorum, qui sermonibus, quam eorum, qui convincuntur scripto damnasse², quia per hanc distantiam³ filius noster vir illustris Albinus religiosus videtur facere quaestionem, et cogitare utrum et scribentes contra Chalcedonense Concilium per illum generalem libellam tantum suscipi debeant, an certe aliquid amplius addicere⁴. De Alexandrina et Antiochena ecclesiis⁵ solatio Dei nostri adiutus enitere, ut, omnibus recte dispositis, communioni catholicae socientur. Thomae quoque et Nicostrati fratrum et coepiscoporum nostrorum observatio⁶ nos longa contristat; et miramur cur apud catholicum principem rectae fidei laborare videantur⁷ episcopi, quorum desideria tua debent charitas sublevare, agendo quatenus optata consequendo⁸ moeror converti possit in gaudium. Ioannes Nicopolitanus episcopus per Ammo-

Utrum Chalcedonensis synod. scripta damnantes sint, ut coelari in Eccl. recipiendi.

Alexandr. et Antioch. Eccles. reditus ad apostolic. communionem sedulo curandus.

Thomae et Nicostrati apud imperatorem invitandi.

1 Id. cod. recte, ut videtur, legit: *debeas cogitare, ne forsitan tales non schismatici, sed magis haeretici videantur.*

2 Cont. Const. «supple Chalcedonensem Synodum».

3 Ibid. recte propter hanc distantiam hinc, ut sensus satis implicatus eluceat, sic nobis legendum videtur: *debeas cogitare tales ne schismatici, vel magis haeretici videantur: an certe una sit causa tam... quam eorum, qui convincuntur scripto Chalcedonensem synodum damnasse, quia propter hanc distantiam filius noster vir illustris Albinus religiosus videtur facere quaestionem. Et cogita...*

4 Ibid. probe restituitur *ad dicere* ex n. cod. cit., qui legit *ad icere*, ubi non litt. *d*, sed *i* fuisse geminanda.

5 Pontifex, quum haec scriberet, Antiochen. Ecclesiam Dorotheo Episcop. destinata nondum audierat. E Cont. Const.

nium⁹ diaconum nobis scripsit, quod ei aliqui malevoli apud principem nituntur¹⁰ generare calumniam; quem dilectioni tuae commendamus, hortantes, ut elaborares, ne eius quieti inimicorum possit nocere subreptio. Quem Ammonium diaconum ad nos venientem in Sedis Apostolicae noluimus communionem suscipere tamdiu, donec, habito cum Sergio diacono tractatu, qui¹¹ ordinari debuerit quaereremus, et hoc deliberatio nostra de supradicto diacono probabilis invenit, ut per testimonium libelli communioni catholicae iungeretur; quem libellum solemniter oblatum¹², et nostrae offerentem communioni significamus adiuncturum.

Data consule suprascripto¹³.

Dat. ann. 519.

EPISTOLA LV¹⁴.

Dioscuro diacono significat, se de eius gestis omnes Italiae populos docuisse, et imperatori scripturum, ut Alexandrinae, non autem Antiochena ecclesiae

6 Scilicet mora. Ita et ep. LXV pag., 439 col. 1 h. vol. de Seytis monachis ait: «*observationum moras dicerent se ferre non posse*».

7 «*Videntur*» Caraf. cum cit. codd.

8 «*Optata consequentium moeror*» Cit. cod., cui Cont. Const. adhaeret. Ad locut. melius videtur n. lectio.

9 «*Nempe Ammonio*». Cont. Const.

10 Caraf. cum nn. codd. *nitantur*.

11 Ita et n. cod., in quem ex vitio amanuens. qui pro quid irrepsit. Revera Cont. Const. quid restituit.

12 Forte legendum: *quem, libello solemniter oblato, et nostrae se offerentem communioni. Vid. seq. ep. col. 2 sub med.*

13 Cod. 4961 leg. *Dat.* quin aliud adiciat. Cont. autem Const. dat. arbitratur in nonas Decembris ann. 519: Iassè autem l. c. hanc recenset inter diem 9 Iulii et diem 2 septembr. eiusd. anni.

14 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 637. Nil fere est in hac epistola, quod in superiori

Ammonius in apostolic. communionem receptus.

ipsum praeficiat. Dein de Thoma, Nicostrato, et Ioanne episcopis eadem, quae in superiori epistola monens, Paulinum Ecclesiae defensorem commendat. Demum indicit, nisi perfectis rebus, non esse Constantinopoli eisdem discedendum.

Hormisda Dioscuro diacono.

De laboris tui quidem, quem Dei omnipotentis iuvamine suscepisti, pro ea parte, quae acta est, gratulamur effectu; indicantes omnibus Italiae populis, quae, auctore Deo nostro, sine cessatione persolvimus¹, qui te fecit agnoscere, quia non pro odio², sed pro causae magis fueris amplitudine destinatus. Unde quoniam supplicem³, et puram cogitationem nostram per te misericordia divinae propitiationis adiuvit, necesse est, ut de industria vel fatigationis tuae praemio et vicissitudine cogitemus. Nam sequenti tempore scribere domino et filio nostro imperatori disponimus, ut te Alexandrinum episcopum debeat ordinare. Iustum est enim ut ea doctrina et moderatione tua corrigatur Ecclesia, in qua praecipue ab ipsis aetatis tuae principiis militasti; nam displicuit nobis, quod charitatem tuam amplissimus imperator Antiochena praeponebat nitebatur Ecclesiae. Melius enim in solo patriae tanti accipies sacerdotii⁴ dignitatem, ut Aegyptios populos

De Dioscorigestis gratulatur.

He Alexandrinae, non Antioch. Ecclesiae praeficiendus.

pene iisdem verbis non repetatur; ideoque potius duo unius, eiusdemque epistolae specimina, quam duas epistolas censere licet. Cuius rei haec, ut videtur, fuit occasio. Quum Hormisda, quo primam mitteret, tempus expectaret, imperatoris consilium cognovit, qui Dioscorum in Antioch. sedem provehendum arbitrabatur. Hinc factum, ut Pontifex ep. suam aliquantulum immutare compulsus in secunda suppresserit, quae scripsit in prima, et quae in hac deerant, in illa adiecit. Et re quidem vera, in superiori epistola, ut advertimus, nec titulus inscribitur, neque nota chronologica completur, quae certe in hac non desiderantur. E Cont. Const.

doceas, quam inter Syros, novos et incognitos homines, in alia orbis parte progenitus errare videaris⁵. Thomae quoque et Nicostrati fratrum et coepiscoporum nostrorum observatio longa nos contristat, et miramur cur apud catholicum principem rectae fidei laborare videantur episcopi, quorum desideria tua debent charitassublevare, agendo quatenus optata consequendo⁶ moeror converti possit in gaudium. Ioannes Nicopolitanus episcopus per Ammonium diaconum nobis scripsit, quod ei aliqui malevoli apud principem nituntur generare calumniam; quem dilectioni tuae commendamus, hortantes, ut elaborares, ne eius quieti inimicorum possit nocere subreptio. Quem Ammonium diaconum ad nos venientem in Sedis Apostolicae noluimus communionem suscipere tamdiu, donec, habito cum Sergio diacono tractatu, quid ordinari debuerit quaereremus; et hoc deliberatio nostra de supradicto diacono probabilis invenit, ut per testimonium libelli communioni catholicae iungeretur; quo⁷ libello solemniter oblato et nostrae offerentem communioni significamus adiunctum. Paulinum Ecclesiae Romanae defensorem commendamus, et hortamur, ut nihil indispositum pro festinatione vestri reditus relinquatis; quia melius cuncta sub prolixitate temporis cum Dei nostri iuvamine disponuntur, et gratius est, ut sub mora

Thomam, Nicostratum et Ioannem commendat.

Ammonius in apostolic. communionem receptus.

1 Caraf. cum nn. codd. ad orat. apte ita legg. *indicantes omnibus Italiae populis quae, auctore Deo, per te acta sunt placuisse, et gratias Deo nostro sine cessatione persolvimus.*

2 «*Scil. quia odio percussus ab Eccl. suae gremio abstraheretur*». Cont. Const.

3 Al. perperam ad context. *simplicem*.

4 Caraf. ad rem perperam *sacerdotis*.

5 «*Idest peregrinus videaris, adeoque praeter canon. leges electus*». Cont. Const.

6 Codd. nn. *consequentium*. Ad orat. mel. videtur n. lectio.

7 Forte legend. ut supra: *quem, libello.*

Ad urbem re-
dians non acco-
lendas.

omnium ecclesiarum ordinetur status, quam cum per festinationem aliquid imperfectum remaneat, unde iterum et labor nobis generetur, et nostris afferatur ordinationibus difficultas¹.

Data supradicto consule.

Dat. ann. 519.

EPISTOLA LVI².

Thomae et Nicostrati molestiis per Menam Romanae Ecclesiae notarium cognitis, se Ioanni episcopo et Dioscoro diacono eos commendasse significat, monetque cum Dioscoro iisdem esse agendum.

Hormisda Thomae et Nicostrato Episcopis.

Animum nostrum pro negotio vestro otiosum, aut desidem non putetis; nam non aliter de vestra fatigatione, quam de propria cogitamus. Mena siquidem Ecclesiae nostrae notario insinuante, cognovimus, charitatem vestram adhuc observationum molestias sustinere; et ideo in istis adversitatibus³ Deus omnipotens dignetur praestare remedium, tam ad Ioannem fratrem et coepiscopum nostrum scripta direximus, quam dilectissimo filio nostro Dioscoro diacono per litteras nostras iniunximus, ut domino et filio nostro Iustino principi necessitatem et causam

Pontificis de
Thomae et Nico-
strato sollicitudo.

Ioanni et Dios-
coro eos com-
mendat.

¹ Hac in re humill. Pontifex Iulianae Aniciae consilium secutus est ad eum scribentis: « Quapropter stylo venerationis alloquentes sanctitatem vestram, admonemus, ut intimentis destinatis a vobis reverendissimis viris, nullo modo abscedere, antequam, sicut praevideritis, ut oportet, firmentur ea, quae bene disposita sunt ab eis ». Vid. Anic. ep. apud Mign. loc. cit. col. 451.

² Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 633.

nostrae dilectionis⁴ insinuet, et instanter agat, quatenus desideriis vestris dominus noster congruum dignetur praestare effectum; cum quo Dioscoro diacono debet loqui vestra fraternitas, quia necesse est, ut intentioni vestrae, vel intuitu catholicae communionis, vel consideratione nostrae adhortationis, studeat.

Data quo supra consule.

Dat. ann. 519.

Cum Dioscoro
iisdem agendum

EPISTOLA LVII⁵.

De iniuriis Thomae, et Nicostrato illatis vehementer sollicitus Ioanni Constantinopolitano episcopo et Dioscoro diacono eorum causam enixe commendat, de cuius exitu quamprimum litteras expectat.

Hormisda

Ioanni Episcopo⁶ et Dioscoro Diacono.

Reperimus Thomatem et Nicostratum fratres et coepiscopos nostros Constantinopolim non ita susceptos sicuti nostra fuere desideria, et ipsi semper optabant; non solum enim loca eis debita⁷ dicuntur ablata, sed a communione quoque eos cognovimus fuisse suspensos. Quod quam acerbè ferat⁸ animus noster, etiam fraternitatem et dilectionem tuam credimus aestimare; et ideo quantam diligentiam causae videtis magnitudinem

Thomae et
Nicostrati ini-
urias dolet.

Eorum cau-
sam pro viribus
commendat.

³ Caraf. ad locut. apte et ideo, ut istis adversitatibus.

⁴ Cod. 4961 et Cont. Const. recte vestrae dilectionis.

⁵ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 638.

⁶ Vatt. codd. add. Constantinopolitano.

⁷ « Scilicet. Sedes, et Ecclesiae propriae ». Cont. Const.

⁸ Cod. 4961 ad orat. perperam acerbè fert; cod. vero 5617 nobiscum leg.

poscere, tantam vos efficaciam debetis sine mora praestare, et agere, ne nos magis apud quos fuerunt, videamur esse contempti, cum illis, contra quam desiderium commune habuit¹, sollicitudinis molestia fuerit indecenter iniecta, in tantum ut nec de facultatibus eorum (quae eis dicuntur invasae a fratre et coepiscopo nostro Ioanne)² dicatur aliquod ordinatum³, nec litteras nostras, quas per eos misimus, fuisse susceptas. De quibus omnibus ita vos agere desideramus instanter, ut ad nos charitas vestra de effectu huius causae valeat sub celeritate rescribere.

Data quo supra consule.

Dat. ann. 519.

De hac cele-
res litteras ex-
poscit.

EPISTOLA LVIII⁴.

Iustino Augusto pro restituta Ecclesiae pace gratias agens quam plurimas, illum vehementer rogat, ut Heliam, Thomam et Nicostratum iniurie oppressos sedibus suis restituendos curet.

Hormisda Iustino Augusto.

Gloriosis clementiae vestrae laboribus ecclesiasticae palma concordiae⁵ et orbis pacati votiva tranquillitas generali praedicatione respondent. Quae res nostrum parcum reddit ac retinet ad agendas gratias sermonis officium. Illud tamen, quod pro vobis indesinenter Domino nostro

Iustino pro
Eccl. concordia
nulla gratia par.

¹ Forte legendum: quum illis sollicitudinis molestia, contra quam desiderium commune invaluit, fuerit indecenter iniecta, in tantum...

² Quem Ioannem Pontifex designet non satis liquet. Hoc tantum notare praestat, duos nempe Episcopos Ioannis nomine tunc temporis in Palaestina exlitisse, quorum unus Hierosolimitanae, alter Caesareae Eccl. praeerat. E Cont. Const.

³ « Potius aliquid ordinatum, unde scilicet necessaria vitae subsidia perciperent ». Ibid.

⁴ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 639.

⁵ Caraf. prima concordiae; quae verba Cont.

preces effundimus, non laceamus⁶; quia in votis infinitus affectus est, finitum esse potest in praedicatione iudicium. Verum inter haec pietatis vestrae beneficia, una nos, quae etiam vehementer afficit, cura non deserit, quod Heliam, Thomatem, atque Nicostratum fratres et coepiscopos meos, qui primi ecclesiasticam festina secuti sunt devotione concordiam, non solum magni frustratur palma principii, verum etiam mali miseria comitatur exempli. Quare clementiam vestram, mixto etiam precibus fletu, deprecemur, ne gaudia nostra, quae de haereticorum quotidie conversione praestatis, praefatorum abiectio intoleranda conturbet, quia non sola personarum nos causa sollicitat, quibus et boni facti simul sufficere gloria posset, et meriti; sed quod venerabilium constituta canonum contemnuntur, et quod non parvam eorum abiectio Apostolicae Sedis tangit iniuriam: nec christianitatis vestrae sinceritas, quae et magnum patrocinium veteribus constitutis impenditis, et Sedis Apostolicae principatum acta noviter veneratione sancitis, in uno inexpugnabiliter⁷ relinquat posteris negotio quaestionem⁸.

Instat, ut He-
lias, Thomas et
Nicostratus suis
sedibus resti-
tuantur.

EPISTOLA LIX¹⁰.

Euphemiae Augustae religionem laudans eam hortatur, ut pro Helia, Thoma, et

Const. non respuens notat primas, ac praecipuas partes per illa innui, quasi diceret primitiae concordiae.

⁶ « Vatt. codd. ad orat. aptius, ut videtur non laceamus.

⁷ Cont. Const. recte, ut opinor, expungit de.

⁸ Caraf. cum nu. codd. perperam, ut videtur, ad contextum inexplicabilem. Forte legendum inexplicatam, vel inexpugnatum.

⁹ Iuxta Jaffè l. c. dat. ann. 519.

¹⁰ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 639.

Nicostrato in iure oppressis apud imperatorem preces suas adiungat.

Hormisda Euphemiae Augustae.

Augustae religionem laudat

Orare nos, et pro vestra incolumitate Deo nostro voto persolvere cum catholicorum etiam coetu sine cessatione pontificum non vestrae studium exorationis invitat, sed devotum atque persistens in ecclesiastica stimulat reconciliatione propositum. Quis enim ab haeretica segregatus conspiratione se teneat? Quis aliis in sua utatur deprecatione principiis, nisi ut vobis, serenissimoque principi iugali vestro et vita sit longior, et ad prosperitatis augmentum gratia divina proximior, qui initia felicitatis imperii plectendis¹ execrationibus consecratis² erroris, et amicam diabolo pacifica expulisti intentione discordiam? Unde nunc decet vos laudabilibus coeptis insistere, et per totum orbem perfectam spargere medicinam; quia Christo maior numerus gregis oblatum mercedem confidenter exigit largiorem: inter quae curae vestrae sit, ut nullum Satanam iam dudum prostratum vulnus efficiat³, sed communionis unitas magnum sit iustitiae impetrandae suffragium. Quaesumus namque, ut tandem de venerabilibus fratribus et coepiscopis nostris Heliae, Thomae atque Nicostrato quod sacratissimorum canonum dictat auctoritas, vobis decernentibus, impleatur, ne videantur ut auctores alicuius mali, quod primi ad unitatem Sedis Apostolicae festinarunt, in communi omnium gaudio soli meruisse percipi, et in facto laudabili victimam personali odio cessisse iustitiam. Nostris ergo precibus apud cle-

Heliam, Thomam et Nicostratum eidem commendat.

¹ Caraf. cum nn. codd. recte *plectendi*.

² Nn. codd. *consecratis*.

³ Caraf. cum nn. codd. *perperam ad locum afficiat*.

⁴ Iuxta Iaffè l. c. dat. ann. 519.

mentissimum Augustum vestras adiungat, ut fructum, quem illis Patrum regulae tribui et conservari praecipunt, inimica tergiversatio auferre non possit⁴.

EPISTOLA LX⁵.

In probata Iustiniani religione plene confidens Heliam, Thomam et Nicostratum episcopos, quorum causam dolens inquit, ei vehementissime commendat.

Hormisda Iustiniano viro⁶ illustri.

Studium vestrum erga ecclesiasticam pacem, et damnatos haereticae contentionis errores ipsius⁷ rerum effectibus approbamus; cuius vos operis magna immensaque sine dubio merces expectat. Hinc est quod quidquid pro canonum firmitate, et pro Apostolicae Sedis reverentia necessarium duxerimus, magnitudini vestrae secuta peragendum protinus praesumptione mandamus; quia cum magno vos gaudio pro causis talibus sperata suscipere multiplicia huiusmodi exempla testantur. Quare omissis in longa circuitione principiis, ad rem ipsam praesentis paginae verba convertimus. Moeret Ecclesia, et magno⁸ votivae unitatis exordio frui praestita non potest pro unius causae afflictione laetitia: hanc ut nobis sollicitudinem beneficia vestra submoveant, non parvis precibus exoramus. Angit nos enim et praesens dolor, et futurorum occasio procurata certaminum, per quam et venerabilium Patrum regulae negliguntur, et Apostolicae Sedis putatur auctoritas posse contemni. Nam cum divino clementissimique principis

In Iustiniani religione quantam Pontificis fiducia.

Heliae, Thomae et Nicostrati causam quereus exponit.

⁵ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 640.

⁶ Viro deest in nn. codd.

⁷ « Ipsi » Caraf. recte quidem.

⁸ Vat. codd. rectius *et in magno*.

beneficio, sed et vestro simul adnixu¹ hi soli credantur esse pontifices, et iure ecclesias continere, qui ad communionem nostram damnatis erroribus redire consentiunt; Heliae, Thomati atque Nicostrato fratribus, et coepiscopis nostris, qui bonum causae etiam sub adverso imperatore dedere principium, non solum nihil ad profectum bona studia profuerunt, verum etiam collatae sibi a Domino obtinere nequeunt officia dignitatis, et extorres a commissis sibi gregibus subire coguntur miseras damnatorum. Quapropter quaesumus, et per divinam vos misericordiam obtestamur, ut eorum causae (quae iusta est) summum patrocinium, et probatae vivacitatis impendatis affectum, piissimi principis haerendo vestigiis, quatenus eos tandem suis ecclesiae et pietatis intuitu et iustitiae contemplatione restituat; quia in illorum contumeliam² ab inimicis asseritur, optatum nostrae communionis displicuisse consortium³.

Obtestatur, ut ipsis summopere iaveatur.

EPISTOLA LXI⁴.

Germano ecclesiasticae pacis sollicito gratum animum ostendens eum cuicque obtestatur, ut Heliae, Thomae et Nicostrato apud imperatorem pro viribus adsit, quorum causam Iustini temporibus indignam pronunciat.

Hormisda Germano viro⁵ illustrissimo.

Excusantibus vobis probabili pro ecclesiastica pace proposito, et tanto fidei ardore ferventibus gratiarum actio sola non sufficit, quia nec vos humanae laudis praerogativa sollicitat, sed divinae expe-

Germano pro Eccl. pacis sollicitudine sese gratum ostendit.

¹ Cod. n. 4961, et Cont. Const. recte *adnisi*.

² Caraf. cum nn. codd. *in illorum contumelia*; ad locum perperam, ut videtur.

³ Iuxta Iaffè l. c. dat. ann. 519.

⁴ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 641.

⁵ Viro deest in nn. codd.

⁶ Caraf. contra nn. codd. auctorit. ad locum perperam nos. Cont. Const. nobiscum legit.

ctatio retributionis inflammat. Quod igitur maxime debemus, exsolvimus, et Deum nostrum, cuius vos⁶ causis impenditis, pro incolumitate vestra quotidie deprecamur, rogantes ut studium vestrum in omni pro ecclesiasticae unitatis affectu parte sic serveat, ut nullus boni relinquatur locus officii, ubi non paternis regulis vestrae patrocinium defensionis assistat. Praecipue tamen Heliae, Thomae, atque Nicostrati fratrum et coepiscoporum nostrorum causa nos commovet, qui primi mundo necessariam secuti concordiam, ecclesiarum suarum privatione percussi cum venerabilium quoque canonum contumelia deprimuntur, fitque illis propriae reconciliationis gloria causa difficilis, quasi ipsi magis pertinaci mente restiterint, et, aliis ad Sedis Apostolicae redeuntibus, unitatem ipsi Ecclesiae magis membra discerperint⁷. Quod quam nobis durum sit, quamque clementissimi temporibus imperatoris indignum, prudentiam vestram convenit aestimare, et tandem praestare remedium, quo et illorum labores, et nostram grato possit solamine auferre moestitiam⁸.

Heliae, Thomae et Nicostrati causam ei committit.

EPISTOLA LXII⁹.

Heliam, Thomam et Nicostratum solatus eos de commendatitiis litteris Eulogio traditis edocet, quae vel per hunc vel per ipsos erunt singulis offerendae.

Hormisda

Heliae¹⁰, Thomae et Nicostrato Episcopis.

Quanto mens nostra doloris vestri participatione fatigetur supervacuum est apud

⁷ Hic al. punctum et comma affigunt; nobis autem maioris perspicuit. gratia affirmandi punctum apponere visum est.

⁸ Iuxta Iaffè dat. ann. 519.

⁹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 641.

¹⁰ « Et Thomae » Vatt. codd.

probantes mutuam charitatem verbis a-
struere; sed ille, qui et nostrum animum
et vestros labores scrutator praescius in-
luetur, moerorem nostrum vestra in gau-
dium prosperitate convertat¹. Verum, ne
unquam pro vestro negotio sub allega-
tione iustissima et blanda intercessione
cessemus; noveritis, nos tam ad clemen-
tissimum principem, quam ad praecellen-
tissimam Augustam, nec non ad illustres
et magnificos viros Iustinianum atque
Germanum filios nostros litteras desti-
nasse vestrum specialiter negotium con-
tinentes, quas viro sublimi Eulogio ita
tradidimus, ut in vestro primum ponat
arbitrio, utrum per vos eas eligatis of-
ferre, an per ipsum potius perlato-
rem tam principi porrigantur, quam caeteris,
quas designavimus supra, personis².

EPISTOLA LXIII³.

*Iustiniani illustris viri religionem com-
mendans, eum ad constantiam hortatur:
tum de Scythis monachis rescribens
exponit, cur eos in urbe detineat; pos-
tremo eius pietati obsequens apostolorum
Petri, et Pauli sanctuaria trans-
mittit, et celeres litteras exposcit.*

Hormisda Iustiniano viro illustri.

Ita magnificentiae vestrae animum vi-
gere novimus religionis affectu, ut be-
neficium a vobis in perfectione pacis Ec-
clesiae velitis magis exigi, quam rogari,

iudicantes meritis excellentiae vestrae
proficere, quod vos generalitatis desiderio
contingit offerre. Unde et nos a vobis
praesumpte quaerimus tanquam debitum
quod meritis vestris novimus esse pro-
futurum; et ideo, domine fili, sub omni
charitate salutantes, speramus, ut immi-
neatis operi, quod, Domino adiuvante,
fundastis, memores divini testimonii: *Qui
perseveraverit usque in finem, hic sal-
vus erit*⁴. Praeterea monachos, quos ve-
nisse Romam significastis, litteris vestris
ad propria mox volumus reverti. Sed
quia sub testificatione potentiae divinae
dicebant, per insidias in itinere paratas
vitae sustinere se posse discrimen⁵, vo-
lentes redire Constantinopolim⁶ passi non
sumus violenter expelli. Quapropter ne-
cesse habuimus⁷, venientibus legatis no-
stris, inquirere, qua revera faciente causa,
inter eos fuerit commota discordia. Bea-
tissimorum vero apostolorum Petri et
Pauli sanctuaria, sicut religiosissimo quae-
sistis affectu, per harum portitorem sub
omni veneratione transmisisimus⁸; optan-
tes orationibus eorum, ut mentis vestrae
oblatio⁹ et desideria gratiae sint divini-
tatis accepta. Petimus itaque, ut tam de
his, quae geruntur pro concordia, quam
etiam de incolumitatis vestrae bono nun-
cietis sollicitudini nostrae gaudium cur-
rente pagina litterarum.

Data iv nonas Septembris, Eutharico
viro clarissimo consule.

Dat. die 2 Septemb., an. 519¹⁰.

⁸ E legat. ep. ad Hormisd., quam vid. apud
Mign. op. cit. tom. LXIII, col. 474, inferri licet
reliquias e Ss. App. cataenis, et S. Laurent. crati-
cula Iustiniano fuisse transmissas.

⁹ Cod. n. 5617 ad marg. corrigi: « optantes
orationibus eorum, et meritis vestra oblatio ».
Ad rem aptius videtur.

¹⁰ Labb. ad marg. signat ann. 520, f. mendo
typograph. Siquidem hoc anno non Eutharicus,
sed Rusticus fasces rexit consulares. Jaffé l. c.
nostram lectionem sequitur.

Cur monachos
Scythas ex urbe
non dimittat.

App. Petri et
Pauli sanctuaria
transmittit.

Celeres litte-
ras exoptat.

De probata Ius-
tiniani religio-
ne optime con-
fidit.

¹ Forte ad orat. context. melius convertet.
² Iuxta Jaffé l. c. dat. ann. 519.
³ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 651,
⁴ Matth. x, 22.
⁵ Cod. n. 5617 corrig. ad marg. vitae sese
sustinere posse discrimen.
⁶ « Nolentes redire Constantinopolim ». Re-
cte quidem ad sensum Cont. Const. cum nn. codd.
⁷ Caraf. cum nn. codd. habebimus. Ad rem
apte, ut liquet e seq. ep. LXVI, pag. 439, col. 2
sub fin.

EPISTOLA LXIV¹.

*Quum de Thessalonicensi seditione gravis
rumor increbresceret, legatis suis man-
dat, ut, si quae feruntur reapse con-
tingerint, dent operam tum episcopus
Thessalonicensis, tum Aristides presby-
ter seditionis auctor ab imperatore Ro-
mam mittantur, quibus litterarum por-
titor addendus, quae plenam facinoris
narrationem expédiant.*

Hormisda Germano et Iohanni Episcopis, Felici
et Dioscuro diaconis et Blando presbytero.

Cum nos ecclesiasticae prosperitatis
gaudia sublevarent, et prope plenum la-
boris vestri fructum quotidie carpere-
mus², repente nos inimica universi, quae
repente successerat, fama confundit; cu-
ius opinionis ordinem, etsi, vobis necdum
referentibus, suspicamur incertum, pro
ipsius rei tamen magnitudine credidimus³
non tacendum. Itaque perlato est, fra-
trem et coepiscopum nostrum Ioannem,
dum ad Thessalonicam pro suscipiendis
tantum libellis, qui promittebantur, ac-
cederet, ita plebis irrationabili seditione
concussus, ut extincto primum eo, qui
hospitium venienti praebuerat, ipse quo-
que non dissimili caede nactus, et vix
sacrosancti fontis reverentia vindicatus
evaserit; cuius seditionis initium sub
interrogationis dolosae commento ab Ari-
stide presbytero narratur exortum. Ve-
rum nos, si haec manifesta sunt, adeo
de plebe non querimus. Erit in potestate
venerandi principis temporis sui et ca-
tholici sacerdotis iniuriam, qua iubeat,
resecare censura. Sed⁴ quod ad nos at-
tinet, cura pervigili per vos (Deo propi-
tio) desideramus impleri, quia nullum

volumus, aut non reddita ratione con-
verli, aut sic rectam viam fidei profiteri,
ut sibi a principe aliquid sine doctrinae
remedio causeur imponi. Haec igitur
suggestione vestrae supplicationis pera-
gite, ut Thessalonicensis episcopus, qui
sub interrogationis obtentu ecclesiasticam
pacem protracto in longum nititur dissi-
pare negotio, quoniam a vobis suscipere
noluit, a principe ad urbem directus, ab
Apostolica percipiat Sede doctrinam, et
quidquid sit dubium putet⁵, huc veniens
praesenti a nobis inquisitione disciscat;
sic enim probare potest se catholicae
professionis servare cautelam, non ma-
litiouse concepta vindicare certamina. Sciat
nos paratos esse et bene inquirentes in-
struere, et errantes ad fidei rectum tra-
nitem, scientia duce, revocare: quia si
dubitans paratam non vult experiri do-
ctrinam, nec rursus in simplicitate cor-
dis, quae pacis et religionis causa iuben-
tur, admittere, in aperto est, qua mente
vel Dei nostri praeceptis obsistat, vel or-
thodoxi principis exempla contemnat. In
haec ergo parte totus suggestionis vestrae
actus immineat, quia nec illi alia pos-
sunt ratione salvari, et incitatae plebis
sub hoc melius moderamine causa se-
datur: cum quo etiam Aristidem presby-
terum clementissimus princeps ad nos
venire praecipiat, quia, sicut praefati su-
mus, omnes, quorum pax ecclesiastica
ambiguitate dividitur, simul ad commu-
nionem nostram, depulsa mali erroris
aegritudine, catholicae scientiae cupimus
sentire medicinam. Praeterea mox, ut
praesentia vos contigerit scripta susci-
pere, debetis ad nos de vestris aliquem
destinare cum relatione, quae universa
contineat, unde his, quae gesta sunt, vel

Thessaloni-
cens. episcopus
ad urbem mit-
tendus;

Nec non Ari-
stides.

Facinoris re-
latio poscitur.

¹ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 641.
² « Capere » Baron. ad locut. aptius.
³ « Credimus ». Id. apte quidem ad contextum.

⁴ « Sed id, quod ». Vat. codd. 3787, 4901.
⁵ Id. putat. Recte ad orationis contextum no-
stra lectio.

gerantur, sollicitudinem nostram revelare debent. Datum quoque litteris vestris adiungit, ne vobis portitoris tarditas possit adscribi.

Data III Idus Octobris, Eutharico viro clarissimo consule.

Dat. die 13 Octobr., an. 519.

EPISTOLA LXV.

Ioannis episcopi caedem graviter dolens legalis praecipit, instent apud imperatorem, ut Dorotheum antistitem Thesalonicensem episcopatus honore privatum vel in exilium, vel Romam mittat; nec pati velit Aristidem seditionis incensorem eius loco substitui, cui catholicus vir est sedulo praeficiendus: Thomae, et Nicostrati causam enixius urget: Monachos Scythas Roma aufugere conatos usque ad legatorum reditum hic sollicite custodiri innuit.

Hormisda Germano, et Ioanni Episcopis, et Blando presbytero³.

Graviter nos Ioannis catholici afflixit interitus, quem haeretici Dorothei vesania perhibetis extinctum¹. Nam eundem Dorotheum Constantinopolim iussu principis didicimus evocatum. Adversus quem domino et filio nostro clementissimo principi debetis insistere, ne in eadem civitatem denuo revertatur; sed episcopatus, quem nunquam bene gessit, ho-

¹ « Relevare ». Baron. et Caraf. cum cit. codd. Apte quidem ad contextum.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 614.

³ Dioscori, et Felicis nomina hic forte tacentur, quia ipsis datae peculiares litterae. E Cont. Const.

⁴ Vid. legat. ep. ad Hormisdam apud Migne op. cit. col. 468.

⁵ Caraf. cum nn. codd. 3787, 4961 ad eandem.

⁶ Caraf. invigilare.

nore deposito, ab eodem loco ac Ecclesia longius relegatur, vel certo huc ad urbem sub prosecutione congrua dirigatur. Ad hanc etiam partem evigilare² debetis, ne in locum eius³ Aristides totius mali incensor et conscius quibuslibet subreptionibus ordinetur; nam nulli prodest mutari personam, si eiusdem forma nequitiae perseveret⁴; sed talem virum debetis eligere, ut iudicio vestro⁵ cuncta catholicorum congregatio gratuletur. Iis igitur observatis, pro Thomae et Nicostrati fratrum et coepiscoporum nostrorum personis intentio dilectionis vestrae vehementer debet incumbere. Nam quid prodest Ecclesiam redintegrasse, si ab eius corpore sacerdotes videamus extraneos, quos in nostram communionem vos caute, aut rationabiliter⁶ non ignoratis esse susceptos? Unde non leviter nos res ista contristat, si ab his, qui Sedis Apostolicae praedicationem sequuntur, negligantur, qui in eius fide et consensu recepti sunt. Idcirco, sicut hortati sumus, pro eorum communionem, atque loco, serenissimo principi vehementer insistite; nam in eadem causa domino et filio nostro clementissimo principi et viro illustri Iustiniano filio nostro scripta direximus, hortantes eum, ut eum vestra, quantum ad ecclesiarum suarum receptionem pertinet, debeant charitate tractare. De eo vos articulo nostrae admonitionis suspicamur non immemores. Diximus enim quemadmodum exclusis occupatoribus, hi, de quibus loquimur,

Aristides seditionis incensor eius loco non sufficiens.

Romam mittendus.

De Thomae et Nicostrati causa vehementius urget.

⁷ « Debetis ». Cit. codd. Melius ad context. videtur n. lectio.

⁸ Caraf. cum nn. codd. ad locut. perperam ne in loco eius.

⁹ Cod. vat. 3787 addit: si eiusdem formis nequitia perseveret. Cod. autem 4961 nobiscum legit.

¹⁰ Baron. cum Caraf., et nn. codd. de iudicio vestro.

¹¹ Cod. n. 3787 atque rationabiliter. Ad context. aptius

Monachi Scythae sollicitus Romae custoditi

ad proprias revertantur ecclesias, ut illi alibi (si tamen rectae sunt fides) ordinentur. De personis Scytharum monachorum Iustinianus vir illustris nobis scripsit, quarum exemplaria litterarum fraternitati vestrae direximus, qui cum nolent sustinere vestrae dilectionis adventum, et observationum moras se dicerent ferre non posse, tentaverunt clam de arce discedere; quos tum nos faciemus¹ sollicitius custodiri, ea, quae de vobis contraria dixerunt, volentes agnoscere, ut cum reversi, Deo propitio, fueritis, eorum error rationabilibus adhortationibus corrigatur.

Data III nonas Decembris, Eutharico viro clarissimo consule.

Dat. die 3 Decembris, an. 519.

EPISTOLA LXVI.

Iustiniano viro clarissimo per Eulogium rescribens causas significat cur monachos Scythas usque ad legatorum reditum Romae delineat, eumque rogat, ut Victor, coeterique ab ipsis accusati ad urbem mittantur.

Hormisda Iustiniano illustri.

Eulogio viro clarissimo filio nostro deferente, litteras celsitudinis vestrae suscepimus, eoque remeante, debitum persolventes salutationis officium significamus², Scythas monachos allegasse plurima, quae nos relinquere indiscussa non possumus;

¹ Forte legendum facimus.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 651.

³ Perperam Caraf. cum Vat. cod. 4961 significantes.

⁴ Cont. Const. ad context. apte sustinemus.

⁵ Caraf. cum Baron. recte scripserit. Pontifex autem designat Iustiniani litteras, quibus Scythas monachos Roma expellendos poscebat, uti videre est apud Mign. *Patrolog.* tom. LXIII, col. 475.

⁶ Iuxta syntaxim restituend. Victor praeterea; et mox vel alii, qui perversas.

sed legatorum nostrorum, Deo iuvante, festinemus⁴ adventum; pro qua re eos in urbe credimus retinendos, a qua nec ipsi ordinatione dissentiunt. Amplitudinem vestram tamen retinere confidimus, quod de ipsis nobis praeterito tempore litteris destinatis scripserint⁵. In quorum allegationibus cum, legatis remeantibus, competenter fuerimus instructi, si quid reprehensione dignum cognitio nostra reperit, necesse est, ut circa eos teneamus ecclesiasticam disciplinam. Victorem⁶ praeterea, qui diaconi habere perhibetur officium, cuius fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios, qui perversas forsitan obiciunt quaestiones, ordinatione domini filii nostri clementissimi imperatoris ad urbem, vobis suggerentibus, dirigantur, ut universas allegationes, quibus contendunt, nos possimus agnoscere⁷.

Victor, coeterique a monachis accusati ad urbem mittendi.

EPISTOLA LXVII.

Ad legatos suos scribens de eorum sospitate, rebusque gestis certior fieri cupit.

Hormisda legatis suis.

Ita nos incolumitatis et actuum vestrorum cura sollicitat, ut quamvis frequentibus occasionibus non praetermittamus hortari, certiores vos de his⁸, quae circa vos aguntur, fieri litteris destinatis. Nam et cum per hominem illustris viri

Hormisda de legatis suis sollicitudo.

⁷ Iuxta Iassè l. c. dat. ann. 519. Cont. autem Const. eam refert ad IV non. Septembr. Eutharico cons., scilicet ad diem 4 Septembr. eiusd. anni. Ne mireris autem, quod Pontifex ad eundem Iustinianum duas epist. per Eulogium miserit, quum et ipse binas contraria quidem flagitantes, ab illo prius acceperit. E Cont. Const. Iustin. autem epp. vid., si lubet, apud Mign. loc. cit. col. 475, et 476 D.

⁸ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 661.

⁹ « Certos nos de his ». Cod. Vat. 3787, et 4961. Porro sensus clarius elucet, si optime ad sens. ita legas, ut quamvis frequentibus

magno magister patricii filii nostri Agapiti desideria vestra congrua misericordiam, et tunc quoque anxietatis vestras credidimus solatium, si ad vos praesentia scripta mitteremus; tantum est, ut de scribis, atque sospitate vestra, nec non et de mora, per quam vos delineri plurimum dolemus, relevetis vos¹ alloquiis sub occasione idonea portitoris.

Data iv idus Iulias², Rustico viro clarissimo consule.

Dat. die 12 Iulii, an. 520.

EPISTOLA LXVIII³.

Diversis nunciis commotus legatorum silentium reprehendit, et cunctationis causam ab his anxius exposcens rogat, ut quamprimum de universis rescribant.

Hormisda

Germano Episcopo, Felici et Dioscoro diaconis, et Blando presbytero.

Animos nostros tum⁴ diuturnum dilectionis vestrae silentium, ut tantorum temporum contristat absentia, praecipue cum vir magnificus patricius Synmachus, et vir illustris Romanus magister militum filii nostri reditum apud nos charitatis vestrae sine dilatione promiserint; et ignoramus utrum illic causarum qualitas, an certe fraus aliqua simulata sub necessitate detineat; quia nobis sollicitudi-

occasionibus non praetermittamus hortari certiores nos de his, quae circa vos aguntur, fieri litteris destinatis. Quod sane congruit et sintaxi, et illis superioris epistolae verbis debentibus ad nos de vestris aliquem destinare cum relatione, quae universa contineat.....

¹ Cit. codd. nos.

² Caraf. cum Const. Const. vi id. Iulias i. e. d. 10 Iul.

³ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 661.

⁴ Al. legg. tam. Nobis autem haec periodus ita videtur legenda: Animos nostros tum diuturnum..... tum tantorum temporum.....

non sine cunctatione gerentibus, et pene universos homines⁵ illarum partium percontantibus diversa et dissimilia nunciatur. et ideo, quoniam vos oansastantae tarditatis melius deprehendere et intelligere potestis atque cognoscere, significare nobis ista, de quibus noster cruciatur animus; debuistis; vel si est causa dilationis idonea, sicut constitutum est, aliquem de vestris ad nos oportuerat destinari⁶. Unde ne forsitan per verentias, aut aliquam concinnationem vobis dilatio et impedimenta generetur⁷, sub celeritate nobis scribite, ut sub rationabili ordinatione pro vestra repetitione ad filium nostrum clementissimum imperatorem dirigamus. Ergo tam circa personas, quam de causa fidei, pro qua diu moramini, quid geratur instruite, atque plenissime nobis universa rescribite, ut omnibus cognitis, Deo nostro favente, tractemus, quemadmodum personis vestris et causae ipsius, cuius res agitur, possit misericordia subvenire.

Data idibus Iulii, Rustico viro clarissimo consule.

Dat. die 15 Iulii, an. 520 s.

EPISTOLA LXIX⁸.

Possessorem de rediviva haeresi dolentem solatus ei rescribit, nec Fausti, neve cuiusvis scripta, qui a Patrum aucto-

⁵ « Homines ». Deest in codd. Vat. 3787, et 4961.

⁶ Vel minus consideranti patet, hic orationis sententiam penitus absolvi; quare et nobis periodum concludere visum est, aliis minime adhaerentes, qui hoc in loco comma intericiunt.

⁷ « Generentur ». Recte Caraf. cum cit. codd.

⁸ Cod. n. 3787 minutissimo caractere ad margin. addit per Iustinum diaconum eius.

⁹ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 662, edit. Venet. 1728. Frustra Ioannes Maxentius Eutychniana haeresi infectus, aliive ab ipso in

Ex praesertim, quod de cunctationis causa non scripserint.

De universis celeres litteras exposcit.

ritate declinaverit, esse recipienda: Scytharum monachorum perfidiam deestatur: de libero arbitrio cum divina gratia componendo ecclesiastica capitula mittere non abnuvit.

Hormisda Possessori Episcopo.

Sicut rationi congruit, ut consulant ambigentes, ita par est respondere consultos, quia ipse impellit in errorem, qui non instruit ignorantem; nec quidquam aptius est studio religionis¹, quam inquisitio veritatis, quando facilius devium vital, qui iter, per quod graditur², rogat. Sed priusquam respondendi curam de his, quae dilectio tua percunctatur, aggredias, libenter in litteris tuis fidei tuae me fateor invenisse fervorem, cuius calore succensus redivivam in illis partibus infidelium perversitatem vigere suspiras. Dignissimus dolor, qui dedita Deo corda contristet³; nec enim est apud eos lapsus inlamentabilis, quibus est igniculus charitatis, quia unum spiritualium votum est salus inconcussa cunctorum. Sed non est ignota Ecclesiae Dei⁴ de huiusmodi procellis aut insueta tempestas; et quamvis rectoris sui gubernaculo inconcussa persistat, variis tamen insurgentium fluctuum laborat vexata turbinibus. Nam unde est psalmidici vox prophetae, qui ipsius Ecclesiae personam

errorem inducti hanc epist. Hormisdae abiudicant, siquidem et rerum gestarum connexio, et ipse stylus Hormisdam aperte arguunt. Vid. not. Sever. Bin. et Labb. ad hanc ep. I. cit.

¹ « Studioso religionis ». Caraf. cum Baron., et nn. codd. 3787, 4961. Ad context. forte melius.

² « Per quod graditur ». Cont. Const. cum nn. codd. Ad sensum aptissime.

³ « Al. contristat. Ad context. aptius videtur.

⁴ Caraf. cum nn. codd. ecclesiis Dei. Forte legend. non est ignota Ecclesia Dei de huiusmodi procellis, aut ipsi insueta tempestas.

⁵ Al. quo implebatur.

⁶ Psalm. cxxxviii, 2.

Consilium peitentibus non negandum.

Possessorem ob redivivam haeresim afflictum solatur.

Spiritu, quo impellebatur⁵, assumens: Saepe, inquit, expugnaverunt me a iuventute mea; etenim non potuerunt mihi⁶ Concutiunt, sed in nihilo praevalent; adhuc in arca sumus, mixta sunt fragmenta cum paleis, gemunt boni consortia malorum, sed superest flamma non necessariis, et parata sunt horrea iam probatis. Ubi terrarum non est ista permixtio⁷? Nos fixis decet instare vestigiis⁸; proficiemus inter adversantes propriis bonis, si erroribus non involvamus alienis⁹. Probat enim virtutis suae validum robor, qui cum impellitur, non movetur.

Ubi non variae tentationis aculei? Quales per hunc fere iugem annum quorundam Scytharum, qui monachos praeseferebant specie, non veritate, professione, non opere, subtili tutas calliditate versutias, et sub religionis obtentu famulantia odiis suis venena pertulimus, studentes, eos ab interno vulnere medicabilis patientiae moderamine sanare, beati Pauli monita non tacentes: Noli verbis contendere; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium¹⁰. Sed quando virus, quod viscera penetravit, evellitur? Quando corda male sibi credula veritatis obtemperant institutis? Quando induit obedientiae humilitatem opinionibus suis vallata superbia? Quando acquiescunt paci contentionum studiis assueti, sola cer-

⁷ Caraf. cum nn. codd. ubi terrarum non ista permixtio?

⁸ Al. insistere vestigiis.

⁹ Ex hisce verbis Maxentius Hormisdam Pelagiana haeresi infectum arguere nititur; tamquam Pontifex inter adversantes non Dei munere, sed propriis bonis proficere se posse tumida elatione confideret. Verum et illa bona nobis propria sunt, quae, divina gratia opitulante, comparantur. Igitur per Hormisd. verba Dei cooperatio in bonis operibus non excluditur, uti perfidus Eutychnianista calumniatur. Vid. Labb. l. c. ad not.

¹⁰ II Timoth. ii, 14.

Haec enim nil poterit contra Ecclesiam.

De Scytharum monachorum salute mir. Pontificis sollicitudo.

Eorum moram, ac silentium dolet.

Legatorum silentium carpit

tantam amantes de religione captare, et mandata negligere? Nunquam apud eos charitas novo commendata praecepto¹, nunquam pax dominico relicta discessu², una pertinacis cura propositi, rationi velle imperare, non credere³; contemptores auctoritatum veterum, novarum cupidique aestionum; solam putantes scientiae rectam viam qualibet concepta facilitate sententiam; eoque tumore elati, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putent inclinandum esse iudicium; nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternae, si suae viderint cedere nolle sententiae; docti crimina serere, obtreptionem venena componere, integrum Ecclesiae corpus odisse, seditiones instruere, invidiam concitare, et pro obedientia, quae in coenobiis principatum regularis obtinet disciplinae, obstinationem pertinacis amare superbiae.

Non illos potuimus monitis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere. In publicum usque prodire conventum, ad concursione quietis circa regum etiam statuas inclamantes; et nisi fidelis populi constantia restitisset, per diabolicae semina nefanda zizaniae apud illos dissensionem et discordiam commovissent, per quos adiutorio Dei de religione eorum est pulsa dissensio. De eis sero probavimus prophetica Apostolorum voce dixisse, in novissimis diebus instare tempora periculosa, et fore homines sui

tantum amatores, habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes⁴; itaque esse vitandos. Haec ideo dilectioni vestrae indicanda sub occasione credidimus, ne, si illuc fuerint forte delati, ignorantes quemadmodum se in urbe Romana tractaverint, sub aliqua verborum simulatione deciperent.

Hi vero, quos vos de Fausti cuiusdam Galli antistitis⁵ dictis consuluisse, litteris indicastis, id sibi responsum habeant: neque illum recipi⁶, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen catholicae fidei, aut ecclesiasticae disciplinae ambiguitatem posse gignere, aut religiosi praeiudicium comparare. Fixa sunt a Patribus, quae fideles sectari debeant instituta; sive interpretatio, sive praedicatio, seu verbum populi aedificatione compositum si cum fide recta et doctrina sana concordat, admittitur, si discordat, aboletur.

Unum est fundamentum, extra quod quaelibet fabrica si consurgit, infirma est; super illud quisquis aedificat, sive vilia, sive pretiosa consideret⁷. Errat autem a via, qui ab eo, quod Patrum electio monstravit, exorbitat, nec tamen improbat diligentia per multa discurrens, sed animus a veritate declinans. Saepe de his⁸ necessaria providetur, de quibus ipsi aemuli convincantur, instructio. Nec vitio dari potest nosse quod fugas; atque ideo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes.

¹ De quo Ioann. xv, 12, Vulg. « Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos ».

² De qua ibid. xiv, 27. « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus stat, ego do vobis ».

³ Cont. Const. cum nn. codd. rectius non cedere.

⁴ II Timoth. iii, 2 ad 6: In novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt homines seipso amantes..... habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.

⁵ « In Gallia Rhegiensis episc. ». Labb. l. c.

⁶ Caraf. cum nn. codd. omitt. *recipi*. Mox potius legendum videtur: *neque quemquam, qui in auctoritate Patrum non recipiens examen catholicae fidei aut ecclesiasticae disciplinae ambiguitatem potest gignere.....*

⁷ I Corint. iii, 10, 11: « Unusquisque autem videat quomodo supraedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus ».

⁸ Vatt. codd. forte melius ex his.

Faustus, alii ve a Patrum auctoritate deviantes non recipiendi.

A veritate enim declinat, qui ab eorum auctoritate divertiunt.

Quod si ita non esset, numquam doctor ille gentium acquievisset nunciare fidelibus: *Omnia probate; quod bonum est tenete*¹. Non abs re est, etsi mundanum, non tamen a ratione discretum miscere sermonem. Fertur quidam nobilis arte pingendi, cum equum penicillo vellet explicare perfectum, asellum sibi proposuisse pingenti, asserens, non ut iumentum imitaretur informe, sed ne in aliquius informis lineamenti similitudinem lapsus incideret.

Non improvide veneranda Patrum sapientia fideli potestati², quae essent catholica³ dogmata, definiit, certa librorum etiam veterum in auctoritatem recipienda, sancto Spiritu instruite⁴, praefigens; ne opinioni suae lector indulgens, non quod aedificationi ecclesiasticae conveniret, sed quod voluptas⁵ suam conceperet, assereret. Quid ergo calumniantibus opus erat extra constitutos Ecclesiae terminos porrigere quaestiones, et de his, quae habentur dicta⁶, quasi dicta non sint, movere certamina, cum christiana fides canonicis libris, et synodalibus praeceptis, et Patrum regularibus constitutis stabili et inconcusso termino limitetur⁷?

De arbitrio tamen libero et gratia Dei, quod Romana (hoc est catholica) sequatur et asseveret⁸ Ecclesia, licet⁹ in variis libris beati Augustini, et maxime ad Hilarium et Prosperum, possit cognosci, tamen¹⁰ in seriniis ecclesiasticis expressa capitula continentur, quae si tibi desunt,

¹ I Thess. v, 21.

² « *Posteritati* » Caraf. cum nn. codd. ad context. aptius.

³ « *Canonica* ». Vatt. codd.

⁴ « *Sancto Spiritu instituite* ». Iid.

⁵ « *Voluntas* ». Iid.; sed ad rem aptius videtur n. lectio.

⁶ Caraf. cum iisd. *et de his, quae ita habentur dicta*.

⁷ « *Inconcusso tramite limitetur* ». Al. cum iisd. Sed ad elocut. melius videtur n. lectio.

et necessaria creditis, destinabimus¹¹, quamquam, qui diligenter Apostoli dicta considerat, quid sequi debeat evidenter cognoscat.

Data idibus Augusti.

Dat. die 13 Augusti, an. 520.

EPISTOLA LXX¹².

Epiphanium episcopum reprehendit, quod missis S. A. ex occasione litteris profectionem suam ad CP. Sedem de more per legatos non denuntiavit, cosque se expectare admonet.

Hormisda

Epiphанию Constantinopolitano Episcopo.

Diu nos non nunciata tuae primordia dignitatis tenuere suspensos et in ipsa communis gratulatione laetitiae, mirati admodum sumus morem pristinum fuisse neglectum; quia reparata ecclesiarum, Deo annuente, concordia plenum fraternae pacis id flagitabat officium¹³, praesertim quod illud¹⁴ sibi non arrogantia personalis, sed regularum observantia vindicabat. Decuerat siquidem, frater carissime, te legatos ad Apostolicam Sedem inter ipsa tui pontificatus initia destinasse, ut et quem tibi debeamus affectum bene cognosceres, et vetustae consuetudinis formam rite compleres. Sed licet, his ommissis, paginalia tantum sufficere iudicasses ex occasione colloquia; nos tamen gratia stipulante¹⁵ compulsi, interim iuste

⁸ « *Asseret* » Caraf.; *servet* nn. codd.

⁹ Iid. codd. *licet et in*.

¹⁰ Iid. *tamen et in*.

¹¹ Iid. *destinamus*. Verum ad orat. context. melius videtur n. lectio.

¹² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 665.

¹³ Caraf. cum nn. codd. 3787, 4961 forte ex vitio amanuens. omitt. *id*.

¹⁴ *Illud* tum in Caraf., tum in nn. codd. desideratur.

¹⁵ Al. cum iisd. recte *stimulante*.

Epiphanium ad CP. sedem profectionem per legatos missis S. A. deferenda.

Nihilominus eius litteris ex occasione datis rescribit.

constantiam expectationis abruptimus, reciproca mutuae charitatis verba reddentes; quia et noster animus amoris impatiens, et legatorum nostrorum votiva relatio exclusum¹, quod imperabat causa, silentium, ad officia benigna traxerunt, quibus ad praesens gaudii nostri signa monstramus, et privatae quodammodo amicitiae votiva persolvimus. Legationem autem tuam et ea, qua dudum gratia sustinemus, et² fulti veteribus constitutis exigimus, ut quantum gaudii fructum vel de tui pontificatus honore capiamus, vel quas tibi gratias referri conveniat pro impensis in negotio propagandae unitatis officii (sicut nostrorum multipliciter astruxit legatorum narratio) evidentius exprimamus³.

EPISTOLA LXXI⁴.

Epiphania graviter conquestus, quod Heliam, Thomam et Nicostratum suis sedibus iniurie expulsos adhuc non restituerit, cum ad hoc vehementer hortatur.

Hormisda

Epiphania Episcopo Constantinopolitano.

Oportuerat quidem, fraternitatem tuam divini contemplatione iudicii, atque charitatis nostrae respectu Heliam, Thomam, atque Nicostratum fratres et coepiscopos nostros, postquam in consortium communionis nostrae recepimus, ad divina mysteria incunctanter admittere⁵, atque ad ecclesias suas, a quibus eos di-

¹ Forte legendum: *excluso, quod imperabat causa, silentio.*

² Nn. codd. partic. *et recte expungunt*, unde periodum haud satis perspicuam sic restituendam opinor: *Legationem autem tuam ea, qua dudum gratia sustinemus, fulti veteribus constitutis.*

³ Iuxta Jaffé. l. c. dat. p. Septembr. 17 ann. 520.

⁴ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 665.

⁵ *Recipimus ad divina tecum mysteria*

scordiae error excluserat, pro pacis nostrae plenitudine revocare; ut unitas, quam post annorum multa curricula per totum orbem suis Deus restauravit ecclesiis, nulla voluntatum nostrarum distantia laederetur. Sed quia rem tam gratam, et Patrum statutis venerabilibus congruentem quibusdam tarditatibus contigit nunc usque differri, unde etiam ad decessorem fraternitatis tuae nos scripsisse meminimus; hortamur, ut laetitiam, quam de damnato praeteritae dissensionis errore percipimus, in nullo⁶ iterum discrepantium animorum causa contristet. Etenim nulli videtur, vos nobiscum pleno communicare mentis affectu, si eos, qui nobiscum communicant, a vestro consortio segregatis. Incassum certe videntur pacem recipere, qui pacis differunt praecepta complere. Quidquid enim in illorum suscipienda communionem moramini, quodammodo de nostra reconciliatione detrahitis. Et providendum est, frater carissime, ne si ecclesiarum nostrarum tandem desuper indulta concordia ab his exordium sumat exemplis, et religionis veneranda regula, et Apostolicae Sedis auctoritas imminuta (quod absit) per Orientem potius divulgata, quam restituta videatur⁷.

EPISTOLA LXXII⁸.

Dorotheo episcopo Thessalonicensi de Iovannis nece rescribens eius pernicitatem arguit, hortaturque, ut tanti sceleris incunctanter admittere.

¹ *Incunctanter admittere.* Caraf. cum nn. codd. Orat. autem contextus recepimus exigit.

² *In nulla.* Perperam Caraf.

³ Caraf. cum nn. codd. legg. *et apostolicae Sedis auctoritas imminuta (quod absit) per Orientem potius, quam restituta videatur.* Verum ad context. aptius videtur n. lectio. Dat. autem ep. iuxta Jaffé l. c. ann. 520.

⁴ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 671.

Epiphanium ad hoc vehementer impellit.

a se invidiam repellat, et eorum, qui resipere, vestigiis insistat.

Hormisda

Dorotheo Episcopo Thessalonicensi.

Considerantes tuae fraternitatis Ecclesiam ante praetereuntis mala discordiae olim cum Sede Apostolica praecipue fuisse charitate coniunctam, te nuper pacis redditae¹ esse credebamus auctorem: sed quia, quos praevenire debueras, sequi etiam remoraris, non leviter pro fraternitatis tuae dilatae correctionis ingemiscimus tarditate²; scribis enim aures nostras cuiusdam sceleris atrocitate turbatas. Utinam usque ad nos tantum³ detestabilis fama percurreret, et non toto orbe christianis mentibus tam dolendum, tam execrabile facinus nunciaret! ut qui te innocentem nesciunt, a christianitatis simul credant tramite deviasse. In qua enim mundi parte immanitatis huius invidia non et catholicas contristat ecclesias, et haereticorum prava vota laetificat? Quae nos a dilectionis tuae conscientia, sicut litteris intimas, ostendi cupimus aliena: quid enim votis nostris magis convenit, nisi ut redire ad pacem catholicam volentes episcopos a crudelitate et criminibus contingat semper innoxios comprobari? Expectamus igitur, si non desunt fraternitati tuae veritatis Deo nota praesidia, ut et tanti sceleris a te repellas invidiam, et in reconciliatione fidei tandem eorum, qui reversi sunt, sequaris exempla.

Data iv kalendas Novembris, Rustico viro clarissimo consule.

Dat die 29 Octobr., an. 520.

¹ *Te nuper pacis desuper redditae.* Vatt. codd. 3787, et 4961.

² Codd. na. *pro fraternitate tua dilatae correctionis ingemiscimus tarditatem.*

³ Iid. cum Caraf. *ad nos tantum tam detestabilis fama.*

⁴ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 671.

EPISTOLA LXXIII⁴.

Iustini Augusti litteris, quibus legationis moram excusabat, rescribit se numquam eius promissa habuisse suspecta, et religionem tanti imperatoris commendans pro universae Eccl. concordia vota facit.

Hormisda Iustino Augusto.

Benedicta Trinitas Deus noster, qui vobis gubernacula commisit mundani imperii, quibus non solum pro iure regni veneratio deberetur, verum etiam pro gloriosi modestia et integritate propositi. Vere enim glorificamus Deum, lectis vestrae pietatis epistolis⁵, quibus promissae legationis moram pro infirmitate eius, qui dirigendus fuerat, excusando, luce clarius reddidisti⁶, quam curam fidei et pudoris haberetis, ostendentes rerum summam regentibus non sufficere ad dominationis apicem, quam obtinent potestatem, nisi ornamenta morum pretiosiorum faciant principatum. Servet circa vos, clementissime imperator, Deus noster beneficia sua, et respiciens bona vestra, largiatur aeterna. Nec nos tamen momordit ulla suspicio, aut implendi tarditatem promissi, nec mutatione credidimus evenisse consilii⁷. Nefas enim erat de eius verbis qualibet sollicitudine dubitari: cuius fidem in magnis rebus datum est tam evidenter agnoscere. Redeunte igitur filio nostro spectabili viro Eulogio tribuno et notario, cultum debitae salutationis exsolvimus, Deo magno continuis precibus supplicantes, ut qui vestro stu-

⁵ Cont. Const. cum nn. codd. 3787, 4961 *lectis vestrae pietatis apicibus.*

⁶ Ad locutionis context. aptius *reddidistis.*

⁷ *Nec nos tamen momordit illa suspicio; aut implendi tarditatem promissi de mutatione credidimus evenisse consilii.*

Cont. Const. cum cit. codd. rectius ad contextum.

Conauctam autem legationem expectat.

Heliam, Thomam et Nicostratum non adhuc suis sedibus reddito conquiritur.

Dorothei pernicitatem.

Instat, ut ipse de abiecto crimine sese purget.

Iustini litterae de legationis morasibi traditae.

In eius religione, quae Pontificis fiducia.

Universae
Eccles. pacem a
Deo precatur.

dio per infideles vulnera impacta cura-
vit, aevo vobis per longiora tempora pro-
pagato, unitatem Ecclesiae redditam ex
omni quoque faciat parte securam.

Data IV kalendas Novembris, Rustico
viro clarissimo consule.

Dat. die 29 Octobr., an. 520.

EPISTOLA LXXIV¹.

*Iustiniani erga se reverentiam commen-
dat, eique SS. Trinitatis mysterium
breviter explanat, de quo legatis adve-
nientibus latius se disserturum pro-
mittit.*

Hormisda Iustiniano viro illustri².

Quod celsitudo vestra animi circa me
sui benevolentiam dignatur ostendere,
facitis rem Deo placitam, et rectae con-
scientiae congruentem; sed³ non parva
sunt nobis huius emolumenta propositi.
Maior in nos fructus de tali bonitate re-
vertitur, neque enim vacua honorificentia
est, quae defertur antistiti. Indubitatum
siquidem est, quia honor ministri cultus
est Domini, et qui personam sacerdotis
magni habet, maiorem remunerationem
ab eo, cui sacerdos famulatur, accipiet,
dicente Domino Iesu iis, qui prophetas
in honore suscipiunt, suam mercedem
esse reddendam, et apud me quidem ma-
gni est gratia vestra momenti, eo tamen
pretiosior, quia quidquid mihi gratiae
dignanter impenditis, in ecclesiarum de-

fensione monstrata. Sed ut ad id, quod
celsitudo vestra desiderat, noster sermo
dirigatur, quamquam et clementissimus
imperator, et vos promittatis legationem
esse venturam, et id cum ratione con-
venerit, ut eorum, qui dirigendi sunt,
super omnibus nos decuerit expectare
praesentiam; tamen quia gratum nobis
est studium, quod circa religionem vos
habere declarastis, non gravat praelibare,
dicendo non opus ut stabilitatem fidei
vestrae intentionis⁴ potius, quam rationis
sequaces procaci verborum novitate con-
fundant. Sancta Trinitas Pater, et Filius,
et Spiritus Sanctus unus est Deus⁵; hanc
Israel iussus adorare, cuius insepara-
bilis et indiscreta substantia non potest di-
vidi, non potest sacrilega distinctione⁶
separari, servata tamen proprietate sua
unicuique personae. Haec interim com-
mendanda fidei vestrae epistolaris styli
terminum cogitantes congrua credimus
brevitate sufficere, plenius disserenda,
quum, florente imperio clementissimi
principis, si⁷ promissam legationem et
nos suscipere, Deo propitiante, contigerit,
et cognitis omnibus, cum adiutorio Dei
nostri responso reddito pro universitatis
informatione remittere⁸.

EPISTOLA LXXV⁹.

*De Epiphanii CP. episcopi erga Eccle-
siam sollicitudine summopere laetatus,
eum in proposito confirmat; tum le-*

SS. Trinitatis
mysterium pau-
cis explanat.

De hoc in po-
sterum plenius
dissertentium.

Iustiniani erga
Pontificem ve-
neratim maximi
faciunda.

Domini
colit, qui minist-
rum honorat.

¹ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 679.

² In nn. codd. 3787, 4961 *Hormisda Iusti-
niano illustri.*

³ Baron. apte ad contextum «*sed si non parva
sunt nobis huius emolumenta propositi; maior
in nos fructus de tali bonitate revertitur.*»
Sensus tamen tum hic, tum in n. textu exigit
maior in vos.

⁴ Al. *contentionis.*

⁵ «*Deus unus est.*» Vatt. codd.

⁶ Baron. recte corrig. *sacrilega divisione se-
parari.*

⁷ Id. cum Caraf. optime expung. *si*, etenim lo-
cutionem implicat.

⁸ Iuxta Jaffè l. c. dat. ann. 520.

⁹ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 676.

*gationem ab ipso missam sibi gratissi-
mam ostendens, munera per eum B. Pe-
tri Ap. basilicae oblata se accepisse suo
charactere addit.*

Hormisda

Epiphanio Episcopo Constantinopolitano.

Epiphanii
de Eccles. uni-
tate sollicitudi-
nem laudat.

Benedicimus Dominum fraternae cha-
ritatis affectu, quia non solum synodica
relatione ad sacerdotium te digne per-
venisse cognovimus, sed factis atque mo-
ribus comprobamus; et ita se meriti tui
gradus patefecit effectibus, ut ante fra-
trum et coepiscoporum nostrorum testi-
monium cuncta crederemus. Quod enim
illi te promittunt posse omnia agere, nos
videmus implesse; et tanquam fidei tuae
servata pacis fuerit gratia, sic unitatis
hactenus dilata sunt vota divina. Eorum
praedestinationi charitatis tuae¹ vocabu-
lum, quo nuncuparis, accessit, sub quo
spiritu apparente concordia, factum est
ut dicamus: *Ecce quam bonum et quam
iucundum habitare fratres in unum*².
Quapropter in Christo Domino nostro red-
dentes officia salutationis hortamur, ut
boni operis initium laudabile continet
institutum secundum sanctum Evange-
lium, quo monemur: *Qui perseveraverit
in fine, hic salvus erit*³. Adhortamini
igitur reliquos, invitate monitis, colli-
gite blandimentis, quia talenti crediti
multiplicata compendia sacrificia sunt
divina. Praeterea gratissime tulimus, quod
Ioanni fratri et coepiscopo nostro, nec
non Heracliano presbytero, atque Con-
stantino filiis nostris internuntiis promo-
tionem charitatis tuae cognovimus, qua
esse aliquid dulcius non putamus. Et cum

In qua ipsi
persistendum.

De missa sibi
legatione laeta-
tur.

¹ «*Eorum praedestinatione charitati tuae.*»
Caraf. cum nn. codd.; sed perperam ad locut.
contextum.

² Ps. cxxxii, 1.

³ Matth. x, 22, ubi Vulg. legit. *Qui ... perseve-
raverit usque in finem, hic salvus erit.*

te praedicti viri, etsi pro obsequio au-
scepto facerent, non tantum ratione lau-
darent, beati omnium sumus, quod di-
gnae rei nuntius relator dignus extabat,
ut tibi absolutissime de legatorum me-
ritis probatio sit honoris⁴.

Manu Papae. Suscepimus calicem au-
reum gemmatum, patenam argenteam et
alium calicem argenteum, et vela duo mi-
nisterio basilicae beati Petri apostoli pro-
futura a charitate tua directa.

Data VIII kalendas Aprilis, Valerio viro
clarissimo consule.

Dat. die 25 Martii, an. 521.

EPISTOLA LXXVI⁵.

*Synodo CP. gratulatur, quae S. A. Epi-
phanii electionem per legatos insinua-
verat, eidemque perfectam concordiam
precatu, gesta in causa Abundantii
episcopi Traianopolitani apud se ha-
bere subdit.*

Hormisda synodo Constantinopolitanae.

Fratrem et coepiscopum nostrum Epi-
phanium, apud felicissimam, Deo favente,
Constantinopolim ad officium muneris sa-
cerdotalis assumptum pervenisse ad nos,
fraternitate vestra referente, gaudemus,
quia gratius quodammodo suscipiuntur
iudicia, quae significaverit amata persona,
et tanto maius pro auctoritate nuntii na-
scitur gaudium, quanto non est, quod
de testimonio disputetur. Sic erat con-
gruum, carissimi nobis, sic se circa pro-
ximum patefecere decebat affectum⁶, ut
per vos Sedi Apostolicae innotescat, quod

Eius munera
se accepisse ad-
dit.

De Epiphanii
electione gratu-
latur.

⁴ Codd. nn. *Et manu Papae.*

⁵ Ex Labb. Conciliorum Collectione tom. v,
col. 675.

⁶ Id est «*Sic vestrum affectum circa Epipa-
nium proximum, ac fratrem vestrum se patefa-
cere decebat.*» E. Cont. Const.

moribus et sanctitate fulgeret; quod usque adeo se omnium bonis¹ (sicut et vos asseritis) imbuat institutis, ut non sit fortius meritis testimonium, quam in honorem sacerdotis adscitum². Quid est enim, quod de eo habeatur ambiguum, in quo de bonis moribus sub probatione factae concordiae praesumpta sunt divina³? Quapropter facitis sancte, facitis religiose, facitis pie, quod veritati testimonium libenter impenditis, quod praemium bene meritis non negatis. Quia idem error est tacere veritatem, qui est falsis assistere; et eadem iniustitia est, si negetur honor moribus placitis, quae est si concedatur indignis. Certum est, amantissimi, participari vos cum sacerdotis laudibus intimatis, quia omni fraternitatis vestrae ordini transcribitur, quod in uno, quem ex vobis elegistis, esse laudatur. Deus omnipotens fidei suae pacem sub perpetuitate conservans electionem ordinationemque vestram, quam insinuandam Sedi Apostolicae per Ioannem fratrem et coepiscopum nostrum, nec non et Heraclianum presbyterum, atque Constantinum diaconum filios nostros religiose credidistis, tanta firmitate confortet, ita et omnium⁴ discordantium luctamina disiciat, ita dissidentium corda compescat; et quemadmodum sub fratre

et coepiscopo nostro Epiphanio pacificationis datum est iudicium, gratulemur effectum.

Data vii kalendas Aprilis, Valerio viro clarissimo consule.

Dat. die 26 Martii, an. 521.

Gesta in causa Abundantii episcopi Traianopolitani in scrinio habemus⁵.

EPISTOLA LXXVII⁶.

Licet probata Iustini religio humanae laudis stimulo non indigeat, eius tamen in catholicam fidem beneficia grati animi ergo recenset, eundemque ad perfectam Ecclesiae pacem reddendam enixius impellens de recipiendis in Ecclesiam Epiphanio scriptum significat.

Hormisda Iustino Augusto.

Scio quidem, venerabilis imperator, clementiam tuam conscientia boni operis tantum esse contentam; nec in his, quae pro catholicae Ecclesiae unitate disponitis⁷, humanis laudibus indigere, et⁸ magni studii gloria non digna remuneratione vilescat. Quanta est enim circa eum humani summi praeconii, cui contigit terrarum regna committi, quam eo

troglog. tom. I, col. 180, nihil commune habeat nec cum praecedenti, nec cum subsequenti epistola Hormisdas, in quibus de Abundantio nihil agitur, a collectore apposita videtur, ut indicaret se in scriniis Romanis ea gesta reperisse, quae tamen suae collectioni inserenda non creditur.

6 Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 680.

7 « Disponi » Baron. Aptius ad illa clementiam tuam.

8 Codd. nn. 3787, 4961 perperam ad locut., ut videtur. Rectius ad. ne magni studii gloria non digna remuneratione vilescat. Nobis ad locut. apte legendum videretur: et magni studii gloriam non digna remuneratione vilescere.

Pariter iniquum est honorem bene meritis negare, ac concedere indignis.

Perfectam concordiam praecant.

Iustino postea stimulus humanae laudis non additur.

obnoxia¹ sint blandimenta adulationis suspicioni, quae humilitas detulerit imperanti? Et alias secundum evangelicam traditionem necesse est, ut fructu supernae remunerationis careat, qui retributionis laudem expectat². Hinc mansuetudinem vestram omnis bonitatis perfectione pollentem ad Deum universa, quae memorabiliter facitis, referre non ambigo; nec caduca cogitantes ab illo expectatis pro actuum vestrorum retributione mercedem, quem honorum omnium constat auctorem. Et tamen ego divinis, quibus obsecundo, conveniq; institutis, ne religiosae conscientiae vestrae beneficia conferta³ dissimulem, ne taciturnitas mea, quae vobis crescit ad gloriam, mihi, quod absit, vertatur in culpam. Novi enim de illis decem Domini et Salvatoris nostri pietate mundatis, quia et novem sunt nota ingratitude improbi, et unus testimonium fidei et merita receptae salutis retulit⁴, qui gratiarum actionem sanatus exsolvit. Exequor exempla, quae didici, et quod per officii mihi crediti materiam praedico, sub occasione litterarii sermonis exhibeo. Ago gratias quanto amplius⁵ possum, etsi quantas debeo non possum; sed solatium mihi est quod de beneficiis mecum vestris mundus exultat, et laceratae hactenus Ecclesiae mem-

Eius tamen in religiose beneficia non laudanda.

bra⁶ ad compagem suam revocata gloriantur. Reduxisti populis fidem persecutus errorem; inclinata est superbia inimicorum Ecclesiae Dei, et humilitas erecta fidelium. Magna res tibi contigit, imperator: magna in te emolumenta cum potestate coierunt; quae merearis intellige. Non exiguam in te partem boni operis illius, quod vadens ad coelos Dominus noster Iesus Christus contulit, transtulisti, nam pacem, quam ille discipulis dedit, per te mundus invenit: non dubium⁷ congratulari tibi angelos coeli; nam si iuxta assertionem evangelicam lactitia est eis super uno peccatore salvato⁸, quae potest esse populo⁹ Salve, Ezechias praesentis aetatis. Nam etsi fuerunt ante eum reges Iuda, bonum qui facerent⁹, nullus tamen eorum dissipavit excelsa; tu quoque schismatum et superbiae dissipator, et cultus veteris restitutor, praesume tibi similitudine illius annorum augenda curricula, qui operum eius imitaris exempla. Haec omnia¹⁰, quae ad maius gloriae tuae spectant augmentum, non stimulo adhortationis alienae, non ullis precibus excitatus aggredieris: solus tibi in consilio Deus; non est, qui se ad participationem tanti operis tentet inserere, tibi debes actionis huius studium, tibi bonae actionis effectum. Tu

Haec itaque fusa recensentur.

1 Cont. Const. quom obnoxia sint. Et sane optime ad sensum, qui ut clarius exurgat, nobis visum est interrogandi punctum apponere non post verbum committi, prout alii solent, sed potius post vocem imperanti.

2 Caraf. cum nn. codd., et Cont. Const. ad rem quidem apte qui retributionem laudis expectat.

3 « Comperta ». Caraf. ad sensum aptissime.

4 « Merito ». Id.; sed Cont. Const. ita legere mallet « unus fidei et salutis merito receptae testimonium retulit ».

5 « Quanto humiliter » Caraf.; nn. autem codd. quantas humiles possum. Recte sane ad sensum n. lectio.

6 Cont. Const. ad rem concinnius « lacerata

hactenus Ecclesiae membra », cui lect. nn. codd. adhaerent.

7 « Non dubium est » Vatt. codd.

8 Luc. xv, 7.

9 Caraf. cum nn. codd. bonum omittit. Cont. Const. substituendum autumat « qui facerent rectum, vel quod erat placitum coram Domino ». Idque divinis libris magis videtur consentire, siquidem de Amasia iv Reg. xiv, 3, 4 legitur: « Et fecit rectum coram Domino .... nisi hoc tantum, quod excelsa non abstulit ». Similiter de Azaria ibid. xv, 3, 4. Fecitque quod erat placitum coram Domino .... Verumtamen excelsa non est demolitus ».

10 Vatt. codd. Et haec omnia.

me, venerabilis imperator, Ecclesiae vulnera tam longa moerentem ad spem reddendae salutis animasti. Tu me post tam continuos turbines iam pene desperatione cessantem ad novam tranquillitatem directis ultro piis litteris excitasti: hoc quoque procul dubio divina intelligentia conferente, ut inter ipsa tui principatus exordia fidei eius diceres obsequium, cui acceptum debebas imperium, sed qui te ad incipienda haec non potui primus impellere, nunc maiore fiducia tantis beneficiis compellor provocatus orare, ne patiaris in re tam boni operis esse defectum, ne manus, quas ad Deum erigis, accepti operis perfectione suspendas. Negare non possum pro Domini nostri haec me affectu et unitatis exposcere; sed fateor, et saluti tuae pro tanta mansuetudinis gratia haec studia me debere. Scriptum est enim quia, *qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit*¹. Nec vos aliquorum obstinatio reddat a proposito pigriores. Durum est, ut efficacior sit eorum pertinacia, qui dividunt pacem, quam eorum, qui asserunt unitatem. Amentur vulnera, cum provideantur⁴ pro salute remedia, et praeoptabile ..... putetur ..... mortuis, quam iuacere cum vivis⁵. An non aequum est, ut religiosi principis subdantur imperio, qui non moventur exemplo? Non omnis aeger remediis salubribus acquiescit, et medendi studium

saepe ipsis, quibus adhibetur, ingratum est; et tamen grata est pro salute necessitas, nec ipsi post respirationem non sunt beneficiis obnoxii, qui curantur invitati. Cavenda est subtilium magna circumspicione calliditas, qui ingerunt difficilia, dum nituntur labefactare composita. Et quis hoc possit admittere, ut ad illa per pacem credamur adduci, ad quae non potuimus discordiae necessitate compelli? Et putetur aequum, ut contra salutem princeps subiectorum voluntatem sequatur, quam pro sua salute subiecti principis non famulentur imperio? Ipsam tibi mecum, venerabilis fili, crede Ecclesiam Dei supplicare, ut eam sine macula et ruga⁶, sicut scis Domino placere, custodias; nec in eam oculus ille, qui pervigilat, naevum aliquem, quem aversetur, aspiciat⁷. Ama quod a Deo compunctus elegisti, et intemeratum serva illud, cuius pars esse voluisti. Fuerit ante sollicitudo tantum mea, nunc unam nobis causam tua fecit esse clementia. Nunc austeriorem⁸ me quisquam dicat esse prioribus, nec adhortatio alicuius pro sententiae auctoritate teneatur. Diligentior me non pertinaciae studium, sed scandala secuta fecerunt. Forte inter initia locus esse potuit lenitati: male (sicut notum est) per accessus praecedentium temporum errorum augmenta creverunt. Non parvi habeas, fili sanctissime, quod cu-

legit. et praeoptabile putetur mortuis so.....,

ubi forte legend. *mortuis sociari, quam* .....

6 Ephes. v. 27, ubi Vulg. legit: *ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata*.

7 Cont. Const. cum nn. codd. apte leg. *nec in eam oculus ille, qui pervigil est, naevum aliquem, quem aversetur, aspiciat*.

8 *Nec austeriorem*. Caraf. et Baron. Sane rectius videtur.

Ad perfectam
Ecc. pacem re-
stituendam re-
hincis auctor-
tatur.

1 *Sed quibus ad* n. Perperam Caraf. cum un. codd.

2 *Ne patiaris in te* n. lid. recte quidem ad contextum.

3 Math. x, 22, ubi Vulg. legit. *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*.

4 *Amentur vulnera, quam provideantur* n. Vatt. codd., forte amanuens. mendo.

5 *Et praeoptabile ..... putetur se ..... mortuis* n. Ad sens. perperam. Caraf. Hanc autem lect. Cont. Const. ita corrig. *Et praeoptabile putetur sepeliri cum mortuis, quam*. Codd. nn.

PP. statuta
eo validius de-
fendenda, quo
magis impetun-
tur.

Da recipien-
dis in Eccl. Epi-
phanio scriptum

rasti¹. Ubi sancta Chalcedonensis synodus, et inter sanctos venerandi Papae Leonis religiosissima constituta locum alicuius honoris habuerunt? Ubi non adversum tanta fidei fundamenta quasi quodam bellicum hostium Dei insonuit exercitus?

Quanto acrioribus haec impetita sunt iaculis, tanto validioribus sunt munienda subsidiis. Rogo, clementissime imperator, ne me aut ad defendenda haec², quae dudum beneplacita sunt, aut mutanda compellas. Vox enim illa auribus meis indesinenter immurmurat: Quia *nemo manum ad aratrum mittens, et post se respiciens aptus est regno Dei*³, cum in evidenti sit, quia poenitentia malorum est operum, non honorum. Sed quamquam his urgemur angustiis, tamen⁴ propter mansuetudinis tuae considerationem et venerabilium legatorum Ioannis episcopi, Heracliani presbiteri, et Constantini diaconi allegatio nos non inhumana permovet⁵, qui innocentibus aut ignaris causae remedia credidit esse poscenda⁶. Ad fratrem et coepiscopum nostrum Epiphanium scripta transmisimus⁷, ut memor fidei, memor religionis, quos dignos susceptione esse crediderit, et alienos a communione⁸, quam respicimus, sicut asseritur, innocentes eos ad societatem suae communionis admittat, libelli tamen, qui

1 Hic alii comma ponunt: nobis autem affirmandi punctum visus est sensus exigere. Mox autem legendum: *quasi quoddam bellicum*.

2 Caraf. cum nn. codd. et Baron. *deserenda haec*.

3 Luc. ix, 62, ubi Vulg. inquit *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro aptus est regno Dei*.

4 *Tamen et* n. Vatt. codd. ad context. rectius, ut videtur.

5 *Nos non humana permovet* n. lid. Melius ad context. videtur n. lectio.

6 Hic et absolvitur orationis sententia, et periodus cum reliquis per copulativ. particulam non connectitur. Igitur, *ne sensus turbetur, pro puncto et commate ab aliis interiecto, affirmandi punctum posuimus; ni potius legere mavis forte*

a nobis interpositus est, tenore servato. Melius est enim et magis Deo placitum, si, salva fide, ecclesiastico corpori iungantur abscissi, quam in abscissos transeant, qui in beati Petri immaculata communione manserunt.

Data septimo kalendas Aprilis, Valerio viro clarissimo consule.

Dat. die 26 Martii, an. 521.

EPISTOLA LXXVIII⁹.

Caesarii pietate commendata, sacrarum virginum monasterium ab eo institutum adprobat; prohibet autem, ne succedentes episcopi inibi temporalem aliquam potestatem sibi audeant vindicare, bonaque eidem tributa confirmat.

Dilectissimo fratri Caesario Hormisda¹⁰.

Exulto in Domino, dilectissime frater, et indesinenter exulto, ita apud te religiosae studium vigere reverentiae, ut indefessae sollicitudinis continuatione pervigiles, quatenus in Ecclesia Dei quicquid ad cultum eius pertinet, novis quoque profectibus augeatur; et de caetero non aliquid satis officio putes, nisi sem-

minus bene: *credidit esse poscenda; ad fratrem itaque et coepiscopum*.

7 Innuat suam ad Epiph. epist. quae vi est in Bull. tom. i, pag. 141 h. edit.

8 *Aut a communione ..... innocentes Caraf.* n. cum nn. codd., ad orat. forte aptius.

9 Ex PP. Maur. Conc. Gall. tom. i, pag. 879, qui hanc ep. inter genuinas Hormisdae litteras recensent.

10 Apud Bolland., qui primus hoc documentum edidit, sequens habet inscriptio: *Paulinus dilectissimo fratri Caesario Hormisda* n. Quod certe mendam est, et amanuens. oscitantiae tribuendum, qui forte consulis nomen a Caesario suae regulae subscriptum huc imperite transtulit. Vid. Maurin. l. c. ad not. 1.

Caesarii re-
laudat.

per adiunxeris. Est tibi fideli cura specialis infixus propositus; et unde amabilis Deo propheta, cum diceret: *Ego semper in te speravi, Domine*, devotionem hanc sibi non credens suffecisse, subiunxit: *Et adiciam super omnem laudem tuam*¹. Amor verus non est solitus esse contentus obsequiis; et defectum sui charitas putat, nisi fervor dilectionis exaestuaret. Videat licet inhaerentem praecordiis fidem, ut secretorum speculator et cognitor Deus, non tamen dispensationem suam patitur oculi, aut thesaurum suum citra incrementum celeri; iubet cultores suos arcanam reverentiam in aperto producere, et laudem suam personanti exultatione cantare. Haec ideo², quia in Arelatensi ecclesia, super clericorum et monachorum excubias consuetas, puellarum quoque Dei noviter choros instituisse te directis litteris indicasti, poscens ut in praefato puellarum monasterio a te nuper condito nullam potestatem successores quandoque tui habere penitus permittantur; quatenus sacratae Deo virgines ab omni inquietudine vel molestia absolutae omnipotenti Deo liberis mentibus valeant iugiter famulari.

Digna providentia sacerdotalibus institutis, ad pudicitiam decantandam Deo corda compungere, et sacro cultui de illis seminibus mysticis fructum virginittatis offerre. Hoc esse summum votum suum in illis voluminibus sacris declaravit Apostolus dicens: *Desponsavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*³. Quamobrem petitionibus fraternitatis tuae annuentes apostolica auctoritate firmamus ac decernimus, ut nullus episcoporum, successorum quoque tuo-

¹ Psalm. LXX, 14, ubi Vulg. ait: *Ego autem semper sperabo et adiciam*.....

² Supple dicimus.

³ II Corinth. XI, 2.

⁴ « Forte inhihemus ». Maur. ibid. ad calc.

rum, in antedicto monasterio audeat sibi potestatem aliquam penitus vindicare, nisi tantum, pro Dei intuitu pastorem sollicitudinem gerens, familiam Christi Domini ibidem positam congruis quibusque temporibus (iuxta quod concedet) sincero animo cum suis clericis studeat visitare. Tum denique aequum est, ut parili devotione uterque sexus locis sibi congruis consistens Dei gloriam concinat, sicut stabili atque plenissima fide uterque spem redemptionis expectat.

Quod autem venditionem ad dilectionem tuam, donationemque in monasterio earumdem puellarum Dei antea factam nostra postulas auctoritate roborari, sperans, ut ecclesiasticorum alienatio praediorum non praesumatur in posterum nostris interdicta decretis; probamus propositum tuum, et desiderium in tantum fatemur esse laudabile, ut gaudeamus vobis quoque eadem non licere. Sed non oportuit distrahi, quod Ecclesiae servituri de Ecclesiae substantia ratio suadebat prorsus emptione concedi. Boni operis fructum decet esse gratuitum. Expectanda est recti studii merces potius, quam petenda, ne per utilitatem venditionis imminuatur remuneratio charitatis. Confirmamus tamen circa monasterium virginum a vobis vel venditum, vel donatum, et sub eadem via alienationem ecclesiasticorum praediorum decretis praesentibus exhibemus⁴; quod per sacerdotes omnes ad charitatis vestrae dioecesis pertinentes sub vestra dispositione perferte: aequum est enim, ut quae salubriter ordinantur, generaliter obediant. Deus te incolumem custodiat, frater carissime⁵.

⁵ Hic apud Bolland. septem episcop. Gall. inscriptiones sequuntur, quae potius ad Caesarii regulam, quam ad hanc ep. spectant. Vid. Maurin. ibid. ad not. 2.

In quo Caesarii successoribus temporalis potestas interdicta.

Bona monasterio tributa confirmat.

Idque dioecesis episcopis manifestandum.

Verus amor soli obsequiis non vacat.

Sacramentum virginum monasterium recens institutum approbat.

EPISTOLA LXXIX¹.

Clericos adulteros in honorem nunquam restituendos indicit, huiusque canonis aequitatem vindicans, episcopos ad eum servandum enixius impellit. Sub finem vero addit, capite damnatis divina officia et ecclesiasticum sepulchrum non esse denegandum, ni forte hoc violarint.

Hormisda PP. per universas provincias².

Ecce manifestissime³ constat, quia secundum quod et tituli antiquorum Patrum a sancto Ioanne Papa transmissi, et trecentorum decem et octo episcoporum sententia, sed et canones Gallicani continere videntur⁴, clerici in adulterio deprehensi⁵ aut ipsi confessi, aut ab aliis revicti⁶ ad honorem redire non possunt. Et quia forte non deerunt⁷, quibus pro nimia pietate suprascripta

¹ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. IV, col. 1758, edit. Paris., qui hanc ep. Hormisdae perperam tribui animadvertens, Caesario forte non immerito adscribendam autumat.

² Cod. Herovall. « *Epistola Hormisdae Papae in universas provincias* », quam tamen inscriptionem Jacob. Petit, qui eamd. ep. in tom. I, *Poenitential.* Theodori Cantuar., paucis immutatis, evulgavit, posteriori manu in cit. cod. fuisse additam fatetur. Vid. Mans. *Concil. Collect.* tom. VIII, edit. Florent., col. 527, qui hoc document. usque ad illa refert: *nisi quod supradicti canones continere videntur.* Etiam cod. n. 1343 leg.: « *Incipit ep. Hormisd. PP. per universas provincias de lapsis* ». Verum e character. diversitate et hic titulus in posterum adiectus videtur.

³ Grat. dist. 50, c. 29.

⁴ Ita porro et Mansi, et Caraf., alique, qui hanc period. satis implicatam referunt, e cod. Corb., et Pith. recte castigarunt.

⁵ Mans. contr. n. cod. 1343 auctorit. adiungit et.

sanctorum Patrum severitas minime placeat⁸, sciant se et trecentorum decem et octo episcoporum praecepta, et sancti Papae auctoritatem, et illorum Pontificum, qui, ordinantibus trecentis decem et octo episcopis, reliquos canones statuerunt, sententias reprehendere⁹ vel damnare¹⁰. Sed forte maior in illis est pietas, quam in supradictis trecentis decem et octo episcopis; maior in illis misericordia, quam in S. Ioanne apostolico¹¹ Papa; maior charitas, quam in reliquis sanctis¹² sacerdotibus, qui hoc pro exemplo vel remedio¹³ Ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt? Et ideo aut plena voluntate¹⁴ praeceptis illorum consentiant; aut si non fecerint, omnibus¹⁵ se contrarios et inimicos esse cognoscant. Quae est ista iustitiae¹⁶ inimica benignitas, palpate crimosos, et vulnera eorum usque ad diem iudicii incurata servare? Quod si etiam durissimam eos

⁶ Perper. Mans. *ab iis convicti.* Forte legend. *ab aliis convicti.*

⁷ Id. *Non desunt.*

⁸ Sic et n. cod.; Mans. apte ad suae lection. context. *placet.*

⁹ Cit. cod. *perpendere*; sed ad orat. context. inepte.

¹⁰ Apud Baron. et Mans. haec period. ita concluditur: « *sciant, se trecentorum decem et octo episcoporum, et qui reliq. canones statuerunt, sententias reprehendere, vel damnare.* »

¹¹ In praefat. cod. *deest apostolico.*

¹² Mans. ad rem perperam, et cit. cod. *refragante*, omitt. *sanctis.*

¹³ « *Per exempla, vel remedia* ». Mans. Certe ad context. perperam. Cod. n. legit *qui hoc exemplo, vel remedio*, partic. *pro f. ob oscitant. amanuens. omissa.*

¹⁴ Mans. *per promptam voluntatem*; n. cod. *prompta voluntate*; Labb. ad marg. *prona voluntate.*

¹⁵ Scilicet omnibus supradictis episc.; unde cit. cod. perperam ad context. *in omnibus.*

¹⁶ Sic et cit. cod. Mans. *Quae est ista inimica benignitas.*

Clerici adulteri in honorem nunquam restituendi.

Hunc canonem a severitate vindicat.

poenitentiam per plures annos agere videremus¹, sic nos ipsi et saluti eorum consulere, et canonum deberemus statuta servare. Cum vero in aliquibus nec compunctionis humilitas², nec instantia orandi vel plangendi appareat, nec B. David imitentur, qui dixit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*³; et illud: *Cinere sicut panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam*⁴; nec eos ieiuniis vel lectioni vacare videamus⁵; possumus cognoscere, si ad honorem pristinum redierint⁶, cum quanta negligentia, et cum quanto tepore, et inimica animae securitate permaneant, credentes quod sic eis, non acta digne poenitentia, dimiserit Deus, quomodo sacerdotes indulsisse videntur⁷. Vere dico quia illi⁸, quibus cum periculosa et falsa misericordia indulgere videmur, quum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipsos causas dicturi sunt, dicentes: quod dum aut asperitatem linguae eorum expavimus, aut falsa blandimenta, et periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, nos eos, dum illis inutiliter indulgemus⁹, in

peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus, non recordantes¹⁰ illud, quod in veteri Testamento scriptum est, quia *uno peccante*¹¹, *contra omnes Dei ira desaevit*¹². O pietas! O misericordia! Uni parcere, et omnes per exemplum malum in discrimen adducere. Non ita suadet sanctus ac beatissimus Cyprianus martyr dicens¹³: *Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec reprimit delicta illius, sed fovet et iterum. Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, et absconditum in profundis recessibus virus dum servat, exaggerat.* Unde et S. Ioannes Constantinopolitanus episcopus arguit, dicens: *Imperitus est medicus, qui ante digestam putredinem superinducit vulnere cicatricem.* Et ideo diligentius perpendite, si aut potest, aut debet fieri, ut tantorum ac talium¹⁴, quos supra memoravimus, sacerdotum canones contemnes, aliter quam illi¹⁵ statuerunt, servare vel agere praesumamus. Praecipue cum si illorum trecentorum decem et octo episcoporum, qui per omnes Ecclesias concilia fieri praecepe-

Siquidem periculosa est erga ipsos misericordia.

Veterum statuta spernentes relaxant.

runt, tam sancta decreta negligimus¹⁶, non illos solos despiciemus, sed sicut supra iam dictum est¹⁷, et Africanos pontifices et omnes reliquos, qui, ipsis ordinantibus, per totum mundum pro ecclesiastica disciplina¹⁸ aliquid statuerunt, cum peccato animae nostrae contemnemus. Ego me in hoc periculo mittere omnino non audeo¹⁹; quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere praesumam; nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tantos ac tam sanctos²⁰ sacerdotes, qui canones statuerunt, causas dicere possim. Videat unusquisque, qui aliter sentire vel observare disponit, qualiter possit in die iudicii reddere rationem. Ego, in quantum Deus²¹ vires dare dignatur, studere volo eorum praeceptionibus obedire²²; quia cum illis²³ non rixam, sed pacem, et qualemcumque partem habere desidero²⁴. Et hoc diligenter attendendum est, quod si, secundum quod superscriptum est²⁵, illi clerici, qui ad uxores proprias redeunt, ad in-

tegrum²⁶ ab officio suspenduntur; et si etiam²⁷ bigami, aut internuptiarum mariti, qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non possunt, aut si ordinati fuerint, deiiciuntur; de quibus et Faustus²⁸ episcopus sanctus in epistola sua dixit: *Perdit gratiam consecrati, qui adhuc officium vult exercere mariti.* Quum haec ita sint, qua conscientia quisquam dicere poterit, quod ille, qui adulterium commiserit, iterum ad honorem redire possit²⁹? Hoc loco aliquis fuerit, qui dicat: Ergo negas misericordiam Dei, qui dixit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*³⁰? Et illud: *Numquid qui cadit non adiiciet ut resurgat*³¹? Et illud: *Peccator in quacumque die conversus fuerit, omnes iniquitates illius oblivioni tradentur*³²? Ad haec libera voce respondere et possumus et debemus: Absit a nobis, ut de istis sententiis videamur vel leviter dubitare. Definitissime enim credimus, quod qui usque³³ ad finem vitae suae poenitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiat,

Multo minus clericus adulter honori reddendus.

Bigami, aut mariti cum uxore viventes non ordinandi: si ordinati revertendi.

1 Mans. *negleximus*, et mox *despiciemus*; cod. n. *neglexerimus*. Recte n. lectio.

2 Mans. *sed et sicut supra dictum est*.

3 Mans. *perperam* ad locut. context. *per ecclesiasticam disciplinam*, et mox *contemnimus*.

4 Mans. *immittere non audeo*.

5 In cit. cod. 1343 deest *sanctos*. Mans. ad locut. *perperam contra tantos, ac tales sanctos sacerdotes*.

6 Cit. cod. *recte intericiit mihi*.

7 Id. *studere volo eorum praeceptionibus, et obedire*. Mans. *et obaudire*.

8 Sic et n. cod.; Mans. l. *cum talibus*.

9 Recte Mans. *non rixas, sed pacem ex quocumque parte habere desidero*.

10 Id. *scriptum est*.

11 Id. *ab integro*. Cit. cod. nobiscum legit.

12 Cod. n. *et si etiam bigami, et triam nuptiarum mariti, qui utique*.... Baron. ad marg. *et interventu nuptiarum mariti*. Sane ad sensum *perperam*. Hunc autem facile restitues, si

paragraphum 5 recolens epistolae I S. Leonis *De Ordinat.* pag. 41, col. 1, vol. 1 huius oper. ita legas: *Et hoc diligenter attendendum quod, secundum quod scriptum est, illi clerici.... ab officio suspenduntur; et etiam bigami, aut internuptiarum mariti, licet...., clerici tamen ordinari non possunt.... Quum haec ita sint, qua conscientia....*

13 Cit. cod. *Faustinus*.

14 Mans. *venire poterit*.

15 Ezech. xxx, 11, ubi Vulg. legit: *Nolo mortem impij, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat*.

16 Jerem. viii, 4, ubi Vulg. ait: *Numquid, qui cadit, non resurget?*

17 Ezech. xxxiii, 12 iuxta Vulg. *et impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua*.

18 Sic et n. cod.; Mans. ad context. *minus recte quisque, et mox indulgentiam accipiet.... ad praemia aeterna perveniet*

1 Quod si etiam eos durissima poenitentia per plures annos agere viderint. Mans., et Baron. ad orat. context. *perperam*. Baron. vero ad marg. corrigit *durissimam poenitentiam*. Cit. cod. leg. *durissimam poenitentiam per plures annos agere videmus*.

2 Sic idipsum et saluti eorum consulere, et canonum debemus. Mans. cum Baron., qui recte, ut videt., ad marg. notat sic secundum idipsum.

3 Baron. ad rem *perperam*, ut videtur, nec *compunctio humilitatis*.

4 Ps. vi, 7.

5 Ps. ci, 10.

6 *Perperam* ad orat. context. cit. cod. *Nec eos si tetentis vel lectione vacare videamus, non possumus cognoscere, si ad honorem*.

7 Mans. *redirent*.

8 Baron. cum cit. cod. *indulsisse videantur*. Mans. forte aptius ad context. *vident*.

9 *Ipsi*. Labb. ad marg.

10 *Indulsumus*. Cit. cod.

11 Mans. ad locut. *minus bene nec recordantes*.

12 Id. *per unum peccantem*.

13 Iuxta Num. xvi, 22, *Fortissime Deus spirituum universae carnis, num, uno peccante, contra omnes ira tua desaeviet?*

14 Lib. *De lapsis*. Labb. ad marg.

15 Mans. forte mend. typograph. *perimit delicta*.

16 Id. *secessibus*.

17 Sic Mans., et al. editi, qui legunt *aut tantorum, aut talium* e cod. Corb. et Pith. optime corriguntur.

18 Mans. *perperam* ad locut. context. *aliter quod illa*; Baron. cum cit. cod. *recte aliter quod isti*

sed etiam ad praemia aeterna perveniat. Propter regulam tamen ecclesiasticam, et propter antiquorum Patrum statuta, quae absit a nobis aut reprehendere, aut discutere audeamus, eum, quem credimus ad vitam aeternam post actam poenitentiam venire, ad honorem clericatus secundum tantorum Patrum praecepta novimus non debere reverti, in tantum, ut in canonibus scriptum sit¹; ne ullus unquam poenitens clericus ordinetur. Et si ille², qui ultro petit poenitentiam, quamvis perfecte agat³, non potest aut episcopus, aut presbyter ordinari, ita ut etiamsi per ignorantiam ordinatus fuerit, et postea convincitur poenitentiam accepisse, deliciatur⁴; ille, qui invitatus ad poenitentiam agendam in monasterium mittitur, et utique, qui aliud quam poenitens dicendus est, qua conscientia ad sacerdotium redire permittitur? Nemo mihi alia quaelibet contra auctoritatem Sedis Apostolicae, aut contra trecentorum decem et octo episcoporum praecepta, vel reliquorum canonum statuta obiciat; quia quidquid contra illorum definitionem, in quibus Spiritum Sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito. Valde enim metuo et contremisco illam damnationem, quam Heli sacerdos⁵ propter stultam indulgentiam accipere meruit. Qui pro eo quod filios suos negli-

genter castigavit, ut eos nec caedere, nec excommunicare voluerit, ipsi filii una die occisi sunt, et xxx millia de populo interfecti sunt, et arca testamenti capta est, et ipse retro cadens fractis cervicibus mortuus est, et nomen ipsius de libro vitae deletum, etc.⁶. Contra Phinees, qui pro eo, quod zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit⁷. Nec hoc ideo dico, ut sicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum sacerdotes Domini debeant vindicare; sed quia melius est, unusquisque⁸ parvo tempore, donec vivit in hoc mundo, verecundiam vel confusionem sustineat, quam postea ad supplicia aeterna perveniat. Et multum⁹ ei utilius est, propter aliorum exemplum quamdiu vivit, remotus ab honore poenitentiam agat, et remedium sibi in die¹⁰ necessitatis adquirat. Quicumque parvitati meae in hac causa voluerit onerosus existere, aliud responsum¹¹ dare non delibero, nisi quod supradicti canones continere videntur¹². Hoc ideo dico, quia dum cito crimina capitalia committentibus indulgemus, plurimi, qui nec Deum metuunt, nec sensus disciplinae ecclesiasticae expavescunt, sine ullo pudore ac reverentia, per indignas familiaritates extranearum mulierum et seipsos decipiunt, et famam christianae religionis blasphemari etiam ab extraneae religionis hominibus faciunt. Et ideo iustum

Et qui invitatus ad poenitentiam adstringitur.

Episcopi PP. decreta relaxantibus Dei vindicta pertimescenda.

1 Sic e cod. Corb., et Pith. Mansi emendatur, qui hanc period. implicatam praebet.

2 Mans. ad locut. context. perperam post beatam poenitentiam.

3 Id. perperam ad locut. scriptum est.

4 Gratian. dist. 50, c. 29.

5 Id. ib. c. 55.

6 Mans. quamvis eam perfecte agit. Ad locut. aptius videtur agit.

7 Cod. cit. 1343 inepte ad orat. context. delicitur; quanto magis ille.

8 Perperam Mansi ille sacerdos.

9 I Reg. iv, 10 ad 19.

10 Num. xxv, 7, 8.

11 Cod. n. ad locut. apte ut unusquisque, cui accedit Baron. ad marg.

12 Baron. ibid. ad locut. quidem recte multo.

13 Id. contra mss. auctorit. in diem.

14 Cit. cod. recte quidem interiicit ei.

15 Id. ad locut. perperam continentur. « Hucusque cod. Corbeiensis, et Pith. ambo; caetera ex unico sunt Rhemensi ». Labb. ad marg.

Quae per poenitentiam est evitanda.

Clericorum incontinentiam detestatur.

In hos misericordia nunquam adhibenda.

Horum canonum utilitas.

est, ut dum eis secundum omnium canonum statuta redeundi ad honorem aditus clauditur, tandem aliquando tam gravi malo finis congruus imponatur. Quia quando, diabolo persuadente, aliqui clericorum in aliquod peccatum, et praecipue in adulterium lapsi fuerint, quam expedit de animabus statuta canonum cogitant¹, per falsam pietatem ita totis viribus elaborant, ut aut nec mittantur in monasteriis. Si autem, certe post non longum tempus importunitate nimia, et disciplinae ecclesiasticae inimica, extorquere conantur, ut redeant ad honorem.

Qui chartulam istam cum superscriptis titulis canonum non fuerit aspernatus, nec eam pro rusticitate sermonis despexerit, contra inimicos ecclesiasticae regulae multum eum poterit adjuvare, ut libera fronte dicat, sicut iam superscriptum est, se contra tam sanctas antiquorum Patrum constitutiones venire nullatenus posse. Ego haec cum omni humilitate suggerens absolvo apud Deum conscientiam meam. Quicumque autem aut importunitate, aut adulatione, aut

falsis blandimentis inclinatus fuerit, ut censuram ecclesiasticae disciplinae non teneat, videat qualiter se ante tribunal Christi expediat, ubi contra eum omnes, qui canones statuerunt, causas sunt sine ulla dubitatione dicturi. In quorum dominorum meorum sacerdotum manibus² chartula ista pervenerit, si eam aliis sacerdotibus non solum ad legendum offerre, sed etiam ingerere transcribendam noluerint, timeant ne inde reddant in die iudicii rationem. Nec illud credimus omittendum, ut iis, qui pro scelere suo a praesidibus, seu a rectoribus populi fuerint interempti et sepulturam in coemeterio christianorum habere, et offerentium pro ipsis oblationes iuxta statuta canonum iudicamus licentiam non negari. Violatores vero sepulchri licet augustorum principum capitaliter damnetur sententia; tamen si qui in hoc facinore fuerint reperti superstites, ab ecclesiastica communione priventur; quia nefas est, ut eis christianorum non obseretur consortium, qui temeritatis ausu humanorum cineres reddere praesumpserunt inquietos.

Prinde non contemneat.

Capita damnata ecclesiastica sepultura, et divina sacrificia non neganda.

Ni forte sepulchri violatores extiterint.

1 Locus hic in mss. valde corruptus ita videtur emendandus: Quia quando aliqui clericorum lapsi fuerint, quam expedit de animabus iuxta statuta canonum cogitant, et per

falsam pietatem ita totis viribus elaborant, ut aut nec in monasteria mittantur; aut si illuc missi fuerint, certe post non longum tempus...

2 Corrig. manus iunt. syntax.

S. HORMISDAE'

EPISTOLARUM FRAGMENTA.

An. C. 521

I.

Nuptias occulte celebrare fas nemini edicit.

Nullus fidelis, cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino.

Nuptiae publice celebrandae.

¹ Hormisdæ epistolarum fragmenta referentes illa iure omittimus, quæ licet ab aliis collectoribus edita, in supp. epp. inserta continentur.

Primum autem desumpsimus e Grat. c. xxx, q. 5, can. 2, quem Berard. in op., cui titulus *Gratianæ codicis* etc., tom. 1, p. 2, cap. XLIX, asserit Hormisdæ falso tributum, quum Burchardus illum excerpserit vel ex capitularibus Francorum, vel potius a capitulis Herardi Turonensis, ut censet Richter.

² E Grat. c. xxxi, q. 2, c. 2. Porro huiusmodi decretum, a Gratiano Hormisdæ, et in Gregor. IX *Decretalibus* Honorio tribuitur, qui sane, inquit Berard. l. c. intelligendus esset eo nomine secundus, quum auctor primæ *Decretalium* collectionis, unde illud Gratianus excerpit, non

II³.

Eusebio episcopo rescribens significat matrimonium filii adulti sine ipsius voluntate a patre contractum esse irritum; illud autem validum, si pater pro filio minorenni contraxerit.

Tua sanctitas requisivit a nobis, frater venerande, de filio adulto, quem pater

Filii adulti matrimonium a patre sine eius

videatur h. Pontif. tempora attigisse. Cl. autem Wan-Espen in suo commentariolo ad Gratian. hunc canon. plane apocriphum existimat, cui consentit ipse Berard., qui eum tum e stylo, tum e decreti sententia redarguit. Nam prorsus inverisimile arbitratur, Pontif. maximum, de impuberum matrimonio ita decrevisse, asserens certam hanc disciplinam in Eccles. nusquam fuisse receptam. Et re quidem vera postrema h. canon. sententia, qua legis obligatio absolute imponitur, in cit. Greg. IX *Decret.* omnino deest, ipsique commentatores, qui eam non respuunt, ita interpretantur, quasi honestum dumtaxat illis haberetur sequi paternam voluntatem, non necessarium; quæ tamen interpretatio cum illis can. verbis aperte repugnat. Neve cuiquam difficul-

An. C. 521

APPENDIX BULLARII ROMANI. S. HORMISDA I PP.

459 An. C. 521

voluntate contractum plane irritum.

matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filii adulti facere potest: ad quod dicimus: si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, voluntas cuius nondum discerni potest, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere, et postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem omnino observare et adimplere debet. Hoc¹ ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sancitum a nobis tenendum mandamus.

Filii minorennis non item.

tatem facessere debet, quod Benedictus XIV *Const. LIV Probe* tom. III *Bullar.* pag. 421 col. 1 edit. Rom. affirmet hanc disciplin. in Eccl. antiquitus extitisse; vir enim apprime venerandus innititur cit. Hormisd. decreto, de quo oritur quaestio. Falsum autem est, a Bonifac. VIII hanc legem abrogari, ut nonnulli autumant, siquidem Pontif. summus cap. unic. *De Desponsat. impub.* statuit, sponsalia huiusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum temporis non convalescere. Iam vero quomodo hæc ab initio nulla appellare potuisset, si per legem, vel con-

III².

Nulli presbytero, nisi quod altare ab episcopo fuerit permissum, erigendum gravissimis poenis indicit.

Nullus presbyter in ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo loci fuerit sanctificatum vel permissum³, ut sit discretio inter sacrum, et non sacrum; nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit degradetur, si clericus est; si verò laicus, anathematizetur.

Nisi episcopo permittente, nullum altare erigendum.

Contra leg. facientibus quæ poena.

suetudinem in Eccl. receptam fuissent sancita? Satius itaque retinendum, parentes, qui impuberes monasteriis vel invitos addicere poterant, contra utriusque iuris regulas persuasum habuisse, sibi etiam licere, eosdem quamvis repugnantes coniugio sociare, unde apocryphi decreti fortassis origo.

¹ Lege potius *Hoc omnibus* .....

² Ex Migne *Patrolog.*, tom. LXXIII, col. 526.

³ « In Burchard. mss. » sic legitur: *quod ab episcopo loci, vel eius permissu sanctificatum est* ». Mans. Ad orationis contextum melius nobis videtur.

S. IOANNES I.

EPISTOLA I.²

An. C. 523

Zachariae archiepiscopo rescribens significat, episcopos, ni e fide desciverint, a dioecesanis non accusandos; eos vero, qui suis bonis fuerint expoliati, ad quamcumque synodum citari non posse, nisi prius cuncta eorum potestati restituantur; idque Zachariae vehementer commendat.

**Ioannes urbis Romae episcopus,
Zachariae archiepiscopo salutem.**

Zachariae vntis obsequitur.

Exigit dilectio tua³, frater carissime, praeceptum Apostolicae Sedis, in quo Patrum decreta consentiunt, quod nec tibi, nec ulli recte viventium et credentium sacerdotum negare fas esse credimus. Et licet tibi pro merito⁴ et honore sacerdotii, quo plurimum polles, vivendi et docendi ecclesiasticae regulae nota

¹ Ioannis, quas daturi sumus, epistolas suppositas esse nemo non dubitat. Utraque enim ex antiq. Pontificum, aliorumque verbis contextae, et falsam consulum notam praeferentes Mercatorem redolent, cui et haec vitia familiaria sunt, et ingenii sui sterilitatem integris Ss. Bibl. capitulis supplere in promptu est. E Cont. Const., cui adhaeret Berard. op. al. cit. tom. 1, p. 2, pag. 50, et Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 743, has lit. desumpsimus.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 743.

³ Excerpta usque ad *fas esse credimus* e Zosim. PP. I ep. 1, quam videre est apud Labb. op. cit. tom. III col. 399.

⁴ Haec ad voc. *postulasti* Innocent. PP. I ep. II referenda. Vid., si lubet, Labb. I. c. col. 7.

sint omnia⁵, tamen quia Romanae Ecclesiae normam atque auctoritatem magnopere postulasti, scriptis tuis breviter respondere curavimus⁶. De occultis enim cordis alieni temere iudicare iniquum est, ut eum, cuius non videntur opera, nisi bona, peccatum est ex suspitione reprehendere. Oves ergo⁷, quae pastori suo commissae fuerint, eum nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitaverit, debent, et nullatenus⁸ accusare possunt; quia facta pastorum oris gladio ferienda non sunt, quamquam tecte⁹ reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scriptis vestris¹⁰ reperimus, quosdam episcopos vestris in partibus a propriis ovibus accusatos, aliquos videlicet ex suspitione, et aliquos ex certa ratione, et idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam vero a propria Sede pulsos. Quos scias nec ad synodum comprovincialem, nec ad generalem posse convo-

An. C. 523

Cuius bona videntur opera e suspitione non reprehendendus

Episcopi alii in pristinum restituti ad synodum non citandi

⁵ « *Notae sint per omnia* ». Labb. ad marg., et quidem recte, licet nn. codd. 1340 et 3791 nobiscum legant

⁶ Labb. ibid. *non denegavimus*. Cont. Const. cum n. cod. 3791 *non dedignavimus*. Forte melius.

⁷ Hinc ad verba *ulcisci se velint* refertur v synodus rom. sub Symmacho, uti patet apud Labb. edit. Paris. ann. 1671 tom. IV, col. 1365.

⁸ Cont. Const. rectius quidem ad locut. *nec ullatenus*; itemque nn. codd. 1340 et 3791.

⁹ « *Recte* ». Caraf. cum nn. codd. apte, ut videt. ad contextum.

¹⁰ Labb. ad marg. *in scripturis vestris* contr. nn. codd. auctoritatem.

cari, nec in aliquo¹ diiudicari, antequam cuncta, quae eis ablata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, et ecclesias, quae eis sublatae sunt², cum omni privilegio suo restitui, et postmodum non sub angusti temporis spatium³, sed tantum temporis spatium⁴ eis indulgeatur, quantum expoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum convocentur, et ab omnibus quisque suae provinciae episcopis audiatur⁵.

Nullus enim ante litem contestationem iudicandus.

Nam nec convocari ad causam, nec diiudicari potest expoliatus vel expulsus; quia non est privilegium, quo expoliari possit iam nudatus. Unde et antiquitus⁶ decretum est: Omnes possessiones, et omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam⁷ perceptor⁸ vel primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur: Ille, qui violentiam pertulit, universa in statu, quo fuerant, recipiat, et quae possidet⁹, securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, et regum edictis legitur statutum: Redintegranda sunt omnia¹⁰ expoliatis vel eiectis episcopis praesentialiter ordinatione Pontificum, et in eorum, unde abscesserunt, potestatem¹¹ funditus revocanda¹², quacumque conditione temporis,

aut dolo, aut captivitate, aut virtute maiorum¹³, aut per quascumque iniustas causas, res Ecclesiae vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem¹⁴ eorum: *et reliqua*. Est etiam¹⁵ in antiquis Ecclesiae statutis decretum, ut, qui aliena invadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde et in Evangelio scriptum est: *Quod si aliquid defraudavi, reddo quadruplum*¹⁶. Et in legibus saeculi cautum habetur: Qui rem subripit alienam¹⁷, illi, cuius res direpta est, in undecuplum, quae sublata sunt, restituat. Et in lege divina legitur: *Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi sui. Et dicit omnis populus, amen*¹⁸.

Quin imo scripta cum multiplicatione forent restituenda.

Talia ergo non praesumantur absque ultione, nec exercentur absque sua damnatione. Tu vero, frater carissime, haec vide ne transgrediaris, et reliquos episcopos tam tuae curae commissos, quam et alios firmiter tenere doceto, quia transgredi apostolica statuta absque transgressoris gradus periculo nullatenus possunt. Inimicis vero accusatoribus, vel de inimici dono prodeuntibus, seu, qui cum inimicis morantur, non credatur; ne irati¹⁹ nocere cupiant, ne laesi se velint

AA. statuta sine transgressoris periculo violari nequeunt.

Quibusnam accusatoribus non credendum.

- 10 Caus. III, q. 1, can. 3.
 11 « *Dominium* » Labb. ad marg.
 12 Ita et nn. codd.; Grat. ib. perperam ad orat. context. *in eo loco, unde abscesserunt, funditus revocanda.*
 13 « *Violentia maiorum* ». Grat. ibid. Certe melius.
 14 Labb. ad marg. *convocationem*; sane rectius.
 15 Caus. XII, q. 2, can. 7.
 16 Luc. XIX, 8, ubi Vulg. legit. *et si quid aliquem defraudavi.*
 17 Ib. p. III, c. 149.
 18 Deuter. XXVII, 17 iuxta Vulg. « *Maledictus, qui transfert* ».
 19 Mansi perperam ad orat. contextum *nec irati... nec laesi*.

- 1 Cit. codd. f. ex vitio amanuens. *nec aliquo*; Caraf. ad orat. context. minus apte *nec aliquid*.
 2 Perperam ad locut. cit. codd. *quae sibi sublatae sunt*.
 3 Labb. ad marg. *sub angusto temporis spatio*.
 4 Hinc Grat. eruit can. I, c. III, q. 2, licet verba aliquantulum discrepent.
 5 Berard. legit *audiantur* f. mend. typograph.
 6 Caus. II, q. 2, can. 1.
 7 Labb. ad marg. *constitutam*. Ad rem concinnius videt. n. lectio.
 8 Cont. Const. « *praeceptos*. Grat. *perceptos*. Labb. ad marg. ». Vett. exemplar. *perceptor vel primus possessori restituat*. Fort. haec lectio praeferranda est, ni legere mavis *omnes possessiones... perceptor prius possessori restituat*.
 9 « *Possedit* » Labb. ad marg. Ad context. aptius videtur.

Urget, ut episcopis cuncta per integrum reddantur.

ulcisci. Hi quoque reiiciendi sunt, non approbandi. Haec, carissime, tene, et prohibita semper cave. Illud adimplere stude, quod bene ad Iesum Filium Sirach dictum est: *Usque ad mortem certa pro veritate, et semper Dominus Deus tuus pugnabit pro te*¹. Huius ergo rei gratia vobis et nobis sancta commissae est Ecclesia, ut pro omnibus laboribus² et cunctis opem ferre non negligamus: quoniam *dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quae possidet*³. Ideoque tanta urgente necessitate, summopere vestra apostolicaque auctoritate et reliquos episcopos oportet reprimere infestos, relevare oppressos, ut absque gravi, Domino auxiliante, difficultate, ipsi gratanter omni tempore sacrificare mereamur illaesi⁴. Ad vos quoque me reverti cogit propositi operis amica conditio, qui melioribus hactenus operam volui navare sermonibus⁵, dum talem rationem exigit toxicata necessitas. Mandati coelestis habitatio nos aut misceat, aut separat. Nec interest, quae intervalla nos segregent, si una in supernae mansionis⁶ clave retinentur. Nec vobis tales nocere valebunt, si invicem adiutorium ferre non distuleritis. Inauditum autem genus sacrilegii est, quod

mentitae religionis honorem⁷ praefixi aemuli colorant. Dehonestat enim⁸ venerandi reverentiam nominis, qui adiutorem se in his, quae in Deum iactat commissa, pollicetur. Contumeliae genus est, quasi in solatio adesse sublimi⁹, iuxta Apostolum: *Tu quis es, qui iudicās alienum servum*¹⁰. Quid auribus imperitis illudunt, et graviolem vindictae speciem faciunt esse, quam culpae? Si odium habent excessibus, emendent. Cur ergo liberius condemnant scelera, quam vitant¹¹? Sui profecto impugnator est omnis, qui Patres insequitur, aut detrudere non formidat. Nihil est enim, in quo inimicorum tela, Domino opem ferente, superare non valeatis, si iuxta veritatis vocem, talem, qualem Dominus praecepit, *habueritis dilectionem ad invicem*¹².

Ambitionem suam religionis furore colorare sacrilegium est.

Inimicorum tela facile retundunt qui in aeterna charitate iunguntur.

Data xv kalendas Novembris, Maximo et Olybrio viris clarissimis consulibus¹³.

Dat. die 18 Octobr.

EPISTOLA II¹⁴.

Italiae antistitum pietate commendata, eos vehementissime hortatur, ut Theodorici minas contemnentis Arianorum perfidiae toto pectore obsistant, eorum-

- 1 Eccli. IV, 33, ubi Vulg. habet *Usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos*.
 2 Labb. ad marg. cum n. cod. 1340 *ut pro omnibus laboremus*. Recte quidem.
 3 Luc. XI, 21 iuxta Vulg. *Quum fortis... in pace sunt ea, quae possidet*.
 4 Ita et nn. cod.; at Cont. Const., et Labb. ad marg. legg. apte ad context. *mercantur illaesi*.
 5 Labb. ibid. cum cit. cod. 1340, *qui melioribus hactenus opera volui narrare sermonibus*.
 6 « *In superna mansione* ». Labb. ibid. cum Cont. Const. Verum cod. 1340 nostrae lectioni adhaeret.
 7 Sic et cit. cod. Al. ad locut. apte *religionis honore*.

- 8 Codd. nn. perperam omitt. *enim*.
 9 « *Sublimis* ». Labb. ad marg. contra nn. codd. auctorit.
 10 Rom. XIV, 4.
 11 « *Quam vitent?* » Cod. n. 3791 forte ad locut. aptius.
 12 Ioann. XIII, 35.
 13 Haec consularis nota falsa deprehenditur, quum Maximus, et Olybrius nunquam simul consulatum gesserint, sed illo an. 523, iste an. 526, ut Labb. notat. Sev. Binius ep. referendam putat ad consulat. Maximi, qui nullum colleg. habuit, scil. ad ann. Christi 523. Verum apocriphae ep. etiam nota chronologica arbitrario appingi potuit. Jaffé ann. in incerto relinquit, non vero diem superscriptum.

14 Ex Labb. *Concil. Collect. tom. V, col. 745*.

que Ecclesias catholico cultui sacrare velint.

Ioannes Episcopus omnibus per provincias Italiae constitutis Episcopis in Domino salutem.

Episcoporum de religione sollicitudo.

Saepe multo iam² experimento didici, sanctum pietatis vestrae studium circa religionem christianam gloriosis crescere et dilatari augmentis, et fides recta, quae non solum me, sed omnes Domini sacerdotes consolatur et roborat, vestris in mentibus et operibus per sacerdotale agnoscitur opus et dilatatur.

Arianas haeresi viriliter ob- sistendum

Quapropter, fratres, hortor vos et moneo contra Arianam perfidiam, quae olim non semel, sed saepe damnata est, et modo in quibusdam reviviscit, armari gladio Spiritus Sancti, ut eam ita³, adminiculante divina gratia, opprimere et extirpare valeamus, ut nec radix eius in posterum inveniatur. Ecclesias⁴ vero Arianorum ubicumque inveneritis, catholicas eas divinis precibus et operibus

absque ulla mora consecrate; quia⁵ et nos, quando fuimus Constantinopoli tam pro religione catholica, quam et⁶ pro regis Theodorici causa et negotiis⁷, suadente atque hortante Arianosque extirpante piissimo atque christianissimo Iustino orthodoxo imperatore, quascumque illis in partibus eorum⁸ Ecclesias reperire potuimus, catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus⁹. Et quamquam praedictus Theodoricus rex, eorum peste tactus intrinsecus et obvolutus extrinsecus, nos et omnem regionem nostram¹⁰ perdere, et gladio et igne consumere minetur, nolite tamen propterea deficere, sed viriliter in agro dominico elaborare studete, et iuxta veritatis vocem: nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius cum timete, qui potest et¹¹ animam et corpus mittere in gehennam¹². Et egregius gentium Apostolus inquit: « Non enim nosmetipsos

Arianorum Ecclesiae cathol. cultui consecrandae.

Ob Theodorici minas non deturcadum.

ut Arianis sua templa redderentur. In qua sane narratione Anastasius ipse sibi non cohaeret affirmans, quod « revertens Ioannes venerabilis PP., et senatores cum gloria, dum omnia obtinissent a Iustino Augusto, Rex Theodoricus haereticus cum grandi dolo et odio suscepit eosdem PP. Ioannem, et senatores, quos etiam voluit interfici. » Potius itaque dicendum cum Farlati *Illyr. Sacr.* tom. II, pag. 157, edit. Venet. 1753: Tantum abfuisse, Ioannes esset imperatori Iustino auctor moris gerendi Theodorici minis, ut illi potius persuaserit, ne quid de suscepta in Arianos severitate remitteret; et ipse Pontifex Constantinopoli quum degeret, aliquot templa Arianis erepta cathol. ritu consecravit.

10 Labb. ad marg. ad rem perperam vestrum. Vatt. codd. lectioni n. conveniunt.

11 Baron. cum n. cod. 3794 perp. omitt. et. 12 Math. X, 28, ubi Vulg. ait: timete eum, qui potest . . . perdere in gehennam. Mox qui prolisi referuntur, Scripturae textus comuni characteri imprimendos duximus, ne oculi exili littera nimis fatigentur.

1 « Omnibus » deest in cod. 1340.

2 Ita et cit. cod.; Baronius vero omitt. iam. Ad hoc autem vid. initium Leon. ep. xc, pag. 135, col. 1 h. vol.

3 Cod. 1340 perper. omitt. ita.

4 Distinct. i De Consecrat. can. 21. l. v. p. III, c. 37.

5 « Quas ». Grat. l. c. perperam, ut videtur, ad orat. contextum.

6 Id. et Baron omittunt et.

7 Grat. et Caraf. ad locut. perperam causa negotii; cod. autem 1340 voc. negotiis apte, ut opinor, omittit.

8 Gregor. Turonensis eadem ferme habet c. 40 De gloria martyrum, cuius testimonio nititur Baronius ad huius ep. genuitatem fulciendam, quem tamen Bernard. refellit loc. sup. cit.

9 Hisce verbis plane refutaretur Anastasius Bibliothec., qui tom. III De Vit. Rom. Pontif. pag. 244 edit. Rom. ann. 1728 Theodorici regis mandata a Ioanne accepta significans asserere non dubitat, hunc a Iustino imperatore obtinuisse,

praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Iesum: quoniam Deus qui dixit de tenebris lumen¹ splendescere, ipse² illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei³, et non ex vobis⁴. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, et⁵ non derelinquimur: deicimur, et⁶ non perimus: semper mortificationem Iesu Christi⁷ in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu in corporibus nostris manifestetur. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Iesum, ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et loquimur: scientes quoniam qui suscitavit Iesum, et nos cum Iesu suscitabit, et constituat vobiscum⁸. Omnia enim propter vos, ut gratia abundans per multas gratiarum actiones⁹ abundet in gloriam Dei. Propter quod non defecimus¹⁰: sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur,

Christi vita in carne nostra manifestanda.

1 Cont. Const. et n. cod. 3791 lucem iuxta textum Vulgatae.

2 Cod. 1340 omittit ipse; al. 3791 leg. qui illuxit; ambo contra Vulgat. textum.

3 Male cod. 1340, ut sublimitas virtutis sit Dei.

4 Cont. Const. et cit. cod. 3791 rect. corrig. ex nobis.

5 Bene quidem Caraf. cum cod. 3791 iuxta Vulg. text. sed non derelinquimur.

6 Labb. ad marg. sed non. Sane recte iuxta Vulg. textum.

7 Codd. cit. sequens Vulg. text. omitt. Christi.

8 Cod. n. 1340 contra text. Vulg. nobiscum.

App. Bull. Rom. - Vol. I. 59

tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem. Id enim, quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemptantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur¹¹. Quae videntur enim, temporalia sunt: quae autem non videntur, aeterna sunt. Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod ex Deo¹² aedificationem habemus, domum non manufactam, aeternam in coelis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de coelo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, et non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus¹³ gravati, eo quod nolumus spoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur, quod mortale est, a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus. Audentes igitur semper, et scientes quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino (per fidem enim ambulamus, et non per speciem). Audemus autem, et bonam voluntatem habemus, magis peregrinari a corpore, et praesentes esse ad Deum¹⁴: et ideo contendimus, sive absentes, sive praesentes placere ei. Omnes enim nos manifestari oportet ante Tri-

9 Labb. ibid. iuxta Vulg. textum, recte corrig. per multos in gratiarum actione.

10 Caraf. cum cit. cod. 3791 iuxta Vulgat. text. defecimus.

11 Cod. cit. 1340 operatur in nobis non contemptantibus, quae videntur, sed quae non videntur. Quae videntur enim . . . Cod. 3791 nobiscum legit iuxta Vulg. textum, ubi tamen habetur. Quae enim videntur.

12 Verba ex Deo in Vulg. leguntur post. voc. habemus.

13 Cit. cod. 1340 ingemiscimus et gravati contra Vulgat. textum.

14 Vulg. leg. ad Dominum, et mox placere illi.

Aeterna praesentia oculis habenda.

Ante tribunal
Christi quando-
que standum.

bunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus. Spero autem et conscientias¹ vestris manifestos nos esse. Non iterum nos commendamus vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, et non in corde. Sive enim mente excidimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis. Charitas enim Christi urget nos: aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt², et pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. Itaque nos ex hoc neminem iam³ novimus secundum carnem: et si agnovimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Christo nova creatura; vetera transierunt, ecce facta sunt omnia⁴ nova. Omnia autem ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo: Reconciliamini Deo. Eum, qui non no-

¹ Caraf. cum Vulgat., et cod. 1340 et in conscientias.

² Cod. 1340, Vulgat. refragant., leg. « ergo omnes mortui sunt, ut et qui vivunt iam non sibi vivant ».

³ *Iam* rect. expung. Cont. Const. Vulg. adhaerens cum cod. 3791.

⁴ Ita leg. Vulgat. Cont. Const. autem, et codd. omitt. omnia.

⁵ II Corinth. IV, 5 ad 18, v, et VI 1 ad 10.

verat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Adiuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: In vacuum Dei gratia non recipienda. Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiae a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam: ut seductores, et veraces, sicut qui ignoti, et cogniti: quasi morientes, et ecce vivimus: ut castigati, et non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, et omnia possidentes⁵. De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, pacem habete, ut Deus pacis et dilectionis sit semper vobiscum⁶. Amen.

Data III Idus Iunii, Maximo⁷ et Olybrio viris clarissimis consulibus.

Dat. die 11 Iunii.

⁶ Ibi. XII, 11, ubi legitur .... *idem sapite, pacem habete*; et *Deus pacis et dilectionis erit vobiscum*.

⁷ Porro mendosa haec est temporis adnotatio. Mense enim Iunio ann. 523, quo Maximus consul fuit, nondum Iohannes Pontificatum fuerat adeptus; Iunio vero ann. 526, quo consulatum gessit Olybrius, ille iam decesserat. Pith. ad Grat. distinct. I *De Consecrat.* can. 21 notat « ann. 526. *Ravenn. in Ital.* ».

S. FELIX IV.

An. C. 528

EPISTOLA I.

Innuens quid sibi de laicorum ordinatione constet, memorat nemini post consecrationem ad saeculares mores redeundum, nullumque de facili ad sacerdotium promovendum indicit.

Dilectissimo fratri Caesario Felix¹.

De laicorum ordinatione quid sibi relatum.

Legi, quod inter fraternitatem vestram est constitutum, non licere ex laica conversatione ad officium sacerdotale ante probationem temere promoveri²; de qua re etiam³ ad nos pervenit opinio, aliquos post ordinationem ad vitae saecularis mores fuisse transgressos. Et licet sit

¹ Quatuor dumtaxat Felicis epistolas referimus, e quibus postremae duae probabilius in apocryphas reiiciendae. Cl. autem Mansi vetustissimum Lucensem codicem evolventi synopsis quaedam occurrit epistolae ad Sicul. episcopos, quam ipse huic Pontifici tribuendam existimat. Verum quum hoc documentum rerum potius indicem, quam epistolam, vel ep. fragmentum praebeat, ideoque instituti nostri edere non sit, lectorem illud legere cupientem ad Mansi *Concil. Collect.* tom. VIII, col. 670 (700), edit. Florent. 1762, libentissime remittimus.

² Nonnulli, qui Felicem II Liberio exuli ab Arianis suffectum e Romanorum Pontificum albo expunctum volunt, hunc Pontificem eo nomine tertium appellandum censent. Utrum vero iure, an iniurie facile colliges e pag. 35 col. 1 vol. I h. operis, ubi duo diversa tempora, quibus Felix II Romanam Sedem occupavit, apte distinguuntur.

talis nefanda praesumptio, plus tamen est periculosa neglectio. Qui enim potest venienti malo resistere, et hoc dissimulans fieri permittit, ipse magis mali auctor operis approbatur. Nemo se itaque per antiquam consuetudinem speret eruere⁴, quia quae illicite inchoata sunt, si damnentur in posterum, suos fructus generare non possunt. Nam quod gradibus eruditur, si sine perfectione doctrinae ad suum perveniat constitutum, errat per examinationem, quia non recipit firmitatem; nec honorem quis per timorem potest servare, qui in eius gloriam semel labore⁵ pervenit. Et laus inanis cui tribuitur laedit, ad elationem nutriens magis, quam provocans ad operam verae

An. C. 528

Consuetudo illicite inchoata, si postea damnetur, evadit irrita.

Primum scilicet, quum illam Liberio in exilium pulso, invasit; alterum, quum ipsius Liberii iterum exulantis consilio die 8 Aug. ann. 358 ad eam legitime assumptus est.

³ De probatis ad episcopatum promovendis actum est can. XII, synod. Rom. ad Gallos; ep. Coelest. PP. ad provinciae Viennens., et Narbon. episcopos; ep. Symmachi PP. ad Caesarii consultat. pag. 130, § 5, 1 vol. h. operis; et concil. Arelat. IV, quod hic forte Pontifex attendit. E Cont. Const.

⁴ Maurin. *Concil. Gall.* tom. I, pag. 934 edit. Paris. 1789 perperam ad context. legg. *a te ad nos*; in notis autem advertunt Reg. cod. habere ante.

⁵ Maur. « cod. leg. *erueri* ».

⁶ Sic edit. passim. Maurin. vero legg., *ms. suffragant, sine labore*. Sane rectius.

EPISTOLA II.

Ecclesii episcopi Ravennatis, eiusque cleri privilegiis constitutis, exortam controversiam dirimit; nec illorum clericorum licentiam patitur, qui spectaculis adesse audent.

Felix 8 Episcopus urbis Romae.

Laudanda est decessorum nostrorum sollicitudo de pace et quiete ecclesiastica, quia pastor, qui advigilans continere debet contentiones, aut damnat, aut corrigit. Oportet in hunc ipsum tramitem nobis ambulantes similes cum eis conspici; quia quorum per Dei misericordiam locum gerimus, ipsorum sequi nos decet exempla. Ex invidia sacerdotibus Ecclesiae Ravennatis talia contigerunt, quae omnium catholicorum animos contristasse noscuntur, altercationes, seditiones, pravitates, quae omnem disciplinam ecclesiasticam dirumpere niterentur. Ista nos iterum ..... verum Dei timorem ante oculos habentes, ut nec illicitis audaciam demus excessibus, et non abiiciamus ..... per constitutum nostrum ordinare, quod iustum est secundum Salomonem dicentem: Non dures transitum aquae. Ergo recensentes, capitulis a fratre nostro Ecclesio, et a presbyteris, et diaco-

Ecclesiae pax Pontifici curanda.

Ravennatis Eccl. dissidia.

referat 488, licet in eod. vol. Caesarium ann. 501 Arelatens. Eccl. episcopum creatum fateatur. E Maur. l. cit. pag. 935.

7 Ex Mansi Concil. Collect. tom. VIII, col. 867, Florent. edit. ann. 1762, ubi advertitur, Agnellum Ravennatensem IX saecul. scripsisse in suo Ravennat. episcop. Pontificali servasse huiusmodi constitutum a Felice PP. datum occasione dissidii cuiusdam exorti inter Ravennat. episcopum, eiusque clericos, quod Muratorius Rerum Ital. tom. II, part. I ad vitam refert S. Ecclesii episcopi Ravennat.

8 Muratorius hic interserit IV.

9 Fortasse similes aut simul.

10 Non dures. Murat.; et quidem recte.

11 Eccles. xxv, 34, ubi Vulg. legit. Non des aquae tuae exitum.

12 Murat. omitt. nostro. Forte mendo typograph.

nibus, et clericis, et notariis ecclesiae Ravennatis nobis oblatis, praesentibus fratre et consacerdote nostro Ecclesio, et eius clericis inferius designatis, quod rationi vidimus convenire, censemus, eos clericatus officium debere suscipere, quorum vitam et conversationem sacrorum canonum non possit impugnare auctoritas. Clericos vero secundum sanctorum Patrum regulas volentes duntaxat et denunciatos; quantum ad presbyteros et diaconos pertinet, statulis iubemus temporibus solemniter promoveri. De vero Ravennatum et Classicanorum ecclesia, antiqua consuetudo servetur. Clerici vero vel monachi ad indebitum obtinendum ordinem, vel locum, potentium patrocinia non requirant, per quae aut non faciendo ingratus, aut faciendo iniustus videatur episcopus. Quarta patrimonii Ravennatensis ecclesiae, hoc est tria milia solidorum, solitis erogationibus clericis omnibus, vel quibus erogari est solitum, compleatur. Si quid tamen ex pensionibus vel haereditatibus crescere, Domino nostro volente, contigerit, eodem Domino mediante, etiam quartae portioni adiciantur; sic tamen, ut brevibus ordinatis, quod singulis distribuitur latere non possit ..... secundum merita, secundum loca, quia omnia Deus secundum iustitiam et mensuram constituit ..... ita ut unusquisque extra necessitatem infirmitatis aut causam idoneam altaris omnia in suo officio vigilanter observet. Redditus vero praediorum sive accessiones propter rei familiaris expensas, vel exenia, quae diversis offeruntur, et convivia, quae eis exhibere, vel pro loci sui, vel merito, vel pro advenientium

Quinam in clericatus officium suscipiendi.

De presbyteris, et diaconis antiqua consuetudo servanda.

Quarta patrimonii Ravennat. Eccl. iuxta solitum eroganda.

Reliquae partes in episcopi profectum reddendae.

susceptione necesse est, episcopo constituimus debere proficere. Nullam coniurationem, nullum conventiculum, quod vel apud laicos esse non potest impunitum, in Ecclesia Dei ullus facere tentet ex clero. Nam sicut nos optamus, ne superna misericordia patiatur admitti; sic, si quis tentaverit, sentiat auctoritatem canonum et ecclesiasticam disciplinam secundum Apostolum dicentem: Excedentes in conspectu omnium corrige, ut residui timorem habeant. Mereantur boni laudem, qui in operibus Dei vigilant, sentiant affectum proprii sacerdotis, qui per obedientiam suam videntur ornare propositum, gloriantur de sui amore Pontificis, qui in suis officiis ab operibus Deo placitis cum eius obsequiis non desistunt, sicut divina loquuntur eloquia: Dignus est operarius mercede sua. Ad patrimonium vero Ecclesiae ex eorum episcopi iudicio ..... ex clero personae electae cum solatiis, quae pro notitia deputaverit episcopus, sub idonea fideiussione mittantur, quorum fides fuerit, et industria comprobata, ut et alimonia pauperum fraudem non patiatur, et quantitas patrimonii Ecclesiae latere non possit, et unusquisque clericus sub timore Dei et proprii sacerdotis de his, quae sibi commissa fuerint, exponat fideliter rationes. Illud vero, quod omnino, ac religioso debet execrari proposito, nos nec oportebat loqui, nec verbis exponere. Pervenit ad nos, aliquos de clero spectaculo interesse, quae res ita crudelis est, ut animas catholicorum pro sui execratione conturbet, ut quos in domo Dei divina eloquia recitantes audivit, eosdem contra mandata in spectaculis aspiciat

Quodvis clericorum concubulum severe puniendum.

Quinam ad Eccl. patrimonium administrandum eligendi.

Spectaculis adesse nulli clericorum fas.

1 « Et clero ». Murat.

2 « Portioni proficiat ». Id. Legendum vero iuxta syntax. Si quid ..... crescere contigerit, etiam quartae portioni adiciatur.

3 « Excerpta vero praediorum ». Id.

4 I Timoth. iv, 20, ubi Vulg. legit.: « Peccantes coram omnibus argue, ut et caeteri timorem habeant ».

5 Matth. x, 10, I Timoth. v, 18.

virtutis. Vas electionis ad suum vernaculum Timotheum scribit dicens: Nemini cito manus imposueris, nec communicaveris peccatis alienis. Quid sibi vult ne citius imponas manus? Quia dignitas, quae datur, ideo datur, ut duret immobilis. Debet enim, antequam concedatur, longa sub deliberatione tractari. Unde magister, qui elementorum ignorat initia? Unde gubernator, qui inter nautas sua servitia non monstravit? Ignorat quaenam ratio magistris debetur, qui ad obedientiam sua corda non flexit, unde quemadmodum in domo Dei conversari debeat, posteris sit exemplum. Sit in omnibus clericis, et in his maxime, qui sunt ad sacerdotia deligendi, apostolicae monitionis eloquium, qui ait: Oportet et testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt. Quapropter communi consensu, sub observatione venerabilium canonum, ordinandum eligit sacerdotem, ut et de nostra simus salute solliciti, et illorum utilitatibus consulamus, qui fuerint ad hunc ordinem diligenter adsciti. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Data III nonas Februarias post consulatum Mavortii viri clarissimi.

1 Maurin « mss. opera vera; rectius forte legeretur opera verae virtutis »: et ita sane leg. Baronius.

2 I Timoth. v, 22, ubi Ap. ait: « Manus cito nemini imposueris, neque ..... ».

3 Maurin. mss. auctoritate quae veneratio.

4 Baron. in exemplum.

5 I Timoth. 7, ubi Vulg. legit.: Oportet autem illum et testimonium ..... ».

6 Edit. ante Sirmoud. post consulat. Mavortii, seu Boetii v. c. Porro haec falsa subscriptio viros doctos diu suspensos habuit, Caesarii enim episcopatus cum Boetii consulatu minime congruebat. Nunc vero, genuina lectione e cod. Arelat. restituta, omnia suadent a Felice IV ep. hanc fuisse conscriptam die 5 Febr. ann. Christi 528. Illud potius mirum occurrit, quod scil. cl. Fleury tom. VII Hist. Eccles. hanc Felicis ep. ad ann.

Nemo de facili ad sacerdotium promovendus.

Ideo corum consensus sacerdotum eligendi.

Clericis Ecclesiae praedia domo-
nialibus quid
agendum.

De mortuorum
legatis quid ser-
vandum.

Ecclesiastica
documenta fide-
liter descripta
custodienda.

convenire. In his disciplina confunditur, divina praecepta calcantur. Unde oportet episcopum et de hac parte sollicitudinem gerere, ut si non faciunt, non faciant in futuro, et si faciunt, iuxta disciplinam ecclesiasticam corrigantur. Si qui vero de clero praedia urbana, vel rustica ad Ecclesiam pertinentia detinet, iisdem libellis sub iusta pensionis aestimatione factis, statuimus collocanda hac ratione¹, quod in quo modis suis solent accipere, ipsi retineant; quod superest ecclesiasticis inferant compendiis profuturum. Circa praedia urbana, vel rustica caeteraque mobilia pro animae suae mercede a fidelibus nominatim diversis Basilicis derelicta vetus consuetudo servetur. Notarii vero iuxta ordinem matriculae, primicerii, secundicerii, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus suo periculo in conspectu presbyterorum et diaconorum documenta ecclesiastica sub fidelium brevium descriptione suscipiant, ut, quoties exegerit causa, fideliter proferantur, contradant, atque recipiant. Omnia tamen cum iussione et ordinatione episcopi sui eosdem iubemus efficere. Ideo enim universa describenda sunt ecclesiastica documenta, ne ullo modo aut suscepta pereant, aut tempore, quo sunt necessaria utilitatibus ecclesiasticis, exhiberi non possint. Qui tamen notarii in officio suo observantes, strenui, consequantur sine imminutione commoda sibi, vel prioribus suis antiquitas deputata. Ipsi etiam, sicut exigit ratio, et antiquitas ordinavit, libellos, et securitates totius patrimonii ecclesiastici, quorum interest, subscriptos episcopi manu, contradant. Quibus vero cum saecularis conversationis hominibus nullam neces-

sitatem rei familiaris tolerantibus ecclesiastici iuris praedia vel urbana, vel rustica data sunt, episcopi sollicitudine² per eos, quibus iusserit, clericos ad dominium revocet ecclesiae, nec deinceps, praeter causam superius comprehensam, dare praesumat. Mastalo vero archidiaconus ecclesiae Ravennatis commoda eiusdem³ loco iuxta antiquam consuetudinem deputata sine imminutione percipiat, sicut eos, qui ante eum fuerunt, claruerit consequutos. Monasteria vero virorum sive ancillarum Dei ab episcopo ordinentur, ut omnibus ratio, iustitia, pax et disciplina servetur. A nobis haec loci nostri exigit ratio non tacere⁴, fratri nostro Ecclesio ea imminet custodire, quia pacem generat cum canonibus servata iustitia. De iustitia charitas procedit, per quam Deum videmus, et per cuius gratiam haec possumus praecepta servare. In nullo ergo esse convenit negligentes, sed vigilantes ad omnia, ut talentum, quod nobis est creditum, cum boni operis augmento ipsi omnium honorum Datori reddamus. Recognovimus. Coelius.

FELIX episcopus Ecclesiae catholicae urbis Romae huic constituto inter partes subscripsi.

Nomina presbyterorum, diaconorum, vel clericorum Ravennatis ecclesiae, qui Romam venerunt cum episcopo.

- Patritius presbyter.
- Stephanus presbyter.
- Constantinus presbyter.
- Servandus presbyter.
- .....
- Euperatius presbyter.
- Clemens diaconus.
- Ursus diaconus.
- Felicissimus diaconus.

Praedia ecclesiastici iuris vindicanda.

Mastalo commoda non imminuenda.

Quaevs monasteria episcopi iurisdictioni subiecta.

Haec decreta sedulo servanda.

1 « Ulexinde quod modis suis ». Murat. Sane ad locutionem rectius.
 2 Sensus requirere videtur sollicitudo.
 3 « Eiden » Id. Forte ad locut. context. minus recte.
 4 « Taceri » Id.
 5 « Honorius presbyterus » Id.

- Vigilius diaconus.
- Neon diaconus.
- Ioannes diaconus.
- Stephanus diaconus.
- Gerontius subdiaconus.
- Honorius subdiaconus.
- Petrus subdiaconus.
- Vitalis subdiaconus.
- Iulianus acolytus.
- Faustinus acolytus.
- Romanus acolytus.
- Severinus acolytus.
- .....
- Petrus lector.
- Marcus lector.
- Asterius lector.
- Petrus alter lector.
- Andreas lector.
- Marinus defensor.
- Maioranus notarius defensor.
- Hermolaus primicerius defensor.
- Honorius cantor.
- Tranquillus cantor.
- Antonius cantor.
- Melitus cantor.

Nomina presbyterorum, diaconorum, qui Romam venerunt cum Victore presbytero et Mastalione diacono:

- Laurentius presbyter.
- Rusticus presbyter.
- Victor presbyter.
- Thomas presbyter.
- Mastalus diaconus.
- Magnus diaconus.

1 « Andreas acolytus ». Murat.
 2 Ex Labb. Conciliorum collectione tom. v. col. 793.
 Isidori Mercatoris textum hand dubie in hac ep. exhiberi persuadent tum exordium e Leonis Magni, sive potius e Sixti II litteris depromptum; tum S. Gregorii verba, quibus haec ep. redundat; tum ea demum, quae ad capitularium, et vi Concil. Paris. imitationem videntur expressa. Praeterea quod hic de missis extra Eccl. non consecratas minime celebrandis decernitur, Caroli Magni sapit tempus, quo et idem princeps in

- Paulus diaconus.
- Agnellus diaconus.
- Maurus subdiaconus.
- Stephanus acolytus.
- Vincemalus acolytus.
- Thomas lector.
- Laurentius lector.
- Florus lector.
- Reparatus lector.
- Luminosus lector.
- Calunnius lector.
- Ysaac lector.
- Laurentius horrearius.
- Petrus decanus.
- Stephanus decanus.
- Vindemius acolytus.
- Colos acolytus.
- Cassianus acolytus.
- Laurentius acolytus.
- Stephanus acolytus.

EPISTOLA III²

Episcopis ab apostolicis institutis nunquam esse recedendum demonstrans, sacra nisi in Deo dicatis locis peragenda admonet; eas vero Ecclesiae, de cuius dedicatione dubitatur, per antistites consecrandas praecipit.

Dilectissimis fratribus omnibus Episcopis per diversas provincias constitutis Felix Episcopus in Domino salutem.

Magno munere³ misericordiae Dei totius Ecclesiae catholicae multiplicata sunt

capitularibus, et episcopi in conciliis id sedulo prohibere coeperunt, ne recentis temporis consuetudo, ut inquit Paris. concil. vi, contra vetustam ecclesiasticam traditionem invalesceret. E Cont. Const., cui adhaeret et Labb., qui ad marg. *notat*; vitio hanc ep. laborare animadvertit, et Berard. op. cit. tom. i, part. ii, pag. 479.
 3 Haec usque ad verb. in vinculo pacis leges in ep. ii B. Sixti PP. II. apud Caraf. tom. i, part. i, pag. 141. Vid. etiam Leonis ep. lxxv, pag. 93 col. 2 h. vol.

Episcopi ab apostolice institutione non recedendum.

Ipsi enim columnae sunt Christi Ecclesiae.

gaudia, cum ecclesiarum status eo viget ordine, quo Apostolorum successores illum statuerunt. Et cum antiqui hostis astutia eum turbari agnoscimus, non modico contristamur moerore. Quam ob causam, fratres, hortamur, monemus et flagitamus, ut a tramite apostolicae institutionis nequaquam recedatis, nec a capite dissideatis, sed fidem et ordinem, quem apostoli et apostolici viri statuerunt, absque ulla haesitatione teneatis. Nam si columnae alicuius magnae domus ruerint, ipsa postea domus minime stabit. Sic et vos, qui columnae Ecclesiae estis, si labefactari coeperitis, sancta Ecclesia, quae per vos regitur, tabescit et labitur. Haec, fratres, quae dico, valde timenda sunt, et summo moderamine pensanda, atque ne fiant cavenda. Ipsa enim per se veritas ait: Vos estis sal terrae, quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ideo, carissimi, vos moneo, quia debitor sum vobis, et valde vos diligo. Et quando bona audio de vobis, nimis sum gravisus; et e contra quando mala, nimis conturbatus. Ego vero, quamvis a vobis per longa terrarum atque maris intervalia disiunctus sim, sum tamen omnino vobis corde coniunctus. Idque de beatitudine vestra erga me modis omnibus confido, quia cum me vicissim diligitis, a me longe non estis. Unde gratias referimus illi grano sinapi, qui ex modici despicabilisque seminis specie, ita

ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus, usquequaque diffusis, ut in eis volatilia coeli nidificent; gratiaque sit fermento illi, quod tribus farinae satis totius humani generis massam in unitate conspersit; atque parvo lapidi, qui abscissus est de monte sine manibus, et occupavit universam faciem orbis terrae, qui ad hoc se usquequaque distendit, ut omni humano genere in unitatem redacto, totius corpus perficeretur Ecclesiae, atque ita ad totius compagis pertineret commodum membrorum partialis ista distinctio. Unde nos quoque a vobis non longe sumus; quia in illo, qui ubique est, unum sumus. Agamus ergo ei gratias, qui solutis inimicitis in carne sua fecit, ut in omni orbe terrarum unus esset grex, et unum ovile sub se uno pastore, semper memores quid nos egregius praedicator admoneat, dicens: Solliciti servate unitatem spiritus in vinculo pacis. Sanctitatis vestrae scripta, quae ad Sedem Apostolicam misistis super quibusdam consultis, quasi ad caput, ut inde acciperetis responsa, unde omnis Ecclesia totius religionis sumpsit exordium, gratanter suscepti, et breviter vobis respondere curavi.

Koragedem cum S. A. unitas

Pontif. ipsorum consulta- tionibus respon- det.

I. De ecclesiarum enim consecratione, et de missarum celebrationibus, non ali-

1 Matth. v, 13. Codd. vat. 1340 et 3791 hic add. et caetera. 2 S. Gregor. ep. 30, lib. iv. 3 Cont. Const. nn. codd. 1340 et 3791 refragant, Unde magis gratias. 4 Caraf. iuxta Vulgat. sinapis. 5 Cont. Const. optime corrig. diffusus est, ut, licet nn. codd. nobiscum. legg. 6 Labb. ad marg. cum Cont. Const. et cit. cod. 3791 cuncta volatilia coeli. De qua parab. vid. Matth. xiii, 31; Marc. iv, 31; Luc. xiii, 19.

7 Vid. Matth. xiii, 33; Luc. xiii, 19. 8 Vid. Dan ii, 34, 35. Cont. Const. leg. qui abscissus de monte sine manibus occupavit. 9 Cit. cod. 1340 principalis. 10 Cont. Const. ad rem aptius cum cit. codd. 1350, 3791 quid nos veritatis praedicator. 11 Ephes. iv, 3. Vulg. habet servare. 12 Vid. Innocent. ep. 4 et 2, nec non Siric. ep. 4. Labb. ad marg. 13 Grat. distinct. i De consecr. can. 1; Ivo part. iii, cap. 60.

Missa nisi in sacralis Ecclesiae non celebranda.

Has autem sacrare duntaxat Episcop. est.

cubi, quam in sacralis Domino locis, absque magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, quibus sunt nota novi ac veteris testamenti praecepta. Tabernaculum vero Moysen, Domino praecipiente, fecisse et sacrasse cum mensa et altari eius, et caeteris vasis utensilibus ad divinum cultum explendum legimus, et non solum divinis praeceptis ac precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei unctione, Domino iubente, perlinisse novimus. Qualiter autem haec facta sint, et quomodo ipsa sacra non alii, quam sacerdotes sacra unctione delibuti, Dominoque cum vestibus sanctis sacrati, et Levitae tractabant, ferebant, erigebant et deponebant, in ipsis institutionibus, quae, Domino iubente, per Moysen conscriptae sunt, in lege Domini reperitur. Qualiter ergo David regum piissimus amplificaverit cultum Dei, et templum Domini aedificare voluit, sed propter multum sanguinem, quem effuderat, prohibitus est, et ipse collegerat expensas, Salomonque filius eius idipsum, quod ipse facere optaverat, iubente et auxiliante Deo perfecit, et templum cum altari, et reliqua ad divinum cultum peragendum, consecravit, in libro Regum inter caetera legitur ita: Aedificans, inquit Salomon Domino, aedificavi in habitaculum tuum, fortissimum solium tuum in sempiternum. Convertitque rex

Consecratio templi a Salomone aedificati describitur.

1 Gratian. distinct. i De Consecr. can. 2. 2 Cod. vat. 3791 n. lect. consentit; cod. autem 1340 ad rem perperam leg. et altaris eius caeteris vasis et utensilibus. Porro Vulg. legit: sanctificavit cum omnibus vasibus suis, altare similiter et omnia vasa eius. 3 Cit. cod. 3791 forte amanuens. vitio et non solum divinis precibus ea sacrasse. 4 Vid. Num. vii, 1. 5 « In lege Domini » deest in cod. 1340; et quidem recte. Haec enim verba post illa in ipsis institutionibus videntur abundare. 6 Numer. iv.

7 « Domino » Gratian l. c. iuxta illud aedificari domum nomini Domini. 8 Cont. Const. melius ad locut. context. voluerit; verum nn. codd. n. lectioni adhaerent. 9 III Reg. viii, 13, et seqq. Vid. not. 12 pag. 464 col. 2 h. vol. Haec autem usque ad verb. Fecit ergo Salomon Gratian l. c. omittit. 10 Vulgat. addit domum. 11 Ibid. legitur firmissimum. 12 Ibid. et ait Salomon. 13 Ibid. aedificabis mihi domum. 14 Cont. Const. cum Vulg. hic add. Deus.

misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. Qui custodiasti servo tuo David patri meo, quae locutus es ei: ore locutus es, et manibus perfecisti, ut haec dies probat. Nunc igitur, Domine Deus Israel, conserva David famulo tuo patri meo, quae locutus es ei, dicens: Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel, ita tamen, si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me, sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc Deus Israel firmentur verba tua, quae locutus es David servo tuo patri meo. Ergone putandum est, quod vere Deus habitet super terram? Si enim coelum et coeli coelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec, quam aedificavi? Sed respice ad orationem servi tui et ad preces eius, Domine Deus meus. Audi, Domine, hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie; ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die, super domum de qua dixisti: Erit nomen meum ibi, ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus; ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, et exaudies in loco habitaculi tui in coelo, et cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur adstrictus, et venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in coelo, et facies, et iudicabis servos tuos condemnans impium, et reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, et retribuens ei secundum iustitiam suam. Si fugerit po-

pulus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) et agentes poenitentiam, et confitentes nomini tuo venerint et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in coelo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit coelum et non pluerit propter peccatum eorum, et orantes in loco isto poenitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam, exaudi eos in coelo, et dimitte peccata servorum tuorum, et populi tui Israel, et ostende eis viam bonam, per quam ambulent, et da pluviam super terram, quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut aerugo, aut locusta, vel rubigo, et afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, cunctaque devotatio et imprecatio, quae acciderit omni homini de populo tuo Israel; si quis agnoverit plagam cordis sui, et expanderet manus suas in domo hac, tu exaudies in coelo, in loco habitationis tuae, et repropitiaberis, et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum), ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terrae, quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, et manus tua fortis, et brachium tuum extensum ubique) cum venerit ergo et oraverit in loco hoc, tu exaudies in coelo, in firmamento habi-

1 Cont. Const. iuxta Vulg. corrig. *Et nunc Domine Deus.*

2 Cont. Const. cum Vulg. delet *Domine.*

3 Perper. ad locut. cod. n. 1340 *orat te hodie.*

4 Cont. Const. cum cod. 1340 iuxta Vulg. legg. *propter peccata eorum.*

5 Cont. Const. iuxta Vulg. add. *tuam.*

6 Cod. 1340 contra Vulg. textum omitt. *omnes.*

taculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena, ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus Israel; et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, et contra domum, quam aedificavi nomini tuo, et exaudies in coelo orationem eorum et preces eorum, et facies iudicium eorum. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo, qui non peccet) et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope, et egerint poenitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati fuerint te in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus; et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua, in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerant, et oraverint te contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod aedificavi nomini tuo; exaudies in coelo, in firmamento solii tui, orationem eorum et preces eorum, et facies iudicium eorum, et propitiaberis populo tuo, qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te; et dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis. Po-

1 Id. cod. 1340 cum Cont. Const. iuxta Vulg. *sicut populus tuus Israel.*

2 Cod. n. 3791 iuxta Vulg. leg. *deprecati te fuerint.*

3 Id. cum Cont. Const. iuxta Vulg. *fuerint.*

4 Contra Vulg. id. cod. omitt. *et.*

5 Cont. Const. et cod. 1340, Vulg. refrag., corrig. *fuerint.*

6 Vulg. leg. *exaudias.*

pulus enim tuus est, et haereditas tua, quos eduxisti de terra Aegypti, de medio fornacis ferreae, ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui Israel, et exaudies eos in universis pro quibus invocaverint te. Tu enim separasti eos in haereditatem de universis populis terrae, sicut locutus es per Moysen servum suum, quando eduxisti patres nostros de terra Aegypti, Domine Deus. Factum est autem, cum compleret Salomon orans Dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini. Utrumque enim genu in terra fixerat, et manus expanderat ad coelum. Stetit ergo, et benedixit omni Ecclesiae Israel, voce magna dicens: Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel iuxta omnia, quae locutus est; non cecidit ne unus quidem sermo in omnibus per Moysen servum suum. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum Patribus nostris, non derelinquens nos neque proiciens, sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis eius, et custodiamus mandata eius, et caeremonias, et iudicia quaecumque mandavit Patribus nostris, et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo suo, et populo suo Israel per singulos dies; et sciant omnes populi terrae, quia Dominus ipse est Deus, et non est ultra absque

7 « Separasti eos tibi » Caraf. cum Vulg. et cod. 1340.

8 Id. iuxta Vulg. *locutus es per Moysen servum tuum.*

9 Vulg. *de Aegypto.*

10 Cont. Const. contr. Vulg. delent *omnem.*

11 Vulg. *in coelum.*

12 « Ex omnibus bonis quae locutus est » Cod. 1340 iuxta Vulg.

13 Vulg. *ut sciant.*

eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis eius, ut custodiamus mandata eius sicut et hodie. Igitur rex et omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino. Mactavitque Salomon¹ hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, et ovium centum viginti millia, et dedicaverunt templum Domini rex et filii Israel. In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini. Fecit autem ibi holocaustum², et sacrificium, et adipem pacificorum; quia³ altare aeneum⁴, quod erat coram Domino, minus erat, et capere non poterat holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum. Fecit ergo⁵ Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Aegypti coram Domino Deo nostro septem diebus et septem diebus, id est, quatuordecim diebus, et in die octava dimisit populos. Iudaei ergo loca⁶, in quibus Domino sacrificabant, divinis habebant supplicationibus consecrata⁷, nec in aliis, quam in Deo dicatis locis munera Domino offerebant. Si enim Iudaei, qui umbrae legis deserviebant, haec faciebant; multo magis, quibus veritas patefacta est⁸, templa Domino aedificare, et (prout melius possumus) or-

nare, eaque divinis precibus, et sanctis unctionibus suis cum altaribus et vasis, vestibus quoque, et reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus devote et solemniter sacrare, et non in aliis locis, quam in Domino sacratis ab episcopis, et non a chorepiscopis, qui saepe prohibiti sunt, nisi (ut praedictum est) summa exigente necessitate, missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa necessitas agere compulerit, non in domibus, quia in sacris canonibus⁹ sacrificia in domibus offerri prohibita sunt; sed in tabernaculis, divinis precibus a pontificibus dicatis, et in mensis Domino sacratis, et sacra unctione a pontificibus delibutis, pro summa ut praefixum est, necessitate, et non pro libitu cuiusquam et pigritia agatur. Satius ergo¹⁰ est missam non cantare¹¹, aut non audire¹², quam in illis locis, ubi fieri non oportet; nisi (ut saepe dictum est) pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem. Unde scriptum est: «Vide¹³ ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus. Et in Exodo legitur: Vos vidistis, quia de coelo locutus sum vobis¹⁴; non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis; altare de terra facietis mihi, et offeretis super illud holocausta et pacifica vestra;

Qua tamen urgente missae vel in sacris mensis celebrandae.

Per quos id praestandum.

Eccles., et Episcop., consecrationis solemniam singulis redemptibus annis peragenda.

Unde cath. Ecclesias consecrandi necessitas declaratur.

1 Cod. 1340 contr. Vulgat. omitt. Salomon.
2 Cont. Const. miss. cum cod. 1340 iuxt. Vulgat. legg. Fecit quippe holocaustum ibi.
3 Vulgat. quoniam.
4 Vulg. aeneum.
5 Cont. Const. cum cit. cod. 1340. Vulgat. re-fragant., Fecit autem.
6 Ivo part. III, cap. 61.
7 Ita et cit. cod. 1340; Labb. ad margin. Supplicationibus consecrabant.
8 Cit. cod. 1340 legit et gratia et veritas per Iesum Christum data est; cui adhaeret Carol. post Burchardum, nec non Grat., qui vocem veritas omittit.

9 Laodic. can. 58. Labb. ad marg.
10 Cod. n. 1340 ita leg.; minus recte, ut videt. ad context. Labb. ad marg. Statutum est. Quae autem sequuntur ad verba Si autem, ut legitur a Grat. l. c. omittuntur, qui tamen ex iis sequentem canon. 11 conficit.
11 Concil. Paris. lib. I, 47, et capit. VII, 334. Labb. ad marg.
12 S. Gregor. ep. VIII, lib. III. Id. ad marg.
13 Vulgat. cave, et mox in eo quem elegerit Dominus. Deuter XII, 13.
14 Vulg. Vos vidistis, quod de coelo locutus sum vobis.

oves vestras et boves, in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei¹. Et sicut² non alii, quam sacrati Domino sacerdotes, debent missas cantare, nec sacrificia super altare offerre; sic nec in aliis, quam in praefatis Domino sacratis locis, missas cantare aut sacrificia offerre licebit. Si autem, ut legitur in concilio Laodicensi capite XXVI³, quod⁴ hi, qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in ecclesiis, quam in domibus exorcizare non possunt; multo magis⁵ maioris gradus ministeria, nisi ab eis, qui ad eos gradus sunt sacrati, quibus fungi debent, officia agi vel sacrificia offerri licet. Quod autem, ut paulo superius praelibatum est, oblationes in domibus offerri non debent, in eodem concilio capite LVIII prohibitum habetur, ita: Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis et presbyteris. Solemnitates⁶ vero dedicationum ecclesiarum et sacerdotum⁷, per singulos annos solemniter sunt celebrandae, ipso Domino exempla⁸ dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendo dans formam⁹, cum reliquis populis eandem festivitatem celebraturus venit, sicut scriptum est: Facta sunt encaenia in Hierosolymis, et hyems erat; et ambulabat Iesus in templo, in

porticu Salomonis¹⁰. Quod autem octo dierum¹¹ sint encaenia celebranda, in libro Regum¹², peracta¹³ dedicatione templi, reperies¹⁴.

II.

De ecclesiarum vero consecratione¹⁵ quoties dubitatur, et nec certa scriptura, nec certi testes existunt, a quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas, ne talis trepidatio faciat deteriorationem¹⁶; quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum. His, fratres, testimoniis scripturarum apostolica auctoritate confirmatis, consultis vestris breviter respondisse sufficiat. Vobis tamen praevidendum est, et omnibus praedicandum, ut illicita non agantur, et Domini praecepta conserventur, et fideliter peragantur¹⁷. Rogamus autem vos, fratres, ut dicta apostoli replicemus, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat; sed semper, quod bonum est, sectamini in invicem, et in omnes. Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Spi-

Eccles. de quarum dedicatione dubitatur consecrandae.

1 Exod. XX, 22 et seqq.

2 Grat. De Consecr. distinct. I, c. 11.

3 Ex versione Dionysii exigui. Labb. ad marg.

4 Burchard. intericit si, ad orat. inepte. Videtur itaque sic legendum: Si autem, ut legitur .... hi, qui non sunt .... Hinc autem Grat. cit. can. 2 resumit usque ad verb. ab episcopis et presbyteris.

5 Minus. Labb. ad marg. Ad orat. context. quidem recte, licet cod. vat. 3791 nobisc. legat.

6 Grat. De Consecr. dist. I, c. 17, ubi haec verba olim Greg. PP. tribui advertitur.

7 Apud Grat. l. c. additur Episcoporum, quam vocem e vet. Grat. exempl. deesse ibi notatur.

8 Cit. cod. 3791 cum Grat. exemplum.

9 Grat. ad orat. apte omnibus id faciendi dans formam; codd. nn. ad locut. perperam omnibus id faciendum dans formam.

10 Ioann. X, 22, 23.

11 Sic et nn. codd.; Grat. octo diebus.

12 III Reg. VIII, 66.

13 Grat. apte perfecta. Vatt. codd. n. lect. adhaerent.

14 Labb. ad marg. cum cit. codd., quibus et Cont. Const. adhaerent, reperietis.

15 S. Leo ep. XII, cap. XV. Labb. ad marg. Haec ad verb. quod nescitur factum referuntur etiam a Grat. De Consecr. dist. I, c. 16.

16 Nec talis dubitatio facit iterationem. Optime ad context. Grat. ibid. Verum cit. codd. nobisc. legunt.

17 I Thess. V, 14 et seqq.

ritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere; omnia autem probate; quod bonum est, tenete. Ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela iam adventu Domini nostri Iesu Christi serventur ».

Data kalendis Martii, Lampadio et Oreste viris clarissimis consulibus.

Dat. die 4 Martii, an. 530¹.

EPISTOLA IV².

Sabinæ eximiam religionem laudans illam magis magisque in proposito confirmat.

Felix Episcopus Sabinæ.

Singulare membrum³ Ecclesiae tuae religionis amplitudinem existere, et a nobis reverentissime coli, satis est omnibus manifestum. In ipso enim apice nobilitatis multo nobiliorem Ecclesiae devotionem impendis, et magis laeta Christi agnitione praeceptis eius obtemperas, et in fide potius exultas, quam tanti generis flore iactaris. Summa virtus est⁴ viciisse gloriam carnis; et magna est Christi gratia⁵ nobilitatem moribus superasse,

Carnis gloriam viciisse summa laus.

domina filia merito illustris. Certa igitur existens, dilectissima, vitae huius, quaecumque sunt, spatia aeternis divinisque officiis illustrare contende, ut qui insignem te praestitit, reddat sibi per saecula clariorem. Quapropter tuam hortamur dilectionem, ut bonum, quod coepisti⁶, semper implere non differas; quia non laudatur initium, sed finis. Sapientiam enim te hortamur diligere et scrutari, ut rationabiliter et sapienter disponas et iudices ea, quae tibi commissa sunt, dicente Domino per prophetam⁷: « Erudimini, qui iudicatis terram⁸. Time ergo Dominum, et mandata eius serva⁹, et dilige eum totis visceribus, et proximum tuum sicut teipsum¹⁰. Deus altissimus creavit sapientiam in Spiritu sancto, et vidit, et dinumeravit ea terram, et mensus est¹¹, et effudit illam super omnia opera sua, et super omnem carnem secundum datum suum¹² praebuit illam diligentibus se. Timor Domini, gloria et gloriatio¹³, et corona exultationis. Timor Domini delectabit cor, et dabit laetitiam et gaudium in longitudinem dierum. Timenti Dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae benedicetur. Dilectio Dei honorabilis sapientia; quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, et in agnitione magnalium

Sabinam hortatur, ut coeptis insistat.

Timoris Domini commendatio.

⁷ Cod. n. 3791 dicente propheta; cod. 1340 n. lect. adhaeret.

⁸ Psalm. II, 10.

⁹ Eccle. XII, 13, ubi Vulg. legit.: « Deum time, et mandata eius observa ».

¹⁰ Luc. X, 27, ubi ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua; et proximum tuum, sicut teipsum.*

¹¹ Cod. Vat. 1340 et *dinumeravit terram.* Cod. autem n. 3791 iuxta Vulg. leg. et *dinumeravit, et mensus est.*

¹² Vulgat. addit *et.*

¹³ Caraf. cum cod. 1340 iuxta Vulg. addit *et laetitia.*

¹ Jaffé huic ep. ann. incert. adsignat.

² Ex Labb. *Concil. collect.* tom. V, col. 797. Cont. Const. animadvertit huiusmodi documentum e genuina Innocent. I, et e spuria Pseudo-Dionysii epist. simul copulatis fuisse contextum.

³ Haec ad verb. *Quapropter* in epistola Innocentii PP. reperies apud Caraf. tom. I, part. II, pag. 63.

⁴ In nn. codd. 1340, 3791, in Labb. ad marg. et in cit. ep. legitur « Summae virtutis est ».

⁵ Labb. ibid. *magnae gratiae.*

⁶ « S. Gregor. ep. ad Augustin., eiusque comites in Angliam missos apud Bedam lib. I, cap. XIII » Labb. ad marg.

suorum. Initium sapientiae timor Domini; et cum fidelibus in vulva concreatus est, et¹ cum electis foeminis graditur², et cum iustis et fidelibus agnoscitur. Timor Domini scientiae religiositas. Religiositas custodiet, et iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit. Timenti Dominum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiae est timere Dominum³, et plenitudo⁴ a fructibus illius. Omnem domum illius implebit a generationibus, et receptacula a thesauris illius. Corona sapientiae timor Domini replens pacem et salutis fructum; et vidit et dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei. Scientiam et intellectum prudentiae sapientia compartietur, et gloriam tenentium se exaltat. Radix sapientiae est timere Dominum, et rami⁵ illius longaevi. In thesauris sapientiae intellectus, et scientiae religiositas; execratio autem peccatoribus sapientia. Timor Domini expellit peccatum; nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Iracundia enim animositatis illius subversio illius est. Usque in tempus sustinebit patiens, et postea reddito iucunditatis. Bonus sensus usque ad tempus⁶ abscondet verba illius, et labia multorum enarrabunt sensum illius. In thesauris sapientiae significatio disci-

¹ Cod. 1340, Vulg. textu refragante *concretus est.*

² Vulg. expungit *et.*

³ Ibid. *Deum.*

⁴ « *Etiam plenitudo* » cod. 1340 contra Vulgat. textum.

⁵ Cont. Const., et cod. 1340 contr. Vulg. text. *rami enim illius.*

⁶ Ibid. *usque in tempus.*

⁷ Ibid. *conserva.*

⁸ Ibid. *deest hoc.*

⁹ Haec ad verba *thesauros illius* in cit. cod. 1340 omittuntur. Illa vero *contumax non sis* sunt addita contra Vulg. textum, ubi legitur: *Ne sis incredibilis.*

plinæ; execratio autem peccatori cultura Dei. Fili, concupiscens sapientiam, serva⁷ iustitiam, et Deus praebit illam tibi. Sapientia enim et disciplina, timor Domini; et hoc⁸, quod beneplacitum est illi, fides⁹ et mansuetudo, et adimplebit thesauros illius. Contumax non sis, et incredibilis timori Domini, et ne accesseris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, et non scandalizeris¹⁰ labiis tuis. Attende in illis, ne forte cadas, et ponas scandalum animae tuae, et adducas inhonorationem tibi¹¹, et revelet Deus absconsa tua¹². Pro fide et iustitia, ac pro salute animae certa semper¹³, et pro adiutorio fratrum viriliter age, ut a Domino recipias remunerationem¹⁴. Scriptum est enim: « Fili, conserva tempus, et evita a malo. Pro anima tua non¹⁵ confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gratiam et gloriam¹⁶. Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium. Non¹⁷ reverearis proximum tuum in casu tuo, nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore eius¹⁸. In lingua enim agnoscitur sapientia¹⁹, et sensus, et scientia, et doctrina in verbis veritatis, et firmamentum in operibus iustitiae.

Sapientiam concupiscenti necessaria iustitia.

Pro animae salute iugiter certandum.

Quam caute loquendum.

¹⁰ Vulgat. add. *in.*

¹¹ Ibid. leg.: « *ne forte cadas, et adducas animae tuae inhonorationem.* »

¹² Ibid. addit. *et in medio synagogae elidat te.* Eccli. I a 9 ad 39.

¹³ Eccli. IV, 33, ubi apud Vulg. legitur: *Pro iustitia agonizzare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro iustitia.*

¹⁴ Vulg. ibid. *ne.*

¹⁵ Ibid. *adducens gloriam et gratiam.*

¹⁶ Ibid. *Ne reverearis, et mox in casu suo.*

¹⁷ Ibid. *in decore suo.*

¹⁸ Ibid. *sapientia dignoscitur, et mox in verbo sensata.*

Nob contradicas veritati¹ ullo modo, et de mendacio ineruditionis tuae confundere. Non confundaris constiteri peccata tua; et ne subiicias te omni² homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis; nec coneris contra ictum fluminis. Pro iustitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua; et inutilis et remissus in operibus tuis. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, et opprimens subiectos tibi. Non sit tibi manus tua porrecta ad accipiendum³, et ad dandum collecta⁴. His fulta scripturarum auctoritatibus sem-

per sta recta, et a via veritatis ne avertaris, ut gratiam Dei acquiras, et honorum hominum amicitia fruaris; tantoque tua voluntas⁵ facilius ab amore huius saeculi exeat⁶, quanto et impellitur, dum vocatur⁷. Nam nos et praesentes vos videre cupimus, et absentibus per epistolam saltem colloqui desideramus. Unde et optamus, ut vos beatus Petrus Apostolorum princeps ad sua limina feliciter perducatur, quatenus in Omnipotentis gratia perfrui vestra praesentia mereamur.

Data XII kalendas Novembris, Lampadio et Oreste viris clariss. Coss.⁸

Data 21 Oct. 530.

ad rem concinnius n. lectio; siquidem amor proprie voluntatis est.

7 « Gregor. 70 lib. IX, et 73 lib. VII ». Labb. ad marg.

8 Porro haec nota chronolog. erronea est, siquidem ipse Labb. ad marg. ait: « ann. 530 exeunte Octobri sedebat Romae Bonifacius, non Felix ». Potius itaque corrigendum esset XII kal. Oct. (21 Sept.) Lampadio et Oreste vv. clariss. coss. At Pagius ponit Felicem obiisse XIV kal. Oct. (18 Sept.) Vid. Bianchin. apud Anast. Biblioth. De Vit. Rom. Pontif. tom. III, pag. 254.

Sabinum ad urbem iuritat.

Quae charitas erga proximum.

1 Ibid. Non contradicas verbo veritatis.

2 Caraf. cum cod. 1340 contr. Vulg. textum omitt. omni. Mox autem apud Vulg. legitur ictum fluminis.

3 Vulg. Non sit porrecta; codd. autem nn. 1340, 3791 legg.: Non sit manus tua porrecta.

4 Eccl. IV a 23 ad 36.

5 Labb. ad marg. sed ad rem minus apte mens.

6 Codd. nn. superius. cit. tantoque tua facilius ab amore huius saeculi mens exeat. Forte

S. BONIFACIUS II.

An. C. 531

EPISTOLA I.

A hierarchico Ecclesiae ordine exordiens Carthaginensis ecclesiae reconciliatorem Eulalio Alexandrino episcopo aperit, eundemque hortatur, ut coeptis fortiter insistat.

Bonifacius Episcopus
Eulalio Coepiscopo salutem.

Olim ab initio¹ tantam percepimus a beato Petro apostolorum principe fiduciam, ut habeamus auctoritatem univer-

Romano Pontifici cura universae Eccl. demandata.

1 E duabus, quas referimus, Bonifacii epistolis, alteram dumtaxat eruditi viri genuinam existimant. Et re quidem vera, ut hic de prima tantum agamus, quam ex Labb. *Concil. collect.* tom. V, col. 827 edit. Venet. deprompsimus, nemo non videt epistolam hanc historiae minime consentire. Africana enim Eccl., de cuius reconciliatone ibi agitur, non modo a Rom. Eccl. unitate, et communione nunquam descivit, sed eandem potius, vel persecutionis tempore, ut matrem suam agnovisse constat. Porro necesse erat huiusmodi commentum excogitare, ut viri sanctitate celeberrimi, qui in Vandalic. persecut. pro cath. fide obierant, e sanctorum diptychis expungerentur. Vid. Bin. apud Labb. l. c., et Berard. op. al. cit. tom. I, p. II, pag. 480; item et Baron. ad an. 530

App. Bull. Rom. — Vol. I.

sali Ecclesiae, auxiliante Domino, subvenire, et quidquid nocivum est, auctoritate apostolica corrigere et emendare. Ad hoc² enim divinae dispositionis³ provisio gradus diversos et ordines constituit⁴ esse distinctos, ut dum⁵ reverentiam minores potioribus exhiberent⁶, et potiores minoribus dilectionem impenderent, una concordiae fieret ex diversitate contextio, et recte officiorum generaretur⁷ administratio singulorum. Neque enim⁸ universitas alia poterit ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiae

An. C. 531

In hac hierarchico ordo constitutus.

n. v qui hanc epist. rejicit tamquam manifestissimae imposturae convictam.

2 Haec usque ad verb. *possit recurri, praepositus* ad ep. pertin. Dion. PP. I, ut vid. praestat apud Caraf. tom. I, part. I, pag. 145. Vid. etiam ep. XXVII S. Leonis, pag. 48 seg. h. vol.

3 Gratian. distinct. LXXXIX, c. 7.

4 « *Dispensationis* ». Labb. ad marg. cum cod. 3791.

5 Id. cod. *et diversos constituit ordines*.

6 Cod. n. 1344 perperam ad locut. context. omitt. *dum*.

7 « S. Gregor. ep. III, lib. IV ». Lab. ad marg.

8 Ita et n. cod. 3791. Verum Labb. ad marg., et Grat. *gereretur*; forte ad context. minus bene.

9 In cit. cod. 1344 forte aman. vitio deest enim, et mox leg. poterat.

ordo servaret. Quia vero quaeque¹ creatura in una eademque aequalitate² gubernari vel vivere non potest, coelestium militiarum exempla nos instruunt³, quia dum sint angeli, sint archangeli⁴, liquet quia non aequales sunt, sed in potestate et ordine, sicut nostis, differt alter ab altero. Si ergo inter hos, qui sine peccato sunt, constet istam esse distinctionem, quis hominum abnuat libenter illorum se dispositioni submittere⁵? Hic enim pax⁶ et charitas mutua se vice complectuntur, et manet firma concordia, ac⁷ in alterna et Deo placita dilectione sinceritas. Quia igitur unumquodque salubriter tunc⁸ completur officium, cum fuerit unus, ad quem possit recurri, praepositus; vota⁹ nostra charitatem tuam latere nolumus, ne qui particeps fuit sollicitudinis, gaudiorum fructus¹⁰ reddatur extorris. Et ideo Carthaginensem¹¹ ecclesiam ad communionem nostram rediisse, Domino propitiante, tradentibus significamus alloquiis, et mandatorum, quae legatis nostris dedimus, seriem in omnibus fuisse completam. De qua parte,

ut ad dilectionem tuam plenius perfecte gaudium perveniret, libelli Eulalii fratris et consacerdotis nostri Carthaginensis episcopi¹², et Iustiniani clementissimi principis Orientis sacrarum¹³ exemplaria credidimus destinanda¹⁴, indicantes nihilominus per Orientis partes plurimos episcopos sic fecisse. Superest, ut a nobis contententibus¹⁵ precibus Divinitas exorata concedat, quatenus de aliarum quoque ecclesiarum redintegratione gratulemur. Ea vero, quae significare curavimus, in eorum sacerdotum, qui fraternitati tuae vicini sunt, curabis perferre notitiam, ut et ipsi de affectu¹⁶ tantae rei gratias nobiscum coelestis misericordiae beneficiis referre non cessent. Aurelius¹⁷ enim, praefatae Carthaginensis ecclesiae olim episcopus, cum collegis suis instigante diabolo superbire temporibus praedecessorum nostrorum Bonifacii atque Caelestini contra Romanam Ecclesiam coepit; sed videns, se modo peccantis¹⁸ Aurelii Eulalii a Romanae Ecclesiae communiione segregatum¹⁹, humilians recognovit se²⁰, pacem et communionem

Carthagin. Eccles. in S. Apostol. communionem reversa.

Aurelii Carth. Episcopi perb. dia.

Eulalii successoris eius respiciantia.

¹ Quaeque perperam omittitur in praedict. codd.

² « Qualitate ». Gratian. ad orat. context. minus apte.

³ Sic. et cod. 3791 cum 1344; at Labb. ad marg., et Grat. exemplar nos instruit.

⁴ « Quia dum sunt Angeli, et sunt Archangeli ». Grat.

⁵ « Huc se libenter dispositioni submittere? ». Cit. cod. 1344.

⁶ Labb. ad marg. cum cit. cod. 3791 sane ad orat. recte *Hinc enim pax*.

⁷ Cod. cit. 1344 f. amanuens. vicio omitt. ac.

⁸ Tunc perperam deest in cod. 1344.

⁹ Quae sequunt. usque ad verb. *referre non cessent* habentur in ep. LII Hormisd. pag. 428 h. vol.

¹⁰ « Fructu » Labb. ad marg. — Cod. 3791 *fructu redderetur extorris*, perperam ad locut. context.; vox enim *redderetur* super. verbo *nolumus* minime respondet: *nolumus... fructu redderetur extorris*.

¹¹ Sic et cit. cod. 3791 «Constantinopolitanam legitur apud Hormisd. ». Labb. ad marg.

¹² Cit. codd. nobiscum legg.; verum Labb. ad marg. notat « Episcopi CP., et Iustini habet Hormisd. ex quo vel maxime patet fraus interpolatoris ridiculi ». *Iustini* legunt etiam nn. codd.

¹³ *Literarum* additur apud Hormisd.

¹⁴ Cit. codd. recte quidem *sacrarum litterarum exemplaria pariter credimus destinanda*.

¹⁵ *Iid.* non inepte *competentibus precibus*, sicut et legitur apud Hormisd.

¹⁶ Sic legit Labb., et sensus est *gratias referre* de affectu, scilicet ex corde. Sed legi etiam posset *de effectu tantae rei gratias... referre...*, et revera sic legitur in cit. ep. Hormisd.

¹⁷ Quod hic subditur gratuitum esse signum. Sev. Binius, alique non pauci invicte demonstrant; unde magis, magisque confirmant hanc ep. esse apocrypham.

¹⁸ Labb. ad locut. aptius, ad marg. *more peccantis*.

¹⁹ « Separatum » Cod. 1344.

²⁰ Labb. ad marg. *se peccasse, pacem* cit. cod. 3791 refragant.

Romanae Ecclesiae petens, subscribendo una cum collegis suis, damnavit apostolica auctoritate omnes scripturas, quae adversus Romanae Ecclesiae privilegia factae quoquo¹ ingenio fuerunt.

Exemplar precum Eulalii², et Iustiniani praedicti principis³.

Cath. Ades custodienda.

Cuius vindex est Ap. Sedes.

« Prima salus est, rectae fidei⁴ regulam custodire, et a constitutis Patrum nullatenus deviare; et⁵ quia non potest Domini nostri Iesu Christi praetermitti sententia, dicentis: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*⁶. Et haec, quae dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede apostolica extra maculam semper est catholica servata religio. De qua spe et fide

¹ « Quocumque ingenio ». Cit. cod. 1344.

² Vatt. codd. substituunt *eius*.

³ Ex cit. ep. Hormisd. certo constat Ioannem CP. libellum professionis fidei et communionis ad ipsum Hormisd. dedisse, et simul Iustinum imperat. sacras literas ad eundem Pont. misisse; et tum libelli tum litterarum exemplaria illi epistolae adiecta fuisse exinde arguitur. Fortasse ad instar illius libelli hoc precum Eulalii et Iustiniani exemplar confictum fuit.

⁴ Haec usque ad verba *anathematizamus omnes* videre est in libello ad calc. epistolae XIV Hormisd. ad episc. Hispaniae pag. 393 h. vol.; qui libellus idem legitur et ad calc. epist. IX ipsius Horm. ad Ioann. Nicopol., ut dictum fuit pag. 385 h. vol., et plene concordat cum formula fidei quam idem Hormisd. per suos legatos orientalibus subscribendam tradiderat, eamque refert Baron. ad an. 517 n. XXXI. Porro sciendum est reapse Iustinianum imperatorem una et altera vice ad Agapetum Pontif. ann. 535 et 536 fidei professionem dedisse, quae incipit: *Prima salus est, rectae fidei* etc. ut videre est apud Labb. tom. V, pag. 938 et 947. Baronius ait ad ann. 535 n. XXXV Iustinianum hoc anno subscripsisse illam ipsam primam formulam quam Hormisd. per legatos praescripserat orientalibus quae, ut diximus, eadem est cum ea quae legitur ad calc. epist. IX et XIV Hormisd. quae

minime separari cupientes, et Patrum sequentes constituta anathematizamus omnes (qui contra sanctam Romanam et apostolicam Ecclesiam superbiendo suas erigunt cervices⁷); sequentes⁸ in omnibus Apostolicam Sedem, et praedicantes eius omnia constituta. Et per omnia spero, ut in una communiione vobiscum, quam Sedes Apostolica praedicat, esse merear, in qua est integra et vera christianae religionis et perfecta soliditas, promittens⁹ sequestratos a communiione Ecclesiae catholicae, id est¹⁰ non consentientes Sedi Apostolicae, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. Quod si in aliquo a professione mea deviare tentavero, his quos damnavi complicem meam sententia me esse profiteor. Hanc autem professionem meam manu mea subscripsi,

Quocumque igitur contra Ap. Eccles. superbit, ab Eulalio, et Iustiniano anathematizatur.

superius memoratae fuerunt. Pagius vero ad ann. 535 n. VI, post Card. Noris. in dissert. hist. *De uno ex Trinitate carne passo* putat Iustinianum an. 535 formulam subscripsisse paulo longiorem, quam Labb. refert secundo loco pag. 947 et quam ait probabilius fuisse a Iustiniano subscriptam dum Agapetus Constantinopoli degebat. Sed parum refert huiusmodi quaestio. Labb. autem ibid. pag. 938 ponit Iustinianum prima vice subscripsisse hanc ipsam formulam prout in hac epist. Bonifacii II hic legitur, sed, ut videtur, irritation.

⁵ Forte haec satis implexa ita legenda: *Prima salus est... a constitutis Patrum nullatenus deviare. Et quia non potest Domini nostri Iesu Christi praetermitti sententia, haec, quae dicta sunt...* Revera sic habetur in cit. libell. Hormisd.

⁶ Matth. XVI, 18.

⁷ Haec verba (*qui... cervices*) quae parenthesi inclusimus ea sunt quae diversa a cit. libell. Hormisd. hic occurrunt et breviora quam illic, ibi enim singuli haeretici orientales nominatim anathematizantur.

⁸ Haec usque ad verb. *manu mea subscripsi* leguntur iterum in eod. libello.

⁹ Cit. libell. Hormisd. addit *in sequenti tempore*.

¹⁰ Cod. 1344 addit *in omnibus*.

et Bonifacio¹ sancto et venerabili Papae urbis Romae direxi², damnans et antecessores et successores meos, et omnes, qui S. Romanae et Apostolicae Ecclesiae privilegia cassare nituntur³.

Finis exemplaris praedicti.

Pontif. de fidei victoria gaudet.

Hinc⁴ enim supernae misericordiae documentum perdocetur, quando et mundani principes causas fidei cum reipublicae ordinatione coniungunt, et ecclesiarum praesules, quod ad dispensationem suam pertinet, officii memores⁵ exequentur. Talibus enim indigebat post discordiae procellas religio christiana rectoribus, qui, compressis provida dispensatione turbinibus, diu peregrinatam pacem, depulsa tempestate, reducerent; ut⁶ in futura post saecula ad propositi sui exempla tendentes sibi adscribendum indubitanter ostenderent quidquid Domino placitum posteris⁷ pro sua imitatione fecissent. Be-

medicamus Dominum⁸, fratres carissimi, nostris hoc diebus fuisse concessum, et totis orationum et curarum viribus adnitamur, ut quae Dei ope⁹ bene coepta sunt, ipso adiuvante, per omnia compleantur. Sperandum enim est, ut ad compagem corporis sui reliqua, quae adhuc divisa sunt, membra festinent, et a potioribus minora non discrepent. Ad quod cum me dilectio tua christianae studio charitatis hortatur, debet¹⁰, quod invitat¹¹, sequi, et, quod¹² amandum suadet, amplecti. Similem enim iam fidei curam gerentes, per religiosam patientiam, par etiam praemium de boni operis speramus affectu¹³. Neque enim difficultatibus est cendum. Non enim¹⁴ fatigatur asperis fides, nec ad coelorum ardua per proclive tenditur¹⁵, nec remunerationem citra¹⁶ laboris exercitium quis meretur. Unde ne facientes bona deficiamus specialiter admonemur¹⁷, etiam testante¹⁸ Psalmista: *Beati, qui custodiunt iudicium, et faciunt*

Deo supplicandum, ut recte coepta compleantur.

Ad hoc et fortiter certandum.

Praemium enim non laborum

meorum assertionem cognovi. *Manifesta enim hinc supernae misericordiae documenta produnduntur, quando et humani principes etc.*

5 Cod. 3791: et officii sui memores, ubi certe et abundat.

6 Labb. et Bullar. II. c. habent et; gr. κατ.

7 Posterius legitur apud Labb. ibid. et in Bullar., et quidem recte: gr. habet μεταγενέστεροι.

8 Deum II. c. cit.

9 Ut quae per Dei nostri opem Labb. et Bull.; gr. ἵνα ἀπερὶ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἡμῶν συνεργίας...

10 Labb. in cit. ep. Horm. «debet id ad quod».

11 Labb. et Bullar. incitat; gr. διεγερει.

12 In Bull. deest quod, err. ut patet typogr. Gr. καὶ ὅπερ.

13 Forte effectu sicuti in Labb. ibid. et Bull.; gr. habet ἐξάρσει.

14 Istud enim abundat nec habet. in gr. aut in ep. Horm. apud Labb. aut in Bullar.

15 Labb. et Bull. contenditur, gr. ἐπικαταίνεται.

16 Ap. Labb. in epist. Horm. legitur circa pro citra, sphalmate, ut patet, typ.

17 Galat. VI, 9.

18 Cit. cod. teste, sicut et in Bullar. et apud Labb. in ep. Hormisd.

1 Tibi Hormisdæ habet cit. libellus.

2 Hucusque ex cit. Hormisdæ libello.

3 Hucusque exemplar precum; dein epist. Popt. prosequitur, ideoque hanc notulam Finis exemplaris praedicti intermicimus. Qua in re mire forsitan Binus et Labbaeus hallucinati sunt putantes ad exemplar precum Eulalii et Iustianiani adhuc pertinere ea quae sequuntur ab iis verbis Hinc enim; nam continuo sequentia praecedentibus adnectunt, nulla interposita, ne lineae quidem, distinctione.

4 Nempe: ex nuper allato fidei documento. At fateri oportet ea quae sequuntur minime cohaerere praecedentibus. Desumpta porro sunt, prout ad marg. not. Labb., ex epist. LXXX Hormisdæ act. V Concilii CP. sub Menna; quae ep. legitur apud ipsum Labb. cum graeca vers. tom. V, col. 1119 et seq.; ipsissima autem est VI Hormisdæ quae habetur in Bullar. tom. I, pag. 141 hujus nostrae edit. ad Epiph. episc. CP. directa ubi ista praecedunt: « Multo gaudio sum repletus quod circa Ecclesiae pacem et sanctissimi imperatoris et dilectionis tuae tale studium, quale literis indicasti, legatorum quoque

ris initium, sed terminus adsequitur. iustitiam in omni tempore¹; quia non consuevit invenire, sed terminus. Ergo studium² sollicitudinis assumentes, quibus est una in communione societas et credulitas³, quemadmodum de unitate⁴ Sedis Apostolicae et Constantinopolitanae⁵ ecclesiae pariter exultamus in Domino, ita de reliquorum quoque, sicut affectione admones, redintegratione laetemur, et curemus praemium⁶, ut fidem integritatemque nostram immaculatam ab omni contagione servemus. Nosti enim, frater carissime ac⁷ sanctissime, quia⁸ ecclesiastica servant⁹ vincula concordiam, quae nos ab haereticorum tueatur¹⁰ insidiis, per quam¹¹ etiam canonum custoditur integritas¹². His in robore suo omni circumspicione servatis, remedia sperantibus

Per ecclesiasticam concordiam canonum integritas servatur.

1 Psalm. cv, 3.

2 Ergo par studium habb. Labb. in ep. Horm. et Bullar. In gr. ἴσχυρ σπουδῆν.

3 Bull. et Labb. ep. Horm. habb. una in communione et credulitate societas, et gr. concordat.

4 Labb. ibid. et Bullar. juxta gr. habb. de adunata sedi Apostolicae Constantinopolitana ecclesia.

5 Annon hic legendum fore Carthaginiensis (?)

6 Labb. ibid. et Bull. habb. primum. Revera nn. codd. primum legg., et quidem apte ad locut. contextum et ad gr. προτιζόμεν πρώτων.

7 Verba carissime ac abundant.

8 Forte quae ut habet. apud Bull. et Labb. II. c. cit. juxta gr. ποιοί... συνδισμοί.

9 Legendum quae ecclesiasticam servant...

10 Codd. nn. tueantur: sed Labb. ib. et Bullar. tueantur; grec. versio τινά... φυλάττουσι.

11 Legend. et per quae prout habb. Bullar. et Labb. ib. Gr. καὶ διὰ ποιῶν.

12 «Auctoritas». Labb. ad marg. et cod. n. 3791. Sic et Bullar. habet juxta gr. αὐθεντία.

13 Bull. habet conferantur. Labb. conferentur, et melius juxta gr. ἱσται... προσενηχθησεται.

14 In Bull. legit. medicinae sphalmate typ.

conservantur¹³. Habet enim ecclesiasticarum ordo regularum, et ipsius formae iustitiae, ut medicina¹⁴ rationabilis benigne¹⁵ et fideliter sperantibus non negetur, nec quisquam est ita ab humanitate discretus, quem non a rigore districtio¹⁶ inclinet cauta¹⁷ simplicitas. Sed ut caute hoc, caeterasque querelas, aut errores alicuius aevi¹⁸ valeas expedire, dilectissime frater, personam meam te¹⁹ in hoc oportet induere, scientem in huiusmodi causis, sicut praedictum est, quid cavendum sit²⁰, et ita omnia praevidendum, ut a te non ambigas rationem dispensationis huius Deo esse reddendam, ita tamen ut eos, qui vobis fuerint²¹ communione sociati, vel per vos Sedi Apostolicae, vestra nobis scripta declarent, quibus etiam et quam continentiam libellorum obtulerint,

In fidei causis qua ratione agendum.

15 Gr. habet καλοθελῶς, veluti si dicas honeste, bona intentione, quod sane melius convenit quam benigne.

16 Labb. in ep. Horm. et Bullar. habent discretionis, sed male. Gr. habet τοῦ διαμοῦ.

17 Labb. ib. et Bullar. legg. incauta: gr. habet ἀπάνυργος, quod neque cauta neque incauta significat, sed bona simplicitas.

18 Ita et nn. codd.; Labb. hic ad marg. rei pro aevi, et quidem ad context. optime. At totus hic locus mendosus est, restituendusque ut legitur in Bullar. et apud Labb. in cit. ep. Hormisd. Sed ut caute (gr. secure) hoc citra querelam aut erroris alicuius naerum valeat expediri...; et versio gr. concordat, ἀλλ' ἵνα ἀσφαλῶς τοῦτο, καὶ χωρὶς μέρους, ἢ τινὸς κερῶδους πλανῆς ἐσχίσαι προέλθειν....

19 Perperam et err. typ. in Bullar. legitur et pro te.

20 Bullar., Labb. in ep. Horm. et gr. habent: quid faciendum sit, quid cavendum, ita omnia providenda, ut, etc. Sed melius haec postrema verba legerentur: ita omnia providendo (vel: ita omnibus provisus, gr. οὕτω πάντων προνοημένων), ut, etc.

21 Labb. et Bullar. in cit. epist. Hormisd. habent fuerunt.

Humilitas cum
episcopalis di-
gnitate compo-
nenda.

inseratur¹. Sic² quoque humilitatem³ debemus tenere in mente, ut inde⁴ ordinis nostri dignitatem servemus in honore, quatenus in nobis nec humilitas timida, nec ratio sit superba. Omnipotens⁵ Deus, carissime, sua te protectione custodiat, atque ad coelestis remunerationem patriae⁶ multiplici animarum fructu perducatur. Deus te incolumem custodiat, reverendissime frater. Amen.

Datum VIII kalendas Octobris, Iustiniano tertium et Oreste viris clarissimis consulis.

Dat. 24 Sept. an. 7.....

EPISTOLA II^a.

Caesarii litteris rescribens eius rogatu confirmat, fidem in Christo haud aliter ac caetera bona non quidem ex humanae naturae potestate, verum e Dei gratia dimanare.

Dilectissimo fratri Caesario Bonifacius.

Per filium nostrum Armenium presbyterum, et abbatem litteras tuae fraternitatis accepimus, quas ad nos, ut apparet, inscius adhuc sacerdotii mihi commissi⁷, sub ea, qua in Deo tenemur, charitate

Caesarii lit-
terae sibi tradi-
tae;

¹ Cod. 3791 rect. leg. quibus etiam continentia libellorum, quos obtulerint, inseratur. Huic adhaer. etiam Labb. hic ad marg.; et revera sic habet cit. ep. Hormisdas tum in Bullar. tum apud Labb., et graeca versio concordat: οὗς τὰ ἐπιτομήματα τῶν ἐπισκόπων, οὗς ἐν προσηλυτισμῶν, ἐπέπεσον.

² Hucusque ex cit. epist. Hormisdas, quae deinde ad alia vergit dicens: sic enim et Severi et complicum eius aut similitum absolvemus errores, nec eorum, qui sanari potuerint, dispendia patiemur, etc.

³ Labb. hic ad marg. « S. Gregor. ep. xxxvi, lib. iv ad Eulogium ».

⁴ « Ut inde tamen » Labb. ib. et cit. codd.

⁵ Labb. ibid. « S. Greg. ep. cxxvii, lib. vii ».

⁶ Labb. ibid. perperam, codd. nn. refragantib., addit cum.

direxeras; quibus credideras postulandum, ut id, quod a beatae recordationis decessore nostro Papa Felice pro catholicae fidei poposceras firmitate, mea explicaretur instantia. Sed quia id voluntas superna dispesuit, ut quod per nos ab illo speraveras, a nobis potius impetreres; petitioni tuae, quam laudabili fieri sollicitudine concepisti⁸, catholicum non distulimus dare responsum. Indicas enim, quod aliqui episcopi Galliarum, cum caetera iam bona ex Dei acquirerint gratia provenire, fidem tantum, qua in Christo credimus, naturae esse velint⁹, non gratiae; et hominibus ex Adam, quod dici nefas est, in libero arbitrio remansisse, non etiam nunc in singulis misericordiae divinae largitate conferri; postulans, ut pro ambiguitate tollenda confessionem vestram, qua vos e diverso fidem rectam in Christo, totiusque bonae voluntatis initium, iuxta catholicam veritatem, per praevientem Dei gratiam singulorum definitis sensibus inspirari, auctoritate Sedis Apostolicae firmaremus. Atque ideo, cum de hac re multi Patres, et prae caeteris beatae recordationis Augustinus episcopus, sed et maiores nostri Apostolicae

Quarum sensus
paucis perstrin-
gitur.

Fides in Chri-
sto e Dei gratia
repetenda.

⁷ ... An. 530 vel 533. Hanc not. chronolog. falsitate laborare advertit Labb. ad marg., et quidem recte. Orestes enim in consulatu colleg. habuit, non Iustinianum, sed Posthumum Lampadium an. 530, et Bonif. II ad finem tantum eius anni Pont. creatus fuit; Iustin. autem III cons. gessit an. 533 absque collega post Bonif. decessum. Labb. ib. corrig. Valentino II, et Oreste, quod sane n. cod. 1340 congruit, minime vero histor. veritati.

⁸ Ex Labb. Concil. Collect. tom. v, col. 830.

⁹ « Ita recte ex cod. vat. — Al. mss. quod apparet in cuius adhuc sacerdotii mihi commissi; quam lect. Sirmondus, orat. context. refragante, in notis sic emendare tentaverat; ut apparet in huius aditu sacerdotii mihi commissi ». Maurin. in Concil. Gall. tom. 1, pag. 951 edit. Paris.

¹⁰ « Quam laudabili fidei sollicitudine concepisti ». Maurin. in text. l. c. Sane recte.

¹¹ « Dicunt » Labb. ad marg.

Sedis antistites ita ratione probentur disseruisse latissima, ut nulli ulterius deberet esse ambiguum, fidem quoque nobis ipsam venire de gratia, superse-dendum duximus responsione¹ multiplici; maxime cum secundum eas, quas ex Apostolo direxisti sententias, quibus dicit: Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem²; et alibi: Vobis datum est³ pro Christo, non solum ut in eum credatis, verum etiam, ut pro eo patiamini⁴; evidenter apparet fidem, qua in Christo credimus, sicut et omnia bona, singulis hominibus ex dono supernae venire gratiae, non ex humanae potestate naturae; quod etiam fraternitatem tuam, habita collatione cum quibusdam sacerdotibus Galliarum, iuxta fidem gaudemus sensisse catholicam; in his scilicet, irquibus uno, sicut indicasti, consensu defini-erunt fidem, qua in Christo credimus, gratia divinitatis praeviente conferri; adicientes etiam, nihil esse prorsus secundum Deum boni, quod sine Dei quis gratia aut velle, aut incipere, aut operari, aut perficere possit, dicente ipso Salvatore nostro: Sine me nihil potestis facere⁵. Certum est enim atque catholicum, quia in omnibus bonis, quorum caput est fides, nolentes nos adhuc⁶ misericordia divina praeveniat, ut velimus;

Non aliter, ac
omnia bona.

¹ « Responsioni Ies. C. ». Maurin. ad not., sed ad context. perperam.

² I Corint. vii, 25, ubi ait: « tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis ».

³ Vulg. donatum est.

⁴ Philipp. i, 29, ubi Vulg. legit. sed ut etiam pro illo patiamini.

⁵ Ioann. xv, 5.

⁶ Maurin. in text. legg. « nolentes nos misericordia divina praeveniat, ut in fide duremus, sicut David propheta dicit: ». Quae certe nec locut. context. respondent, nec doctrinam de gratia satis explicant.

insit nobis cum volumus; sequatur etiam ut in fide⁷ duremus, sicut David propheta dicit: Deus meus misericordia eius praeveniet me⁸; et iterum: Misericordia mea cum ipso est⁹; et alibi: Misericordia eius subsequetur me¹⁰. Similiter et B. Paulus dicit: Aut quis prior dedit ei, et retribuetur illi? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia¹¹. Unde nimis eos, qui contra sentiunt, admiramur, usque eo vetusti erroris adhuc reliquiis praegravari, ut ad Christum non credant Dei beneficio, sed naturae venire; et ipsius naturae bonum, quod Adae peccato noscitur depravatum, auctorem nostrae fidei dicant magis esse, quam Christum, nec intelligant se dominicae reclamare sententiae dicenti: Nemo venit ad me, nisi datum fuerit illi a Patre meo¹². Sed et B. Paulo simul obsistere clamanti ad Hebraeos: Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, et consummatorem Iesum Christum¹³. Quae cum ita sint, invenire non possumus, quid ad credendum in Christo, sine Dei gratia, humanae de-
pendent voluntati, cum Christus auctor consummatorque sit fidei. Quapropter affectu congruo salutantes, supra scriptam confessionem vestram consentaneam catholicis Patrum regulis approbamus. Illos

Ad Christum
igitur per natu-
rae vires acce-
dere fas nemini.

Ipsae enim Adae
auctor, et con-
summator.

⁷ « Cod. Palat. in fine ». Labb. ad marg.

⁸ Psalm. lxxviii, 41.

⁹ Psalm. lxxviii, 25, ubi Vulg. legit. « et misericordia mea cum ipso ».

¹⁰ Maurin. in text. subsequitur me contra text. Vulgat., quae Psalm. xxii, 6 nobiscum legit.

¹¹ Rom. xi, 35, 36, ubi Vulg. legit. « Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei?..... »

¹² Ioann. vi, 44, ubi inquit: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum; et Ioann. iii, 27: Non potest homo accipere quidquam nisi fuerit ei datum de coelo.

¹³ Hebr. xii, 1, 2, ubi apud Vulg. verb. Christum omittitur.

autem, qui, praecedente fide, caetera, sicut indicas, volunt gratiae deputare¹, sua professione constringimus, ut multo magis dono gratiae etiam fidem cogantur adscribere, praeter quam nihil est boni, quod secundum Deum quilibet valeat operari, sicut beatus Apostolus dicit: *Omne, quod ex fide non est, peccatum est*². Quod cum ita sit, aut nullum bonum gratiae deputabunt, si ei fidem subtrahere moliantur; aut si quod bonum esse dicunt de gratia, ipsa necessario fides erit gratiae deputanda. Si enim nihil boni est sine fide; fides autem ipsa venire negetur ex gratia; nullum, quod absit, bonum erit gratiae deputandum³. Ait enim Iacobus apostolus: *Omne donum bonum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum*⁴. Sed⁵ et ipsi fatentur, ut dicis, dona caetera donari per gratiam; ipsa autem bona per fidem⁶ subsistere non ambigunt universa. Ipsa ergo necessario fides erit gratiae deputanda, a qua bonum, quod gratiae tribuunt, separare

non possunt. His itaque breviter assignatis, contra reliquas Pelagiani erroris ineptias, quas illa videtur epistola continere, quam a quodam tibi mandasti sacerdote transmissam, respondendum non duximus; quia speramus de misericordia divina, quod ita per ministerium tuae fraternitatis atque doctrinam in omnium, quos dissentire mandasti, dignabitur cordibus operari, ut ex hoc omnem bonam voluntatem non ex se, sed ex divina credant gratia profiscisci, cum se senserint id iam velle defendere, quod nitebantur pertinaciter impugnare. Scriptum est enim: *Praeparatur voluntas a Domino*; et alibi: *Scio quia non possum esse continens, nisi Deus dederit; et hoc ipsum erat sapientiae, scire cuius esset hoc*⁷ donum. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Data viii kalendas Februarias, Lampadio et Oreste viris clarissimis consulis⁸.

Dat. die 25 Ianuarii, an. 530.

Universa ergo necessaria fides. Locus quidem corruptus, qui Pelagianum sapit.

⁷ Hoc omitt. a Maurin. contra Vulg. text., quae Sap. viii, 21 ita superiora legit: *Et ut scivi, quoniam aliter non possem*....

⁸ Quum Bonifacius pontificatum inierit mens. Octobr., Lampad., et Orest. cc., anno scil. 530, Baron., et Sirmond. corrigend. autumant: *Post consulatum Lampadii et Orestis*, nempe ann. 531. Id autem Pagio non arridet, qui revera hanc epistol. datam arbitratur superiori anno ad finem vergente. Maurini mendum censent irrepsisse ubi forte pro *Februarias* scriptum erat *Decembres*, aut *Novembres*; quo posito, omnia conveniunt. Vid. Baron. ad ann. 531, et Maur. l. c.

Pontifex de errantium resipiscencia condidit.

Turpiter sibi contradicant qui cum caeteris bonis etiam fidem Dei gratiae non tribuunt.

Fides enim ab illis numquam separatur.

¹ Labb. ad marg. perperam ad context. secundo loco, sicut indicas, bona volunt gratiae deputare. Maurin. ad not. secundo loco caetera, sicut indicas, bona volunt gratiae deputare.

² Rom. xiv, 23, ubi Vulg. legit. *Omne autem quod non est ex fide*....

³ Cod. Palat. hic addit: *etenim omne bonum donum constat esse divinum, sicut scriptum est: omne donum*.... Labb. ad marg.

⁴ Iacob. i, 17, ubi in Vulg. habetur: *Omne datum optimum, et omne donum*....

⁵ Maurin in text. expungunt sed. Sane perperam ad orat. context.

⁶ Iid. ib. bona fide subsistere non ambigunt.

S. IOANNES II.

An. C. 534

EPISTOLA I².

Singularem Iustiniani in Sedem Apostolicam reverentiam summopere commendans doctrinam de Christi incarnatione ab ipso expositam confirmat. Cyrum et monachos Acoemetenses eius asseclas excommunicatos edicit, qui, nisi resipiant, in catholicam communionem nunquam sunt recipiendi. Hypatium et Demetrium imperatoris legatos laudat.

Gloriosissimo et clementissimo filio Iustiniano Augusto³ Ioannes Episcopus urbis Romae salutem donat.

Iustiniani erga S. A. obsequium

Inter claras sapientiae ac mansuetudinis vestrae laudes, christianissime prin-

¹ « Sex proferimus Ioann. II epistolas, de quarum genuitate vel levius dubitare nefas est. Non desunt tamen legulei novatores haud pauci, qui lethali odio in Christi fidem incensi hanc primam respuere contendunt. Verum perditissimorum hominum audaciam invicte retundit praesertim Cuiacius lib. i, Iustin. Constit. tit. III, et Alciatus lib. 1, parergon cap. xxxiii ». E mss. Const. Nihilominus postremam esse apocrypham infra dicemus pag. 503.

² Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 890; et ex Baron. ann. 534 n. xv; et ex cod. Iust. l. 8 de Sum. Trinit. et Fide cath. — E tribus Ioann. epist., quas edidit Carafa, haec 2^a numeratur pag. 574.

App. Bull. Rom. — Vol. I. 62

An. C. 534

cipum, puriore luce tamquam aliquod sidus irradiat, quod amore fidei, quod charitatis studio, edocti ecclesiasticis disciplinis, Romanae Sedis reverentiam conservatis, et ei cuncta subiicitis, et ad eius deducitis unitatem, ad cuius auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente praeceptum est « *Pasce oves meas* »⁴; quam esse omnium vere ecclesiarum caput et Patrum regulae, et principum statuta declarant⁵, et pietatis vestrae reverendissimi testantur affatus⁶. Patet igitur in vobis impletum fore quod Scripturae loquuntur: *Per me reges regnant, et potentes scribunt iustitiam*⁷. Nihil est enim, quod lumine clariore prae-fulgeat, quam recta fides in principe; nihil est, quod ita nequeat occasui sub-

Quae omnium Ecclesiarum est caput.

Hinc Iustiniani religio summopere laudatur.

³ « In vetust. c. titulus hisce verbis concipitur: *Constantino Iustiniano P. F. Augusto III Consuli Ioannes episcopus* ». Ex Labb. — Baron. vero omittit *Augusto*, et mox cum Cod. Iustin. *salutem donat*. Vatt. codd. lectioni n. adhaerent.

⁴ Ioann. xxi, 17.

⁵ « Scil. S. August., et caeteri, et authent. de Eccl. ». Comm. ad cod. Iustin.

⁶ « Idest in ep., quam nobis misisti ». Comment. ad cod. Iustin.

⁷ Proverb. viii, 16, ubi Vulg. legit.: *Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam*.

iacere, quam vera religio; nam cum auctorem vitae vel luminis utraque¹ respiciant², recte et tenebras respuunt, et nesciunt subiacere defectui. Quamobrem, gloriosissime principum, votis omnibus exorabitur divina potentia, ut pietatem vestram in hoc ardore fidei, in hac devotione mentis, in hoc integrae religionis studio sine defectu sui in longiora tempora conservet. Hoc enim et sanctis credimus ecclesiis expedire: scriptum est enim: *Labiis³ regit rex*; et iterum: *Cor regis in manu Dei est, et ubi voluerit, inclinabit illud⁴*. Hoc est enim, quod vestrum firmat imperium; hoc, quod vestra regna conservat. Nam pax Ecclesiae, religionis unitas auctorem facti⁵ in sublimi provectum grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim parva ei vicissitudo a potentia divina tribuitur, per quem nullis rugis⁶ Ecclesia divina⁷ secernitur, nullis insertis maculis variatur. Scriptum est enim, quia *cum rex iustus sederit super sedem, non adversabitur ei⁸ quidquam malignum⁹*. Proinde serenitatis vestrae apices¹⁰ per Hypatium atque Demetrium sanctissimos viros, fratres et

coepiscopos meos, reverentia consueta suscepimus; quorum etiam relatione comperimus, quod fidelibus populis proposuistis edictum amore fidei¹¹, pro submovenda haereticorum intentione, secundum apostolicam doctrinam, fratrum et coepiscoporum nostrorum interveniente consensu; quod quia apostolicae doctrinae convenit, nostra auctoritate confirmamus¹².

Textus autem epistolae Imp. talis est¹³.

Victor¹⁴ Iustinianus, Pius, Felix, Inclytus, Triumphator, semper Augustus, Ioanni sanctissimo Archiepiscopo almae urbis Romae et Patriarchae.

Reddentes¹⁵ honorem Apostolicae Sedi et vestrae sanctitati, quod semper nobis in voto fuit et est (ut decet Patrem) honorantes¹⁶ vestram beatitudinem, omnia quae ad ecclesiarum statum¹⁷ pertinent, festinavimus¹⁸ ad notitiam deferre vestrae sanctitatis; quoniam semper nobis fuit magnum studium unitatem vestrae Apostolicae Sedis, et statum sanctarum Dei ecclesiarum custodire, quae¹⁹ hactenus obtinet et incommote permanet, nulla inter-

cuncta de fide edicta statuisset, et promulgasse, ipsumque Rom. Pontif. consuluisse, num omnia pie, sancte, et orthodoxe fuerint constituta. E mss. Const.

13 Ita in cod. Iustin. loc. cit. Huiusmodi autem textum Baron. sub an. 533 n. xii retulit.

14 Baron. legit: *Imperator*.

15 Cod. Iustin. leg. i. «*Nos reddentes*»: verum antiq. exempl. nostrae lect. adhaerent.

16 Labb. edit. Paris. ad marg. corrigend. admonet ut *et decet patrem, honorantes* .... parentesi sublata. Forte ad locut. satius legend. *quod semper nobis in voto fuit, et, ut decet Patrem, honorantes* ....

17 Baron. leg. i. «*ad Ecclesiae statum*».

18 Labb. et cod. Iust. ad marg. «*al. festinamus*». Ita etiam legg. codd. Vat. 3833, et 1427.

19 Labb. ad marg. *qui*; item et Baron. Verum n. lect., quam hab. etiam Carafa, videtur praefenda: Sedes enim Ap. immota permanet, status autem Ecclesiarum non ita.

Harum textus refertur.

Iustiniani studium S. Ap. unitatem servandi.

Itaque Pontifici quae de fide eveniant ducit exponenda.

Acemetensium monachorum haereses de Christi incarnatione aperit;

cedente contrarietate. Itaque¹ omnes sacerdotes universi Orientalis tractus et subiicere et unire Sedi vestrae sanctitatis² properavimus. In praesenti³ ergo, quae commota sunt⁴ (quamvis manifesta et indubitata⁵ sint, et secundum Apostolicae vestrae Sedis doctrinam ab omnibus semper sacerdotibus firme⁶ custodita et praedicata), necessarium duximus ut ad notitiam vestrae sanctitatis perveniant. Nec enim patimur quidquam, quod ad ecclesiarum statum pertinet, quamvis manifestum et indubitatum sit quod movetur, ut non etiam vestrae innotescat sanctitati, quae⁷ caput est omnium sanctarum ecclesiarum. Per omnia enim, ut dictum est, properamus⁸ honorem et auctoritatem crescere vestrae Sedis. Manifestum igitur facimus vestrae sanctitati, quod pauci quidam⁹ infideles et alieni sanctae¹⁰ Dei catholicae atque apostolicae Ecclesiae contradicere iudaice atque apostatice ausi sunt¹¹ adversus ea, quae ab omnibus sacerdotibus secundum vestram doctrinam recte tenentur et glorificantur atque praedicantur; denegantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum Filium Dei et Dominum nostrum incarnatum de Sancto Spiritu, et ex sancta at-

1 «*Ideoque*». Cod. Vat. 1427, sicut et Baron. et Carafa.

2 ... «*unire vestrae sanctitati*» leg. Baron.

3 Cod. Vat. 3833 *Et in praesenti ergo haec, quae mota sunt*; cod. autem 1427 *Et in praesenti ergo quae commota sunt*. Sane in utroque particula *et* abundat. Labb. ad marg. *quae hic commota sunt*.

4 «*Scil. per quosd. monachos, de quibus infra*». Cit. Comment.

5 «*I. e. de fide*». Accurs.

6 Labb. ad marg. *ferme*. Ad rem minus apte.

7 «*Quia*». Id., et cod. Iustin. ad marg. Etiam codd. nn. 3833, et 1427 ita legg. — Baron. hab. *quae*, sicut et Carafa.

8 Cod. Iust. *properavimus*.

que gloriosissima semper Virgine¹² Dei genitrice Maria hominem factum atque crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, et¹³ coadorandum, et conglorificandum Patri et Spiritui Sancto, consubstantiali Patri secundum divinitatem, et consubstantiali nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Iesum Christum, unigenitum Filium Dei et Dominum nostrum, fateri unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi¹⁴ doctrinam, secundum gratiam dicentis unum Filium Dei, et alium dicentis Dei Verbum, et alium Christum. Omnes vero sacerdotes sanctae catholicae atque apostolicae Ecclesiae, et reverendissimi archimandritae¹⁵ sanctorum monasteriorum¹⁶, sequentes sanctitatem vestram, et custodientes statum et unitatem sanctarum Dei Ecclesiarum, quam habent ab apostolica vestrae sanctitatis Sede¹⁷, nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit atque obtinet, uno consensu consentunt et glorificant praedicantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum Filium et Verbum Dei¹⁸

9 «*Quidem*». Cod. Vat. 1427. Forte ex vitio amanuens.

10 Al. *sanctae sedi, Dei catholicae*.

11 Al. *visi sint*. Perperam ad context.

12 Cit. cod. 1427 ad rem perperam: *incarnatum ex Spiritu Sancto, et Sancta gloriosa Virgine*.

13 Id. expungit *et*.

14 Id. ad locut. perperam: *malam sequentes doctrinam*; et mox cum cod. Iustin. *dicentes*.

15 «*Scil. Abates*». Comm. cit.

16 «*Sacrorum monasteriorum*». Cit. cod. 1427.

17 Labb. ad marg. *quam habent ad apostolicam v. s. sedem*.

18 Cit. cod. 1427 *unigenitum Filium Dei, et Verbum*.

Quas Nestorianae impietati congruere autumat.

His catholicam doctrinam opponit.

Unum esse Iesum Christum et Verbum

Per hanc eius imperium consideratur.

Iustiniani litterae de fide Pontifici gratissimae.

1 «*I. e. fides et religio*». Accurs.

2 «*Recipiant*». Baron. f. minus bene.

3 «*I. e. sententia*». Cit. comment.

4 Proverb. xxi, 1, ubi ait: «*Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini; quocumque voluerit inclinabit illud*».

5 «*I. e. principem, si hoc faciat*». Cit. comment.

6 «*I. e. schismatibus*». Id. comment.

7 Baron. et Labb. et cod. Iustin. legg. *divisa*, sicut etiam Carafa; quapropter mss. nostrum mendosum esse censemus.

8 Cod. Iustin. ad marg. «*alias sibi*». Perperam, uti patet.

9 Proverb. xx, 8, ubi Vulg. legit: *Rex, qui sedit in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo*.

10 «*Scil. litterae*». Id. Comment.

11 V. hoc edict. in cit. cod. Iust. lib. i, tit. i, l. 4; et in Baron. an. 533 n. vii.

12 Hinc liquet, Iustin. imp. ex episc. sententia

et Dominum nostrum, ante saecula et sine tempore de Patre natum, in ultimis diebus descendisse de coelis, et incarnatum de Spiritu Sancto, et ex sancta atque gloriosa Virgine et Dei genitrice Maria natum, et hominem factum, et crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, et coadorandum et glorificandum Patri et Sancto Spiritui. Nec enim alium Deum Verbum, et alium Christum cognoscimus; sed unum atque eundem ipsum consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate. Ut enim est in divinitate perfectus, ita idem ipse et in humanitate perfectus est; in una enim substantia Deitatem suscipimus et confitemur, quod Graeci dicunt *ὁμοούσιον*. Et quoniam unigenitus Filius et Verbum Dei, ante saecula et sine tempore de Patre uatus, idem ipse et in ultimis diebus descendens de coelis incarnatus de Spiritu Sancto, et ex sancta atque gloriosa semper Virgine et Dei genitrice Maria homo factus, Dominus noster Iesus Christus proprie et vere Deus est; ideo et sanctam atque gloriosam Virginem Mariam proprie et vere Dei matrem esse dicimus; non quia Deus Verbum principium ex ipsa sumpserit, sed

quia in ultimis diebus descendit de coelis, et ex ipsa incarnatus, et homo factus, et natus est, quem confitemur et credimus, sicut dictum est, consubstantialem esse Patri secundum deitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem; eiusdem miracula et passiones, quas sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Suscipimus autem sancta quatuor concilia, id est, trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, qui in Nicaena urbe congregati sunt; et centum quinquaginta sanctorum Patrum, qui in Epheso primo congregati sunt; et sanctorum Patrum, qui in Chalcedone convenerunt, sicut vestra Apostolica Sedes docet atque praedicat. Omnes ergo sacerdotes sequentes doctrinam Apostolicae Sedis vestrae ita credunt, et confitentur, et praedicant, unde prope ravimus hoc ad notitiam deferre vestrae sanctitatis per Hypatium et Demetrium beatissimos episcopos, ut nec vestram sanctitatem lateant, quae a quibusdam paucis monachis male et iudaice secundum Nestorii perfidiam denegata sunt. Petimus ergo vestrum paternum affectum, ut vestris ad nos destinatis litteris, et ad sanctissimum episcopum huius almae urbis, et patriarcham fratrem vestrum (quoniam et ipse per eosdem scripsit ad ve-

Incoarnatum de Spiritu Sancto, et natum ex Maria V.

Individuas quidem Trinitati consubstantialiam, et impassibilem secundum Deitatem;

Consubstantialiam autem nobis et passibilem secundum humanitatem;

In una enim substantia Deitatem suscipitur, et admittitur.

Christus ergo proprie et vere Deus est, eiusque genitrix propria, et vere Deipara.

De hoc quatuor conciliorum fides recipitur.

Pelut imperator, ut Ioannes exposita confirmet.

stram sanctitatem, festinans in omnibus sequi Sedem Apostolicam beatitudinis vestrae) manifestum nobis faciatis, quod omnes, qui praedicta recte confitentur; suscipit vestra sanctitas; et eorum, qui iudaice ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat perfidiam. Plus enim ita et circa vos omnium amor et vestrae Sedis crescit auctoritas; et quae ad vos est unitas sanctarum ecclesiarum inturbata servabitur, quando per vos didicerint omnes beatissimi episcopi eorum, quae ad vos relata sunt, sinceram vestrae sanctitatis doctrinam. Petimus autem vestram beatitudinem orare pro nobis, et Dei nobis acquirere providentiam. *Item subscriptio*. Deitas te conservet per multos annos, sancte ac religiosissime pater.

Et monachorum perfidiam condemnet.

Sese eius orationibus commendat.

Hucusque textus epistolae Iustiniani imperatoris.

Liquet igitur, imperator gloriosissime, ut lectionis tenor et legatorum vestrorum

Iustiniani fides de Christi In-

- 1 « Horum ». Cod. Vat. 3833.
- 2 Cod. Iustin. ad marg. « al. ad nos ».
- 3 Cod. cit. 1427 *Item haec subscriptio*; cod. autem 3833, *Et subscriptio*; Baron. et cod. Iustin.: *Item subscriptio talis fuit* Caraf. nobisc. leg.
- 4 Labb. ad marg. « Et alia manu: *Divinitas te servet* ». Al. *reservet*.
- 5 Labb. ad marg. « *Dat. VIII Id. Iun.* » (6 Iun.)
- 6 Haec verba nos interiicimus. In cod. Iust. ad seq. praemitt. inscriptio: *Sequitur residuum epistolae Papae*.
- 7 Iustin. ep. expleta, illa Pontif. resumitur. In cod. Iust.
- 8 « *Patefacit* ». Labb. ad marg.
- 9 Baron., Caraf., et Const. mss. cum cod. Iustin. et mss. vat. 1427 *de religione catholicae fidei*.
- 10 « *Ea scribitis, et publicatis* ». Labb. ad marg.
- 11 « *Et Sedes apostolica docet* ». Ibid.
- 12 Baron. cum Const. mss., et cod. 1427 *decrevit*. Carafa nobisc. leg.

relatio patefecit, vos apostolicis eruditionibus studere; cum de religionis catholicae fide ea sapitis, ea scripsistis, ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, quae, sicut diximus, et Sedis Apostolicae doctrina, et sanctorum Patrum veneranda decernit auctoritas, et nos confirmamus in omnibus. Opportunum est ergo voce proclamare prophetica: *Tibi abundet coelum desuper, et effundant montes iucunditatem, et colles laetitia laetabuntur*. Haec igitur in tabulis cordis fideliter scribere, haec ut pupillas oculorum convenit observare; neque enim quisquam est, in quo Christi charitas fervet, qui tam rectae, tam verae confessionis vestrae fidei refragator existat, cum evidenter impietatem Nestorii, Eutyche-tisque et omnium haereticorum damnantes, unam veram catholicam fidem Domini et Dei nostri Salvatoris Iesu Christi magisterio institutam, et prophetis apostolicisque praedicationibus ubique diffusam, et sanctorum per totum orbem con-

earnatione plane comprobatur;

Quippe quae Nestorii, et Eutyche-tis errores prorsus repellit.

- 13 « *Confirmavimus* » Carafa, Const. mss. cum cit. cod. 1427. — Cod. vero Iustin. ad marg. « *Malim legere et confirmamus* ». Recte quidem: agitur enim de confirmandis in praesenti doctrinis sup. expositis; et sic legg. Baron. et Labb.
- 14 « *Exclamare* ». Baron. et cod. Iustin.
- 15 Ita legg. Caraf. et Labb. — Cod. Iustin. cum Baron. et Const. mss. *Iucundetur tibi, et abundet coelum...* Codd. nn. *Tibi abundet, vel iucundetur coelum*. Edit. quidam *Tibi abundet coelum*; al. *Iucundet tibi, et abundet coelum...*
- 16 Isai. XLIX, 13 ubi iuxta Vulg. legitur: « *Laudate, coeli, et exulta, terra; iubilate, montes, laudem* ». Vers. autem τῶν LXX, a qua, ut scimus, versio itala vetus desumpta erat, ib. habet: ὑψαίνεσθε οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθε ἡ γῆ, ῥηξάτωσαν τὰ ἔρη ἐυφροσύνην, et Ald. edit. add. καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνης: idest: « *Laetamini, coeli, et exulta, terra, erumpant montes iucunditatem, et colles iustitiam* ». Vid. etiam Ps. xcvi, 11, et cxlii, 4.
- 17 « *Ut pupillam* ». Baron.
- 18 Ita et cod. 1427; sed cod. 496t leg. *et Eutyche-tis*.

fessionibus roboratam, Patrum atque doctorum sententiis adunatam¹, et nostrae doctrinae consentaneam inconcussa atque inviolabiliter devota Deo et pia mente servatis². Soli etenim professionibus nostris³ adversantur, de quibus divina Scriptura loquitur dicens: *Posuerunt mendacium spem suam, et mendacio operi speraverunt*⁴; et iterum, qui secundum prophetam dicunt Domino: *Recede a nobis, vias tuas scire nolumus*⁵; propter quod Salomon dicit: *Per semitas⁷ propriae culturae erraverunt, colligunt autem manibus infructuosa*⁸. Haec est igitur vera vestra fides, haec certa religio; hoc beatae recordationis, ut diximus, Patres omnes, praesulesque Romanae Ecclesiae, quos in omnibus sequimur; hoc Sedes Apostolica praedicavit hactenus, et inconcussa custodivit; huic confessioni,

huic fidei quisquis contradictor extiterit, alienum se ipsum⁹ a sancta communione, alienum ab Ecclesia iudicabit¹⁰ esse catholica. Nos enim Cyrum cum sequacibus suis in Romana invenimus civitate, qui de Cumitensi¹¹ monasterio fuit; quos apostolicis suasionibus ad rectam fidem, et¹² velut oves, quae perierant, errantes ad ovile contendimus revocare dominicum, ut agnoscant¹³, secundum prophetam, linguae balbutientes loqui quae ad pacem sunt. Ad non credentes autem per nos primus Apostolorum Isaiae prophetae¹⁴ verbum¹⁵ dicit: *Pergite in lumine ignis vestri, et flammae quam accendistis*¹⁶. Sed obduratum est cor eorum, ut scriptum est¹⁷, ut non intelligerent, et pastoris vocem oves¹⁸, quae meae non erant, audire minime voluerunt¹⁹. In quibus observantes ea, quae ab ipsorum sunt sta-

Cui qui contradicit, a catholica communione seceratur.

Ioannes de Cyri, aliorumque monachorum peridia refert.

Quos, nisi errores condem-

Et Apost. Eccles. fidei omnino adhaeret:

1 Verba « et sanctorum... adunatam » desunt in Baron. err. ut vid. typ.
 2 « Servetis ». Baron.
 3 Cod. Iustin., Baron., et Cont. Const. cum nn. codd. II. *professionibus vestris*. — Caraf. et Labb. n. l. habb.
 4 « *Et mendacium operiri* ». Cod. Iust. cum n. mss. 1427; sed aptius, ut videtur, cod. 4961 *et mendacio operiri*, sicut et Cod. Iustin. edit. Taurin. cum Carafa.
 5 Is. xxviii, 15, ubi Vulg. leg.: *Posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus*.
 6 Job. xxii, 17, ubi iuxta Vulg. ait: *Qui dicebant Deo: Recede a nobis: et quasi nihil posset facere Omnipotens, aestimabant eum. Vel potius Job. xxi, 14: Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus. Vulg.*
 7 Cod. Iustin. cum nn. mss. *Semitas propriae culturae erraverunt*.
 8 Prov. v, 6, ubi Vulg. legit.: *Per semitam vitae non ambulant; vagi sunt gressus eius, et investigabiles. Vid. et cap. iv ib.*
 9 Caraf. *alienum sane a communione, alienum se ipsum ab Ecclesia...* Cont. Const. *alienum a sancta communione, alienum se ipse ab Ecclesia...*

10 « *Iudicavit* ». Cod. Iust., et Const. mss., et Caraf.
 11 « *De Comitensi* ». Cod. Iust.; de *Quimetensi* cod. n. 4961; de *Acimetensi* n. cod. 1427; de *Acoemetensi* Baron. in text. et Labb. ad marg. cum Cont. Const. — Baron. porro ad marg.: « *Gr. ἀκοιμητός, sic dicti quasi insomnes* ».
 12 Sic et nn. mss.; at Iust. cod. expung. et. Ad locut. perperam, ut videtur.
 13 Id. cod. cum nn. mss. *ut agnoscerent*. Ad orat. context. aptius.
 14 Al. *Isaias Propheta*. Sane perperam.
 15 Cont. Const. *verba dicit*.
 16 Baron., sicut et cod. Iustin. ad Is. text. acomodatus legit *Ambulate*, et mox *succendistis*. Cod. Iust. ad marg., cui nn. mss. adhaerent, notat: « *Al. Pergite in lumine ignis vestri, et flammae, quam accendistis* ». Is. autem I, 11 iuxta Vulg. habet: « *Ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis, quas succendistis* ».
 17 Isai. vi, 10. Matth. xiii, 15. Ioann. xii, 40.
 18 Ioann. x, 3, 4, 14, 15.
 19 Sic et nn. mss.; cod. vero 1427 perperam ad context. valuerunt. Cod. Iust. ad marg. habet: *hucusque minime voluerunt*. In quibusd. autem exempl. legitur: *Sed obduratum... ut non intelligerent pastoris vocem. Oves, quae meae non erant, audire minime me voluerunt*: et sic leg. Caraf.

Si autem respiciant, illos etiam Iustiniani clementiae benigne committit.

Pro imperatoris incolumitate vota facit.

Eiusque legatos laudat.

tuta pontifice, eos minime in nostra communione recepimus¹, et ab omni ecclesia catholica esse iussimus alienos, nisi, errore damnato, doctrinam nostram quantocius sequi, habita regulari professione, significaverit². Aequum quippe est, ut qui nostris minime obedientiam accomodant statutis, ab ecclesiis habeantur extorres. Sed quia gremium suum nunquam redeuntibus claudit Ecclesia, obsecro clementiam vestram, ut, si proprio deposito errore et prava intentione depulsa ad unitatem Ecclesiae reverti voluerint, in vestra communione³ receptis indignationis vestrae removeatis aculeos, et nobis intercedentibus benigni animi gratiam condonetis⁴. Deum autem et Salvatorem nostrum Iesum Christum exoramus, quatenus longaevis et pacificis vos dignetur custodire temporibus in hac vera religione et unitate, et veneratione Apostolicae Sedis; cuius principatum, ut christianissimi et pii, conservatis in omnibus. Praeterea, serenissime principum, laudamus legatorum vestrorum personas Hypatii, et Demetrii fratrum, et coepiscoporum nostrorum, quos clementiae vestrae gratos fore ipsa manifestavit electio⁵. Nam tantae causae pondus non nisi perfectis in Christo potuisset iniungi⁶; tantae vero pietatis, tantae reverentiae plenos affatus, nisi per amantes minime

dignaremini destinare⁷. Gratia Domini nostri Iesu Christi, et charitas Dei Patris, et communicatio Sancti Spiritus sit semper vobiscum, piissime filii. Amen⁸. *Item subscriptio*⁹. Omnipotens Deus regnum vestrum et salutem vestram perpetua protectione custodiat, gloriosissime et clementissime filii, Imperator Auguste.

Dat. Romae viii kalendas Aprilis, Domino nostro Iustiniano PP. Augusto IV, et Paulino viris, clarissimis consulibus.
 Dat. die 25 Martii, an. 534.

EPISTOLA II¹⁰.

Innuens cur litterarum exemplaria Iustiniano de fide tradita ad Avienum caeterosque viros illustres adhuc non miserit, catholicam de Christi incarnatione doctrinam confirmat, et Acoemetenses monachos, sequaces Nestorii vitari iubet.

Ioannes Episcopus Romanus, illustribus ac magnificis viris Avieno, Senatori, Liberio, Severino, Fideli, Avito, Opilioni, Ioanni, Silverio, Clementiano et Ampelio¹¹.

Olim quidem, illustres et magnifici filii, ad hoc sententiae meae summa constiterat, ut ante iussionem vestram, postquam epistolae vel dogmatis tenorem cuncta Ecclesia, hoc est, sacerdotum¹² se-

Cur litteras de fide Iustin. traditas nondum communicavit.

1 Caraf. leg. *recepimus*.
 2 Recte Cont. Const. *significaverint*. Forsan melius n. cod. 4961, cui acced. cod. cit. 1427 *signaverint*; et ita legg. Baron. et Cod. Iustin. et Caraf.
 3 « *In vestram communionem* »; optime Baron. et cod. Iustin.
 4 Cod. Iust., Baron. et nn. codd. *condonate*. Ad locut. context. minus bene.
 5 Labb. ad marg. « *Liberat. in Breviar. cap. xxv* ».
 6 Const. mss. *potuissetis iniungere*.
 7 In cod. cit. 4961 hic additur: « *Et alia manu: Gratia... etc.* »
 8 Id. cod. *sit semper vobiscum amen, piissime filii*. In cit. cod. 1427 *piissime filii* omittitur.

9 Quae sequunt. desunt in n. cod. 4961, si not. chronolog. excipias, quae ibi ita enunciatur. *Dat. viii kal. Apr.*
 10 Ex Labb. *Concil. collect. tom. v, col. 896* et ex Baron. ad ann. 534 n. xxiii; e tribus a Carafa editis haec tertia numeratur pag. 578.
 11 Caraf. *Clementino, et Amphelio*; sed Cont. Const. mss. hanc lect. ad nostram accomodat. Porro Carafa aliam adhib. interpunct.: « *Avieno Senatori, Liberio Severino, Fideli Avito, Opilioni, Ioanni Silverio, Clementino, et Amphelio* ».
 12 Baron. habet: *sacerdotum, Senatus, et populi*.

natus, et populi probavit assensus, sub paginali alloquio vestris etiam sensibus intimanda dirigerem¹; sed consilii ordinem illa res vertit, quia et dogmati per dies singulos divinae scripturae subduntur, et imperfecta destinari non poterant², et ea, quae per legatos directa sunt, prius non poterant in exemplaribus scripta transmitti. Novimus etenim quod, Domino docente, praeceptum est, quod pastor diligens gregem salubria ultro non desistat ingerere; quia res, quae ad salutem animae pertinet³, omnibus necesse est sensibus intimari. Proinde, illustres et magnifici filii, quia festinatio non pertulit⁴ portitores, ut ea scribi et dirigi potuissent; incontinenti tamen, si dictus divinus favor arriserit, tam epistolae, quam dogmatis exemplaria destinabimus. Nunc⁵ tamen, ne quid de vestris⁶ sensibus relinquatur ambiguum, quid epistolae tenor habeat, quid textus dogmatis contineat, breviter insinuare curavi. Iustinianus siquidem imperator filius noster, ut eius epistolae tenore cognovistis, de his tribus quaestionibus orta certamina fuisse signavit: Utrum unus ex Trinitate Christus et Deus noster dici possit, hoc est, una de tribus personis sanctae Trinitatis sancta persona: An Deus Christus carne pertulerit impassibili deitate: An proprie et veraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper Virgo debeat appellari. Probavimus in his catholicam imperatoris fidem, et ita esse propheti-

cis et apostolicis vel Patrum exemplis evidenter ostendimus; unum enim ex sancta Trinitate Christum esse, hoc est, unam de tribus sanctae Trinitatis personis sanctam esse personam, sive substantiam, quam Graeci *ὁμοῦσιν* dicunt in his exemplis evidenter ostendimus.

In libro Genesis per Moysen Trinitas ipsa sic dicit: *Ecce Adam factus est tamquam unus ex nobis*⁷. Et item vas electionis Paulus ad Corinthios, ita evidenter expressit: *Unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso, et unus Dominus noster Iesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum*⁸.

Et in symbolo synodi Nicaenae: *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum*.

Item sanctus Augustinus, cuius doctrinam, secundum praecessorum meorum statuta, Romana sequitur et servat⁹ Ecclesia, in libro undecimo *De civitate Dei*¹⁰ dicit: «Credimus et tenemus, et fideliter praedicamus, quod Pater genuerit Verbum, hoc est Sapientiam, per quam facta sunt omnia, unus unum, aeternus coaeternum, summus¹¹ bonus aequaliter bonum. Et quod Spiritus Sanctus simul et Patris et Filii sit Spiritus, et ipse consubstantialis, et coaeternus ambobus, atque hoc totum Trinitas sit propter proprietatem personarum, et unus Deus propter inseparabilem unitatem, sicut unus omnipotens propter inseparabilem

nam eundem- que esse Iesum Christum, et Verbum.

Idque evincit S. Scripturis.

E. Nicaena Synodo.

E pluribus S. Augustini locis.

Circa quam Iustiniani quaestiones exponit.

Quibus reponebat confirmat.

1 Caraf. hab. *digererem*.

2 Baron. immed. proseq: in exemplaribus scripta transmitti. Sed Labb. et Car. n. lect. adhaer.

3 Fortasse *pertinent*, vel paullo ante: *rem*.

4 Caraf. *protulit*, quod Cont. Const. iuxt. n. lect. corrigit. Baron. quoque et Labb. legg. *per-tulit*.

5 Baron. «Nunc autem».

6 «De nostris sensibus». Cont. Const. cum Baron.

7 Genes. III, 22, ubi Vulg. legit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*.

8 I Corinth. VIII, 6, ubi iuxta Vulg. legitur... *et nos in illum, et unus Dominus Iesus Christus*....

9 «Et probat». Baron.

10 «Cap. XXIV» Cont. Const. — Deinde Caraf. et Baron. legg. *sic dicit*.

11 «Summe». Cont. Const.

omnipotentiam; ita tamen, ut¹, cum de singulis quaeritur, unusquisque eorum et Deus omnipotens esse respondeatur ».

Eiusdem in libro secundo² contra Maximinum: «Et Pater Deus est, et Filius Deus est, et Spiritus Sanctus Deus est, et hi simul tres unus Deus est, nec huius Trinitatis tertia pars est unus, nec maior pars duo, quam unus est ».

In libro sancti Augustini decimo quinto *De Trinitate*³: «Ratione etiam reddita, intelligentibus palam est⁴, substantia veritatis⁵, non solum Patrem Filio non esse maiorem, nec ambos⁶ simul aliquid esse maius, quam Spiritum Sanctum, aut quoslibet duos in eadem Trinitate maius esse aliquid⁷, quam unum, aut omnes simul tres maius aliquid esse, quam singulos ».

E Gregorio Nazianzeno.

Gregorius Nazianzenus ex sermone⁸ *De Epiphania Domini*: «Cum omnino⁹ uno lumine illustramur, simul et tribus: tribus quidem secundum uniuscuiusque proprietates, sive substantias¹⁰, sicut placet aliquibus dicere, sive personas; nihil enim pro vocabulorum diversitate dissi-

1 Caraf. add. *etiam*.

2 «L. c. cap. x, n. 2». Cont. Const.

3 «Cap. III, n. 5». Id.

4 «Parum est». Ad sensum perperam Caraf.; quam lect. Cont. Const. restit. ad Aug. text., qui leg. *clarum est*.

5 Id. et Car. in *substantia veritatis*, ut edit. Maur. opp. S. August.

6 Pessim. quidem Caraf. *sed ambo*... Potius iuxta edit. Maur. opp. S. Aug. legend. *sed nec ambo*...

7 Baron. expungit *aliquid*.

8 «Homil. 39, pag. 630, edit. Paris. 1609». Cont. Const.

9 Id. *Deum quum nomino uno lumine illustramini*; recte ad graec. text., qui legit: *θρόν δι θραν εἰς ἐν ἐν πῶτι περισσέρθητε*. Caraf. *Deum cum omnino*, errore, ut patet, typ. *omnino pro nomino*.

10 Adverte quomodo Ioannes PP. *ὁμοῦσιν* vertens *substantias* moneat cum Nazianz. mi-

dendum est, cum ad eundem sensum nominum diversitas provocet et intellectum: unum¹¹ autem secundum substantiam vel Deitatis rationem¹². Dividitur ergo, ut ita dicam, indivisibiliter, coniungitur divisibiliter¹³, una est in tribus Deitas ».

E Gregorio Nysseno.

Item ex epistola Gregorii Nysseni ad Ablavium¹⁴: «Aestimemus haec opera utrum uni assignentur personae eorum, quam¹⁵ in sancta Trinitate creduntur, an per tres eat virtutis effectus ». Item ex epistola Procli ad occidentales: «Super haec etiam confitemur unum ex Trinitate increata atque ineffabili Deum Verbum factum hominem ».

Ex B. Procli epistola ad Occidentales.

Eiusdem: «Quid enim nos sapimus atque sentimus, quia in ipsa divina natura, qua coniunctus et unitus est Filius Patri, Sanctoque Spiritui, non dicimus eum Deitate passum fuisse, sed carne, quam pro nobis assumpsit ex nobis? Unus igitur ex Trinitate crucifixus est carne, qua factus est; non tamen Deitate, qua unitus est Patri et Spiritui Sancto, percussus est, ne et illos crucifixos pariter asseramus ».

nime de vocabulis lites esse movendas, ubi de vero eorum sensu constet; idque sane ad Augustin. exemplum, qui lib. v *De Trinit.* c. VIII, ob hunc graecorum loquendi modum se non nihil moveri significans, ei sese tamen accomodat lib. VII, c. IV *De Trinitate*, quum sub hoc diverso vocabulorum usu fidem non diversam esse cognoverit. E Cont. Const.

11 Id. iuxta Bill. versionem: *uno autem*; quod sane ad graec. text. aptius, ubi legitur *εἰς δι*.

12 Labb. legit «*deitatis ratione*».

13 Perperam et errore typographico in Labb. habetur «*visibiliter*».

14 Id. *Ablavium* iuxta graec. text., qui leg.: *Ἀβλάβιον*.

15 «Forte qui» Harduin. Vel legend. *earum*, quae, uti liquet e graeco textu: *λογισθῶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν ἑαυτῷ, πότερον ἐνὶ πρόσωπῳ τῶν ἐν τῇ ἑκείνῃ τριάδι περιστευμένων προσώπων*... «consideret hanc efficaciam, utrum uni adsit earum, quae in S. Trinitate creditae sunt, personarum...» idest: «consideret utrum haec efficacia uni adsit, etc.».

Haec igitur ex plurimis pauca digessimus.

Deum vero carne passum hic nihilominus roboremus exemplis.

Itemque s. locutus est: « Et videbitis vitam vestram in ligno pendentem ¹ ». Deum autem esse vitam Dominus noster in Evangelio Ioannis praedicat dicens: « Ego sum via, veritas et vita ² ».

Item Propheta dicit: « Si affligit homo Deum suum, quia vos afflixistis me ³ »?

Princeps quoque Apostolorum beatus Petrus in *Actibus* ita dicit, dum impietates Iudaeorum argueret: « Vos autem virum homicidam petistis dimitti vobis, auctorem vero vitae peremistis ⁴ ». Item vas electionis et doctor gentium sic praedicat: « Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent ⁵ ». Dominus autem gloriae est Deus. Sic psalmographus ante praedixit: « Qui est iste rex gloriæ ⁶ »?

Item in *Actibus Apostolorum*: « Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus constituit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo ⁷ ».

E. S. Cypriano. Cyprianus episcopus et martyr in epistola *De Patientia*: « Iudicatur iudicaturus, et Dei sermo ad victimam tacens ducitur ».

Itemque s. Nazianzeno. Gregorius Nazianzenus: « Et indigni-

mus Deo incarnato et mortificato, ut nos vivamus ».

Ex libro sancti Augustini *De Charitate*: « Ille enim, qui venit per crucis irrisiones ⁸ carnis perimere corruptionem, et vetustatem vinculi mortis nostrae suae mortis novitate dissolvere, mandato novo fecit hominem novum; res enim vetus erat, ut homo moreretur, quod ne semper valeret in homine, res nova facta est, ut Deus moreretur; sed quia in carne mortuus est, non in Divinitate ».

Cyrillus capitulo XII: « Si quis non confitetur Verbum passum carne, et crucifixum carne, et mortem carne gustasse, factumque primogenitum ex mortuis, secundum quod vita et vivificans est et Deus, anathema sit ».

In epistola Leonis ad Iuvenalem ⁹: « Veram igitur generationem crux vera confirmat, quoniam ¹⁰ in carne nostra nascitur, qui in nostra carne crucifigitur ».

Eiusdem ex epistola ad Flavianum ¹¹: « Impassibilis Deus non dedignatus est homo esse passibilis, et immortalis mortis legibus subiacere ». Ex hac quoque parte plura ex dogmatis lectione ¹² poteritis agnoscere.

Gloriosam vero sanctam semper Virginem Mariam proprie et veraciter Dei genitricem, matremque Dei Verbi ex ea incarnati ab omnibus catholicis confiteri recte esse docemus proprie et vera-

homicidam donari vobis; auctorem vero vitae interfecistis.

5 I Corinth. II, 8.

6 Ps. XXIII, 8, Quis est....

7 Act. XX, 28, ubi Vulg. legit: posuit episcopos.

8 « Irriationem ». Cont. Const.

9 Quam vid., si lubet, pag. 140 h. vol.

10 Hic Caraf. interiicit ipse.

11 Quam videre est pag. 26 segg. h. vol.

12 Labb. et Caraf. legg. ex dogmatis lectionum....

1 « Exod. xxiv » Labb. ad marg.; vel potius ex libr. Num. xxi, 8 et 9, ubi Vulg. legit: Fac serpentem aeneum, et pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum vivet.

2 Ioann. xiv, 6, ubi Vulg. legit: Ego sum via, et veritas, et vita.

3 Malach. III, 8, ubi ait: Si affiget (al. leg. affiget) homo Deum suum, quia vos configitis me? Labb. et Caraf. legg. si affigit..., et ad marg. « Zach. XII ».

4 Act. III, 14, ubi Vulg. legit: Vos autem sanctum, et iustum negastis, et petistis virum

Necnon ex Augustino *De Charitate*.

E. S. Leonis epistolis.

Comprobat B. V. esse Dei param.

citer; et idem ipse, ultimis temporibus incarnatus, ex sancta et gloriosa Virgine matre nasci dignatus est.

Propterea ergo quia proprie et veraciter Dei Filius ex ea incarnatus est; ideo proprie et veraciter matrem Dei ex ea incarnati et nati esse confitemur. Et ne ¹ Dominus Iesus per honorificentiam vel gratiam Dei nomen accepisse credatur, sicut Nestorius sentit insulsus. Veraciter autem ideo ne phantasma, aut aliquo modo non veram sumpsisse carnem credatur ex Virgine, sicut asseruit impius Eutyches. Cui rei probamenta ex Patrum traditionibus consequenter ² sanctus Augustinus in libro primo praedestinationis: « Praedestinatus est ergo Iesus, ut futurus secundum carnem filius David esset, in virtute autem Filius Dei simul et filius hominis propter susceptum hominem, et Filius Dei propter suscipientem unigenitum Domini proprie et veraciter diceretur » ³.

Leporius in epistola, quam Aurelius episcopus Carthaginensis, et beatus Augustinus ⁴, et synodus Africana firmavit: « Nascitur ergo nobis proprie de Spiritu Sancto et Maria semper Virgine Deus homo Iesus Filius Dei ».

Gelasius ex libro adversus Nestorium

1 Forte legend.: PROPRIE, ne Dominus..... sicut Nestorius sensit insulsus; VERACITER autem ideo, ne phantasma.....

2 Recte quidem Cont. Const. corrig.: Ex Patrum traditionibus consequuntur. Sanctus Augustinus.....

3 Perperam Carafa legit dicitur. Sed totus iste locus mendosus est, quem sic restitue ex edit. Maur. Opp. S. Augustini: « Praedestinatus est ergo Iesus, ut qui futurus erat secundum carnem filius David, esset tamen in virtute Filius Dei; ... ut filius Dei et filius hominis simul, filius hominis propter susceptum hominem, et filius Dei propter suscipientem unigenitum Deum, veraciter et proprie diceretur » (De Praedest. cap. XV, n. 31).

et Eutychem: « Propterea quod ex te nascitur sanctum, vocabitur Filius Dei ⁵; ex te nascitur, ait, ut proprietatem de matre sumendam nostrae conditionis exprimeret ».

His igitur evidenter ostensum est, illustres et magnifici filii, quid speraverit imperator, quid Romana sequatur et colat Ecclesia. Atque igitur ⁶ Christum Dominum nostrum unum esse, ut saepe diximus, sanctae Trinitatis ex duabus naturis cognoscendum, hoc est, in Deitate et humanitate perfectum, non antea existente carne, et postea unita Verbo, sed in ipso Deo Verbo initium, ut esset, accipiens ⁷; inde enim vero ⁸ ex materno corpore caro sumpsit initium, salva proprietate vel veritate utriusque naturae, hoc est divinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum nostrum Iesum Christum catholici confitemur, omni post hac commutationis ⁹ confusione submota. Neque enim naturas in eo aliter agnoscimus, nisi differentiam intelligentes et confidentes divinitatis atque humanitatis. Sed nec duas personas in Christo intelligimus per id quod dicimus duas naturas, ut adunationis divisionem facere videamur, et sit, quod absit, quaternitas ¹⁰, non Trinitas, sicut Nestorius sentit insanus;

Servata tamen utraque natura in una eademque persona.

4 « Ep. CCXIX, n. 3 ». Cont. Const.

5 Luc. I, 38, ubi Vulg. legit: Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

6 Baron omitt. igitur.

7 « Accipiente ». Cont. Const.; ad locut. context. recte, ut videtur.

8 Baron. perperam inde enim vero omitt.

9 « Communionis ». Id.; sane melior n. lectio, quae planior evadet, si ita legas: Inde enim vero ex materno corpore caro sumpsit initium, salva proprietate, vel veritate utriusque naturae, hoc est humanitatis, atque divinitatis. Itaque Dei Filium..... confitemur, omni post hac commutationis confusione submota.

10 Baron. leg. et non; mox sensit; et paullo post credit.

Caro igitur Christiano prius existens, deinde unita Verbo, sed in ipso Deo Verbo initium accepit.

nec confundimus easdem unitas naturas, cum unam personam Christi confitemur, ut Eutyches impius credit. Tomum vero papae Leonis¹, omnesque epistolas, nec non et quatuor synodos, Nicaenam et Constantinopolitanam, et Ephesinam primam, et Chalcedonensem, sicut Romana hactenus suscepit et veneratur Ecclesia, sequimur, amplectimur atque servamus. Hoc est enim nostrae fidei firmamentum, haec fidei nostrae petra firmissima. Haec autem, illustres et magni² filii, agens³ gratias sollicitudini vestrae⁴ intimare curavimus; plenius tamen directis exemplaribus poteritis agnoscere. Acoemetas⁵ vero, qui se monachos dicunt, qui Nestoriani evidenter apparuerunt, Romana etiam eos damnat Ecclesia, a quibus vos propter canonem⁶, qui cum excommunicatis christianum nec loqui, nec communicare permittit, diligentia pastorali admonere non desino, ut eorum etiam simplicem colloquutionem vitetis, nihilque vobis cum eis aestimetis esse commune. Quod ideo facio, ne reus silentii inveniar, si haec ad vestram minime, christianissimi filii, notitiam pertulisset. Incolumem magnitudinem vestram Deus noster custodiat, Domini filii, merito illustres atque magnifici.

EPISTOLA III⁷.

Contumeliosum Reicensem episcopum multis criminibus involutum ab episcopatu

1 « Innuat ep. ad Flavian. ». Cont. Const.
2 « Magnifici ». Baron.
3 « Agentes ». Id. quae vox sane respondet subseq. verbo curavimus.
4 Id. et Caraf. hic interijciunt pauca.
5 Caraf. leg. *Aquimitos*; Baron. omitt. vero.
6 « Propter canonica, quae ». Cont. Const.
7 Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 899; et ex Baron. ann. 534 n. XLVIII qui eam dicit, cum alia quam infra ponimus quintam, ex Arelat. archiv. depromptam.

removens in monasterium relegat; ei visitatorem, cuius iurisdictionem coercet, substituendum decernit; quidve ipsi ad poenitentiam sit agendum praescribit.

Dilectissimis fratribus⁸ universis Episcopis per Gallias constitutis Ioannes.

Innotuit nobis a fraternitate vestra missa relatio, in qua Contumeliosus multis legitur criminibus involutus. Et quia huiusmodi persona sacris non potest inhaerere mysteriis, ab hodierno vel officio⁹ eum nostra censet remove¹⁰ auctoritas, ut in monasterio constitutus delicti veniam a Domino petere non omittat. Nihil est enim impossibile eius clementiae, qui potest cuncta relaxare, quae facta sunt. Sed ne eius Ecclesia destituta videatur, in eius loco visitatorem dari praesenti auctoritate decernimus, qui a se ita noverit omnia exhibenda, ut nihil de ordinibus clericorum, nihil de ecclesiastica facultate praesumat; sed ea, quae ad sacrosancta mysteria pertinent exequatur. Praedictum autem Contumeliosum, ut¹¹ habeat poenitendi licentiam, petitionem dare vobis censemur, ubi errorem suum evidenter allegans sub die profiteatur et¹² consule. Dominus vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

Data VII idus Aprilis, Flavio Paulino iuniore viro clarissimo consule¹³.

Dat. die 7 Apr., ann. 531.

8 In Baron. deest *fratribus*.
9 Maurin. in *Concil. Gall.* tom. 1, col. 971, ex cod. reg. 3849 *ab ordine, vel officio*. Ad rem quidem aptius. Forte legend. *honore*.
10 Id. et Baron. *removeri*.
11 Baron. legit. *ut, err., ut vid., typ.*
12 Baron. leg. *sub die profiteatur ei culpam*, et ad marg. not. *et loco ei: at n. l. praeferenda*.
13 Steph. Souvet in *Ephemerid.* Trivoltianis legend. censet *Iustiniano IV et Paulino vv. cc.*

EPISTOLA IV¹.

Caesario Arelatensi episcopo rescribit, ut Contumeliosum episcopatus honore privatum in monasterium ipse retrudat, eiusque Ecclesiae, donec novus antistes eligatur, visitatorem constituat. Canonum titulos ad causam accomodatatos subiicit.

Dilectissimo fratri Caesario Ioannes.

Charitatis tuae litteras animo libenti suscepimus, in quibus corporeas necessitates allegans, etiam quae sacrius² ille, qui lapsus est, fecerit indicasti³. Dolemus de amissione Pontificis, rigorem tamen canonum servare necesse est. Atque ideo praedictum ab episcopatus ordine nostra suspendit auctoritas. Neque enim fas est pollutum criminibus, sacris ministeriis deservire. Sed te ordinante, in monasterio⁴ dirigatur, ubi delictorum memor in poenitentia lacrymas effundere non omittat, ut ab eo, qui omnibus miseretur, Domino nostro Iesu Christo misericordiam valeat promereri. In cuius locum visitatorem constituite, donec proprium Ecclesia, quae evacuata est eius

causa. quod tamen ann. non immutat. Baron. leg. *Fel. Paulin. Iun.*

1 Labb., in *Concil. Collect.* tom. v, col. 901, 1728, hanc epist. postponit tum praecedenti, tum subsequenti, ipsiq. adhaeret Jaffè. Maurin vero *Concil. Gall.* tom. 1, col. 965, ex earum contextu inferentes praesentem ep. ante illas, vel saltem ead. die, scriptam fuisse, hanc dictis praenuntiant. Nobis autem visum est huiusmodi ep. inter utramque inserere; quippe qui advertimus nullam de ea fieri mentionem in ep. ad episcopos Gall., quae proxime antecedit, innui vero in altera ad clerum Regiensem, quae mox subsequitur.

2 « H. e. execratus ». Hard. « Forte legend. *sacrilegus*, quod sacrum characterem violarit. » Maur. l. c. Et quidem recte; sic enim in vet. codd. haec vox contrahitur.

3 Cuiusnam peccati reus Contumeliosus extiterit, non satis liquet; e canonibus autem in eius

sacerdotio, merere valeat sacerdotem. Communibus tamen precibus exorare Deum nostrum debemus, ut puros cunctos praestet antistes. Si qui tamen Pontificatus immemores criminibus se fortassis involverint, et eorum personas vulgus cognoscat: facilius enim a delictis cavent, si non videant etiam hominibus secreta esse, quae fecerint. Quae vero de his canones praecipunt, subter adiecimus, ut quae faciendae sunt possitis agnoscere. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Dat. ann. 534⁵.

Hi tituli canonum, quos nobis superscriptus sanctus et dominus meus Ioannes Papa Sedis Apostolicae cum praefata auctoritate direxit.

Ex epistola Siricii Papae urbis Romae Emerio⁶ episcopo Tarraconensi inter caetera ad locum, capitulo VII: « Et quia aliquanti, de quibus loquimur, et tua sanctitas retulit, ignoratione lapsos esse se delent; id est, ut ad uxores proprias redierint: his ea conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo ho-

causa productis in venerem prolapsus videtur. Maurin. e *Grat. can.* 29, distinct. L, qui can. mox subiectis additur, Contumeliosum adulterio convictum existimarunt. Verum hic can. a Pontif. allegatus non fuit, sed ab aliis adiectus. At quidquid de hoc sit, illud plane certum, nullam de Contumelioso sententiam in Gall. latam fuisse. Maiores enim causae ad S. A. erant referendae, uti patet e Symmachi verbis ad eundem Caesarium, inquit: *Si Dei adiutorio controversia incidens amputari potuerit, hoc ipsius meritis applicemus; alioquin existentis negotii causa ad S. A., te referente, perveniat*. Vid. Maurin. loc. cit.

4 Potius in monasterium.

5 Forte eadem die 7 April., qua antecedens, ut sup. notavimus.

6 « Himerio » Labb. ad marg.

Haec S. Leonis et quatuor oecumen. Synod. Arelatensis 64a.

Acoemetes monachi utpote Nestoriani prorsus evitandi

Contumeliosum in monasterium relegat.

In eius locum visitator substituendus, cuius iura praescribit.

Contumelioso quid ad poenitentiam agendum.

Caesarii litterae sibi traditae.

Contumeliosum ab Episcopatus ordine suspendit.

Qui a Caesario in monasterium est relegandus.

Eiusque Ecclesiae visitator substituendus.

Episcopi criminibus irretiti publica poenitentia mulctandi.

Licet quis Episcopus, presbyter, vel diaconus ob ignorantiam lapsus ad uxorem suam redierit, numquam promovendus.

noris augmento, in hoc, quo detecti sunt, quamdiu advixerint, officio perseverent, si tamen post haec continentes se studuerint exhibere. Ii vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, ut sibi asserant veteri hoc lege concessum, noverint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigni sunt, Apostolicae Sedis auctoritate deiectos; nec umquam posse veneranda attractare mysteria, quibus se ipsi, dum obscenis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla praeterita cavere nos praemonent in futuro; quilibet episcopus, presbyter atque diaconus, quod non optamus, deinceps fuerit talis inventus, iam nunc sibi omnem per nos indulgentiae aditum intelligat obseratum. Quia ferro necesse est excidantur vulnera, quae fomentorum non senserint medicinam ».

Ex *Canonibus Apostolorum*, cap. xxv: « Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio captus est, deponatur, non tamen communione privetur »; dicit enim Scriptura: « Non vindicabit Dominus bis in idipsum ».

Ex *Canonibus* suprascriptis, cap. xxix. Quod officium pristinum damnati pro criminibus usurpare non debeant: « Si quis episcopus, presbyter, aut diaconus depositus iuste super certis criminibus ausus fuerit attractare ministerium dudum sibi commissum, hic ab Ecclesia penitus abscondatur ».

Ex *Canonibus Antiochenis*, cap. iv, de damnatis, et ministrare tentantibus: « Si quis episcopus ³ damnatus a synodo, vel

presbyter, aut diaconus a suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, sive episcopus iuxta praecedentem consuetudinem, sive presbyter, aut diaconus; nullo modo liceat ei nec in alia synodo restitutionis spem aut locum habere satisfactionis. Sed et communicantes ei omnes abiici de Ecclesia, maxime si, posteaquam didicerunt adversum memoratos prolatam fuisse sententiam, eis communicare tentaverint.

Ex *Canonibus* suprascriptis, capitulo xv de episcopis ab eiusdem provinciae episcopis consonanter exclusis: « Si quis episcopus ⁴ de certis criminibus accusatus condemnatur ab omnibus episcopis eiusdem provinciae, cunctique consonanter eandem contra eum formam decreti protulerint; hunc apud alios nullo modo iudicari, sed firmam concordantium episcoporum provinciae manere sententiam ».

EPISTOLA V⁵.

Monet, quod Contumelioso ab episcopatus honore deiecto visitator per Caesarium Arelatensem episcopum erit substituendus, cui in omnibus obtemperandum decernit, quae ad sacra peragenda mysteria pertinent.

Ioannes presbyteris, diaconibus, et cuncto clero Ecclesiae, in qua fuit Contumeliosus Episcopus ⁶.

Pervenit ad nos a fratribus et coepiscopis nostris missa relatio, ubi Contu-

terium perpetraverit amplius pelli debet, et ad poenitentiam redigi ».

³ Grat. caus. xi, q. iii, c. 6.

⁴ Grat. caus. vi, q. iv, c. 5.

⁵ Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 900, et Baron. ann. 534 n. XLIX.

⁶ Maurin. *Concil. Gall.* tom. i, col. 973, huic tit. praemittunt: « Ad universos clericos Rhe-

spes relinquentes.

Ipsique communicantes ab Ecclesia abiiciendi.

Episcopus a provinciali synodo plenis suffragiis damnatus ad alios episcopos appellare nequit.

Contumeliosus ab Episcopatu remotus.

Qui vero id sibi iure concessum existimet omni honore privandus.

Nam obscenis divina mysteria agere non licet.

His nunquam indulgendum.

Episcopus, presbyter, aut diaconus fornicator, vel periurus deponendus; sed non excommunicandus.

Ab Ecclesia vero penitus separandus, si iuste depositus pristinum ministerium attractare audeat.

Immo haec de restitutione

¹ Hic Mans. ex cod. Vat. interiecit sequentia: « Quod episcopus, aut presbyter, aut diaconus, si pro criminibus damnati fuerint, minime communionem priventur ». Quae sane verba canonis argumentum praeseferre nemo non videt.

² Id. ex eod. fonte adiecit: « Ex Canonibus Neocaesariensibus xcv de presbyteris, qui fornicati sunt. Presbyter si fornicatus fuerit, aut adul-

meliosus de criminibus suis confessus legitur atque convictus. Et quia huiusmodi sceleribus implicatus sacerdotii non potest ministeria iam tractare, necessaria vobis solatia credimus visitoris adiungere; et ideo in Ecclesia eius visitatorem dari nostra decrevit auctoritas, ut Ecclesia suo privata praesule summi nequeat pontificis solatiis indigere: cui vos in omnibus parere decernimus ¹, ad ea tantummodo, quae sacris sunt gerenda mysteriis; ita tamen, ut nihil de ecclesiastica facultate praesumat; et clerus in eo quo nunc est ordine constitutus nullis gradibus promoveatur, donec proprium sacerdotem possit habere. Omnem vero hanc sollicitudinem Caesario fratri et coepiscopo nostro iniungimus, ad cuius curam cuncta, quae necesse sint, pertinere censuimus. Dominus ² vos incolumes custodiat, dilectissimi filii.

Data vii idus Aprilis, Paulino Iuniore viro clarissimo consule.

Dat. die 7 April., an. 534.

EPISTOLA VI³.

Valerii litteris gratanter acceptis rescribit, Christum Unigenitum Dei Filium

gensis Ecclesiae ». In cod. vero Lirinens., uti adnot. Sirmond., haec praepositur inscriptio: « Ioannis PP. ad presbyteros, diaconos et cunctum clerum Rhegiens. Eccl. »: quo indicio didicimus, subdit Sirmond., quo in loco episcopus fuerit Contumeliosus. — Labb. ed. praefert « Ad presbyteros et diaconos Contumeliosi episcopi ».

¹ Baron. leg. decrevimus.

² Maur. Deus.

³ Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 887, ubi ad marg. hanc esse apocrypham notatur. Et re quidem vera, si priores versus excipias, descripsit Mercator ex Ithacii lib. i, cap. iv, v et vi, quibus quaedam ad ep. calc. adiecit cum nota consulari, quam male confluxit. Vid. Cont. Const.

Deitatis natura non esse Patre minorem, eumque hortatur, ut hanc de Incarnatione doctrinam strenue tueatur.

Reverendissimo fratri Valerio Episcopo Ioannes.

Scripta tuae sanctitatis suscipiens, plena ea fidei regula, qua plurimum ⁴ polles, inveni, et Deo gratias retuli quod anima et corpore te bene vigere didici. Sane ea, quae significasti quosdam dicere, quod non sit Filius aequalis Patri, et quod in Evangelio scriptum sit: *Pater maior me est* ⁵, scias non recte intelligere tales fidei regulas, nec rectam fidem penes se habere. Paulus ⁶ apostolus non secundum Deitatis naturam Christum creatum insinuat ⁷, sed secundum humanae naturae substantiam eundem creatum affirmat, ipso Ephesiis conscribente: « Renovamini, inquit, spiritu mentis vestrae et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis » ⁸. Et ad Hebraeos: *In eo enim in quo passus est ille et tentatus, etiam potest his, qui tentantur auxiliari* ⁹. Unde, fratres sancti, vocationis coelestis participes ¹⁰, considerate Apostolum et Pontificem confessionis nostrae Iesum, fidelem existentem

De acceptis Valerii litteris gratulatur.

Christus creatus est secundum humanitatem.

ad h. ep. Est autem haec prima Ioann. II apud Caraf. pag. 573 et apud Labb. ibid.

⁴ Sic Labb., Caraf., et nn. codd.; primum leg. Cont. Const.

⁵ Ioann. xiv, v. 28.

⁶ Cont. Const. cum nn. codd. 1344, et 3791 hic interieciunt quippe. Recte ad locut. context.

⁷ « Ithacius adv. Varimadum cap. iv ». Labb. ad marg.

⁸ « Et sanctitatis veritate ». Cont. Const. contra Vulg. text. Ephes. iv, 23.

⁹ Hebr. ii, 18, ubi Vulg. leg.: « In eo enim in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari ».

¹⁰ Perperam codd. Vat. 1344 et 3791: « Unde sanctae vocationis semper coelestis participes ».

ei¹, qui creavit eum. Et ad Colossenses: *Nunc autem deponite et vos univ²ersa³, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpiaque⁴ ex ore vestro non procedant. Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis⁵ et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creavit eum⁶. Numquid⁷, qui universam creaturam, visibilia⁸, propria potestatis virtute procreavit ac fecit, seipsum antea vel postmodum (quod dicere nefas⁹) creavit, vel facere potuit? Filius minor⁹ est Patre in assumpti¹⁰ hominis forma, aequalis vero Patri est in Deitatis naturae substantia, eodem protestante: « Ego et Pater unum sumus¹¹ ». Et iterum: « Qui me videt, videt et Patrem¹² ». Et iterum: « Qui me odit, odit et Patrem¹³ ». Et iterum: « Ut sint in nobis unum, sicut et nos sumus unum¹⁴ ». Et iterum: « Tu in me, et ego in eis¹⁵ ». Et iterum: « Omnia tua mea sunt¹⁶ ». Et iterum: « Ego in Patre, et Pater in me¹⁷ ». Et iterum: « Pater in*

me manens facit opera haec¹⁸ ». Et Ioannes Evangelista ait: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum¹⁹ »: Et iterum ipse ad Parthos: « Tres sunt, inquit, qui testimonium perhibent²⁰ in terra, spiritus, aqua, et sanguis; et²¹ tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium perhibent in coelo, Pater, Verbum et Spiritus; et hi tres unum sunt²² ». Nos itaque in natura Deitatis, quia unum sunt Pater et Filius, nec Patrem credimus aliquo tempore praecessisse, ne²³ maior sit Filio; nec Filium postea natum esse, ut Deitate Patris minoretur. Si aequalis Patri²⁴ Filius non est, cur ita de illo Ioannes Evangelista testatus est: « Propterea, inquit, persequebantur Iudaei Iesum, et querebant eum occidere, quia non solum solvebat sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo²⁵ ». Et Paulus apostolus: « Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Iesu, qui, cum in forma Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed seme-

Increatus autem secundum Deitatem.

Itaque in Deitatis natura non minor Patre.

Haec fides strenue vindicanda.

1 Perperam cod. 3791 omitt. ei contra Vulg. text. Hebr. III, 1, ubi legitur: *Qui fidelis est ei, qui fecit illum.*

2 Omnia. Vulgat.

3 Cod. 1344 ad marg. add. verba: Vulgat. *turpem sermonem de ore vestro.*

4 Cont. Const. cum cod. 3791 contra Vulgat. text. *cum actibus eius.*

5 Coloss. III, 8 et seqq.

6 Caraf. cum cit. cod. 3791 interiicit *is.*

7 Caraf. *et invisibilia.* Forte ad rem aptius.

8 Caraf. cum nn. codd. addunt *est.*

9 « Idem Ithac. cap. v ». Labb.

10 Cod. 3791 in *assumpta hominis forma.*

11 Ioann. x, 30. Post haec Caraf. cum cit. codd. subd. ex Ioann. v, 23: *Et iterum; ut omnes glorificent Filium, sicut honorificant Patrem.*

12 Ibid. xiv, 9.

13 Ib. xv, 23: « *Qui me odit, et Patrem meum odit.* »

14 Ibid. xvii, 3 ubi legit.: « *ut sint unum, sicut et nos.* »

15 Ibid. xvii, 23, *Ego in eis, et tu in me.* Et ibid. xiv, 20, ubi ait: *Ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis.*

16 Codd. nn.: *Omnia mea tua sunt;* rectius ad Ioann. text. xiv, 10, ubi legit.: *Et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt.*

17 Ib. xiv, 10.

18 Ibid., ubi ait: *Pater in me manens, ipse facit opera.*

19 Ib. i, 1.

20 Vulgat. *dant.*

21 Ib. *et hi tres.*

22 I Ioann. v, 7, 8.

23 Cont. Const. cum nn. codd. *ut maior.* Retius videtur.

24 « Id. Ithac. cap. vi ». Labb.

25 Ioann. v, 18, ubi iuxta Vulg. ait: *Propterea ergo magis querebant eum Iudaei interficere.....*

tipsum exinanivit, formam servi accipiens¹ ». Et in Salomone: « Qui genuit me, requievit in tabernaculo meo² ». Et in Ecclesiastico: « Sicut est ab initio, ita usque in saeculum, neque adiectum est ei, neque minuetur³ illi. Ipse est enim⁴ Dominus creaturae suae, qui nihil eguit ab aliquo⁵ ». Et in Psalmo 72: « Quid enim mihi est in coelo? Et a te quid volui super terram⁶ »? Haec omnia Filium non inferiorem natura demonstrant, sed et aequalitatem Deitatis annunciant; quoniam qui utraque locutus est, verum dixit, quia veritas mentiri non potuit.

1 Philipp. II, 5 et seqq.

2 Eccli. xxiv, 12.

3 « *Neque minuitur* ». Codd. iuxta Vulg.

4 Cod. cit. 3791 expung. *enim.*

5 Eccli. XLII, 21, 22, ubi Vulg. legit.: *Qui est ante saeculum, et usque in saeculum, neque adiectum est, neque minuitur, et non eget alicuius consilio.*

6 Ps. LXXII, 25.

7 « Leonis verba ep. xxxii, vel xiv » Cont. Const.

Taliter⁷, frater carissime, semper age, caeterosque omnes agere mone, ut abolito hoc, qui natus videbatur, errore, in laudem et gloriam Dei per totum mundum una fides sit, et una eademque confessio, ut⁸ *in nomine Iesu omne genuflectatur coelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris⁹.*

Dat. nonis¹⁰ Augusti, Iustiniano et Athalarico viris clarissimis consulibus¹¹.

Dat. 5 Aug. 533.

8 Codd. nn. *et in nomine.*

9 Philip. II, 10.

10 Labb. ad marg. *Pridie nonas*: nn. codd. II *nou Aug.* Colb. cod. edit. n. favet.

11 « Falsa consulum notatio ». Labb. ibid. Et re quidem vera, inquit Cont. Const., ab eruditis observatum est, Iustinianum anno sane 533, quo Ioann. II vivebat, tertium consulatum gessisse, sed absque collega, nec ullum Athalarici consulis unquam mentionem facere.

Sed est Patri coequalis.

S. AGAPETUS I'.

An. C. 535

EPISTOLA I'.

Caesario episcopo Arelatensi significans, Contumeliosum ad Sedem Apostolicam appellasse: hunc interim tum a missis celebrandis suspendit, tum ab ecclesiastici patrimonii administratione, quam Ecclesiae archidiacono delegat: Caesarium autem improbens, quod illum ante sententiae confirmationem in monasterium relegasset, in eius loco visitatorem constituendum decernit.

Dilectissimo fratri Caesario Agapetus.

Contumeliosi
ad S. A. appel-
lationem inuit;

Optaveramus, frater amantissime, ut episcopi Contumeliosi opinione integra permanente¹, nec tibi dudum fieret necessitas iudicii, nec nobis causa cen-

sendi; maxime quia in suprascripti viri accusatione communis honoris reverentia quodammodo videtur incurmata². Unde quatenus praesumptione, sicut asserit, innocentiae ad appellationis voluit auxilium convolare, orationibus assiduis hoc innitatur³, ut eum cognitionis iteratae beneficium gratulationi omnium restituat absolutum. Delegaturi enim, Deo nostro adiuvente, sumus examen, ut secundum canonum venerabilium constituta, sub consideratione iustitiae omnia, quae apud fraternitatem tuam de huiusmodi negotio acta gestave sunt⁴, diligentissima investigatione flagitentur. Neque enim praedictum virum convenit eventu prius habitae cognitionis urgeri, quippe cum et ipse iudicium petierit⁵. Non avertatur

An. C. 535

Cuius causae
examen est de-
legaturus.

¹ Una tantum Agapeti epistola habetur in *Bulario*. Nos octo exhibemus magni ponderis et indubiae genuinitatis, postrema excepta quae supposititia videtur, ideoque in ultimum locum reicitur, quamvis quoad notam chronologicam prima fortasse foret. Duae priores latuerunt *Carafam*, qui sex tantum Agapeti epistolas praebet. Codices omnes editos tum secum ipsis, tum cum mss. Vatt. diligentissime contulimus, prout e pluribus variis lectionibus, quas in notis subiicimus, facile quisque perspiciet.

² Ex *Labbe. Concil. Collect.* tom. v, col. 946; et ex *Baron. ann.* 535 n. cxi edit. *Lucens.* « Haec

autem ep. in cod. *Lirinensi* ita inscribitur: *Praeceptum Ioannis PP. ad presbyteros, diaconos et cunctum clerum Regens. Eccl., unde inferre est quo in loco Contumeliosus fuerit episcopus.* E *Sirmond.* ». *Maurin. Concil. Gall.* tom. 1, col. 973.

³ In causa Contumeliosi tres ep. dederat ann. praec. *Ioannes II*, quas vide sup. pag. 500 et seqq.

⁴ *Labbe.* ad marg. *incusata.*

⁵ *Maurin.* l. c. e reg. cod. 3849 *adnitatur*; ad not. vero advertunt « forte *enitatur*: *Bolland.* in vit. *Agapeti.* ».

⁶ « *Sint* » *Baron.*

⁷ « *Cod. cit. addit et legamus.* » *Maurin.* *ibid.*

voluntas animi a precibus infirmorum, cum in necessitate fuerint; ne nobis, quod avertat Dominus, ea, quae leguntur in proverbis, dici possint: *Qui obturat aurem suam, ut non audiat infirmum, et ipse invocabit Dominum et non erit, qui exaudiet eum*¹. Quid est enim infirmus episcopo Contumelioso, qui in tribulatione positus, et de praeteriti iudicii pudore confunditur, et cognitionis, quae futura est, expectatione turbatur? Quia quamlibet ei, quod optandum est, puritas forte suffragetur innocentiae, non potest iudicii sollicitudinem non habere. Et nos quidem, quamvis culpatus a nobis² Emeritus defensor memoratum episcopum reversum ad Ecclesiam suam charitatis tuae voluntate³ firmaverit, usque ad exitum iudicii quod delegaverimus, episcopum Contumeliosum⁴, reddita sibi modo propria substantia, suspensum interim volumus ab administratione patrimonii ecclesiastici, et celebratione missarum; quia id quod sibi viderat iudicio fuisse sublatum, gloriosius, si ei veritas suffragatur, iudicio receperit, quam usurpationibus occuparit. Melius autem fecerat fraternitas tua, si, posteaquam Sedis Apostolicae appellatione interposita⁵ desideravit examen, circa personam eius a tempore sententiae nihil permisisset⁶ im-

minui; ut esset integrum negotium, quod interposita provocatione, quaereretur. Nam si in executionem mittitur prima sententia, secunda non habet cognitio, quod requirat. Addendum, quia etsi⁷ non esset praedictus episcopus iudicationi refragatus, privatam magis potuit secundum canones expetere secessionem, quam severitatem religionis excipere. Suspensus igitur, sicut praefati sumus, episcopus Contumeliosus habeat tantum, quam praesumpsisse dicitur, celebrationem missarum⁸; et patrimonio Ecclesiae in gubernatione archidiaconi eiusdem Ecclesiae constituto, ita ut alimonia sufficienter⁹ episcopo non negentur, visitatoriam¹⁰ in eius loco praecipimus ordinari personam, et patienter expectare iudices, quos inspirante nobis Domino constituerimus audire. Praeterea, ne quid esset quod charitati tuae videatur incognitum, studio dilectionis constitutorum fecimus capitula subter annecti¹¹, ut scientia comunicemur canonum, sicut participamur affectu. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

Data decimoquinto kalendas Augusti post consulatum Paulini Iunioris viri clarissimi.

Dat. die 18 Iulii, an. 535.

⁶ Baron. cum cit. cod. *permisisses*.

⁷ Melius fortasse si legas *et si pro etsi*.

⁸ Sic edit. *passim*; sed *perperam*, iis refragantibus, quae superius inquit Pontifex « *episcop. Contumeliosum ..... suspensum interim volumus ..... celebratione missarum* ». « Cum Hard. igitur et cit. mss. corrige « *Suspensio ..... episcop. Contumelioso ab ea ... celebratione* ». E. Maur. l. c. Sed simplicius locum emendatum habebis legendo *suspensam ... habeat ...*

⁹ *Sufficientia*, lid.

¹⁰ *Visitatoris te ... ordinare*. lid.

¹¹ « Mirum est ea capitula hic deesse. Fortasse misit Pontifex quae a concil. Sardicensi circa appellationes decreta fuerant ». lid.

ta, fuerit in monasterium relegatus.

Decernit patrimonium ab archidiacono administrandum, et Ecclesiam gubernandam per visitatorem.

EPISTOLA II⁴.

Caesario ad alimonia pauperum augenda Ecclesiae praediorum alienationem petenti licet invitus Patrum canones obicit, quibus prohibetur Ecclesiae praedia ad cuiusvis iura transferri, eosque per integrum subiiciens et sibi custodiendos admonet.

Dilectissimo fratri Caesario Agapetus.

Tanta est, Deo propitio, et ad ea¹ libentissime concedenda, quae alimoniis proficiunt pauperum, et circa tuae fraternitatis affectum nostra devotio, ut onerosum nobis nullatenus esse iudicemus, quod annui vestris desideriis postulatis. Sed revocant nos veneranda Patrum manifestissima constituta, quibus² prohibemur³, praedia iure⁵ Ecclesiae, cui nos omnipotens Dominus praeesse constituit, quolibet titulo ad aliena iura transferre. Qua in re⁶ vestrae quoque sapientiae credimus esse gratissimum, quod in nullo contra priscae definitionis constituta, vel regulas, pro qualibet occasione, vel sub cuiuscumque personae

Caesarii desideris non annuere minimo gratum.

At praedia iuris Ecclesiae nullo pacto alienanda;

Et Patrum constituta servanda.

¹ Quam referimus epistolam invenies non tantum in Labb. ibid. col. 945, et in Baron. edit. Lucen. ad ann. 535 n. cix, sed et in 1 vol. *Bull. h.*, ed. Taurin. pag. 145. Sed quum in *Bull. loc. cit.* iis destituta sit documentis, quae S. P. huic aptissime subdidit, non visum est abs re hisce roboratam eam praebere, ne lectorem utilimis circa Ecc. honorum alienationem constitutis privaremus.

² Baron. leg. *a Deo et ad marg. adeo*, sed *perperam*, ut vid.

³ Maur., qui hanc ep. contulerunt cum reg. mss. 3849, add. *specialiter*; et sic leg. Baron.

⁴ Baron. leg. *prohibentur*.

⁵ lid. *iuris*; sane recte; et Baron. similiter.

⁶ *Quam rem ..... esse gratissimam*. lid. et Baron.

⁷ *Nos credatis*. lid. et Baron. et Labb. et quidem recte. Paulo ante Baron. leg. *haec*.

respectu, venire praesumimus. Nec tenacitatis studio, aut saecularis utilitatis causa hoc facere non credatis⁷, sed divini consideratione iudicii necesse nobis est, quidquid sancta synodalis decrevit auctoritas, inviolabiliter custodire. Quod ut charitati tuae indubitanter⁸ elucescat, ad locum de hoc articulo ex constitutis Patrum fecimus revelari⁹; quae cum praesentibus pariter affatibus vobis¹⁰ credimus dirigenda. Deus te incolumem custodiat, frater carissime¹¹.

Data xv kalendas Aug. post cons. Paulini Iunioris v. cl.

Dat. die 18 Iulii¹², an. 535.

Canones¹³ ex constituto synodali¹⁴ inter caetera et ad locum.

His ergo perpensis, mansuro cum Domini nostri consideratione decreto sancimus, ut nulli¹⁵ a praesenti die, donec disponente Domino catholicae fidei manserit doctrina salutaris, liceat praedium rusticum, quantaecumque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis, sub qualibet¹⁶

⁸ *Indubitabiliter*, Baron.

⁹ *..... revelari*, Baron.

¹⁰ *Vobis*, deest in Baron.

¹¹ *Frater reverendissime*, Baron.

¹² In vol. 1 *Bull. loc. cit. h. edit. ex edit. Mainardi legitur Augusti*, errore typ.

¹³ E. Maur. *Concil. Gall. col. 975*, edit. Paris., et ap. Baron. ib. n. cx.

¹⁴ Scil. e rom. synod. sub Symm. PP. ann. 502 celebrata cap. iv, quam videre est apud Labb. *Concil. collect. tom. iv, col. 1333*. Quum autem hic tradita nonnihil e genuino synodi textu deflectant, varietates illas sequent. notis exhibimus.

¹⁵ Haec verba Agapetus prae oculis habuisse videtur et se ipsum iis illigatum cogitasse, dum ait: « *Constituta quibus specialiter prohibemur* ». Et re quidem vera synod. cit. leg. *nulli Apostolicae Sedis praesuli*.

¹⁶ Ibid. et Baron. ad marg. *perpetua*.

Id enim Contumelioso potest non est de negandum.

Interim vero illum ab administratione patrimonii ecclesiastici et missarum celebratione suspendit.

Sed improbat quod, appellatione interposita.

Canones ad rem subicit.

Praedia iuris Ecclesiae non alienanda.

alienatione ad cuiuslibet iura transferre. Nec cuiusquam excusetur necessitatis obtentu; quippe cum non sit personale, quod loquimur, nec aliquis clericorum, vel laicorum sub hac occasione accepta tueatur. *Et paulo post*¹: Quicumque oblitus Dei, et decreti huius immemor, cuius Romanae civitatis sacerdotes volumus religiosi nexibus devinciri², contra facere, aut aliquid alienare tentaverit, honoris sui amissione mulctetur. *Praeterea*³: qui petierit aut acceperit, vel qui presbyterorum, aut diaconorum, seu defensorum, danti subscripserit, illo, quo iratus Deus animas percutit⁴, anathemate feriatur; sitque accipienti et subscribenti de personis superius comprehensis, id est quas anathemate feriri censuimus, statuta poena contubernio⁵; servata, quam praemisimus in dante⁶, vindicta; nisi forte dator celeri repetitione prospexerit⁷. Quod si minore animae suae cura quisquam remedium oblatum forte neglexerit, supra ea poenarum genera, quae superius tenentur adscripta. Contra fas si qua concepta fuerit scriptura⁸, universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit, effoetetur. Sed etiam liceat quibuscumque ec-

clesiasticis personis vocem contradictionis afferre, et ecclesiastica auctoritate fulciri; ita ut cum fructibus possint data¹⁰ reposcere; nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui a religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit.

EPISTOLA III¹¹.

Gaudens, quod Africani episcopi ab haereticorum manibus incolumes evaserint, eorum consultationibus reponit, nec Arianos antistites ad fidem redeuntes in officium suum, nec clericum peregrinum sine episcoporum litteris esse a Pontifice Romano suscipiendum.

Agapetus Episcopus Reparato, Florentiniano¹² Datiano¹³, et caeteris Episcopis per Africam constitutis.

Iam dudum quidem, fratres amantissimi, de prosperitatibus vestris repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione¹⁴. Sed et nunc, cum litteras

Sant, irritas habentur.

charitatis vestrae ad praedecessorem nostrum datas accepimus¹, pridem gaudia concepta renovamus, benedictentes Dominum sempiternum, qui liberavit nos ab inimicis nostris, et de manu omnium, qui nos oderunt². Vobiscum enim recte nos dicimus³, cum quibus et⁴ tribulati sumus. Nam cum unum corpus ubique sit Ecclesia, et apud nos quoque⁵ principalia compatiabantur et⁶ membra. Vester enim moeror nostra fuit semper afflictio, et de vestrorum omnium gemitu imperante charitate visceribus frequentabamus saepe singultus. Quae cum ita sint, redeuntibus Caio et Petro fratribus et coepiscopis nostris, atque Liberato⁷ diacono filio nostro, proferimus sincerissimam consilii vestri charitatem: quoniam, sicut et sapientes facere decebat et doctos, et⁸ immemores principatus apostolici non fuistis: sed quaestionis illatae volentes vincula dissolvere, ab eius Sede requisivistis (sicut decebat) aditum, cui potestas est⁹ indulta claustrorum. Unde nos ea, quae de eiusmodi negotio in penetralibus patrum constituta posuerunt, libenter aperimus, et praesentibus alloquiis translata subnectimus, ut sine dubitatione possitis agnoscere, transcendi positos iamdudum terminos non licere. Itaque, si vitare volumus offendiculum,

quod a senioribus annuntiatum est, hoc sequamur. Carent enim excusatione quos praemonitos contingit¹⁰ excedere, et acerbiter cumulant excessuum, quos ignorantia non tuetur. Hinc est, ut (quia in tantum Deus omnipotens erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui¹¹, ut de omnibus, quorum iniquitati subiacuimus, reconciliatione tractemus) ita sollicite remedia debeamus adhibere, ne incolumitatis¹² nostrae sit incommodum quod curantur, aut medicina subeat maculam de vulnere, cui tribuere vult salutem. Sed eiusmodi, sicut et nobis¹³ cautissime visum est, praestemus officium in observatione pastorum, ne, cum perdita volumus congregare, pereamus, et, cum sub nimia relaxatione absolvimus, obnoxii, quod avertat Dominus, cadamus in culpam: maxime cum, priorum nostrorum sententia, redeuntes ad nos ex Arianis, quolibet modo, in qualibet aetate illius pestilentiae labe pollutos, tanta¹⁴ charitate in fide complexa est, eiusmodi iustitia, et¹⁵ sub dilectione redarguit, tanta ratiocinatione de ambitu honoris exclusi¹⁶, ut erubescerent aliud magis quaerere quam redire. De eo vero quod piissima computatione requisistis, utrum¹⁷ ad officium suum debent suscipi, aut eos non oportet omnino promoveri, an alimoniorum sal-

Quisvis episcopus contra fecerit, honoris sui amissione mulctetur.

Reparato damno poena remittatur.

Huiusmodi alienationes, si

Eorum erga S. A. obsequium laudat.

Arianis episcopis ad fidem redeuntibus honor pristinus non servetur;

De illorum gaudet incolumitate.

Tamen alimonia concedantur;

¹ Scilicet ex eodem Conc. Rom. cap. vi.

² Ib. fusiori stylo: « Quicumque ..... devinciri, in constitutum praesens committens, quicumque de iure titularum, vel Eccl. superius praefatae quolibet modo, praeter aurum, argentum vel gemmas, vestes quoque si sunt, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornamenta divina minime pertinentia, perpetuo iure, exceptis dumtaxat sub praefata conditione domibus, alienare tentaverit, donator, alienator ac venditor honoris sui amissione mulctetur ».

³ Ex eod. Rom. Concil. cap. vii.

⁴ Perperam Baron. illo quo iratus Deus animo percutitur.

⁵ Baron. leg. « (statuta poena contubernio servata) »; et ad marg. notat contubernium pro contubernio.

⁶ « In alienatore » ibid. et Baron. ad marg.; et paulo post alienator.

⁷ « Nisi forte et alienator sibi dum repetit, et qui acceperit celeri restitutione prospexerit » ibid.

⁸ « Ex eodem Rom. Concil. cap. viii » Baron.

⁹ « Si quid conceptum fuerit documentum » ibid. — Baron. legit si qua corrupta fuerit scriptura; perperam, ut patet.

¹⁰ « Alienata » ibid. et ap. Baron.

¹¹ Ex Labb. Concil. collect. tom. v, col. 939. et ex Baron. ad an. 535 n. xxxvii. Hanc epist. et seqq. prius edidit Carafa tom. i, pag. 582 et seqq.

¹² Baron. Florentiano; sed Caraf., Cont. Const. mss. et nn. codd. 4961 et 3786 n. lect. adhaerent.

¹³ In cit. codd. deest Datiano.

¹⁴ Ps. cxxv, 2.

¹ Concil. African. ann. Christi 535 celebratum legatos suos ad Ioann. misit, quem cum illi mortuum invenissent, Agapeto synodal. litt. dedere.

² Luc. i, 71, ubi legitur: « Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui oderunt nos ».

³ Idem: recte dicimus nos vobiscum liberatos, cum quibus, etc.

⁴ Cont. Const. mss. cum quibus contribulati sumus.

⁵ Id. cum n. cod. 4961 quippe.

⁶ Cont. Const. mss. expung. et: Caraf., Baron., et Labb. nobiscum legg.

⁷ « Prioris Romam protectionis meminit Liberatus cap. xx Breviar. » Labb. ad marg.

⁸ Caraf. et Baron. iuxt. nn. codd. omitt. et; recte.

⁹ Baron. esset contr. nn. codd. auctorit.

¹⁰ « Contigit ». Id. cum Caraf., et nn. codd.

¹¹ Luc. i, 69.

¹² Incolumitati, Baron.

¹³ Cont. Const. mss. cum nn. codd. vobis; recte quidem.

¹⁴ Sic et nn. codd.; Bolland. in vit. Agapet. « forte quanta » non recte.

¹⁵ Cont. Const. mss. expung. et.

¹⁶ Id. e Vat. cod. restit. exclusit; sane ad rem.

¹⁷ Codd. nn. utrum, et si .....; recte quidem, sed paulo post legendum etiam non ante debent.

tim¹ utilitatibus adiuventur, laudamus², hortamur, amplectimur, ut revera eius promotionem, aut officium in quo fuerint abnegantes, canonum vos reverentia³ iudicent omnes appetere potius, quam gerere cupiditatis ardorem. Venientes igitur ad fidem sincerissimam, nutriat humanitas, consoletur, prompta sit omnibus misericordia, in cuius remuneratione dictum est: *Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur*⁴. Illud quoque quod catholicos, qui praesunt, aut militant ecclesiae, sine sacerdotum suorum literis suscipi a nobis minime debere mandatis, et canonibus est congruum, et disciplinis⁵ prodesse iudicamus, ac fidei; qui⁷ permanendo in ecclesiis, in quibus militant, et ministerii sui poterunt assiduitate in Dei salvatoris nostri amore fervescere, et, quae in pervagatione reprehensibilia sunt, vitare.

Data v idus Septembris.

Dat. die 9 Septembris⁸.

EPISTOLA IV⁹.

Reparato Episcopo Carthaginiensi gratias agit, quod sibi de electione in pontificem fuerit literis gratulatus, simul

¹ Baron. *saltem*. Cont. Const. mss. hunc tract. ita exhibent: « De eo vero ..... utrum et si in officium non debent suscipi, aut eos ..... aliorum saltem utilitatibus adiuventur... ». Quae omnia nn. codd. cohaerent.

² « Laudavimus » Carafa.

³ Fortasse legendum *eis*.

⁴ Cont. Const. mss. *reverentiam*.

⁵ Matth. v, 7.

⁶ Cont. Const. mss. et nn. codd. *disciplinae*.

⁷ Caraf. et Baron. cum nn. codd. *quia*.

⁸ « In hac et seq. epist. Quinto idus Novembris (vel potius Decembris) legendum contendit Pagius ad an. 535 n. iv ». Ita Labb. in

significans se eius consultationibus respondisse, idemque per legatos suos praestitutum. Interea hortatur, ut, quae pro fide catholica scripsit, divulgari curet.

Agapetus Reparato Episcopo Carthaginiensi.

Fraternitatis tuae litteris indicasti, post epistolam decessori meo dirigendam, inter navigii suscipiendi moras¹⁰, quas hiemis continuatae generabat asperitas, ordinationem nostram tibi omnipotentis Dei beneficio nunciatam, et gratulatum te fraternitatis affectu, quia pontificatus mihi divinitas indulgit officium; quod de sinceritate tua non sumus admirati. Sic enim te nobis alloqui directi praesentavit affectio, ut cum dilectissimas tuas literas legerem, te viderim¹¹. Quapropter ipsa te, quam¹² vidi, mente complectens, postulo misericordiam divinitatis, ut et in vobis quietis reparata gratia fructificet, et Deus omnipotens, qui mihi sacerdotis¹³ dedit donum, concedat et meritum. Praeterea ad ea, quae Caius¹⁴ atque Petrus fratres et coepiscopi nostri, sed et Liberatus diaconus filius noster, ut apud nos agerent verbo, a fraternitate tua sibi iniuncta direxerunt¹⁵; congruum putavimus verbo dare responsum, quod per legatos nostros, si Domino

nota. Sed vide quae dicemus infra ad calcem seq. epist. pag. seq.

⁹ Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 940, et ex Baron. an. 535 a. xl et ap. Caraf. pag. 584.

¹⁰ Sic et nn. codd. 4961, 3786; Cont. Const. *moram, quam*.

¹¹ Cont. Const. mss. cum cit. cod. *ut quum dilectionis tuae litteras relegerem, te viderem*.

¹² Optime Baron. cum Cont. Const. mss., et nn. codd. *ipsa te, qua vidi, mente complectens*.

¹³ Ita edit. et nn. codd.; Cont. Const. mss. corrig. *sacerdotii*.

¹⁴ Cit. cod. *Gaius*.

¹⁵ Caraf. cum nn. codd. h. lect. favent; Baron. leg. *dixerunt*.

Et omnimoda exhibentur humanitas.

Clericos peregrinos non esse a R. P. suscipiendos, nisi adiectionem suorum literas deferant.

Reparati gratulationes sibi esse acceptas.

Ipsius consultationibus se per legatos respondurum.

Interea quae de fide scripsit quibus mandata.

placuerit, reddere non moramur¹. Universa praeterea, quae inimicorum per-versitas invaserat, charitati tuae metropolitana iura reparantes hortamur, ut ea, quae tuo vel aliorum nomine rescripsimus, universis debeas innotescere. Metropolitanus quippe auctoritate suffultus², ne quis se excusabiliter asserat ignorare quod Sedis apostolicae principalitas canonum consideratione perscripsit³.

Data v idus Septembris⁴ post consulatum Paulini viri clarissimi.

Dat. die 9 Septembris, ann. 535.

EPISTOLA V⁵.

Eximiam Iustiniani religionem valde commendans, obsequium suum erga ipsum ostendit. Arianos Episcopos ad fidem conversos cum honoribus suis non esse recipiendos praescribit. In Stephanum Episcopum Larissensem odio se ferri negans, eius causam S. A. legatis demandandam annuit. De Achillis sacerdotio in communionem restitutum decretum iri pollicetur, quum rem per legatos cognoverit. Quod autem Epiphanius Episcopus

¹ Fortasse, *non morabimur*.

² « Suffultus ». Baron. cum Cont. Const. mss., et citt. codd. Ut vero sensus clarius elucescat, expunge punct. post *suffultus* ita legens: *universis debeas innotescere, Metropolitanus quippe auctoritate suffultus; ne quis.....*

³ « Praescripsit ». Id. cum Cont. Const. mss.

⁴ Legendum esse v id. Decembr. contendit Pag. ad ann. Christi 535, n. 4. Et re quidem vera ex init. h. ep. liquet post litt. synod. Carthag. ob Ioannis mortem Agapeto traditas, quibus epist. praec. rescripsit, Reparatum eidem alias misisse, saeviente iam hieme, mense sc.

App. Bull. Rom. — Vol. I.

65

Constantinopolitanus ipsum consecravit, vix excusandum addit. Demum consilia sua Iustiniano a legatis indicenda admonet.

Agapetus Episcopus Iustiniano Augusto.

Licet de sacerdotii mei primitiis pietatis divinae muneribus ad referendas essem gratias multipliciter obligatus: susceptis tamen, venerabilis imperator, per Heraclium venerabilem presbyterum filium nostrum vestrae serenitatis affatibus, quos aeterni fructus ubertate plenissimos destinastis, votorum meorum sunt in Domino gaudia geminata, quod, adunatis felicitatis vestrae provecibus, tali mentis gloriosae proposito terrena vobis regna subiicitis, ut simul coelestia conquiratis. Cuius rei non sunt ambigua documenta, quando ita vestris, quae direxistis, oraculis catholicae professionis lumen irradiat, ut etiam beatis operibus enitescat. Siquidem illa est in Deo⁶ nostro plena et firma credulitas, quam spiritualium simul fructuum commendat ubertas, sicut vas electionis annuntiat dicens: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides, quae per dilectionem operatur*⁷. Quod enim maius fidei vestrae poterit opus existere, quam quod tantis aposto-

Iustiniani religionem summo opere laudat.

Ipsiusque singularem erga S. Ap. munificentiam.

Novembris. Nil igitur rationi magis consentaneum, quam quod Agapetus iis responderit sub init. Decembris. Fatemur tamen h. Pontif. epistol. chronologiam densis tenebris obvolvi, quas discutere instituti nostri non est.

⁵ Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 941; ex Caraf. pag. 584, et Baron. ann. 535 n. XLVIII.

⁶ « In Domino » Cont. Const. mss. — Codd. 4861 et 5617 nob. legunt.

⁷ Galat. v, 6, ubi ait: *In Christo Iesu neque circumcisio....., sed fides, quae per charitatem operatur*.

licam Sedem charitatis et munificentiae titulis elevastis, ut ipsa etiam desideria sperantium transiretis? Et quidem hoc in vobis olim, sicut ego quoque probavi, per Dei gratiam semper floruit institutum, ut possibilitatis vestrae meritum quantitas ostenderet praestitorum, et ad hos proventus indeptae¹ momenta potentiae tenderetis, ut benignitas, vobis ingenita, vota poscentium aut praeveniret, aut vinceret. Hinc est quod usque ad principalis coronae fastigia, et ultra nunc usque prosperis vestra tranquillitas successibus gloriatur², neque unquam caelestibus fraudabitur adiumentis; quia scriptum est: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*³. Unde ego quoque piissima vestrae liberalitatis eloquia cum devotione gratulantis ecclesiae, sicut praecepistis, divinis scripta feci mysteriis adhaerere, ut supernae maiestatis obtutibus indefessis semper precibus ingerantur, et ad impetranda vobis retributionis vestrae praemia sit commemoratio sempiterna. Atque ideo, domine clementissime fili, obsequium salutationis uberrimae reverenter exsolvens, specialis vos sinibus⁴ charitatis amplector, sperans ut de mea devotione, quantum in me est, in iis quae pro ecclesiasticae pacis unitate praecipitis, vos vobis potius quae sunt catholica promittatis, iuxta hoc quod dicit apostolus: *Ita quod in me est, promptum est et vobis*⁵. Nec in aliquo eorum, in quibus licite possumus obedire,

mansuetudinis vestrae nos adhortationibus credatis obsistere; quia sicut gentium doctor asseruit; *Spem habeo, crescente fide vestra, et in vobis magnificari secundum regulam nostram*⁶; et ideo immensas Deo nostro gratias exhibeo, quod pro populi multiplicatione catholici tanto charitatis ardore fervetis, ut ubicumque vestrum propagatur imperium, regnum mox incipiat proficere sempiternum. Cuius studii benevolentiae vehementius insistentes, etiam nos in acquirendis eis, quos Arianam significatis vitare velle perfidiam, paternae traditionis existimatis declinare posse censuram, scilicet ut et⁷ in his honoribus, in quibus fuerunt apud haereticos, perseverent, et promoveantur ad alios. Quapropter bonum hoc equidem, et summa laude praecipuum, quod omnes ovili dominico per veram fidem cupitis aggregare: sed non oportet nobis eos, qui non recte ingredi moliuntur, excipere, beato Paulo apostolo commone: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*⁸. Quantam autem paternarum constitutionum⁹, si sic recipiantur (quod absit), incurrant offensionem, ne quid pietatem vestram latere contingeret, ipsas quoque regulas credidi subnectendas, quae specialiter censuerant, ne quis talium reconciliatus¹⁰ aut ecclesiastici ordinis proventus augeatur, ut desideret¹¹ honores ulterius possidere, quos se dubitare iam non debet culpa-

ficari secundum regulam nostram in abundantiam.

7 Baron. contr. nn. codd. auctorit. expungit et.

8 II Corinth. vi, 3.

9 «Quanta autem paternarum constitutionum... incurratur offensio». Cont. Const. mss. recte.

10 Sic Cont. Const. mss. cum nn. codd.; perperam Baron. conciliatus.

11 Cont. Const. mss. corrig. aut desideret;

1 Inditae Baron., qui ad marg. notat indeptae, vel inclytae.

2 Ita et citt. codd.; Cont. Const. mss. gratulatur.

3 Rom. viii, 28.

4 Perperam Baron. finibus.

5 Rom. i, 15, ubi legit: *Ita (quod in me) promptum est, et vobis*....

6 II Corinth. x, 15, ubi inquit: *Spem .... habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magni-*

Imperatoris desiderium de Arianorum episcoporum reconciliatione, ita ut ipsi in honore permaneat.

Sed contra sunt Patrum constituta;

biliter amisisse¹: ex quibus pietas vestra melius poterit aestimare, si quo modo tam aperta et synodalia Sedis apostolicae licet infringere constituta, cum sententia clamet apostoli: *Si tamen quae destruxi ea iterum reaedifico, praevaricatorem me ipse constituo*². Et ideo securus cum ipsius apostoli voce profiteor: *Quia confido in vobis, et in Domino, quod nihil aliud sentialis*³. Etenim sicut idem doctor asseruit: *Certus sum et ego de vobis, quod pleni estis bonitate, repleti omni scientia*⁴, ut possitis invicem monere⁵. Si igitur hi, de quibus indicastis, ad fidem rectam legitime⁶ venire festinant, nostrae fidei regulas sequi non abnuant, dicente Domino: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et sequatur me*⁷. Quod si adhuc vituperandi⁸ honoris ambitionibus excitantur, et pro lucro sanctae fidei humanae gloriae pati damna formidant, ipsi pronunciant, necdum se a vitiis et errore discedere, et nos magis velle suis excessibus implicare. De talibus ergo dicit Apostolus: *Aemulantur autem vos non bene, sed excludere vos volunt ut eos aemulemini*⁹. Quae cum ita sint,

Quae non licet infringere.

Qui humanae gloriae pati damna formidant, non sinceros esse se probant.

idque melius videtur, licet nn. codd. lect. n. adhaereant.

1 Cont. Const. mss. cum n. cod. 4961 culpabiliter acquisisse; sed cod. cit. 5617 et omnes edit. nobiscum legg. — «Ex his autem liquet, quod Agapet., persuasum habens ab haereticis veram ordinationem conferri, hanc tantum negat legitimum, et, quod ab illis acquiritur, culpabiliter acquiri, ideoque eius honorem iure adimi docet». Id. Cont. Const. suae lect. inhaer.

2 Galat. ii, 18, ubi leg.: *Si enim, quae destruxi, iterum haec edifico, praevaricatorem me constituo*.

3 Ib. v, 10, ubi ait: *Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis*.

4 Carafa legit: *quod pleni estis bonitate repletionis scientiae*....

5 Rom xv, 14, ubi inquit: *Certus sum autem, fratres mei, et ego ipse de vobis, quoniam et*

sancto studio vestro, quod Ecclesiam catholicam cupitis ampliari, nihil ex hoc, si tales in clero non recipiantur, credatis imminui, Apostolo praemonente: *Quid enim si quidam eorum non crediderunt? Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuavit? Absit*¹⁰. Nam licet simili studio charitatis pro multiplicatione fidelium ille beatus Petrus caelestis regni ianitor traheretur, qui, ut Iudaeorum plures acquireret, a doctrina et tramite regulari in non respuendo omni Iudaismo descenderat¹¹; huic tamen ille iunior vinctus in Domino Paulus se retulit obviasse, dicens: *Sed cum vidissem quod non recte ingrederentur¹² ad veritatem evangelii, dixi Petro coram omnibus: Si tu, cum sis Iudaeus, gentiliter vivis¹³, quomodo gentes cogis iudaizare? Haec ergo per omnia Deo cordi vestro assidente¹⁴ pensantes, agnoscere poteritis, non occasionem nos excusationis inquirere, sed ea, quae pro officii nostri ratione transcendere non possumus, vobis humiliter intimare, dicente Apostolo: *Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate*¹⁵. Unde et de Stephani Episcopi persona simul*

Hic absente, non ideo minuetur Ecclesia.

Negat se contra Stephanum episcopum offensionis studio impelli;

ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

6 «Legitime» in nn. codd. omittitur.

7 Luc. ix, 23, ubi add.: *Tollat crucem suam quotidie*.

8 Sic nn. codd. cum Carafa. — Cont. Const. mss. corrig. recuperandi, quod Baron. quoque et Labb. ad marg. notant.

9 Galat. iv, 17, ubi autem deest, et mox leg. illos aemulemini.

10 Rom. iii, 3, ubi illorum loco eorum, et evacuabil pro evacuavit legitur.

11 Fortasse legendum discederat; at vero descenderat legg. Baron. et Labb.

12 Vulg. Galat. ii, 14, non recte ambularent, et mox: dixi Cephae.

13 Ibid. add. et non iudaice.

14 Cont. Const. mss. adsistente.

15 II Corinth. xiii, 8, ubi legit.: *adversus veritatem*.

et causa non credatis alicuius nos studio defensionis impelli. Absit a quorumlibet mentibus christianis, ut in quacumque persona aut innocentiam redarguant, aut crimen absolvant. Sed universa, quae Apostolicae Sedis nuper hac sunt parte disposita, illo semper studio manaverunt, quae principatui beati Petri vos quoque cupitis per omnia reservari; scilicet ne in his, qui Sedis eius audientiam postulassent, sperata ipsius reverentia alterius sententia proveniret. Et ideo, quia clementia vestra salubriter offerre dignata est, ut a legatis nostris omne negotium tractaretur; hanc operam his quos incontinenti dirigimus Deo auctore mandamus. Ita tamen, ut iam nunc communionem nostra vir religiosus Achilles pro vestra iussione debeat gratulari; at vero de sacerdotio perfruendo, cum ad nos universa, quae legati nostri cognoverint, plenissimam eorum fuerint relatione perlata, consideratis sanctorum canonum regulis, quas servari praecipitis, sequenda firmiter censebuntur. Quod autem clementia vestra fratris et coepiscopi nostri Epiphanius dignata est excusare personam, quia in praedicti Achilles consecratione vestra potius iussio, quam illius ordinatio praevenisset; credimus quod et ipse cognoverit iure culpatum, qui, praeter alia quae deliquit, hoc certe excusare vix poterit, quod tam piissimo

et clementissimo principi, beati quoque Petri privilegia defensanti, non vel opportune vel importune suggesserit, quid in hac parte Sedis Apostolicae reverentiae deberetur. De quo simul negotio, sed et de Iustiniana civitate, gloriosi natalis vestri conscia, nec non de nostrae Sedis vicibus iniungendis, quid, servato beati Petri, quem diligitis, principatu, et vestrae pietatis affectu, plenius deliberari contigerit, per eos quos ad vos dirigimus legatos (Deo propitio) celeriter intimamus. Superest ut, sicut a beato Petro indesinenter exposcimus, de salute et prosperitate vestri semper imperii gratulemur.

Datum idibus Octobris.

Dat. die 15 Octobris, ann....⁸

EPISTOLA VI°.

Episcopis, si qui ab ecclesiasticis statutis declinent, resistendum innuens, dolet CP. sedem ab Anthimo, ob Eutyichis errorem excommunicato, fuisse usurpatam, eumque neque catholico neque sacro nomine dignum declarans, Petrum Hierosolymitanum et alios orientales antistites reprehendit, quod hanc rem ad S. A. non retulerint, sed usurpatorem suo consensu confirmarint. In invasoris autem locum Mennam, cuius

⁷ Hic nn. codd., Baron. et Caraf. add. et.

⁸ Ann. Christi 535 iuxta Jaffé.

⁹ Ex Labb. *Concil. collect.* tom. v, col. 1010, ubi et graec. lect. reperies, ap. Caraf. pag. 590 et apud Baron. an. 536 n. xxvii, ex quo constat hanc epistolam fuisse circularem ad omnes episcopos orientales qui cum Anthimo CP. sedis usurpatore communicarant: cuius exemplar ad Petrum Hierosolymorum Episc. hic ex synodo CP. sub Menna exscriptum exhibetur. Quapropter Agapetus non solum Petrum sed omnes alloquitur. Inscriptio tantummodo in princ. et salutiatio in fine ad Petrum adaptata fuit.

Consilia sua per legatos ipsi Iustiniano communicabit.

Et ideo ipsius causam eius legatis mandat.

Achillem in sua recipit communionem, sed de ipsius sacerdotio sententiam differt.

Epiphanius condemnat eo quod imperatoris iussione consecrasset in Achilles consecratione.

¹ « Offensionis » Baron. ad marg. contr. nn. codd. auctorit.

² Perperam Baron.: Absit quorumlibet.

³ Cont. Const. mss. Sed universa, quae ab A. S. super hac sunt parte disposita. Etiam Baron. leg. super hac.

⁴ « Separata » Baron. in textu; id. ad marg. et Labb. in textu cum Carafa legg. sperata; Cont. Const. mss. hab. spreta, et cod. n. 5617 ad marg. huic adhaeret.

⁵ « Suggestit » nn. codd.

⁶ « Procop. lib. III De aedificat. Iustin. » Labb. ad marg.

laudes attingit, universali suffragio electum significat, et litteras a Petro et a ceteris episcopis postulans instat, ut in posterum canonum custodiam sedulo tuendam velint.

Dilecto Fratri Petro Agapetus.

Omnes Episcopi irreprehensibiles desiderantur.

Voluissemus quidem, fratres dilecti, propter coniunctionem nostrae charitatis, omnes Domini sacerdotes, iuxta apostolicam traditionem, irreprehensibiles invenisse, et neminem aut per gratiam, aut per metum ab ecclesiasticis canonibus declinare. Sed quoniam multa multoties subsequuntur, quae poenitentiam parere possunt, et Dei misericordia delicta peccatorum vincit, et idcirco differtur poena, ut reformatio locum invenire possit; monere necessarium iudicavimus, et ut assumpta de cetero impraevaricata custodiantur. Oportebat enim vestram charitatem, memorem paternarum traditionum, neminem permittere prohibita facere: sed si quis audax appareret, tota virtute resistere. Cum itaque pervenimus

Si quis anlem a recta declinet, caeteri resistant.

¹ Omnes episc. orientales alloquitur Agapetus.

² Iuxta I Timoth. III, 2.

³ Labb. ad marg. emendatio; f. concinnius ad graec. διορθωσις.

⁴ Recte Baron. expung. et.

⁵ Baron. et Caraf. expung. nostri contra graec. lect., quae hab. τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν βασιλέως.

⁶ « Trapezundatum ». Iid.

⁷ Iid. redire; iuxta graec. lect. quae apud Mansi et Labb. et in Reg. Paris. ἐπανελεῖν habet.

⁸ Hic graec. addit κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀγάπην secundum apostolicam charitatem.

⁹ Reg. Paris. expectassemus; graec. habet ἐπειδὴ ..... ἀμείνομεν.

¹⁰ Graec. add. ἐν τῷ μεταξύ interim.

¹¹ Gr. hab. ψηφίζομεν sententiamus.

¹² Cont. Const. mss. vere, iuxta gr. ἀληθῶς.

¹³ Caraf. interiicit et, quod Cont. Const. mss. graec. adhaerens recte expungit.

¹⁴ Baron. leg. similes; gr. ap. Labb. hab. ἀμολος.

ad comitatum serenissimi nostri imperatoris filii nostri, invenimus sedem Constantinopolitanae Ecclesiae, contra omnem canonum honestatem, ab Anthimo Ecclesiae Trapezuntiorum episcopo inconvenienter usurpatam, cuius animam non solum secundum istam partem, sed, quod maius est, in confessione verae fidei a perditione reducere desideravimus: sed Eutyichis errori insistens ad viam veritatis venire contempsit. Unde, cum ipsius in fide poenitentiam isto modo expectemus, neque catholico, neque sacro nomine dignum esse sententiavimus, donec omnia a Patribus tradita, per quae verae religionis fides et disciplina custoditur, secundum congruentem satisfactionem suscipiat. Ceteros vero similis contumaciae ipsius et sententia Apostolicae Sedis condemnatos similiter charitas vestra aversetur, quorum ipse seipsum participem fecit. Constantinopolitanae vero sedis iniuriam, apostolica auctoritate adiuvante, et adiutorio fidelissimorum imperatorum emendabimus. Et modum quemdam

Dolet CP. sedem ad Anthimo usurpatam.

Qui neque catholico, neque sacro nomine dignus est.

Iniuriam CP. sedi illam Agapetus Ap. auctoritate emendat.

¹⁵ Cont. Const. mss. delent et.

¹⁶ Carafa et Baron. advertat; f. minus apte ad graec. text. ἀποστραφήτω. Cont. Const. mss. nobiscum II.

¹⁷ Reg. Paris. a quorum ipse seipsum communionem seiunxit; iuxta graec. ἢ αὐτὸς αὐτὸν ἀμείτοχον ἐποίησεν: at aliud orat. contextus requirit: fortasse μέτοχον pro ἀμείτοχον in gr. legendum, iuxta n. lect.

¹⁸ Cont. Const. mss. iuxta graec. βοηθούτος τοῦ θεοῦ add. auxiliante Deo. Integrum locum iuxta gr. sic intelligas: « CP. S. iniuriam apostolica auctoritate (Deo adiuvante) et adiutorio fideliss. imp. emendabimus ».

¹⁹ Id. ib. emendavimus ad graec. διορθώσαμεν.

²⁰ Baron. et Caraf. et supra modum quidem; graec. hab. καὶ τρόπον τινὰ τεθαυμάκαμεν: idest: et quodam modo admirati sumus. Aptius igitur ad sensum Baronius: et supra modum quidem admirati sumus, quam n. lectio.

admirati sumus, quod istud opus, ita aperte contrarium decretis Patrum, vestra fraternitas non solum ad notitiam nostram adducere neglexit, sed et reprehensibili consensu confirmavit. Sed regramur Deo, cuius spiritu mala ad melius ut plurimum vertuntur, et parvae transgressiones ad utilitatem et occasionem magni fuerint gaudii. Hoc autem pro excitanda vestrae conspiritualitatis laetitia significo, quod Mennam fratrem et coepiscopum nostrum, virum multis laudum modis ornatum, praedicta Constantinopolitana Ecclesia episcopum suscepit: cui licet praeter ceteros serenissimorum imperatorum electio arriserit, similiter tamen et totius cleri ac populi consensus accessit, ut a singulis eligi crederetur. Etenim alicui neque scientia, neque vita fuit ignotus, sed et fidei integritate, et sacrarum scripturarum studio, atque etiam pia administrationis officio sic praedicta viri opinio resplenduit, ut ipsi tardius venire videretur, quo dignus

habitus erat¹⁰. Et hoc dignitati suae additum esse credimus¹¹, quod a temporibus Petri apostoli, nullum alium unquam Orientalis Ecclesia suscepit episcopum manibus nostrae Sedis ordinatum. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad destructionem inimicorum instans¹² res tanta pervenit, ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus¹³ ipsius apostolorum primi electio ordinavit. Commune itaque gaudium, fratres, pia exultatione suscipite, et quantum vos apostolicae Sedis nostrae iudicium comprobatis, consueta rescriptione significate¹⁴; habentes duplicem exultationis causam, et quod mala sine mora corrigantur, et quod¹⁵ pro his optata subsequuta fuerint; de cetero praecaventes, ne rursus canonicis sanctionibus quid contrarium per vos (quod non credo) fiat, vestro accedente consensu¹⁶; quandoquidem¹⁷ sicut error eius, qui semel peccavit, venia dignus est¹⁸; sic frequens transgressio motum austeritatis deposcit¹⁹.

Mennas notatur ut primus orientalis ecclesiae Episcopus qui post S. Petri tempora fuerit a sede Apost. ordinatus;

Et virtutibus similis ille qui a B. Petro ordinari solet;

Responsorias litteras exposcit.

Ne iterum violentur canones;

Nam semel peccare veniam obtinet, iterare peccata poenam expostulat.

Interim Petri Hierosolym. et caeterorum aliorum de hac re concessum quo reprehendit.

Mennam Antiochum subrogatum fuisse significat.

Cuius laudes narrat.

1 Sane notatu dignum quanto Apostolicae auctoritatis robore Orientales episcopos Pontifex alloquitur. 2 Baron. cum Cont. Const. gratias agimus. 3 Gr. γίνονται h. e. fiunt vel evadunt. 4 Caraf. cum Baron. excitando; et mox laetitiam. 5 Reg. Paris. et Cont. Const. mss. unanimi-tatis. Gr. ὁμοθυμαδόν. 6 Reg. Paris. ad graec. ὁμοίως τοσαύτη similiter tantus. Labb. leg. gr. ὁμοίως τοσαύτη h. e. tamen tantus. 7 Ead. et Caraf. interponunt et iuxta gr. ubi habetur καὶ. 8 Praedicta viri opinio legg. nostrae lat. edit. Baron. et Labb., at legend. praedicti viri opinio, ut patet ex gr. τοῦ προλεχθέντος ἀνδρός ἡ δόξα. 9 Cont. Const. mss. ad graec. παραγεγονῆαι corrig. venisse; melius diceret: advenisse. Sensus est: tanta erat praedicti viri virtus et opinio, ut videretur tardius, quam oportebat, ipsi advenisse (scilicet collatum fuisse) honorem, quo dignatus nunc fuit.

10 Caraf. et Baron. delent habitus. 11 Sic graec. πιστεύομεν προσεθῆναι. Baron. et Caraf. legg. addere credimus veluti si gr. haber. πιστεύομεν προσεθῆναι. 12 Reg. Paris. ad repellendos inimicorum insultus; graec. εἰς κατάλοιπὸν τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐκστρά-σεως ad destructionem inimicorum intentionis scilicet pugnacis contentionis. 13 Ap. Caraf. leg. patribus err., ut patet, typ. 14 Perperam Baron. leg. significante. 15 Baron. et Caraf. iuxta graec. καὶ ἀντι τοῦτοις expungg. quod. 16 Restitue e grec. lect. ἡ τῆ ὑμετέρῃ στερρωθείη συγκαταθεῖ αὐτὸν vestro consensu firmetur. 17 Baron. et Caraf. cumque; minus apte ut patet. Gr. habet ἰπειδὴ. 18 Concinnius ad gr. « quandoquidem sicut semel peccare error est venia dignus, sic frequens transgressio etc. » ἰπειδὴ καθάπερ συγγνώμης ἀξία ἐστὶν ἡ πλάνη τοῦ ἀπαξ ἁμαρτάνειν, ὅπως ἡ συχνὴ παράβασις κ. τ. λ. 19 Epist. robur apostolicum iterum, iterum-que perpende.

Deus in bona convalescentia te custodiat, frater honorandissime. Dat. 9 ann. 536.

EPISTOLA VII.

Iustiniani de catholica fide sollicitudinem laudans, eius litteras circa Verbi incarnationem a Ioanne II iam probatas, quarum textum refert, auctoritate sua roborat, Cyrumque eiusque asseclas, et quemvis alium, qui fidei catholicae in illis litteris expositae contradicat, anathemate percellit.

Agapetus Episcopus Iustiniano Augusto.

Gratulamur, venerabilis imperator, quod tanto catholicae fidei ardore succenderis, ut omnibus piissimae vitae vestrae temporibus piam sollicitudinem circa servandam augendamque ecclesiarum concordiam clementer exhibeas, et unam fidem, suaque per omnia firmitate consimilem, omnibus populis christianis cupias praedicari. Nec mirum in eiusmodi clementiam vestram placita Deo cogitatione persistere, cum non alius imperii vestri beatior sit proventus, quam

religionis augmentum. Quapropter libenti hoc et prophetica voce cantabo: Repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione, quod florentissimum principatum vestrum divinis quotidie inspicimus beneficiis adornari. Cupis enim, venerabilis imperator, ut tuae pietatis epistolam de fidei vestrae expositione, nuper ad beatae memoriae praedecessorem nostrum Ioannem, Romanae Sedis Antistitem, per Hypatium atque Demetrium episcopos destinata, et a praefato praesule roborata, nostra quoque auctoritate firmemus. Laudamus, amplectimur: non quia laicis auctoritatem praedicationis admittimus, sed quia studium fidei vestrae Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus. Per quod iam et unitas provenit Ecclesiae, et reliqua catholicae membra Ecclesiae ad eius compagem christianitatis constantia reditura confidimus. Cuius professionis vel epistolae vestrae tenore inferius annectentes, studium, quod circa Deum integre geritis, nostra auctoritate firmamus, praedicantes huiusmodi fidem omnibus Patrum nostrorum regulis convenire, et apostolicae Sedis concordare dogmatibus: constituentes, ut si quis nostrae catholicae fidei contraire tentaverit,

Iustiniani de cath. fide sollicitudo laudatur.

Eo beatius fore imperium quo maius relig. augmentum.

Iustiniani epistola de fide a Ioanne II iam probatam iterum ipse confirmat.

Attamen laicis non competit fidei magistratum, sed studium.

Confirmatur illa ep. quia Sedes Apostol. et PP. regulis consona.

1 Baron. iuxta graec. incolumem te custodiat, et mox venerandissime. 2 Data fuit Constantinopoli, dum ibi ageret Agapetus, ut patet ex ipso epist. initio (v. sup. pag. 517) et ex Baron. ad ann. 536 n. xv et seqq. 3 Ex Labb. Concil. collect. tom. v, col. 937; et apud Baron. ad ann. 535 n. xxxi; tum ap. Caraf. tom. 1, pag. 592. 4 Labb. habet ecclesiam err. typ. 5 Cod. 4961 adhibeas. 6 Ps. cxxv, 2. 7 Cit. cod. etenim, et mox decessorem. 8 Baron. hab. laici in textu. At vero ipse ad marg. corrigit laicis, et iterum laicis legit paulo post, quum hunc epist. locum citat et laudat in narrationis decursu.

9 Iure Baron. hanc epist. periodum summis laudibus extollit: « Sententia in dicta epist. R. Pont. digna nunquam e memoria dilabatur; ita nimirum recipere Cath. Eccl. ipsamque Ap. S. imperatorum leges atque sancita de rebus ad ecclesiam pertinentibus, quatenus ea sunt sacris canonibus consentientia, non ut laici hominis docere in Ecclesia praesumentis: Firmamus (inquit Pont.), laudamus, amplectimur, non quia laicis auctoritatem praedicationis admittimus, sed quia fidei vestrae studium Patrum nostrorum regulis conveniens confirmamus atque roboramus ». 10 Iam in cit. cod. deest. 11 « Omnium » Baron.; at Caraf. et Labb. n. lect. adhaerent.

quam pro submovenda haereticorum suspitione paternis regulis consonantem praesenti definitione firmamus, sanctae communionis efficiatur extraneus. Unde et Cyrum, eiusque sequaces, iam ante pro hac insana ab Ecclesiae catholicae communionis suspensus, et in sua hactenus perfidia permanentes, nisi sub satisfactione canonica doctrinam apostolicam fuerint consecuti, nullatenus patimur eos sacrae communioni restitui: sed etiam ut haereticos anathemati subiicimus, ut qui nostris constitutionibus parere contempserit, ecclesiasticum statum puritatemque non maculet.

Textus autem epistolae hic est:

« In nomine Domini nostri Iesu Christi Dei, Imperator Caesar Flavius Iustinianus, Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, Pius, Felix, Inclitus, Victor ac Triumphator semper Augustus, Agapeto sanctissimo Archiepiscopo almae urbis Romae et Patriarchae.

« Ante tempus in hac regia urbe nostra quorundam de causa fidei exitit morbosa contentio: quam nos congrue respuentes interposito edicto repressimus. Et quia studii nostri est emergentes huiusmodi causas ad Apostolicae Sedis

vestrae referre iudicium, eiusdem fidei, quam sequendam diximus, tenorem epistolae nostrae insertum ad beatae memoriae praedecessorem vestrum Ioannem per Hypatium et Demetrium venerabiles episcopos missa legatione direximus. Quam pro integritate fidei memoratus praedecessor vester libenti gratulatione suscipiens, suo ac totius Ecclesiae Romanae firmavit assensu. Cuius epistolae nostrae tenor huiusmodi est: *Victor Iustinianus, Pius, etc. ... Reddentes honorem, Apostolicae Sedi, etc.* »

« Quamobrem petimus Sanctitatem vestram, ut memoratam epistolam vestra auctoritate firmetis, et Cyrum, vel sequaces eius a communionem habeatis alienos, donec statutis Sanctitatis vestrae obtemperent. *Exemplar subscriptionis*: Divinitas te servet per multos annos, sancte, ac religiosissime Pater.

Dat. prid. id. Mart. Belisario v. c. consule ».

Dat. die 14 Mart. ann. 535.

Hucusque epistola Iustiniani.

Huic igitur, ut praedictum est, confessioni, et huic fidei quisquis contradicere praesumpserit, a catholica communionem se noverit alienum.

Datum xv kalendas Aprilis Constanti-

8 Id. intericit ac beatissimo.

9 Hoc edictum vide apud Baron. anno 533, n. vii seqq.

10 Haec vox insertum deest in Baron., err, ut videt., typogr.

11 Quam vid. pag. 400 h. vol. et apud Baron. ann. 533 n. xii.

12 « Vel similes eius ». Cont. Const. mss.

13 Cont. Const. cum n. cod. post consulatum Belis. vir. cl. cons. i. e. ann. 536: quod et nos dicimus paulo post cum Pag. et Jaffé ad finem epist. Agapeti pag. seq. not. 1.

causas ad S. Ap. referre studeat;

Ideo epistolam de fide ad Ioann. Pont. iam direxerat.

Suae epistolae tenorem hic iterum inserit Imperator.

Et eam rogat iterum confirmari.

Epistolae Agapeti conclusio.

nopoli Flavio Belisario viro clarissimo consule¹.

Dat. die 18 Mart. ann. 535 (corrige: 536).

EPISTOLA VIII².

Anthimi perfidiam deplorans impie asserentis Dominum Iesum Christum unius esse naturae, ostendit Verbi, et carnis unam esse personam, in qua indivisae quidem, sed diversae actiones succedunt.

Agapetus Anthimo Episcopo salutem.

Multo gaudio³ essem repletus, si te talem, circa Ecclesiae pacem et gloriosissimi imperatoris atque populi doctrinam, reperissem, qualem te in primordio esse audivi. Sed nunc, quia⁴ didicimus a reverendissimis fratribus, te contra statuta Patrum, imperatorem, et reliquos populos docere, ita ut negata humanae⁵ carnis atque animae veritate, tantum⁶ Dominum nostrum Iesum Christum unius asseras⁷ esse naturae, tanquam Verbi

deitas ipsa se in carnem animamque verterit, et⁸ tanquam concipi ac nasci, nutriri et crescere, crucifigi ac mori, sepeliri ac resurgere, et⁹ ascendere in caelum, sedere ad dexteram Patris, venire ad iudicandos vivos et mortuos, divinae tantum voluntatis fuerit, quae nihil horum in se sine carnis recipit veritate: quae¹⁰ natura unita naturae Patris, natura est Spiritus Sancti, simulque impassibilis, simulque incommutabilis, sempiternae Trinitatis indivisa unitas, et unius voluntatis aequalitas. Unde si aliquis malae voluntatis homo, aut infidelis quisque desciscit¹¹, ne vincatur deitatem passibilem sentire, atque mortalem, et tamen Verbi incarnati, id est, Verbi et carnis¹² unam ausus fuerit¹³ pronuntiare naturam; manifeste in apertam et Deo odibilem transit insaniam, qui mediatorem Dei et hominum, hominem Iesum Christum, simulatorie credit omnia egisse, nec verum in ipso corpus, sed phantasticam eius corporis speciem, oculis apparuisse cernentium. Quae impietatis mendacia quoniam olim fides catholica detestatur,

Eutychianus vel deitatem passibilem, vel corpus Christi simulatorium debet admittere.

1 Id. post consulatum Belis. v. c. consul. i. e. ann. Christi 536. — Pag. ad ann. 535, n. vii, et Jaff. hanc not. chronolog. laudant et sequuntur.

2 Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 943; et apud Caraf. pag. 584; eamque innuit Baron. ann. 535 n. lxxxviii. Spuriam esse hanc epist. ex eo evincitur, quod et nota chronol. falsitatem arguat, et rerum gestar. expositio veritati opponatur. Heic enim Anthimus velut Eutych. haeresis sectator reprehenditur, quum is, quid sentiret, studiose simularit, nec prius sese haereticum ostenderit, quam Agapetus CP. perveniens illum perversae simulationis convicit. Potius igitur Mercatori tribuenda, qui eam e Leonis ep. ad Leonem Augustum (quae est cxx in hac n. Append. pag. 170 et seqq. h. vol.) et aliis Augustini testimoniis identidem immutatis confinxit, nihilque e suo addidit, si consularem not., et exordium excipias ad Hormisd. ep. imitationem confectum. E Cont. Const. mss. Vide autem, si lubet, Binium, Baron. ipsumque Labb. ad marg.

App. Bull. Rom. — Vol. I.

66

3 « Hormisd. ep. lxxx » sic Labb. ad marg. At in illa Hormisd. epistola, quae est vi in Bullar. tom. i h. n. edit., praeter aliquam phrasim, nil simile occurrit.

4 « Sed quia nunc » cod. Vat. 1344.

5 « S. Leo ep. xcvi ». Ita Labb. ad marg. Sed haec vide in cit. epist. cxx h. n. Append. pag. 171 h. vol.

6 In cit. epist. Leon. legitur *totum*.

7 Ita et cod. n. 1340; Cont. Const. mss. cum cit. cod. 1344 assereres.

8 Sic et nn. codd.; at Cont. Const. mss. expung. et. In cit. ep. Leon. deest *tanquam*.

9 Id. Cont. Const. cum eodem cod. delet et; at legitur in cit. ep. Leonis.

10 Id. Cont. Const. cum cod. 1344 corrig. *quoniam*; cod. 1340 n. lect. adhaeret. In cit. epist. Leonis legitur: « Quoniam natura Unigeniti natura est Patris, natura est Sp. S. ».

11 Locus mendosus est: vide cit. Leon. epist.

12 Cod. 1340 *Verbi carnis*.

13 Cod. 1344 *ausus fuit*.

Poenae in contradicentes.

Ad Iustiniani epistolam confirmandam huius textus inseritur.

Contentiones de fide obortas Iustinianus inuit, et eum deus edictum.

Huiusmodi

1 Baron. *consentaneam*.

2 Male n. cod. et Caraf. *sancta communione*.

3 Nempe Acoemetas qui, contra S. A. definitionem, negabant Christum unum esse ex Trinitate, proindeque B. Virg. Mariam vere esse Deiparam. Vid. Pag. ad ann. 535, n. vii.

4 Cod. n. *ut si quis*.

5 Ex cit. *Concil. Collect.* col. 936; Caraf. hoc loco; Baron. ibid. n. xxx.

6 « Caesar » deest in Baron.

7 « Alemannicus ». Cont. Const. mss. cum praef. cod.

et talia¹ assertionum sacrilegia concordibus per totum mundum beatorum Patrum dudum sunt damnata sententiis; non dubium est, eam nos fidem praedicare atque defendere, quam sancti apostoli docuerunt, et hactenus eorum, suorumque successorum sequens sancta haec Romana et Apostolica Ecclesia doctrinam tenuit ac tenet, docuit et docet. Si quidam enim ita sunt obcoecati, et a lumine alieni, ut Verbi Dei a tempore incarnationis² denegent veritatem; ostendant, in quo sibi Christianum nomen usurpent, et cum evangelio veritatis qua ratione concordent, si per Virginis partum aut caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne. Sicut enim negari non potest (evangelista dicente) quod *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*³, ita negari non potest (beato Apostolo Paulo praedicante) quod *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*⁴. Quae autem reconciliatio esse posset, qua humano generi repropitiaretur Deus, si hominis causam mediator Dei et hominum non susciperet? Qua vero ratione veritatem mediatoris implet⁵, nisi quia qui in forma Dei aequalis est Patri, in forma servi particeps esset et nostri; ut mortis vinculum, unius praevericatione contractum, unius morte, qui solus morti nihil debuit, solveretur? Effusio enim iusti sanguinis Christi tam fuit dives ad pretium, ut si universitas captivorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vinculum retineret⁶. Quoniam

(sicut Apostolus ait): *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia*⁷. Et cum sub peccati praeiudicio nati potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius factum est donum libertatis quam debitum servitutis. Quam itaque sibi in huius sacramenti praesidio spem relinquunt, qui in Salvatore nostro negant humani corporis veritatem? Dicant quo sacrificio reconciliati,⁸ quo sanguine sunt redempti? Quis est (ut Apostolus ait) qui *tradidit semet ipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis*⁹? Aut quod¹⁰ unquam sacrificium fuit sacratius, quam quod verus et aeternus pontifex altari crucis per immolationem suae carnis imposuit? *In conspectu Domini pretiosa mors iustorum fuit*¹¹: nullius tamen insontis occisio redemptio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederunt coronas. De fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiae, non dona iustitiae. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persolvit; cum Filius hominis¹² unus solus Dominus noster Iesus Christus, qui vere agnus erat immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam suscitati. De quibus ipse dicebat: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*¹³. Fides etenim iustificans impios, et creans iustos, ad humilitatis¹⁴ retracta participium, in illo acquirit salutem in quo solo homo se invenit innocentem, liberum habens

Per ipsum tantummodo mundi redemptio facta est.

Sanguinis Christi pretium.

1 Cont. Const. mss. corrig. *talium*.

2 « Verbo Dei... humanae carnis denegent... » Cit. ep.

3 Ioann. i, 14.

4 II Cor. v, 19, ubi legit.: *Quoniam quidem Deus erat in Christo*....

5 Ita et cod. 1340; sed Cont. Const. mss. rect. corrig. *implet*, ut in cit. ep. Leonis.

6 Id. nulla diaboli vincula retinerent.

7 Rom. v, 20, in quo legit.: *ubi abundavit delictum, superabundavit gratia*.

8 Cont. Const. mss. hic add. *dicant*.

9 Ephes. v, 2.

10 Cod. 1340 expung. *quod*.

11 Iuxta Ps. cxv, 15 *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius*.

12 « *Cum inter filios hominum unus solus* etc. » Cit. ep.

13 Ioann. xii, 32, ubi ait: *Et si exaltatus fuero*....

14 Optim. corrig. Cont. Const. mss. *humanitatis* iuxta cod. 1340.

per gratiam Dei de eius potentia gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostrae humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphavit. Licet ergo in uno Domino¹ Iesu Christo, vero Dei atque hominis filio, Verbi et carnis sua persona sit² quae inseparabiliter atque indivise habeat actiones communes; intelligendae tamen sunt ipsorum operum qualitates. Et sic verae fidei contemplatione cernendum est, ad quae provehatur humilitas carnis, et ad quae inclinatur altitudo deitatis: quid sit, quod caro sine Verbo non agit; et quid sit quod Verbum sine carne non efficit. Sine Verbi enim potentia nec conciperet virgo, nec pareret; et sine veritate carnis obvoluta pannis infantia non iaceret³: sine Verbi potentia non adorarent Magi puerum stella indice declaratum; sine veritate carnis non iuberetur transferri in Aegyptum puer, et ab Herodis persecutione subduci⁴: sine Verbi potentia non diceret vox Patris missa de coelo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*⁵; et sine veritate carnis non protestaretur Ioannes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*⁶: sine Verbi potentia redintegratio non fieret debiliū, et vivificatio mortuorum; et sine veritate carnis nec cibo ieiuno, nec somnus esset necessarius fatigato: postremo sine Verbi

In una Verbi et carnis persona indivisae quidem actiones, sed diversae.

potentia non se Dominus Patri profiteretur aequalem⁷; et sine veritate carnis non idem diceret Patri se esse minorem⁸: cum catholica fides utrumque suscipiat, utrumque defendat, quae secundum confessionem beati Petri apostoli unum Christum, Dei vivi filium, et hominem credit et Verbum. Christus vero Deus noster⁹ ita inter Deum et hominem¹⁰ mediator apparuit, ut in unitate personae copulans utramque naturam, et solita sublimaret insolitis, et insolita solitis temperaret. Quid igitur? Cum Christus sit Deus et homo, loquitur homo, et calumniaris Deo¹¹? Ille in se naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare divinam? Gemina ergo est substantia Christi; divina scilicet, quae equalis est Patri; humana vero qua minor est Patri¹². Utrumque autem simul non duo, sed unus¹³ Christus, ne sit quaternitas, non trinitas, Deus. Sicut enim unus est homo in anima rationali et carne¹⁴, sic unus est Christus Deus et homo: ac per hoc Christus Deus anima rationalis et caro, Christus¹⁵ in his omnibus. Christum in singulis confitemur. Deus te convertat in bonum, frater, et rectae fidei normam te in omnibus tenere, et docere concedat. Amen¹⁶.

Data kalendis Maii, Iustiniano iv et Theodato¹⁷ viris clarissimis consulibus.

Dat. die 1 Maii ann. ....

1 Cod. 1344 add. *nostro*.

2 Id., et Cont. Const. mss. recte *Verbi et carnis una persona sit*, ut in ep. cit. Leon.

3 Iuxta Luc. i, 35, et ii, 12.

4 Iuxta Matth. ii, 11, 13, 14.

5 Matth. iii, 17; at *ipsum audite* supplet. e Luc. ix, 35; in cod. 1344 deest.

6 Ioann. i, 29, ubi legit.: *peccatum mundi*.

7 Iuxta Ioann. x, 30: *Ego et Pater unum sumus*.

8 Sic cod. 1340; concinnius ad text. Ioann. xiv, 28 Cont. Const. mss. cum cod. 1344 legg. *Patrem se esse maiorem*, sicut in ep. cit.

9 « S. Aug. ep. cxxxvii, n. 9 ». Cont. Const. mss.

10 Id. cum cod. 1344 corrig. *homines*.

11 « Augustin. tract. 78 in Ioann., n. 2 ». Id.

12 Cont. Const. mss. cod. 1344 *qua maior est Pater*.

13 Id. cum nn. codd. addit *est*.

14 Sic et cod. 1340; verum cod. 1344 *in anima rationali et caro*; unde f. Cont. Const. rect. ad context. corrig. *anima rationalis et caro*.

15 *Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur*. Al. cum nn. codd.

16 In cod. 1344 *amen* deest.

17 Sic et nn. codd. « Ann. 534 Iustin. cum Paulin. consulatum gessit, nec fasti ulli Theodati nomen praeferunt ». Ex Labb. ad marg. — Jaff. huic ep. nullum ann. adsignat.

Cath. fides unum Christum credit utrumque fuisse et hominem et Verbum.

Christus mediator apparuit in unitate personae copulans utramque naturam.

Sicut anima et caro unus homo, sic Deus et homo unus est Christus.

S. SILVERIUS.

An. C. 536

EPISTOLA I^a.

Vigilii ambitionem, qua Sedem Apostolicam usurpare nitebatur, detestans, eum ab episcopali honore deiectum anathematis sententia percellit.

Silverius Episcopus Vigilio.

Vigilii ambitio
et crimina no-
tantur.

Multis te transgressionibus irretitum sacerdotalis iamdudum novit generalitas; et quia, cruentis humano sanguine manibus decessoribus nostris perviciam tuam subripiens, leviticis praesumpseris³ excubare ministeriis, plerique noverunt fidelium⁴. Nam quia contra iura canonica

¹ Plures quam duas, easque valde dubiae genuinitatis, Silverii epistolas, quas prior edidit Carafa, adinvenire minime potuimus.

² Ex Labb. *Concil. Collect.* tom. v, col. 1269; et ex Caraf. tom. i p. 595; eamque refert etiam Baron. ann. 539 n. II, quam dicit datam ex insula Palmaria, ubi Silverius relegatus detinebatur, et a concilio quatuor episcoporum qui illuc ad eum convenerant. Sed licet Baron. hanc ep. genuinam arbitretur, tamen supposititiam esse e styli barbarie, e falsa consul. nota, aliisque argument. evincit Pag. ad ann. 539. n. III. — Cont. Const. mss. Mercatori tribuit, qui eam ad instar sententiae Felicis III in Acacium confinxit.

³ Sic et cod. 1340; *praesumpserimus* leg. cod. n. 1344; sane perperam.

An. C. 536

temporibus sanctae memoriae Bonifacii Papae, ipso vivente, successor eius designari conabar, nisi tibi amplissimi senatus obviasset iustitia; tunc providentia pastoralis ac pontificali auctoritate tua execranda iam debuerant auspicia detruncari⁵. Sed dum parvum vulnus in te⁶ neglectum est, insanabile accrevit apostema; quod, nisi ferro altius abscindatur, fomentorum sentire non potest⁷ medicinam; quippe qui, nequissimi spiritus audacia ambitionis phrenesim concipiens, in illius apostolici medici, cui animas ligandi solvendique collata⁸ et concessa potestas est, versaris contu-

Illius conatus
ad S. A. usur-
pandam tempo-
re Bonifacii;

⁴ « Nullo historicorum testimonio confirmantur quae de Vigilio hic narrat Silverius, scilicet *cruentis sanguine manibus* leviticum munus affectasse, et *decessoribus suis* subrepisse, et *senatus iustitiam repressum fuisse* ». Pag. I. cit.

⁵ Cont. Const. ms., cui Labb. ad marg. consentit, ita leg. *tunc providentia pastoralis tua ex pontificali honore execranda iam debuerant auspicia denunciari*.

⁶ Nn. codd. cum Cont. Const. mss. et Caraf. ac Baron. sic legg.; Labb. ad marg. ante.

⁷ Labb. ad marg. cum Cont. Const. mss. *non potes*, nn. tamen codd. cum Caraf. et Baron. re-fragant.

⁸ Codd. nn., et Cont. Const. mss. *expung. collata et*.

meliam, novumque scelus erroris in Apostolicam Sedem¹ rursus niteris² inducere, et in morem Simonis, cuius discipulum te ostendis operibus, data pecunia, meque repulso, qui, favente Domino, tribus iam iugiter emensis temporibus ei praesideo, tempora³ mea nitaris⁴ invadere. Habeto⁵ ergo cum his, qui tibi consentiunt, poenae⁶ damnationis sententiam, sublatumque tibi nomen et minus ministerii sacerdotalis agnosce, Sancti Spiritus iudicio et apostolica a nobis auctoritate damnatus. Sic enim decet⁷ fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari catholica, ut quod habuit amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

Data octavo kalendas Julii, principe Basilio⁸.

Dat. die 24 Ianii, ann. ....

Subscriptio. Caellius Silverius Papa urbis Romae⁹ huic decreto anathematis in Vigilio pervasore¹⁰ facto ad omnia statuta consensum praebens subscripsi, pariter et quatuor

episcopi subscripserunt, id est Terracensis, Fundanus, Firmanus et Minturnensis¹¹.

Data ista chartula per Anastasium subdiaconum.

EPISTOLA II¹².

Charitatem laudans, Amatoris erga se benevolentiam innuit; cur a Belisario in exilium sit missus exponit, animique constantiam demonstrans, accusatores, vel testes falsos, inimicos, aut suspectos in episcopum nunquam suscipiendos edicit; ad virtutem hortatur.

Dilectissime atque amantissimo
Amatori Episcopo¹³ Silverius.

O quam bona est charitas¹⁴, quae absentia per imaginem, praesentia sibi metipsum exhibet per amorem. Divisa tangit¹⁵, confusa ordinat, inaequalia sociat, imperfecta perficit. Quam recte praedi-

1 Baron. et Caraf. cum cod. 1344 in Apostolica Sede.

2 Cont. Const. mss. cum cod. 1340 nitaris.

3 Sic omnes legg.; an iura legend. iudicet lector.

4 Baron. cum cod. 1344 et Labb. ad marg. nitaris.

5 Grat. caus. xxiii, q. iv, c. 30 paragr. ult., quae verba, antequam e vet. mss. Silverio redderentur, Silvestro adscribebantur, uti asserit Correct. Rom. apud Pith.

6 Cod. 1340 poenae, damnationisque; Labb. ad marg. perpetuae; cod. 1344 nobisc. legit; Grat. ibid. plenae.

7 Id. Caus. xxv, q. ii, c. 22, quem Pith. notat ex Leon. desumptum referri ab Ivon. ep. xz, pag. 24.

8 Al. Belisario Patricio. Baronius, animadvertens nullum sive Basilii, sive Belisarii consulum Silverii temporibus convenire, hanc not. chronolog. adiectam existimat.

9 Cod. 1344 urbis aeternae; cod. 1340 n. l.

10 Baron. et Labb. ad marg. rect. corrig. in Vigiliam pervasorem.

11 Meterrensis vel Milernensis Cont. Const. mss.; codd. nn. Meterrensis.

12 Ex Labb. Concil. collect. tom. v, col. 1270; et ex Caraf. pag. 594. « Hanc ep. esse spuriam omnibus extat indubium, qui eam potius Mercatori tribuendam essent. Baronii iudicio indigna Silverio est, et ita imposturae lae infecta, ut ab ipsa histor. veritate procul abhorreat ». E Cont. Const. mss. — Labb. titul. praefigit Ep. Silverii PP. nomine conficta ad Amatorem.

13 Huius Amatoris Episcopi (quem Baron. putat fuisse Augustodunensem illum qui hoc tempore floruit sanctitate) epistolam ad Silverium referant tum Caraf., tum Baron., tum Labb.; eamque genuinam iudicavit Baron. ann. 539 n. v, sed tamquam supposititiam aut saltem suspectam habuerunt Pag. et Labb.

14 Labb. ad marg. « Gregor. ep. l, lib. iv ».

15 Jungit cod. Vat. 3791 cum Labb. ad marg.; Cont. Const. mss. cum cod. Vat. 1344 unil.

cator egregius vinculum perfectionis¹ vocat; quia virtutes quidem ceterae perfectionem generant, sed tamen eas charitas ligat², ut ab amantis mente dissolvi iam nequeant. Hac itaque virtute, frater carissime, plenum te reperio³, dum non solum de me sciscitando et visitando curam habes, sed etiam bonis tuis me fulcire⁴ et sustentare non desinis. Quanta autem mala in me peracta sunt⁵ nec enarrare, nec scribere tibi per omnia possum. Ante omnia vero patricia infesta mihi erat⁶, eo quod non restituebam Anthimum, dudum patriarcham Constantinopolitanum, quem sanctae memoriae Agapetus praedecessor meus suis meritis damnavit. Urgente quoque eius iussione, exierunt quidam falsi testes, dicentes adversum me crimina, quorum nunquam particeps fui. Sed dum multi in eadem accusatione persisterent, timuit Belisarius⁷ patricius noster, et mandavit me ad se venire pacifice pro quibusdam ecclesiasticis dispositionibus in palatium Pincis⁸, et ad primum et secundum velum retinuit omnem clerum et populum, qui mecum veniebat⁹, et nullum permi-

sit introire nisi me solum, et Vigilium diaconem meum¹⁰. Me vero vi retento, et ante praedictam patriciam deducto, miserunt in exilium, in quo modo sustentor pane tribulationis et aqua angustiae¹¹. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum; sed cum episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi¹², et una cum illis apostolica et synodali auctoritate statui, nullum unquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum; et si aliquis deinceps ullum unquam episcoporum ita deciperet, anathema maranatha¹³ fieret in conspectu Dei et sanctorum angelorum. Similiter sanctorum Patrum roborantes decreta statuimus (licet saepissime iam statutum fuerit) nec falsos, nec inimicos suspectos accusatores¹⁴ vel testes unquam super episcopos suscipi, eisque nocere nullatenus¹⁵ posse; quia falsam, aut suspectam, aut odiosam vocem, aut funestam, potius interdici¹⁶, quam audiri sanctis Patribus placuit. Summopere¹⁷, carissime, tales cavendi sunt, et avertendi atque reiiciendi, si nocentes apparuerint; quia non solum ec-

Qua Amator Silverium prosequitur.

Mala Silverii enarrantur.

Qui a Belisario mittitur in exilium.

Silverii constantia.

Falsos testes vel inimicos suspectos non admittendos contra episcopos.

1 Coloss. iii, 14, ubi legitur: Super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

2 « Sed tamen charitas ita eas ligat ». Cont. Const. mss. cum cod. 1344; sed tamen eas charitas ita ligat cod. 3791.

3 « Plenum te esse reperio ». Cont. Const. cum codd. nn. 1344 et 3791.

4 « Fulciri » rect. corrig. cod. 3791.

5 Cont. Const. mss. cum nn. codd. peracta sint.

6 Labb. ad marg. « iussu Theodora Augustae ». Cont. Const. in suis mss. animadvertit, hic notari Antoninam patriciam Belisarii coniugem, quae vel sua sponte, vel iussu Theod. Augustae Silverio infesta erat.

7 C. xxiii, q. iv, c. 30.

8 « Principis » Labb. ad marg., et al. edit. cum Cont. Const. mss., et cod. 1344.

9 Cod. 3791 veniebant.

10 Cont. Const. mss. cum nn. codd. diaconum nostrum.

11 « I Reg. cap. xxii ». Caraf. ad marg.; et recte; nam ibid. vers. 27 legitur contra prophetam Michaeam haec lata iussu regis Israel sententia: « Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustiae ».

12 Hanc Silverii sententiam, quae a multis saltem suspecta habetur, Berca. in dubium non revocat.

13 Ex I Corinth. xvi, 22.

14 « Nec falsos, nec suspectos accusatores ». Cont. Const. mss. cum codd. 1344 et 3791.

15 « Nullatenus » Cont. Const. mss. cum cod. 3791.

16 « Interdici » Id. cum citt. codd.

17 « Quae sequuntur partim ex Leone, partim ex Bonif. Magunt. deprompta ». Cont. Const. in mss.

clesiasticae, sed etiam saeculi leges tales non suscipiunt, sed repellunt. Unde scriptum est: *Os impiorum devorat iniquitatem*¹. Et Dominus per prophetam loquitur, dicens: *Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocenter ages. Cum electo electus eris, et cum perverso perverseris*². Et Apostolus inquit: *Pervertunt mores bonos colloquia mala*³. Idcirco, ut iam praelibatum est, mali semper cavendi⁴, et bonis atque benevolis est inhaerendum, ut periculum desidia, quantum possumus, devitemus, et ne pestis haec latius divulgetur, severitate, qua possumus, abscindamus; quoniam non temeritas intervenit praesum-

Mali cavendi,
bonis inhaerendum.

1 Prov. xix, 28.

2 Psalm. xvii, 26, 27, iuxta quem nn. codd. legg. .... innocens eris. Et cum electo ....

3 I Corinth. xv, 33.

4 Cit. cod 3791 mali sunt semper cavendi.

5 In nn. codd. semper deest.

ptionis, ubi est diligentia pietatis. Agat semper unusquisque vestrum hac informatione, apostolica fultus auctoritate, iuxta vires suas; et fraterna dilectione, ac sancta religione mores proprios conservare, et in communi alterutrum adjuvare et in charitate permanere, et Dei voluntati indesinenter studeat inhaerere, ut simul laudantes Dominum indefessas illi gratias semper agamus. Vale in Christo carissime semper⁵, et praedicta, prout melius poteris, Domino opem ferente, adimplere, et reliquos fratres apostolica auctoritate informare studeto.

Ad virtutem
exhortatio.

Data ix kal. Decembris, Iustiniano V⁶, et Belisario viris clarissimis consulibus.

6 In cod. 3791 deest cifra num. V. Haec autem consularis nota falsa est, siquidem Iustinianus numquam quintum consulatum gessit, Belisarius vero, consul creatus ann. 535 quo nondum Petri Sedem Silverius ascenderat, nullum collegam habuit. Vid. Pag. apud Labb. l. c.

